

การเขียน รายงานการวิจัย

ทางอุตสาหกรรม
การท่องเที่ยวและบริการ

วีระพงษ์ ปัญญารนคุณ

การเขียนรายงานการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ

Writing Research Reports in the Tourism and Hospitality Industry

ผู้เขียน

ปีที่พิมพ์

สถานที่พิมพ์

วีระพงษ์ ปัญญานคุณ

กรกฎาคม 2569

คณะสหวิทยาการจัดการและเทคโนโลยี

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

98 หมู่ที่ 11 ตำบลโคกคราม อำเภอบางพลี

จังหวัดสุพรรณบุรี 72150

คำนำ

ตำราการเขียนรายงานการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนในรายวิชา 06902491 ระเบียบวิธีวิจัย พื้นฐานทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และรายวิชา 06902498 ปัญหาพิเศษ ของหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและสุขภาพ รวมไปถึงรายวิชา 03763491 ระเบียบวิธีวิจัยทางอุตสาหกรรมการบริการ และรายวิชา 03763498 ปัญหาพิเศษ ของหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาการจัดการอุตสาหกรรมการบริการ คณะสหวิทยาการจัดการและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ซึ่งผู้เขียนรับผิดชอบเป็นผู้บรรยาย รวมทั้งเป็นที่ปรึกษารายงานการวิจัยของนิสิต จากประสบการณ์ดังกล่าว ทำให้ผู้เขียนตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาด้านการเขียนรายงานการวิจัย ซึ่งเป็นปัญหาที่พบมากในการเรียนและการจัดทำรายงานการวิจัยของนิสิต ตำรานี้จึงมุ่งหวังที่จะช่วยพัฒนาทักษะการเขียนรายงานวิจัยของนิสิตให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

เนื้อหาในตำรานี้ประกอบด้วย 10 บท ซึ่งครอบคลุมความรู้พื้นฐานการวิจัย โครงสร้างรายงานการวิจัย ตลอดจนส่วนประกอบของรายงานการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการในแต่ละบท โดยมุ่งเน้นนำเสนอแนวทางการเขียนรายงานการวิจัยในหัวข้อต่าง ๆ พร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบเพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจของนิสิตและบุคคลที่สนใจ

ผู้เขียนขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ซึ่งกรุณาให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดทำตำราการเขียนรายงานการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ตำรานี้จะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของนิสิต คณะสหวิทยาการจัดการและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ตลอดจนบุคคลทั่วไปที่สนใจ

วีระพงษ์ ปัญญาธนาคุณ

คณะสหวิทยาการจัดการและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

สารบัญ

หน้า

คำนำ

สารบัญ

สารบัญตาราง

สารบัญภาพ

บทที่

1 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ	1
ความหมายของการวิจัย	1
ลักษณะของการวิจัย	2
ประเภทของการวิจัย	4
คุณสมบัติที่จำเป็นของผู้วิจัย	18
ลักษณะของการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ	19
ขอบเขตการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ	29
บทบาทและความสำคัญของการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ	34
ลักษณะปัญหาการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ	39
ทิศทางการประเมินการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ	41
แหล่งที่มาของปัญหาการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ	45
ข้อพิจารณาในการเลือกปัญหาการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ	47
ขั้นตอนการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ	50
บทสรุป	56
คำถามท้ายบท	57
2 รายงานการวิจัย	59
ประเภทของรายงานการวิจัย	60
โครงสร้างของรายงานการวิจัย	63
หลักการเขียนรายงานการวิจัย	65
หลักการใช้ภาษาในการเขียนรายงานการวิจัย	71

การใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในการเขียนรายงานการวิจัย	80
ขั้นตอนการเขียนรายงานการวิจัย	85
บทสรุป	91
คำถามท้ายบท	92
3 การเขียนส่วนต้น	93
หน้าปก	93
ชื่อเรื่องการวิจัย	94
คำนำ	102
บทคัดย่อ	102
กิตติกรรมประกาศ	105
สารบัญ	109
สารบัญตาราง	111
สารบัญภาพ	112
บทสรุป	113
คำถามท้ายบท	114
4 การเขียนส่วนเนื้อเรื่อง : บทนำ	115
ที่มาและความสำคัญของปัญหา	115
วัตถุประสงค์การวิจัย	126
คำถามการวิจัย	129
กรอบ	133
สมมติฐานการวิจัย	145
ขอบเขตการวิจัย	150
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	154
นิยามศัพท์เฉพาะ	158
บทสรุป	163
คำถามท้ายบท	164
5 การเขียนส่วนเนื้อเรื่อง : การทบทวนวรรณกรรม	165
ความหมายของวรรณกรรม	166

ลักษณะการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	166
ประเภทของวรรณกรรม	167
ความสำคัญและประโยชน์ของการทบทวนวรรณกรรม	168
หลักเกณฑ์ในการเลือกวรรณกรรม	170
ขั้นตอนการทบทวนวรรณกรรม	172
ช่องว่างการวิจัย	176
ข้อแนะนำในการเขียนทบทวนวรรณกรรม	178
บทสรุป	200
คำถามท้ายบท	201

6 การเขียนส่วนเนื้อเรื่อง : วิธีดำเนินการวิจัย (ตอนที่ 1) 203

ประชากร	204
ขนาดตัวอย่าง	211
เทคนิคการเลือกตัวอย่าง	223
บทสรุป	237
คำถามท้ายบท	238

7 การเขียนส่วนเนื้อเรื่อง : วิธีดำเนินการวิจัย (ตอนที่ 2) 239

เครื่องมือการวิจัย	240
การเก็บรวบรวมข้อมูล	255
การวิเคราะห์ข้อมูล	267
บทสรุป	287
คำถามท้ายบท	288

8 การเขียนส่วนเนื้อเรื่อง : ผลการวิเคราะห์ข้อมูล 289

ข้อแนะนำในการเขียนผลการวิเคราะห์ข้อมูล	290
การเขียนผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ	294
การเขียนผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ	304
บทสรุป	310
คำถามท้ายบท	310

9 การเขียนสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	311
สรุปวิธีดำเนินการวิจัย	311
สรุปข้อมูลพื้นฐานกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูล	313
สรุปผลการวิจัย	314
อภิปรายผลการวิจัย	317
ข้อเสนอแนะ	325
บทสรุป	329
คำถามท้ายบท	330
10 การเขียนส่วนท้าย	331
เอกสารอ้างอิง	331
ภาคผนวก	341
ประวัติผู้วิจัย	342
บทสรุป	344
คำถามท้ายบท	344
บรรณานุกรม	345
ดัชนี	361
ประวัติผู้เขียน	366

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1.1 ตัวอย่างการวิจัยประเภทตัวแปรเดียวและการวิจัยประเภทตัวแปร 2 ตัวขึ้นไป	15
1.2 ตัวอย่างหัวข้อการวิจัยเชิงประยุกต์	16
1.3 ตัวอย่างมิติการวิจัยและประเด็นการวิจัยในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ	20
1.4 ตัวอย่างประเด็นการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการที่บูรณาการศาสตร์ ด้านอื่น ๆ	22
1.5 ตัวอย่างประเด็นการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการในระดับ จุลภาคและมหภาค	24
1.6 ตัวอย่างประเด็นการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการที่สะท้อน ลักษณะนานาชาติ	25
1.7 ตัวอย่างประเด็นการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการที่ใช้รูปแบบ และวิธีดำเนินการวิจัยต่าง ๆ กัน	27
1.8 ตัวอย่างประเด็นการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการที่มีลักษณะ อิงพื้นที่	28
1.9 ตัวอย่างแนวทางการวิจัยด้านนักท่องเที่ยว	30
1.10 ตัวอย่างแนวทางการวิจัยด้านองค์ประกอบการท่องเที่ยว	32
1.11 ตัวอย่างแนวทางการวิจัยด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว	33
1.12 ตัวอย่างแนวทางการวิจัยด้านธุรกิจในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ	34
1.13 ตัวอย่างปัญหาการวิจัยที่เกิดขึ้นจริงในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ	40
1.14 ความสัมพันธ์ระหว่างขั้นตอนการวิจัยกับส่วนประกอบของรายงานการวิจัย	55
2.1 ส่วนประกอบในรายงานการวิจัย	65
2.2 ตัวอย่างข้อบกพร่องทางภาษาในการเขียนรายงานการวิจัยและแนวทางแก้ไข	72
2.3 หลักเกณฑ์การเว้นวรรคตอน	73
2.4 ตัวอย่างข้อบกพร่องด้านการใช้ระดับภาษาที่ไม่เป็นทางการและแนวทางปรับปรุง	77
2.5 ตัวอย่างข้อบกพร่องด้านการใช้ภาษาที่ไม่ชัดเจนและแนวทางปรับปรุง	78
2.6 ตัวอย่างข้อบกพร่องด้านการใช้ภาษาที่ไม่กะทัดรัดและแนวทางปรับปรุง	79
2.7 ตัวอย่างข้อบกพร่องด้านการใช้ภาษาต่างประเทศและแนวทางปรับปรุง	80
2.8 ตัวอย่างปัญญาประดิษฐ์ที่ช่วยในการทำงานวิจัย	81

ตารางที่	หน้า
3.1 ส่วนประกอบในชื่อเรื่องงานวิจัย	99
3.2 ตัวอย่างการตั้งชื่อหัวข้องานวิจัยที่เหมาะสมและแนวทางปรับปรุง	101
4.1 ตัวอย่างการเขียนวัตถุประสงค์การวิจัยที่ไม่เหมาะสมและแนวทางปรับปรุง	129
4.2 แนวทางการแปลงวัตถุประสงค์การวิจัยเป็นคำถามการวิจัย	132
4.3 ความเชื่อมโยงระหว่างวัตถุประสงค์การวิจัยกับประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	156
5.1 ตัวอย่างการบันทึกข้อมูลในตารางสังเคราะห์งานวิจัย	175
5.2 วิธีการเขียนเรียงเรียงบทบทวนวรรณกรรม	185
5.3 ตัวอย่างวิธีการกล่าวซ้ำ	187
6.1 หน่วยการวิเคราะห์ของประชากรในการวิจัย	205
6.2 ตารางหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Yamane	214
6.3 ตารางหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie and Morgan	215
7.1 ตัวอย่างมาตราส่วนประมาณค่า	242
7.2 ตัวอย่างตารางวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)	251
7.3 วิธีการรวบรวมข้อมูลของเครื่องมือการวิจัยแต่ละประเภท	260
7.4 สถิติเชิงพรรณนาที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลระดับต่าง ๆ	270
7.5 การแปลผลค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	274
7.6 ลักษณะการใช้สถิติทดสอบสมมติฐานแต่ละชนิด	279
7.7 ตัวอย่างการลงรหัสและการจัดกลุ่มข้อมูลเชิงคุณภาพ	283
9.1 ข้อกำหนดของการวิจัยและตัวอย่างการเขียน	321

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
4.1 โครงสร้างการเขียนที่มาและความสำคัญของปัญหา	118
4.2 ตัวอย่างกรอบแนวคิดการวิจัยกรณีตัวแปรอิสระ 1 ตัว และตัวแปรตาม 1 ตัว	136
4.3 ตัวอย่างกรอบแนวคิดการวิจัยกรณีตัวแปรอิสระ 1 ตัว และตัวแปรตามมากกว่า 1 ตัว	138
4.4 ตัวอย่างกรอบแนวคิดการวิจัยกรณีตัวแปรอิสระมากกว่า 1 ตัว และตัวแปรตาม 1 ตัว	140
4.5 ตัวอย่างกรอบแนวคิดการวิจัยกรณีตัวแปรอิสระมากกว่า 1 ตัว และตัวแปรตามมากกว่า 1 ตัว	142
4.6 ตัวอย่างกรอบแนวคิดการวิจัยแบบผสม	144

บทที่ 1

ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการวิจัยทางอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวและบริการ

การวิจัยมีความสำคัญต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการให้เข้มแข็ง เพราะเป็นเสมือนเข็มทิศนำทางการดำเนินงานขององค์กรต่าง ๆ ให้ไปในทิศทางที่ถูกต้อง มีส่วนช่วยให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีความเข้าใจถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง ทั้งผลการวิจัยยังช่วยในการวางแผนและการดำเนินงานขององค์กรต่าง ๆ ให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

1. อธิบายความหมาย ลักษณะ ประเภทของการวิจัย รวมถึงคุณสมบัติที่จำเป็นของผู้วิจัยได้
2. อธิบายลักษณะ ขอบเขต บทบาทและความสำคัญ ตลอดจนขั้นตอนการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการได้
3. ระบุลักษณะปัญหาการวิจัย แหล่งที่มาของปัญหา และข้อพิจารณาในการเลือกปัญหาการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการได้

ความหมายของการวิจัย

คำ “วิจัย” มาจากภาษาบาลีสันสกฤต หมายถึง การสะสม การรวบรวม (दन्य ङायोथा, 2552) ซึ่งตรงกับ research ในภาษาอังกฤษ ซึ่งมาจากการผสมกันของคำ 2 คำ คือ re และ search คำว่า re นั้น แปลว่า ซ้ำหรืออีกครั้ง ส่วน search แปลว่า ค้นหา เมื่อรวม 2 คำเข้าด้วยกัน research จะหมายถึง การค้นหาซ้ำ ๆ เพื่อให้ได้คำตอบที่น่าเชื่อถือ (เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2555) หรือการค้นหาข้อมูลความรู้และความจริงอีกครั้งหรือหลายครั้ง (ประเวศน์ มหารัตน์สกุล, 2561) ซึ่งมีนัยว่า การวิจัยเป็นการแสวงหาความรู้

อย่างมีระบบแบบแผน ที่สามารถกระทำซ้ำแล้วซ้ำอีก ยังให้คำตอบเหมือนเดิม (ทิพย์สิริ กาญจนวาสี และ ศิริชัย กาญจนวาสี, 2564)

ทั้งนี้ จากการทบทวนวรรณกรรมของนักวิชาการหลายท่าน อาทิ บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์ (2551) ดนัย ไชโยธธา (2552) เทิดชาย ช่วยบำรุง (2555) วณิดา วาตีเจริญ, รังสรรค์ เลิศในสัตย์ และ สมบัติ ทีฆทรัพย์ (2560) อัครวิน แสงพิกุล (2562) ยุทธ ไกรวรรณ และกมลพรรณ ไกรวรรณ (2562) ทิพย์สิริ กาญจนวาสี และ ศิริชัย กาญจนวาสี (2564) และพิชิต ฤทธิ์จรรย์ (2567) พบว่า การวิจัยให้ความสำคัญกับ 2 ประเด็นใหญ่ ๆ คือ วิธีการศึกษาและผลการศึกษา โดยวิธีการศึกษาต้องเป็นระบบระเบียบ เป็นแบบแผน และมีความเป็นวิทยาศาสตร์ ส่วนผลการศึกษาต้องมีความน่าเชื่อถือและสร้างองค์ความรู้ใหม่ ทำให้ผู้เขียนสรุปได้ว่า การวิจัย หมายถึง กระบวนการที่มีระบบและเป็นขั้นตอนในการแสวงหาความรู้ โดยใช้เครื่องมือที่มีคุณภาพ เพื่อได้มาซึ่งข้อสรุปที่น่าเชื่อถือ สร้างองค์ความรู้ใหม่ และเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้

ลักษณะของการวิจัย

การวิจัยเป็นกระบวนการศึกษาที่มีระบบแบบแผนเพื่อแสวงหาความรู้ คำตอบตลอดจนแนวทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ โดยสามารถกำหนดเป้าหมายของการวิจัยได้ 3 ประการ ได้แก่ (1) เพื่ออธิบาย (explanation) ว่าปรากฏการณ์ต่าง ๆ นั้นมีสภาพความจริงและความเป็นมาอย่างไร (2) เพื่อคาดการณ์ (prediction) แนวโน้มของสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ และ (3) เพื่อควบคุม (control) คือ การนำผลการวิจัยมาใช้ประโยชน์ในเชิงป้องกัน แก้ไข และควบคุมสถานการณ์มิให้เกิดเป็นปัญหาในอนาคต (วณิดา วาตีเจริญ และคณะ, 2560; ทิพย์สิริ กาญจนวาสี และ ศิริชัย กาญจนวาสี, 2564) ทั้งนี้ สามารถระบุลักษณะสำคัญของการวิจัยได้ดังนี้ (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2551; ดนัย ไชโยธธา, 2552; สีน พันธุ์พินิจ, 2554; เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2555; มนัสสิข สิริสมบุรณ์, 2563)

1. สร้างองค์ความรู้ใหม่ การวิจัยมีจุดมุ่งหมายเพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ เช่น ตัวแปรใหม่ ๆ ทฤษฎีใหม่ ๆ การพิสูจน์และการค้นพบ

ความสัมพันธ์หรืออิทธิพลระหว่างตัวแปร รวมไปถึงสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น งานวิจัยที่ดีจะช่วยขยายขอบเขตความรู้เดิมให้กว้างขวางลึกซึ้งยิ่งขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งในทางวิชาการและทางปฏิบัติ ดังนั้น การวิจัยจึงต้องอาศัยการศึกษา ค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อแสดงให้เห็นการต่อยอดองค์ความรู้เดิมให้มากยิ่งขึ้น

2. มีระเบียบแบบแผน การวิจัยต้องกำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจนใช้ กระบวนการที่เป็นระบบ และมีขั้นตอนชัดเจนในการแสวงหาคำตอบตามวัตถุประสงค์ ที่ตั้งไว้ ตั้งแต่การกำหนดวัตถุประสงค์และขอบเขตการวิจัย การสร้างเครื่องมือการวิจัย การรวบรวมและประมวลผลข้อมูล การสรุปและอธิบายผล ตลอดจนการเขียนรายงาน การวิจัย ซึ่งเรียกว่า ระเบียบวิธีวิจัย อีกทั้งต้องอาศัยแนวคิดทฤษฎี ตลอดจนกรอบการ วิจัยเป็นหลักยึดในการดำเนินการวิจัย

3. มีความเที่ยงตรงน่าเชื่อถือ งานวิจัยต้องอาศัยข้อมูลที่เที่ยงตรงและเชื่อถือ ได้ โดยผู้วิจัยต้องมีจรรยาบรรณและรักษาความเป็นกลาง ไม่ใช่อคติและความคิดเห็น ส่วนตัวบิดเบือนหรืออำพรางข้อมูลให้ผิดไปจากที่ควรจะเป็น นอกจากนี้ กระบวนการ เก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ต้องโปร่งใส คือ เป็นไปตามระเบียบวิธีวิจัยที่ วางแผนไว้และอ้างอิงข้อมูลหลักฐานเชิงประจักษ์ที่ได้เก็บรวบรวมมาจริงในการ วิเคราะห์ข้อมูล อีกทั้งเครื่องมือการวิจัยต้องได้คุณภาพ เพื่อได้มาซึ่งข้อมูลที่มีความ น่าเชื่อถือและสามารถนำไปสู่ผลการศึกษาที่ตรวจสอบวัดผลซ้ำได้

4. อาศัยความรู้และจรรยาบรรณของผู้วิจัย ผู้วิจัยควรมีพื้นฐานความรู้ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการวิจัยดีพอ ไม่ควรทำงานวิจัยในหัวข้อที่ไม่มีความรู้พื้นฐานมา ก่อน หากผู้วิจัยมีความรู้ในเรื่องที่วิจัยไม่เพียงพอ ก็ต้องค้นคว้าจนมีความรู้ชัดแจ้ง นอกจากนี้ การทำวิจัยยังต้องอาศัยความอดทนและความมานะพยายามของผู้วิจัย รวมไปถึงหลักจริยธรรมในการวิจัย เช่น การได้รับความยินยอมจากผู้เข้าร่วมวิจัย การปกป้องข้อมูลส่วนตัวของผู้เข้าร่วมการวิจัย และการทำงานวิจัยด้วยความซื่อสัตย์ ไม่ลักลอบผลงานของผู้อื่น

5. เป็นประโยชน์ งานวิจัยที่ดีต้องทำไปแล้วเกิดประโยชน์ มีคุณค่า และทันสมัย เนื่องจากการทำวิจัยใด ๆ สักชิ้นหนึ่ง ต้องอาศัยการลงทุนลงแรงและใช้เวลามาก รวมทั้งอาจก่อให้เกิดผลกระทบแก่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง หากดำเนินการมาแล้วผลวิจัยใช้ประโยชน์ไม่ได้ ก็นับว่าเป็นเรื่องน่าเสียดายซึ่งไม่สมควรให้เกิดขึ้น ดังนั้นก่อนการทำวิจัยตั้งแต่ในขั้นตอนการกำหนดหัวข้อและวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยต้องตอบได้ว่างานวิจัยจะมีประโยชน์ในเรื่องใด ถ้าประโยชน์นั้นไม่คุ้มค่าก็ไม่สมควรทำ โดยทั่วไปงานวิจัยจะมีประโยชน์ใน 2 มิติ คือ ในแง่วิชาการและในแง่การนำไปใช้พัฒนาแก้ไขปัญหา ในมิติแรก ผลการวิจัยต้องนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ในศาสตร์แขนงต่าง ๆ ช่วยพิสูจน์ความถูกต้องของแนวคิดทฤษฎีที่ปรากฏในศาสตร์นั้น ๆ หรือหาคำตอบที่ยังคลุมเครือไม่ชัดเจนให้เกิดความกระจ่างแจ้ง มิติที่สอง ในแง่การนำไปใช้พัฒนาแก้ไขปัญหา ผลการวิจัยต้องได้ข้อสรุปที่เป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ เช่น การปรับปรุงระบบกลไกการดำเนินงานของภาครัฐและภาคเอกชนให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น การป้องกันและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้บรรเทาเบาบางลงรวมไปถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น (อศวิน แสงพิกุล, 2562)

ประเภทของการวิจัย

งานวิจัยทางสังคมศาสตร์ ซึ่งรวมถึงสาขาอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวและบริการ สามารถจำแนกได้เป็นหลายประเภทตามเกณฑ์ต่าง ๆ ดังนี้

1. จำแนกตามลักษณะของข้อมูล สามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้ (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2553; เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2555; บุญชม ศรีสะอาด, 2556; วนิดา วาตีเจริญ และคณะ, 2560; สมบัติ ทิฆมทรัพย์, 2560; มนสิข สิทธิสมบูรณ์, 2563)

1.1 การวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) คือ การวิจัยที่นำข้อมูลเชิงปริมาณหรือตัวเลขมาวิเคราะห์ และนำเสนอข้อมูลออกมาเป็นค่าสถิติมีเป้าหมายเพื่อสร้างข้อสรุปเชิงนัยทั่วไป (generalization) ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการอธิบายและทำนายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในภาพกว้าง (ผ่องพรรณ ตรียมงคลกุล และ

สุภาพ ฉัตรารณ, 2555) การวิจัยเชิงปริมาณตั้งอยู่บนพื้นฐานของแนวคิดปฏิฐานนิยม (positivism) ซึ่งเชื่อถือในวิธีวิทยาแบบวิทยาศาสตร์ เพื่อค้นหาความรู้ความจริงของสิ่งต่าง ๆ ในเชิงเหตุและผล โดยอาศัยข้อมูลเชิงประจักษ์ (empirical data) หรือก็คือข้อมูลที่เจงนั้บได้และวัดได้ ที่สามารถพิสูจน์ยืนยันด้วยการสัมผัสผ่านโสตประสาทหรือนอกเหนือโสตสัมผัสก็ได้ แล้วนำมาวิเคราะห์ประมวลผลด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์และสถิติ เพื่อทำการพิสูจน์ทฤษฎีหรือสมมติฐานที่ตั้งไว้ล่วงหน้า (นงนภัส เทียงกมล, 2551; สุภางค์ จันทวานิช, 2559; ประเวศน์ มหารัตน์สกุล, 2561) การวิจัยเชิงปริมาณมีลักษณะสำคัญดังนี้

1.1.1. ใช้ข้อมูลเชิงตัวเลขและสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณจะเก็บข้อมูลในรูปแบบตัวเลข เช่น คะแนนความพึงพอใจของลูกค้า จำนวนผู้ใช้บริการ รายได้ของนักท่องเที่ยว ระยะเวลาที่ลูกค้าใช้บริการ ยอดขายรายเดือนของธุรกิจ ฯลฯ หากข้อมูลนั้นไม่เป็นตัวเลขซึ่งเรียกว่า ข้อมูลเชิงคุณภาพ เช่น เพศ อาชีพ ระดับการศึกษา ภูมิลำเนา สถานภาพสมรส ฯลฯ ก็ต้องแปลงข้อมูลนั้นให้เป็นตัวเลขเสียก่อน จึงจะทำการวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลจะประมวลผลออกมาเป็นค่าสถิติ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) เช่น ค่าเฉลี่ย อัตราส่วน มัธยฐาน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอ้างอิง (inferential statistics) ซึ่งได้มาจากวิธีการทดสอบต่าง ๆ เช่น ไคสแควร์ (chi-square) การวิเคราะห์การถดถอย (regression analysis) เป็นต้น

1.1.2. มีโครงสร้างการวิจัยที่ชัดเจน

การดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณมีโครงสร้างการวิจัยที่ชัดเจน คือ มีการกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยและตัวแปรซึ่งต้องการศึกษาที่แน่นอน รวมไปถึงการตั้งสมมติฐานที่สามารถทดสอบได้ นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังต้องนำมารายงานตามรูปแบบที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด โดยมารายงานการวิจัยเชิงปริมาณจะประกอบด้วย 5 บท แต่ละบทจะกำหนดหัวข้อและลำดับเนื้อหาในการนำเสนออย่าง

ชัดเจน ในขณะที่รายงานการวิจัยเชิงคุณภาพจะมีความยืดหยุ่นกว่า (ประเวศน์ มหารัตน์สกุล, 2557)

1.1.3. ความเป็นปรนัย

ความเป็นปรนัย (objectivity) หมายถึง การดำเนินการวิจัย โดยใช้กระบวนการที่เป็นกลาง ปราศจากอคติของผู้วิจัย และสามารถทำซ้ำได้ โดยได้ผลลัพธ์เหมือนเดิมหรือใกล้เคียงกัน ฉะนั้น ความเป็นปรนัยของการวิจัยเชิงปริมาณ จะปรากฏในหลายส่วน เช่น การใช้ตัวเลขหรือจำนวนที่สามารถวัดและคำนวณได้และ แปลข้อมูลออกมาเป็นค่าทางสถิติ เพื่อหลีกเลี่ยงการใช้ความรู้สึกและความคิดเห็นส่วนตัวของผู้วิจัย การใช้เครื่องมือการวิจัยที่มีมาตรฐาน ซึ่งผ่านการทดสอบความเชื่อมั่น (reliability) และความเที่ยงตรง (validity) มาแล้ว รวมทั้งการใช้วิธีการสุ่มตัวอย่าง (random sampling) เพื่อลดอคติที่อาจเกิดจากการเลือกตัวอย่างซึ่งจะทำให้ได้ตัวแทนที่ดีของประชากรทั้งหมด

1.1.4 ใช้กลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่

การวิจัยเชิงปริมาณจะใช้กลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่ภายใต้กรอบขนาดตัวอย่างขั้นต่ำ (sample size) ที่กำหนด เพื่อช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือและความสามารถในการสรุปผลเป็นการทั่วไปไปยังประชากรทั้งหมด เนื่องจากจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่มากขึ้น จะทำให้ค่าทางสถิติมีความแม่นยำขึ้น จึงช่วยลดความคลาดเคลื่อนทางสถิติลงได้ นอกจากนี้ การใช้กลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่ที่สุ่มมาอย่างเป็นระบบแบบแผน ยังทำให้สามารถคาดการณ์แนวโน้มเชิงพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมายหรือเหตุการณ์ในอนาคตได้แม่นยำยิ่งขึ้น

1.1.5 แนวทางการศึกษาแบบนิรนัย

การดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณจะตั้งต้นจากกฎหรือทฤษฎีซึ่งผ่านการพิสูจน์มาแล้ว แล้วจึงนำมาทดสอบกับข้อมูลจริงเพื่อยืนยันว่า ทฤษฎีหรือหลักการทั่วไปเป็นจริงหรือไม่กับกรณีเฉพาะ ทำให้การวิจัยเชิงปริมาณใช้แนวทางการศึกษาแบบนิรนัย (deductive approach) คือ มีลักษณะที่เรียกว่า “จากกว้างไปแคบ” (general to specific) ตัวอย่างเช่น ศึกษาว่าปัจจัยคำตอบแทนมีความสัมพันธ์กับ

ความพึงพอใจของพนักงานหรือไม่ โดยอ้างอิงมาจากทฤษฎีแรงจูงใจของเฟรดเดอริค เฮิร์ซเบิร์ก (Frederick Herzberg) แล้วดำเนินการเก็บข้อมูลจากพนักงานในสถานประกอบการแห่งหนึ่ง เพื่อพิสูจน์สมมติฐานที่ว่า พนักงานที่ได้รับเงินเดือนสูงจะมีความพึงพอใจในการทำงานสูง การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีวิเคราะห์สหสัมพันธ์ (correlation analysis) เพื่อพิสูจน์ความสัมพันธ์ของตัวแปร คือ ค่าตอบแทนกับความพึงพอใจในการทำงาน หากพบว่าค่าความสัมพันธ์เป็นบวกและมีนัยสำคัญทางสถิติก็แสดงว่าสมมติฐานเป็นจริงและสนับสนุนทฤษฎีดังกล่าว อย่างไรก็ตาม แนวทางการศึกษาแบบนิรนัยจะสวนทางกับแนวทางการศึกษาแบบอุปนัย (inductive approach) ซึ่งมักใช้กับการวิจัยเชิงคุณภาพที่มักตีความและสรุปข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างไปยังประชากรโดยรวมในลักษณะ “จากแคบไปกว้าง” (specific to general) ทั้งนี้ แนวทางการศึกษาแบบอุปนัยจะให้ความสำคัญกับการค้นพบสิ่งใหม่ ซึ่งอาจพัฒนาไปสู่ข้อสรุปทางทฤษฎีในภายหลังมากกว่าการยืนยันทฤษฎีที่มีอยู่แล้ว

1.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) คือ การศึกษาที่มุ่งเน้นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (descriptive data) ซึ่งเป็นข้อมูลตามธรรมชาติที่ไม่ใช่ตัวเลข โดยนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบคำบรรยาย เพื่ออธิบายลักษณะหรือสภาพการณ์ต่าง ๆ ทางประชากรและสังคม ซึ่งมีได้อยู่ในรูปแบบค่าทางสถิติ บางคนเรียก “การวิจัยเชิงคุณลักษณะ” หรือ “การวิจัยเชิงคุณสมบัติ” (สิน พันธุ์พินิจ, 2554) การวิจัยเชิงคุณภาพตั้งอยู่บนแนวคิดปรากฏการณ์นิยม (phenomenology) ซึ่งเน้นอธิบายสภาพจิตใจและพฤติกรรมของมนุษย์ และมีความแตกต่างจากแนวคิดปฏิฐานนิยมที่เชื่อว่าโลกมีความจริงที่แน่นอน วัดได้ และเป็นสากล ส่วนแนวคิดปรากฏการณ์นิยมเชื่อว่าความจริงมีได้หลายแบบและมีลักษณะเป็นจิตวิสัย (subjective) โดยขึ้นอยู่กับ การตีความหมายของบุคคลแต่ละคนว่าจะนิยามสถานการณ์ต่าง ๆ เป็นเช่นไร ซึ่งเป็นผลมาจากหลายปัจจัย เช่น อารมณ์ ความรู้สึก ทักษะคติ ความเชื่อ ค่านิยม ความคิด อุดมการณ์ วัฒนธรรม โลกทัศน์ ซึ่งซับซ้อนเกินกว่าจะอธิบายออกมาเป็นตัวเลข (ผ่องพรรณ ตรียมงคลกุล และ สุภาพ ฉัตรภรณ์, 2555; สุภาพค์ จันทวานิช, 2559: วนิดา วาตีเจริญ และคณะ, 2560) การศึกษาตามแนวคิดปรากฏการณ์นิยม จึงเป็น

การศึกษาเชิงลึกที่มุ่งทำความเข้าใจความหมายที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์ต่าง ๆ โดยผู้วิจัยจะเข้าไปสัมผัสหรือเป็นส่วนหนึ่งในปรากฏการณ์ที่สนใจเพื่อค้นหาความจริงที่เกิดขึ้น โดยไม่ยึดติดอยู่ในกรอบทางทฤษฎีหรือกรอบแนวคิดใด ๆ (นงนภัส เทียงกลม, 2551) จึงเรียกการวิจัยเชิงคุณภาพว่า การวิจัยแบบตีความ (interpretative research) หรือการศึกษาตามแนวทางนัยนิยม (interpretivism) ซึ่งให้ความสำคัญกับการทำความเข้าใจความหมายของการกระทำและปรากฏการณ์ทางการสังคม (ชาย โพธิ์สิตา, 2562) โดยผลการวิจัยสามารถสร้างข้อสรุปเชิงนัยทั่วไป เพื่ออธิบายกรณีอื่น ๆ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันได้ (สุภางค์ จันทวานิช, 2559) การวิจัยเชิงคุณภาพมีลักษณะสำคัญดังนี้

1.2.1 เน้นการทำความเข้าใจเชิงลึก

การวิจัยเชิงคุณภาพจะให้ความสำคัญกับประสบการณ์ ความเชื่อ ทศนคติ และพฤติกรรมของมนุษย์ในสภาพแวดล้อมจริง โดยไม่เน้นเพียงแค่การรวบรวมข้อมูลอย่างผิวเผิน และไม่ควบคุมตัวแปรเหมือนการวิจัยเชิงปริมาณ แต่พยายามค้นหาความหมายที่ซ่อนอยู่ รวมไปถึงอารมณ์ความรู้สึก และเหตุผลเชิงลึกของมนุษย์ที่เป็นปัจจัยเบื้องหลังปรากฏการณ์ สถานการณ์ หรือพฤติกรรมของมนุษย์โดยละเอียด โดยการวิจัยเชิงคุณภาพมุ่งเน้นหาคำตอบเกี่ยวกับคำถามในลักษณะ "ทำไม" และ "อย่างไร" รวมทั้งให้ความสำคัญกับบริบทที่มนุษย์อาศัยอยู่ เพราะการกระทำและความเชื่อของมนุษย์เกี่ยวโยงกับบริบททั้งทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ ฉะนั้นเราจึงมักเห็นว่า การวิจัยเชิงคุณภาพจะใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) หรือการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) เป็นแนวทางการศึกษา ตัวอย่างเช่น การศึกษาประสบการณ์ของลูกค้าที่ใช้บริการที่พักแรม โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ทราบถึงคุณภาพบริการในทัศนะของผู้ใช้บริการ

1.2.2 เก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

การเก็บข้อมูลเชิงพรรณนาเป็นการรวบรวมข้อมูลเชิงนามธรรมที่เป็นข้อความ คำพูด เรื่องราว เอกสาร รูปภาพ ซึ่งรวมเรียกว่า “text-based data” แทนที่จะเป็นตัวเลขทางสถิติแบบการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งช่วยให้ผู้วิจัยสามารถอธิบาย

และตีความความหมายของปรากฏการณ์ได้อย่างละเอียด โดยใช้วิธีรวบรวมข้อมูลจาก บทสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนากลุ่ม (focus group) รวมไปถึงเอกสารที่เกี่ยวข้อง และทำการจัดบันทึกถ้อยคำ เหตุการณ์ พฤติกรรมที่พบเห็นขณะลงพื้นที่วิจัย เพื่อนำไป วิเคราะห์ข้อมูลต่อไป วนิดา วาตีเจริญ และคณะ (2560) ให้ความคิดเห็นว่า การเก็บ รวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพมีข้อจำกัดและความท้าทายค่อนข้างมาก เพราะต้อง อาศัยทักษะ ประสบการณ์ และความสามารถเฉพาะตัวของผู้วิจัยอย่างมาก เพื่อให้ ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงลึกที่สะท้อนข้อเท็จจริงมากที่สุดจากผู้ให้ข้อมูล จนทำให้ผู้วิจัย เปรียบเสมือนเครื่องมือของการวิจัย ซึ่งคุณภาพของงานวิจัยจะมีมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้วิจัยเป็นสำคัญ

นอกจากนี้ ในการวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยเชิงคุณภาพจะไม่มุ่งเน้นประมวลผล ออกมาเป็นค่าสถิติ หากใช้วิธีการวิเคราะห์ตีความเป็นข้อสรุป (interpretive analysis) เพื่อค้นหาและแปลความหมายของข้อมูล ตลอดจนแสดงความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลที่ อธิบายประชากรหรือปรากฏการณ์ที่ทำการศึกษา องค์ความรู้ที่ได้แม้ว่าใช้อธิบาย เฉพาะกลุ่มประชากรที่ศึกษา แต่ก็อาจพัฒนาเป็นทฤษฎี ซึ่งรอการพิสูจน์ยืนยันโดยการ วิจัยเชิงปริมาณต่อไปได้ ฉะนั้น การวิจัยเชิงคุณภาพจึงมักถูกเลือกใช้ในกรณี ที่ปรากฏการณ์นั้นไม่เคยมีการวิจัยมาก่อนหรือไม่มีทฤษฎีรองรับที่หนักแน่น (ประเวศน์ มหารัตน์สกุล, 2557)

1.2.3 กระบวนการเก็บข้อมูลมีความยืดหยุ่นและมีปฏิสัมพันธ์

การวิจัยเชิงคุณภาพเปิดโอกาสให้ผู้วิจัยมีปฏิสัมพันธ์กับ ผู้ให้ข้อมูลโดยตรง โดยสามารถปรับเปลี่ยนแนวทางการเก็บข้อมูลได้ตามสถานการณ์ โดยไม่ยึดติดกับกรอบวิธีการวิจัยที่ตายตัวเหมือนกับการวิจัยเชิงปริมาณ (ฉัตรสุนน พุทธิภิญโญ, 2553; วนิดา วาตีเจริญ และคณะ, 2560) วิธีนี้ช่วยให้ผู้วิจัยสามารถ สำรวจประเด็นใหม่ ๆ ที่อาจเกิดขึ้นระหว่างการศึกษาและทำความเข้าใจปรากฏการณ์ ได้อย่างลึกซึ้ง ตัวอย่างเช่น ผู้วิจัยสามารถปรับเปลี่ยน ลด-เพิ่มประเด็นคำถาม หรือ ระยะเวลาที่ใช้ในการสัมภาษณ์ได้ตามสถานการณ์เฉพาะหน้า รวมไปถึงอาจใช้แนวทาง

วิจัยหลายวิธีร่วมกัน เป็นต้นว่า ใช้การสัมภาษณ์ร่วมกับการสังเกต ตัวอย่าง เช่น เริ่มต้นด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกชาวบ้านในพื้นที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวชุมชน จากนั้นใช้การสังเกตเพิ่มเติมเพื่อยืนยันข้อมูลที่ได้นอกจากนี้จำนวนผู้ให้ข้อมูลหรืออาสาสมัครที่ให้สัมภาษณ์จะไม่มีการกำหนดตายตัวไว้ล่วงหน้า แต่จะขึ้นอยู่กับความอิ่มตัวของข้อมูล (data saturation)

1.2.4 การเลือกตัวอย่างมีลักษณะเจาะจง

การวิจัยเชิงคุณภาพจะใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง โดยคำนึงถึงคุณสมบัติเฉพาะที่เกี่ยวข้องของผู้ให้ข้อมูลกับประเด็นที่กำลังศึกษาเป็นหลัก แทนที่จะเลือกตัวอย่างโดยคำนึงถึงความเป็นตัวแทนของประชากรทั้งหมดเช่นเดียวกับการวิจัยเชิงปริมาณ ทั้งนี้เพื่อจุดประสงค์ในแง่การเข้าถึงข้อมูลที่ลึกซึ้ง เพราะเกี่ยวข้องกับการทำความเข้าใจพฤติกรรม ความรู้สึกนึกคิด หรือประสบการณ์ของกลุ่มคนโดยตรง อาจกล่าวได้ว่า การวิจัยเชิงคุณภาพไม่ได้เน้นจำนวน แต่เน้นคุณภาพของข้อมูล ตัวอย่างเช่น ในการวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์เพลงไทยพื้นบ้านภาคกลาง เช่น เพลงฉ่อย เพลงอีแซว ผู้วิจัยอาจเลือกผู้ให้ข้อมูลจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เช่น พ่อเพลงแม่เพลง ศิลปินแห่งชาติ อาจารย์วิทยาลัยนาฏศิลป์ เพราะถือเป็นผู้รู้ในเรื่องที่ต้องการศึกษา เมื่อได้ข้อมูลมาแล้ว ผู้วิจัยอาจทำการตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบสามเส้าหรือวิเคราะห์ข้อมูลสามประสาน (triangulation) ซึ่งมีหลากหลายวิธีการที่ทำได้เพื่อความมั่นใจในความถูกต้องแม่นยำของข้อมูลที่ได้รับ เช่น นำข้อมูลจากแหล่งข้อมูลหลายแหล่งมาเปรียบเทียบกัน (data triangulation) ใช้นักวิเคราะห์มากกว่า 2 คน วิเคราะห์ข้อมูลชุดเดียวกันโดยให้ต่างคนต่างวิเคราะห์ (multiple analyst triangulation) หรือให้ผู้ที่ไม่ใช่ นักวิจัยทำการทบทวนผลการวิเคราะห์ข้อมูลของนักวิจัย (review triangulation) (ประเวศน์ มหารัตนสกุล, 2561)

จากลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพดังที่กล่าวไป พบว่า ทั้งสองรูปแบบต่างก็มีข้อจำกัดในตัวเองที่แตกต่าง กล่าวคือ งานวิจัยเชิงปริมาณมีข้อจำกัดในแง่การแสดงผลการวิจัยที่ให้ข้อมูลในภาพกว้างแต่ขาดความลึกด้วยสาเหตุเพราะลักษณะของเครื่องมือ เช่น แบบสอบถามหรือแบบทดสอบมักมี

ตัวเลือกให้เลือกตอบจำกัด ทำให้ผู้ตอบไม่สามารถอธิบายเหตุผลและอารมณ์ความรู้สึกประกอบ เช่น ผู้วิจัยอาจจะทราบข้อมูลว่า ผู้ตอบเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยมากน้อยเท่าไร แต่บอกไม่ได้ว่าเห็นด้วยอย่างไร ด้วยเหตุผลอะไร เช่นเดียวกับกรณีการพิสูจน์ความสัมพันธ์เชิงสถิติระหว่างตัวแปร การวิจัยเชิงปริมาณไม่สามารถอธิบายกระบวนการหรือกลไกที่อยู่เบื้องหลังความสัมพันธ์นั้นได้อย่างลึกซึ้ง นอกจากนี้ลักษณะของเครื่องมือการวิจัยเชิงปริมาณที่จำเป็นต้องแปลงพฤติกรรมหรือปรากฏการณ์ทางสังคมให้เป็นตัวแปรที่วัดได้ ทำให้ผลการวิจัยที่ได้สูญเสียมิติความซับซ้อนและความหลากหลายของพฤติกรรมมนุษย์และปรากฏการณ์ทางสังคม ทั้งนี้ ข้อจำกัดการวิจัยเชิงปริมาณส่วนหนึ่งอยู่ที่หลักพื้นฐาน ในวิธีการได้มาซึ่งความรู้ โดยการวิจัยประเภทนี้มักต้องเริ่มต้นจากทฤษฎีที่ได้รับการศึกษาและพัฒนามาแล้ว ผู้วิจัยเพียงแสวงหาคำตอบเพื่อทดสอบหรือยืนยันความสัมพันธ์ของตัวแปรตามทฤษฎีเดิม ที่มีผู้ค้นพบไว้ก่อนหน้านี้ (ประเวศน์ มหารัตน์สกุล, 2557) ในทางกลับกัน การวิจัยเชิงคุณภาพสามารถให้ข้อมูลเชิงลึกแต่ขาดข้อมูลเชิงกว้าง โดยมีข้อจำกัดในเรื่องความน่าเชื่อถือและการสรุปอ้างอิง เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างมีขนาดเล็ก ทำให้ไม่สามารถนำผลการวิจัยไปอ้างอิงหรือสรุปในวงกว้างได้ รวมไปถึงผลการวิจัยที่มีลักษณะจิตวิสัย อาจทำให้บางครั้งผลการวิจัยขาดความเที่ยงตรง เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากทัศนคติส่วนตัวของผู้วิจัยในระหว่างการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูล นอกจากนี้ ผลการวิจัยเชิงคุณภาพยังยากในการทำซ้ำ เนื่องจากการศึกษาอยู่ภายใต้ลักษณะจำเพาะของบริบทและกรณีศึกษา ส่งผลให้การดำเนินการวิจัยซ้ำในบริบทอื่นเพื่อยืนยันผลการศึกษาเป็นไปได้ค่อนข้างยาก (ประเวศน์ มหารัตน์สกุล, 2561)

ด้วยเหตุผลเหล่านี้ จึงมีข้อเสนอแนะว่า ในการทำวิจัย ผู้วิจัยไม่ควรเริ่มต้นด้วยการกำหนดไว้ล่วงหน้าว่าจะทำการวิจัยเชิงปริมาณหรือเชิงคุณภาพ แต่ควรให้ความสำคัญกับคำถามการวิจัยและคำตอบที่ต้องการค้นหาเป็นสำคัญ เมื่อมีความชัดเจนในประเด็นที่ต้องการศึกษาแล้ว จึงค่อยพิจารณาเลือกประเภทและรูปแบบการวิจัยที่เหมาะสม กล่าวอีกนัยหนึ่ง ผู้วิจัยไม่ควรยึดวิธีการเป็นเป้าหมาย แต่ควรมองว่ารูปแบบและระเบียบวิธีวิจัยเป็นเพียงเครื่องมือที่จะช่วยให้ได้มาซึ่งคำตอบที่ต้องการ

อย่างไรก็ตาม ด้วยข้อจำกัดของการวิจัยแต่ละประเภทดังได้กล่าวข้างต้น ในปัจจุบันจึงมีแนวคิดในการนำวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพและวิธีการวิจัยเชิงปริมาณมา บูรณาการเข้าด้วยกันในกระบวนการวิจัย เรียกแนวทางวิจัยนี้ว่า การวิจัยแบบผสมวิธี หรือการวิจัยเชิงผสมผสาน (mixed method) ซึ่งการวิจัยแบบผสมวิธีจะมีข้อดี มากกว่าการวิจัยในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งแต่เพียงวิธีเดียว (ประเวศน์ มหารัตน์สกุล, 2557; อัครวิน แสงพิกุล, 2562) เนื่องจากความหลากหลายซับซ้อนของปรากฏการณ์ ทางสังคม การทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมด้วยวิธีการใดวิธีการหนึ่ง ไม่สามารถอธิบายสิ่งต่าง ๆ ได้ถูกต้องทั้งหมด การวิจัยแบบผสมวิธี จะช่วยให้ผู้วิจัย เข้าใจปรากฏการณ์ที่สนใจทั้งแนวกว้างและลึก (ประเวศน์ มหารัตน์สกุล, 2561) เช่นเดียวกับ ฉัตรสุมน พงศ์นิญโญ (2553) ซึ่งมีมุมมองที่ใกล้เคียงกันว่า การยึดติดกับ วิธีการแสวงหาความรู้ความจริงแบบใดแบบหนึ่งมากเกินไป อาจส่งผลต่อความคิด จินตนาการความคิดสร้างสรรค์ของนักวิจัย จนไม่สามารถเข้าถึงความจริงที่สลับซับซ้อน

การวิจัยแบบผสมวิธีจำแนกได้เป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ (1) แบบลำดับวิธี (subsequential study) คือ ดำเนินการวิจัยด้วยวิธีเชิงปริมาณหรือคุณภาพมาก่อน แล้วค่อยใช้อีกวิธีหนึ่งตาม การวิจัยรูปแบบนี้จะแบ่งการวิจัยออกเป็น 2 ระยะ โดย ให้ความสำคัญของข้อมูลทั้งสองประเภทไม่เท่าเทียมกัน ในกรณีที่ใช้วิธีการวิจัย เชิงปริมาณนำ แล้วใช้วิธีเชิงคุณภาพตาม จะใช้เมื่อต้องการให้ข้อมูลเชิงคุณภาพช่วย อธิบายผลการวิจัยเชิงปริมาณให้ชัดเจนขึ้น การบูรณาการข้อมูลจะเกิดขึ้น ในกระบวนการตีความและอภิปรายผล ในทางกลับกัน หากใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ นำ แล้วใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณตามจะใช้เมื่อต้องการให้ข้อมูลเชิงปริมาณช่วยยืนยัน ความถูกต้องของสิ่งที่ค้นพบจากวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพและเพื่อให้สามารถนำ ผลการวิจัยไปใช้ต่อในวงกว้างต่อไป (2) แบบดำเนินการไปพร้อมกัน (concurrent study) คือ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพ ไปพร้อมกัน โดยให้ความสำคัญของข้อมูลทั้งสองชนิดเท่า ๆ กัน การวิจัยแบบนี้จะมี การบูรณาการข้อมูลในกระบวนการตีความและอภิปรายผล โดยมีจุดประสงค์เพื่อ

ยืนยันข้อมูลแต่ละประเภทว่าเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร (ประเวศน์ มหารัตน์สกุล, 2561)

ตัวอย่างแนวทางการใช้การวิจัยแบบผสานวิธีทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ อาจเริ่มด้วยการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ แล้วตามด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่ออธิบายผลเชิงปริมาณให้ลึกซึ้งขึ้น เช่น ใช้มาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) ซึ่งกำหนดค่าคะแนนไว้ 5–7 ระดับ เพื่อวัดความพึงพอใจของลูกค้า ก่อน แล้วตามด้วยการสัมภาษณ์ลูกค้า เพื่อทำความเข้าใจความคิดเห็นเชิงลึกเกี่ยวกับประสบการณ์การใช้บริการ

2. จำแนกตามวัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยจำแนกตามจุดประสงค์การวิจัย สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ได้ดังนี้ (दनัย ไชโยธธา, 2552; วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2553; เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2555; บุญชม ศรีสะอาด, 2556; วนิตา วาตีเจริญ และคณะ, 2560; อัครวิน แสงพิกุล, 2562; มนสิข สิริสมบุญ, 2563)

2.1 การวิจัยพื้นฐาน (basic research) บางครั้งเรียกว่า การวิจัยบริสุทธิ์ (pure research) หรือการวิจัยเชิงทฤษฎี (theoretical research) การวิจัยประเภทนี้ มุ่งแสวงหาองค์ความรู้ใหม่ทางทฤษฎี เช่น ปัจจัยที่เป็นสาเหตุของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเหตุและผล ตลอดจนสภาพความเป็นจริงของสิ่งต่าง ๆ ให้ลึกซึ้งกว้างขวางยิ่งขึ้น โดยไม่มุ่งเน้นเป้าหมายเชิงการพัฒนาแก้ไขปัญหา ทั้งนี้ ผลการวิจัยพื้นฐานส่วนมากจะยังไม่สามารถไปใช้ประโยชน์ได้ทันที เนื่องจากเป็นการพัฒนาองค์ความรู้พื้นฐาน จึงต้องใช้เวลาหรืออาศัยการวิจัยเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดการประยุกต์ใช้ในเชิงปฏิบัติ หรือการพัฒนานวัตกรรมใหม่ ๆ ในอนาคต

ทั้งนี้ ความรู้ที่ได้จากการวิจัยพื้นฐานมี 2 ลักษณะที่สำคัญ ได้แก่ ความรู้เชิงยืนยันปรากฏการณ์ กับ ความรู้เชิงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม กล่าวคือ ลักษณะประเภทแรก เป็นความรู้ตามสภาพความเป็นจริงในสิ่งต่าง ๆ ที่

สนใจเพื่อจุดประสงค์ในการขยายความรู้ให้ชัดเจน โดยศึกษาตัวแปรเพียงตัวแปรเดียว เรียกว่า การวิจัยเชิงพรรณนา (descriptive research) หรือการวิจัยตัวแปรเดียว (univariate research) ทั้งนี้ หากเป็นวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจะใช้เทคนิควิเคราะห์ทางสถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistical analysis) เป็นหลัก โดยแสดงผลข้อมูลเป็นค่าความถี่ (frequency) ค่ากลาง เช่น ค่าเฉลี่ย (mean) ค่าการกระจาย เช่น ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) พิสัย (range) เป็นต้น ส่วนความรู้ในลักษณะหลัง เป็นความรู้ในเชิงเหตุและผลของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตั้งแต่ 2 ตัวขึ้นไป เช่น ตัวแปรอิสระ ตัวแปรตาม ตัวแปรคั่นกลาง ตัวแปรกำกับ ฯลฯ โดยใช้วิธีการวิจัยซึ่งมีลักษณะที่เรียกว่า การวิเคราะห์สองตัวแปร (bivariate analysis) หรือการวิเคราะห์พหุตัวแปร (multivariate analysis) การวิจัยในลักษณะนี้ จะใช้วิธีการวิเคราะห์สถิติขั้นสูงหรือการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอ้างอิง (inferential statistical analysis) ซึ่งจะมีความซับซ้อนมากกว่าการวิจัยตัวแปรเดียว เช่น การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ การวิเคราะห์การถดถอย การวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance-ANOVA) เป็นต้น ตัวอย่างการวิจัยประเภทตัวแปรเดียวและการวิจัยประเภทตัวแปรตั้งแต่ 2 ตัวแปรขึ้นไป ดังตารางที่ 1.1

ตารางที่ 1.1 ตัวอย่างการวิจัยประเภทตัวแปรเดียวและการวิจัยประเภทตัวแปร 2 ตัวขึ้นไป

ประเภทการวิจัย	ตัวอย่างหัวข้อการวิจัยพื้นฐาน
การวิจัยตัวแปรเดียว	– ความพึงพอใจของผู้โดยสารต่อมาตรการรักษาความปลอดภัยของท่าอากาศยานนานาชาติดอนเมือง – การรับรู้ของนักท่องเที่ยวต่างชาติต่อชุดไทยพระราชานิยมในฐานะสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทย – ความแหว่งโหวทางวัฒนธรรมของพนักงานต้อนรับส่วนหน้าในธุรกิจโรงแรม – ผลกระทบของมาตรการปิดด่านพรมแดนไทย-กัมพูชาต่อธุรกิจโรงแรมในจังหวัดสระแก้ว
การวิจัยสองตัวแปรขึ้นไป	– อิทธิพลของความพึงพอใจในการทำงานกับการคงอยู่ของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน – ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพบริการกับความเต็มใจจ่ายของลูกค้าร้านกาแฟ – ผลของความผูกพันของพนักงานสายการบินต่อองค์กรต่อการทำงานเป็นทีม – ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบอกต่อเชิงบวกของผู้รับบริการต่างชาติ ณ โรงพยาบาลกรุงเทพอินเตอร์เนชั่นแนล

ที่มา : ผู้เขียน

2.2 การวิจัยเชิงประยุกต์ (applied research) หรือการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (action/operational research) การวิจัยประเภทนี้มุ่งนำความรู้ไปใช้ในทางปฏิบัติที่เกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการดำเนินการให้ดียิ่งขึ้น การแก้ไขปัญหา ตลอดจนการสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ในองค์กรหรือสถาบันต่าง ๆ บางครั้งเรียกการวิจัยในลักษณะนี้ว่า “problem-based research” หรือ “solution-targeted research”

วัตถุประสงค์การวิจัยมักมุ่งหาแนวทาง กลยุทธ์ ยุทธศาสตร์ รูปแบบ กระบวนการ นโยบาย หรือแนวทางปฏิบัติในเรื่องต่าง ๆ หนึ่ง การวิจัยประเภทนี้มีกระบวนการ กระบวนการวิจัยร่วมกับการวิจัยพื้นฐาน ตัวอย่างเช่น ใช้วิธีสัมภาษณ์เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหาความขัดแย้งระหว่างนักท่องเที่ยวกับประชาชนท้องถิ่นเป็นเบื้องต้น แล้วจึงใช้ การสนทนากลุ่มกับบรรดาผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อค้นหาแนวทางแก้ไขปัญหานั้นขั้นตอนถัดมา นอกจากนี้ การวิจัยประเภทยังรวมถึงการนำองค์ความรู้จากการวิจัยพื้นฐานมาพัฒนา เป็นนวัตกรรมทางเทคโนโลยี ผลิตภัณฑ์ สิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ หรือปรับปรุงกระบวนการผลิต และบริการให้ดีขึ้น ซึ่งเรียกการวิจัยรูปแบบนี้ว่า “การวิจัยและพัฒนา” (research and development) ตัวอย่างงานวิจัยเชิงประยุกต์ดังแสดงในตารางที่ 1.2

ตารางที่ 1.2 ตัวอย่างหัวข้อการวิจัยเชิงประยุกต์

จุดประสงค์การวิจัย	ตัวอย่างหัวข้อการวิจัยเชิงประยุกต์
ปรับปรุงประสิทธิภาพการดำเนินงาน	- แนวทางการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในระบบบริการออนไลน์ของธุรกิจโรงแรมเครือข่าย - รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชายฝั่งทะเลอย่างยั่งยืนโดยประชาชนมีส่วนร่วม
แก้ไขปัญหา	- กลยุทธ์การป้องกันและปราบปรามมั่วศุเทศก์ต่างชาติผิดกฎหมาย - แนวทางการพัฒนาระบบป้องกันการเรียกเก็บค่าโดยสารเกินจริงของรถแท็กซี่ในจังหวัดภูเก็ต
สร้างนวัตกรรม	- การพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมพนักงานสายการบินเพื่อเพิ่มทักษะด้านบุคลิกภาพและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล - การพัฒนาแอปพลิเคชันแจ้งเหตุฉุกเฉินสำหรับนักท่องเที่ยว

ที่มา : ผู้เขียน

3. จำแนกตามลักษณะการเก็บข้อมูล

การวิจัยอาจจำแนกตามลักษณะการเก็บรวบรวมข้อมูลได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้ (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2552)

3.1 การวิจัยเอกสาร (documentary research) คือ งานวิจัยที่เก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งมีผู้เรียบเรียงขึ้น อาจเป็นแหล่งข้อมูลปฐมภูมิหรือแหล่งข้อมูลทุติยภูมิก็ได้ เช่น จดหมายเหตุ รายงานประจำปี ระเบียบราชการ หนังสือพิมพ์ ตำรา หนังสือ วารสาร รายงานการวิจัยวิทยานิพนธ์ บทความออนไลน์ ฯลฯ การวิจัยเอกสารจะใช้เพื่อทำความเข้าใจสถานการณ์ สถานะความรู้ ณ ปัจจุบันของประเด็นที่สนใจ รวมไปถึงช่องว่างการวิจัย สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยเอกสารจะเกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์หลายขั้นตอน เช่น การกำหนดหัวข้อและกรอบการศึกษาวิจัย การทบทวนวรรณกรรม การวิจารณ์ผลการวิจัย

3.2 การวิจัยสนาม (field research) คือ การวิจัยที่ผู้วิจัยไปทำการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลหรือสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อการวิจัยโดยตรง ซึ่งครอบคลุมการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการสังเกต เป็นต้น สำหรับวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ อาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) ซึ่งต้องอาศัยความรู้ในเรื่องการเลือกตัวอย่างและการกำหนดขนาดตัวอย่างเข้ามาเกี่ยวข้อง (อัศวิน แสงพิกุล, 2562) นอกจากนี้ การวิจัยสนามมักจะเป็นการเก็บข้อมูลจากสถานการณ์จริงที่ไม่สามารถควบคุมหรือจัดการได้เหมือนในห้องทดลอง ฉะนั้นการวิจัยสนามจึงมีความยืดหยุ่นสูง เพราะผู้วิจัยอาจประสบเหตุการณ์หรือปัจจัยที่ไม่สามารถคาดเดาหรือควบคุมได้ เช่น สิ่งแวดล้อมรอบตัว ปฏิกริยาของผู้ให้สัมภาษณ์ ฯลฯ ซึ่งต้องอาศัยทักษะการปรับตัวและทักษะการจัดการกับสถานการณ์เฉพาะหน้าของผู้วิจัยเป็นอย่างมาก

อย่างไรก็ตาม การวิจัยสนามอาจจัดเป็น “การวิจัยปฐมภูมิ” (primary research) เพราะเป็นการวิจัยที่ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งกำเนิดข้อมูล

โดยตรง ในขณะที่การวิจัยเอกสารอาจจัดเป็น “การวิจัยทุติยภูมิ” เพราะเป็นการวิจัยที่อาศัยข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่มีผู้อื่นเก็บรวบรวมขึ้นแล้ววิเคราะห์เรียบเรียงเป็นเอกสาร (มนสิข สิทธิสมบุรณ์, 2563)

คุณสมบัติที่จำเป็นของผู้วิจัย

คุณสมบัติที่จำเป็นของผู้วิจัยมีหลายด้าน ซึ่งจะช่วยให้ผู้วิจัยสามารถทำการศึกษาวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถสรุปผลการวิจัยได้อย่างถูกต้อง น่าเชื่อถือ เป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ของภาคส่วนต่าง ๆ รวมทั้งไม่สร้างผลกระทบเสียหายต่อบุคคลที่เกี่ยวข้อง คุณสมบัติที่จำเป็นของผู้วิจัยมีหลายด้านดังนี้ (กาสั๊ก เตชะชนหมาก, 2553; เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2555; มนสิข สิทธิสมบุรณ์, 2563)

1. ความรู้ดี ผู้วิจัยต้องมีความรู้พื้นฐานในเรื่องที่ศึกษาเป็นอย่างดี เพื่อให้การค้นคว้าวิจัยดำเนินไปโดยรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ผู้วิจัยควรเป็นผู้เฝ้ารู้ในสิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ โดยต้องหมั่นติดตามสถานการณ์ปัจจุบันของสังคมไทยและสังคมโลก การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและการพัฒนาแนวทางการวิจัยใหม่ ๆ เพื่อให้เท่าทันกับความเปลี่ยนแปลงของศาสตร์ที่สนใจ ในขณะเดียวกัน ผู้วิจัยต้องมีทักษะในการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างลึกซึ้งและถูกต้อง สามารถตีความข้อมูลเพื่อนำไปสรุปผลการศึกษาได้อย่างมีเหตุผลบนหลักฐานอ้างอิงที่เชื่อถือได้

2. มีความอดทน ผู้วิจัยต้องเป็นผู้มีความมานะพากเพียร และมีความอดทนต่ออุปสรรคต่าง ๆ เพราะการวิจัยเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยเวลา ทรัพยากร และกำลังแรงกายแรงใจอย่างมาก บ่อยครั้งต้องเผชิญกับอุปสรรคทั้งที่ควบคุมได้และควบคุมไม่ได้ ฉะนั้น ผู้วิจัยจึงต้องทำงานด้วยความทุ่มเทอดทนเพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่มีความถูกต้องแม่นยำ และสำเร็จตามกรอบแผนงานที่กำหนด

3. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ผู้วิจัยควรมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดการสร้างองค์ความรู้ใหม่หรือต่อยอดองค์ความรู้เดิมให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น ในลักษณะที่มองเห็นปัญหาที่ผู้อื่นไม่เคยมองเห็นมาก่อน (ณรงค์ ศรีสวัสดิ์, 2552) ตัวอย่างเช่น ริเริ่มในการ

ตั้งโจทย์การวิจัยใหม่ ๆ ค้นหาเทคนิควิธีการวิจัยใหม่ ๆ มาใช้กับงานวิจัย หรือนำเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาใหม่ ๆ ที่ช่วยปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานและแก้ไขปัญหาในภาคส่วนต่าง ๆ ให้ดียิ่งขึ้น

4. มีทักษะการบริหารจัดการ ผู้วิจัยควรมีทักษะในการบริหารจัดการโครงการวิจัยให้ประสบความสำเร็จ ภายใต้กรอบงบประมาณและระยะเวลาที่กำหนด เนื่องจากการวิจัยแต่ละโครงการเกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรหลายด้าน เช่น งบประมาณ เวลา บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ ฯลฯ ซึ่งจะต้องจัดการให้เกิดประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ผู้วิจัยควรมีทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การติดต่อประสานและการทำงานเป็นทีม เพื่อให้การทำงานบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามที่วางแผนไว้

5. มีจรรยาบรรณ ผู้วิจัยควรเป็นผู้มีจรรยาบรรณ โดยเฉพาะยังมีความซื่อสัตย์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล การสรุปผลและการรายงานผลอย่างตรงไปตรงมา กล่าวคือ ไม่บิดเบือนข้อมูลหรือรายงานผลการวิจัยคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงที่ค้นพบ อีกทั้งไม่ลักลอบผลงานวิจัยของผู้อื่น นอกจากนี้ ผู้วิจัยต้องรับผิดชอบต่อสิ่งที่ศึกษาและเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เช่น ต้องรักษาความลับของกลุ่มตัวอย่าง ไม่บิดเบือนข้อมูลหรือหลอกลวงกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูล

ลักษณะของการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ

การวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการเป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นทำความเข้าใจสถานการณ์และปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการในธุรกิจต่าง ๆ อาทิ ที่พักแรม อาหารและเครื่องดื่ม การจัดประชุมและนิทรรศการ การนำเที่ยว การขนส่ง ฯลฯ โดยหัวข้อการวิจัยจะเกี่ยวข้องกับตัวแสดง บริบท ประเด็นศึกษา วิธีการศึกษา และสาขาวิชาอันหลากหลาย ซึ่งสามารถประมวลลักษณะเด่นได้ดังนี้ (เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2555; อัครวิน แสงพิกุล, 2562)

1. หัวข้อและประเด็นศึกษาที่มีความหลากหลาย

มิติหัวข้อการวิจัยและประเด็นศึกษาทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ มีความหลากหลายมาก ครอบคลุมทั้งฝั่งอุปสงค์ (นักท่องเที่ยว) อุปทานการท่องเที่ยว (เช่น แหล่งท่องเที่ยว ชุมชน สถานประกอบการ พนักงานในธุรกิจต่าง ๆ) คุณภาพบริการ ตลอดจนบทบาทและกลไกเชิงนโยบายและการบริหารงานภาครัฐ ตัวอย่าง มิติและประเด็นการวิจัยดังตารางที่ 1.3

ตารางที่ 1.3 ตัวอย่างมิติการวิจัยและประเด็นการวิจัยในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ

มิติการวิจัย	ประเด็นการวิจัย
นักท่องเที่ยว/ ลูกค้า	- ความพึงพอใจและความภักดีของลูกค้า - ความคาดหวังและความต้องการของนักท่องเที่ยว - ผลของคำวิจารณ์ออนไลน์ในการตัดสินใจใช้บริการ - การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวหลังยุคโควิด-19
แหล่งท่องเที่ยว	- ผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมในแหล่งท่องเที่ยว - การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว - การประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว - กลยุทธ์การสร้างตราสินค้าแหล่งท่องเที่ยว - การตลาดเชิงประสบการณ์กับการกลับมาเยือนซ้ำ
ภาครัฐกิจ	- การฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการ - กลยุทธ์การตลาดดิจิทัลสำหรับธุรกิจบริการ - บทบาทของธุรกิจบริการในการส่งเสริมความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม - ความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจท่องเที่ยวและบริการ - การบริหารความเสี่ยงในภาครัฐกิจท่องเที่ยวและบริการ

ตารางที่ 1.3 ตัวอย่างมิติการวิจัยและประเด็นการวิจัยในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ (ต่อ)

มิติการวิจัย	ประเด็นการวิจัย
คุณภาพบริการ	- การประเมินคุณภาพบริการในธุรกิจโรงแรม - ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพการให้บริการในธุรกิจร้านอาหาร - การจัดการข้อร้องเรียนของลูกค้า - การนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในการให้บริการลูกค้า
ภาครัฐ	- นโยบายการพัฒนการท่องเที่ยวสำหรับผู้พิการ - ผลกระทบของโครงการสนับสนุนการท่องเที่ยวของภาครัฐ - ความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว - การจัดการบริการสาธารณะและความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว - ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว
ชุมชน	- ผลกระทบทางเศรษฐกิจของกิจกรรมการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่น - แนวทางการพัฒนการท่องเที่ยวชุมชนที่ยั่งยืน - ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการท่องเที่ยวโดยชุมชน - ความขัดแย้งระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน - การมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน

ที่มา : ผู้เขียน

2. งานวิจัยมีความเกี่ยวข้องกับศาสตร์อื่น ๆ

งานวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการมีลักษณะสหวิทยาการที่มีการบูรณาการข้ามศาสตร์หลายแขนง เช่น การตลาด เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ ศีลภาศาตร์ อักษรศาสตร์ นิเทศศาสตร์ จิตวิทยา ภูมิศาสตร์ สังคมวิทยา ประวัติศาสตร์ และวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ฯลฯ โดยเปรียบได้กับพีระมิดที่มี

องค์ความรู้ทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการอยู่บนปลายยอดสุด และรองรับด้วยศาสตร์อื่น ๆ จำนวนมากอยู่ที่ส่วนฐาน (เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2555) การวิจัยที่บูรณาการศาสตร์จากหลากหลายสาขาเข้ามา ช่วยให้ผู้วิจัยสามารถมองเห็นข้อเท็จจริงในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการจากมุมมองที่หลากหลายและกว้างขวาง ตัวอย่างประเด็นการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการที่บูรณาการกับศาสตร์ด้านอื่น ๆ ในตารางที่ 1.4

ตารางที่ 1.4 ตัวอย่างประเด็นการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการที่บูรณาการศาสตร์ด้านอื่น ๆ

สาขา	ตัวอย่างประเด็นการวิจัย
การตลาด	– กลยุทธ์การตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการที่พัก – แนวทางการพัฒนาการสื่อสารการตลาดสำหรับแหล่งท่องเที่ยว
เศรษฐศาสตร์	– ผลกระทบทางเศรษฐกิจของภาคการท่องเที่ยว – มูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ของแหล่งท่องเที่ยว
รัฐศาสตร์	– บทบาทขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยว – การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
นิติศาสตร์	– ปัจจัยด้านกฎหมายในการควบคุมการประกอบกิจการที่พักขนาดเล็ก – ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายในการจัดการแหล่งมรดกโลก
ศึกษาศาสตร์	– การจัดทัศนศึกษาสำหรับเยาวชน – การพัฒนานวัตกรรมสื่อสารภาษาอังกฤษสำหรับบุคลากร
จิตวิทยา	– การรับรู้ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยว – บุคลิกภาพกับการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว
ภูมิศาสตร์	– การพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว – การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวตามรอยอารยธรรมโบราณ
สังคมวิทยา	– มิติของความเชื่อต่อการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ – ทูนาทางวัฒนธรรมกับกลยุทธ์การส่งเสริมการท่องเที่ยว

ตารางที่ 1.4 ตัวอย่างประเด็นการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ
ที่บูรณาการศาสตร์ด้านอื่น ๆ (ต่อ)

สาขา	ตัวอย่างประเด็นการวิจัย
ประวัติศาสตร์	– การศึกษาดำเนินงานของแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ – การพัฒนาการสื่อความหมายของแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	– การพัฒนาเทคโนโลยีความจริงเสมือนเพื่อนำเที่ยวอุทยานแห่งชาติ – การพัฒนาการสื่อความหมายแหล่งท่องเที่ยวชุมชนด้วยเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์

ที่มา : ผู้เขียน

3. งานวิจัยมีขอบเขตทั้งระดับจุลภาคและระดับมหภาค

งานวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการมีขอบเขตการศึกษาใน 2 ระดับ คือ งานวิจัยระดับจุลภาค (micro) และงานวิจัยระดับมหภาค (macro) โดยงานวิจัยระดับจุลภาค คือ งานวิจัยที่มุ่งศึกษาในขอบเขตพื้นที่ขนาดเล็กและในบริบทจำกัด เช่น องค์กร หน่วยงาน แหล่งท่องเที่ยว ชุมชน อำเภอ ส่วนงานวิจัยระดับมหภาค คือ งานวิจัยที่มุ่งศึกษาในระดับใหญ่ที่มีขอบเขตกว้างขวางในระดับจังหวัด ภูมิภาค ประเทศ กลุ่มประเทศ กลุ่มอุตสาหกรรม ซึ่งเกี่ยวข้องกับกลุ่มตัวอย่างจำนวนมาก เช่น นักท่องเที่ยว ไทย นักท่องเที่ยวต่างชาติ ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมใดอุตสาหกรรมหนึ่ง กลุ่มอาชีพ ตลอดจนนโยบายภาครัฐ การจัดบริการสาธารณะ และการบังคับใช้กฎหมาย ดูตัวอย่างประเด็นการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการในระดับจุลภาคและมหภาคในตารางที่ 1.5

**ตารางที่ 1.5 ตัวอย่างประเด็นการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ
ในระดับจุลภาคและมหภาค**

ระดับ	ตัวอย่างประเด็นการวิจัย
จุลภาค	– ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในงานของพนักงานสายการบินแห่งหนึ่ง – ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานโรงแรมแห่งหนึ่ง – แนวทางการพัฒนาการสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยวแห่งหนึ่ง – พฤติกรรมการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของนิสิตมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง
มหภาค	– ทัศนคติของประชาชนต่อการเปิดบ่อนกาสิโนถูกกฎหมายในประเทศไทย – พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเจนแซดในการใช้บริการร้านอาหารฟาสต์ฟู้ด – ผลกระทบจากความร่วมมือระหว่างประเทศในการส่งเสริมการท่องเที่ยวข้ามพรมแดนในเขตภาคตะวันออก – ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทางทะเลภาคใต้ – ผลของมาตรการกระตุ้นการท่องเที่ยวของรัฐบาลต่อธุรกิจที่พักขนาดเล็ก

ที่มา : ผู้เขียน

4. งานวิจัยมีความเป็นนานาชาติสูง

งานวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการมีความเป็นนานาชาติสูงเนื่องจากเกี่ยวข้องกับกลุ่มตัวอย่างทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ทั้งในมิติดนันทนาการและบุคลากรในสายงานต่าง ๆ อีกทั้งยังเป็นอุตสาหกรรมที่ได้รับอิทธิพลจากปัจจัยข้ามพรมแดนอย่างชัดเจน เช่น โรคระบาด ปัญหาหมอกควัน ภัยสงคราม รวมไปถึงความร่วมมือระหว่างประเทศ เช่น การยกเว้นวีซ่า การพัฒนาโครงข่ายคมนาคมข้ามพรมแดน การเคลื่อนย้ายแรงงานฝีมือข้ามชาติ เป็นต้น ดูตัวอย่างประเด็นการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการที่สะท้อนลักษณะนานาชาติในตารางที่ 1.6

ตารางที่ 1.6 ตัวอย่างประเด็นการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการที่สะท้อนลักษณะนานาชาติ

มิติ	ตัวอย่างประเด็นการวิจัย
นักท่องเที่ยว	ข้อจำกัดและการต่อรองของนักท่องเที่ยวสูงอายุในการเดินทางท่องเที่ยวต่างประเทศ
ผู้ให้บริการ	ความฉลาดทางวัฒนธรรมของผู้ให้บริการส่วนหน้าของโรงแรมระดับ 5 ดาว
สถานประกอบการ	การปรับตัวของบริษัทนำเที่ยวภายหลังข้อตกลงยกเว้นวีซ่าประเภทนักท่องเที่ยวระหว่างราชอาณาจักรไทย-สาธารณรัฐประชาชนจีน
แหล่งท่องเที่ยว	แนวทางการพัฒนาจังหวัดสู่จุดหมายปลายทางเชิงสุขภาพระดับโลก

ที่มา : ผู้เขียน

5. งานวิจัยใช้ระเบียบวิธีทางสังคมศาสตร์หลากหลายรูปแบบและวิธีการ

งานวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการเป็นการวิจัยทางสังคมศาสตร์ที่มุ่งศึกษาปรากฏการณ์และสภาพการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งสามารถพบได้ทั้งรูปแบบการวิจัยพื้นฐานที่มุ่งเน้นขยายขอบเขตองค์ความรู้และการวิจัยเชิงประยุกต์ที่มุ่งเน้นการนำเอาความรู้ทางทฤษฎีไปใช้ในทางปฏิบัติในลักษณะการจัดการปัญหาและการปรับปรุงพัฒนา นอกจากนี้ ยังพบว่า การวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการใช้วิธีการวิจัยที่หลากหลายด้วยกัน กล่าวคือ มีทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยแบบผสมวิธี

ทั้งนี้ งานวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ อาจจำแนกได้เป็น 2 สายหลัก ๆ ได้แก่ การจัดการการท่องเที่ยว (tourism management) และการท่องเที่ยวศึกษา (tourism studies) ในขณะที่สายการจัดการการท่องเที่ยวมักมุ่งเน้นแนวทางการศึกษาแบบปฏิฐานนิยมที่นำแนวคิดและวิธีการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในการศึกษา รวมทั้งเน้นการประยุกต์ใช้ทฤษฎีกับการปฏิบัติการ ส่วนสายการท่องเที่ยว

ศึกษากลับมุ่งเน้นวิธีการศึกษาที่ต่างออกไปด้วยการใช้วิธีการศึกษาแนวปรากฏการณ์วิทยา (phenomenological methodology) ซึ่งเป็นแนวทางการศึกษาหนึ่งในการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่มุ่งเน้นแสวงหาความรู้ทางทฤษฎีและความเข้าใจในปรากฏการณ์ต่าง ๆ เป็นสำคัญ (Ritchie, Burns, and Palmer, 2005) สะท้อนให้เห็นว่า การวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการใช้ระเบียบวิธีการวิจัยที่หลากหลายโดยบูรณาการศาสตร์หลายแขนงเข้าด้วยกัน ตัวอย่างประเด็นการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการที่ใช้รูปแบบและวิธีการวิจัยต่าง ๆ กันดังตารางที่ 1.7

ตารางที่ 1.7 ตัวอย่างประเด็นการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการที่ใช้รูปแบบและวิธีดำเนินการวิจัยต่าง ๆ กัน

รูปแบบและวิธี การวิจัย	ตัวอย่างประเด็นการวิจัย	การดำเนินการวิจัย
วิจัยพื้นฐาน+ปริมาณ	คุณภาพบริการที่พักของอุทยาน แห่งชาติแห่งหนึ่ง	เก็บแบบสอบถามกับกลุ่ม นักท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว
วิจัยพื้นฐาน+คุณภาพ	คุณภาพบริการที่พักของอุทยาน แห่งชาติแห่งหนึ่ง	สัมภาษณ์นักท่องเที่ยวเพียง อย่างเดียว
วิจัยพื้นฐาน+ ผสานวิธี	คุณภาพบริการที่พักของอุทยาน แห่งชาติแห่งหนึ่ง	เก็บแบบสอบถามร่วมกับการ สัมภาษณ์นักท่องเที่ยว
วิจัยเชิงประยุกต์+ ผสานวิธี	แนวทางการปรับปรุงคุณภาพบริการ ที่พักของอุทยานแห่งชาติแห่ง หนึ่ง	1) เก็บแบบสอบถามร่วมกับการ สัมภาษณ์นักท่องเที่ยว เพื่อทราบถึงการรับรู้คุณภาพ บริการของอุทยานแห่งชาติ 2) สัมภาษณ์บุคลากรของ อุทยานแห่งชาติที่มีส่วน เกี่ยวข้อง เช่น ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ พนักงาน ฯลฯ เพื่อทราบถึงศักยภาพการ จัดบริการที่พัก 3) นำข้อมูล 1) และ 2) มา วิเคราะห์ร่วมกันเพื่อเสนอ แนวทางปรับปรุงคุณภาพ บริการที่พักของอุทยาน แห่งชาติ

ที่มา : ผู้เขียน

6. การวิจัยมีลักษณะอิงพื้นที่ (area-based research)

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการมักเผชิญกับปัญหาและความท้าทายที่แตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ เช่น คุณภาพการให้บริการ ความสามารถในการแข่งขัน การจัดการทรัพยากร ผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคม ความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม ฯลฯ โจทย์การวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการจึงมักเกิดจากปัญหาที่พบในพื้นที่ ทำให้การวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการมีลักษณะที่วางอยู่บนฐานของปัญหา (problem-based research) และมักใช้รูปแบบการวิจัยสนาม ซึ่งผู้วิจัยจะลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลโดยตรงหลากหลายวิธีการ เช่น การเก็บแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนากลุ่ม ตัวอย่างประเด็นการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการที่มีลักษณะอิงพื้นที่ดังตารางที่ 1.8

ตารางที่ 1.8 ตัวอย่างประเด็นการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการที่มีลักษณะอิงพื้นที่

มิติ	ตัวอย่างประเด็นการวิจัย
การเพิ่มขีดความสามารถ	แนวทางพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานเพื่อรองรับอุตสาหกรรมไมซ์ของจังหวัด
นโยบายและการจัดการการท่องเที่ยว	กลยุทธ์การส่งเสริมการท่องเที่ยวหมู่บ้านโอท็อป
ผลกระทบของการท่องเที่ยว	ปัญหาและแนวทางการจัดการขยะของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล
พฤติกรรมนักท่องเที่ยว	ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยว
ภัยคุกคาม	ผลกระทบจากปัญหาหมอกควันต่อธุรกิจที่พักแรมในภาคเหนือ

ที่มา : ผู้เขียน

ขอบเขตการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ

การวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการมีขอบเขตที่ครอบคลุมหลากหลายมิติเนื่องจากอุตสาหกรรมดังกล่าวมีประเด็นปัญหาที่ซับซ้อน อ่อนไหว มีพลวัตสูง และเกี่ยวข้องกับตัวแสดงหลากหลายภาคส่วน ทั้งนี้ สามารถประมวลขอบเขตการวิจัยได้ทั้งสิ้น 4 ด้าน ได้แก่ (1) นักท่องเที่ยว (2) องค์ประกอบการท่องเที่ยว (3) การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว และ (4) ธุรกิจในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ (เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2555)

1. ด้านนักท่องเที่ยว

งานวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการในส่วนนักท่องเที่ยว มุ่งเน้นทำความเข้าใจประสบการณ์ ความคาดหวัง พฤติกรรม และระดับความพึงพอใจของลูกค้าในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ขอบเขตของงานวิจัยนี้ครอบคลุมพฤติกรรมทั้งมิติทางกายภาพและจิตวิทยา ปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว การมีปฏิสัมพันธ์ของนักท่องเที่ยวกับผู้ให้บริการและประชาชนท้องถิ่น รวมไปถึงประสบการณ์ต่าง ๆ ที่นักท่องเที่ยวได้รับในระหว่างเดินทางท่องเที่ยว ตัวอย่างแนวทางวิจัยด้านนักท่องเที่ยวดังตารางที่ 1.9

ตารางที่ 1.9 ตัวอย่างแนวทางการวิจัยด้านนักท่องเที่ยว

มิติ	ตัวอย่างแนวทางวิจัย
พฤติกรรม	พฤติกรรมในการเปิดรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นของนักท่องเที่ยวต่างชาติ
แรงจูงใจ	แรงจูงใจของนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวเชิงโศกนาฏกรรมในพื้นที่ซึ่งเคยประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติ
การตัดสินใจ	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเดินทางเยือนปราสาทขอมในพื้นที่พิพาทชายแดนไทย-กัมพูชามายใต้สถานการณ์ตึงเครียดทางการเมือง
ทัศนคติ	ทัศนคติของนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มีต่อผู้หญิงไทย
การรับรู้	ภาพลักษณ์ด้านความปลอดภัยของประเทศไทยในสายตานักท่องเที่ยวหญิงต่างชาติที่เดินทางคนเดียว
ค่านิยม	ผลของค่านิยมต่อแรงจูงใจเดินทางไปศึกษาหลักสูตรระยะสั้นด้านภาษาอังกฤษในต่างประเทศ
ประสบการณ์	ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้รับบริการนวดแผนไทยชาวต่างชาติ

ที่มา : ผู้เขียน

2. ด้านองค์ประกอบการท่องเที่ยว

องค์ประกอบ 5A ในการท่องเที่ยวเป็นกรอบแนวคิดที่ใช้วิเคราะห์และประเมินศักยภาพการแข่งขันของจุดหมายปลายทางและแหล่งท่องเที่ยวซึ่งมีความสำคัญต่อประสบการณ์และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวประกอบด้วย

2.1 ที่พัก (accommodation) เกี่ยวข้องกับคุณภาพการให้บริการ

และปริมาณของที่พักในจุดหมายปลายทางและแหล่งท่องเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้อย่างเพียงพอและเหมาะสม ไม่ว่าที่พักนั้นจะจัดอยู่ในประเภทใดก็ตาม ยกตัวอย่างเช่น โรงแรม รีสอร์ท โฮมสเตย์ บังกะโล เกสต์เฮาส์ ลานกางเต็นท์ ฯลฯ

2.2 การคมนาคม (access) เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงจุดหมายปลายทางและแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสะดวกรวดเร็ว ซึ่งครอบคลุมมิติด้านระบบขนส่งสาธารณะ โครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวก ตลอดจนข้อมูลการเดินทาง เพื่อรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยวที่หลากหลาย

2.3 สิ่งดึงดูดใจ (attraction) หมายถึง ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ทำให้จุดหมายปลายทางและแหล่งท่องเที่ยวมีความน่าสนใจและดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาเยือน โดยมีทั้งสิ่งที่เป็นธรรมชาติและมนุษย์สร้างขึ้น เช่น ทะเล ภูเขา น้ำตก เกาะ หาดทราย ทะเลหมอก บ่อน้ำพุร้อน วัดวาอาราม โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประวัติศาสตร์ เทศกาล ประเพณีต่าง ๆ

2.4 กิจกรรมการท่องเที่ยว (activity) หมายถึง กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในระหว่างการเดินทางหรือขณะใช้เวลาอยู่ในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยสร้างความประทับใจและเสริมสร้างคุณค่าให้แก่การท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวนี้อาจมีหลายลักษณะขึ้นอยู่กับประเภทของจุดหมายปลายทางและความสนใจของนักท่องเที่ยว มีทั้งที่เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม เช่น การเดินป่า การนั่งช้าง การปีนเขา การดำน้ำ การปลูกป่า การประกอบพิธีกรรมทางศาสนา การเข้าร่วมมหกรรมแข่งขันกีฬา การชมการแสดงดนตรี การสร้างสรรค์งานศิลปะ เป็นต้น

2.5 สิ่งอำนวยความสะดวก (amenity) หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นสำหรับนักท่องเที่ยวเพื่ออำนวยความสะดวกสบายในจุดหมายปลายทางและแหล่งท่องเที่ยว เช่น ร้านอาหาร ร้านจำหน่ายของที่ระลึก ศูนย์การค้า สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ สัญญาณอินเทอร์เน็ต ศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยว ห้องน้ำสาธารณะ ห้องละหมาด เป็นต้น สิ่งอำนวยความสะดวกต้องมีคุณภาพและความหลากหลายเพียงพอที่จะรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยวทั้งภายในและต่างประเทศ ดูตัวอย่างแนวทางการวิจัยด้านองค์ประกอบการท่องเที่ยวในตารางที่ 1.10

ตารางที่ 1.10 ตัวอย่างแนวทางการวิจัยด้านองค์ประกอบการท่องเที่ยว

มิติ	ตัวอย่างแนวทางวิจัย
ที่พัก	แนวทางการพัฒนาบริการที่พักเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ฮาลาล
การคมนาคม	แนวทางการพัฒนาท่าเรือเพื่อรับรองการท่องเที่ยวเรือสำราญ
สิ่งดึงดูดใจ	การศึกษาทรัพยากรทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว เชิงสร้างสรรค์
กิจกรรมการท่องเที่ยว	การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยววิถีชุมชนในหมู่บ้าน ของกลุ่มชาติพันธุ์
สิ่งอำนวยความสะดวก	แนวทางการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับการท่องเที่ยว เพื่อคนทั้งมวลของแหล่งท่องเที่ยว

ที่มา : ผู้เขียน

3. ด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาสภาพความเป็นจริง อุปสรรคปัญหา รวมไปถึงหาแนวทางพัฒนาและปรับปรุงการจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนและตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ แหล่งท่องเที่ยวสามารถจำแนกได้หลายประเภท อาทิ แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น น้ำตก เกาะ แก่ง หาดทราย บ่อน้ำพุร้อน แม่น้ำ ถ้ำ ภูเขา ฯลฯ แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวิทยาการ เช่น พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ แหล่งเรียนรู้ ศูนย์วัฒนธรรม สถานที่จัดประชุมและนิทรรศการ แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น ศาสนสถาน โบราณสถาน พิพิธภัณฑ์ ย่านการค้า หมู่บ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ ฯลฯ และแหล่งท่องเที่ยวเพื่อนันทนาการ เช่น ศูนย์การค้า สถาบันเทิง สวนสนุก สวนสาธารณะ สนามกีฬา บ่อน้ำพุร้อน ฯลฯ ตัวอย่างแนวทางการวิจัยด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวดังตารางที่ 1.11

ตารางที่ 1.11 ตัวอย่างแนวทางการวิจัยด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว

มิติ	ตัวอย่างแนวทางวิจัย
ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว	ศักยภาพการรองรับการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยของ ค่ายทหาร
การบริหารจัดการทรัพยากร	แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาผ้าฝ้ายทอ มือในชุมชนท่องเที่ยว
กลยุทธ์การตลาด	กลยุทธ์ทางการตลาดแบบ 4E ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจ ใช้บริการโฮมสเตย์
การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ เสีย	การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เชิงนิเวศ
คุณภาพบริการ	ความสัมพันธ์ของคุณภาพบริการในแหล่งท่องเที่ยว กับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

ที่มา : ผู้เขียน

4. ด้านธุรกิจที่เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ ประกอบด้วยธุรกิจที่เกี่ยวข้องหลากหลายธุรกิจ มีทั้งที่เกี่ยวข้องโดยตรงและโดยอ้อม ธุรกิจที่เกี่ยวข้องโดยตรงในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการ อาทิ ธุรกิจนำเที่ยว ที่พักแรม อาหารและเครื่องดื่ม สินค้าที่ระลึก การขนส่ง การนันทนาการ การประชุม นิทรรศการ และงานอีเวนต์ เป็นต้น นอกเหนือจากธุรกิจข้างต้นซึ่งเกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการโดยตรงแล้วยังมีอีกหลายธุรกิจซึ่งเกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการโดยอ้อม เช่น ธุรกิจโฆษณา ธุรกิจแลกเปลี่ยนเงินตรา ธุรกิจสื่อสารและโทรคมนาคม ฯลฯ ซึ่งล้วนแล้วแต่อยู่ในขอบเขตงานวิจัยทางอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการทั้งสิ้น ทั้งนี้ งานวิจัยด้านธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการมุ่งเน้นประเด็นการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการ การเพิ่มคุณภาพการให้บริการ และการสร้างความได้เปรียบเชิงการแข่งขันทั้งในแง่การตลาด การบริหารทรัพยากรมนุษย์ เทคโนโลยี

และนวัตกรรม เป็นต้น ตัวอย่างแนวทางการวิจัยด้านธุรกิจที่เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการดังตารางที่ 1.12

ตารางที่ 1.12 ตัวอย่างแนวทางการวิจัยด้านธุรกิจในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ

ประเภทธุรกิจ	ตัวอย่างแนวทางวิจัย
ธุรกิจนำเที่ยว	ปัจจัยความสำเร็จในธุรกิจนำเที่ยวต่างประเทศ
ธุรกิจที่พักแรม	ปัจจัยที่ส่งผลต่อความภักดีของลูกค้าในธุรกิจบ้านพักพูลวิลลา
ธุรกิจอาหารและเครื่องดื่ม	แนวทางการส่งเสริมสุขอนามัยของร้านอาหารริมทางในแหล่งท่องเที่ยว
ธุรกิจสินค้าที่ระลึก	ความสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์ท้องถิ่นกับความต้องการซื้อสินค้าชุมชนของนักท่องเที่ยว
ธุรกิจขนส่ง	สาเหตุความล่าช้าของสายการบินและแนวทางการแก้ไข
ธุรกิจนันทนาการ	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสนามกอล์ฟ
ธุรกิจไมซ์	การพัฒนารูปแบบการจัดการศูนย์อาหารที่เป็นต่อสิ่งแวดล้อมในศูนย์การประชุมนานาชาติ
ธุรกิจอีเวนต์	การเปรียบเทียบแรงจูงใจในการเข้าร่วมเทศกาลแห่งความภาคภูมิใจ ระหว่างกลุ่มหลากหลายทางเพศชาวไทยและชาวต่างชาติ

ที่มา : ผู้เขียน

บทบาทและความสำคัญของการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ

โดยทั่วไป การวิจัยมีบทบาทที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ (1) การอธิบาย (explanation) เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์และสาเหตุที่ก่อให้เกิดสถานการณ์ต่าง ๆ (2) การคาดการณ์ (prediction) หรือพยากรณ์เหตุการณ์ในอนาคตข้างหน้าว่าจะเป็นอย่างไรมาก่อน และ (3) การควบคุม (control) คือ การควบคุมสถานการณ์ โดยนำผลการวิจัยไปใช้ในการจัดการปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่หรือ

ป้องกันปัญหาไม่ให้เกิดซ้ำ (วนิดา วาตีเจริญ และคณะ, 2560) สำหรับการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ อาจกล่าวได้ว่า เป็นกระบวนการที่ช่วยให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าใจสถานการณ์ สภาพปัญหา และโอกาสในการพัฒนาตามสภาพความเป็นจริง ผลการวิจัยไม่เพียงแต่ช่วยกำหนดทิศทางการดำเนินงานขององค์กรให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป แต่ยังช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการวางแผน การตัดสินใจ และการบริหารจัดการทรัพยากรขององค์กรให้เกิดประโยชน์และความคุ้มค่าสูงสุด บทบาทของการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการประมวลได้ 6 ด้าน (Serrano, 2025) ดังนี้

1. การตัดสินใจ

ผลการวิจัยมีบทบาทสำคัญในการให้ข้อมูลแก่ผู้บริหารองค์กรทั้งภาครัฐและภาคเอกชนในการตัดสินใจบนฐานข้อเท็จจริงและหลักฐานที่น่าเชื่อถือ เช่น ช่วยในการวิเคราะห์แนวโน้มและพลวัตของตลาด ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ซึ่งทำให้ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจสามารถกำหนดแนวทางการบริหารจัดการองค์กรเพื่อรับมือกับสถานการณ์ปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคตได้อย่างถูกต้อง ยกตัวอย่างเช่น หากผลการวิจัยแสดงถึงแนวโน้มพฤติกรรมผู้บริโภคที่มีความต้องการโรงแรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ก็จะช่วยให้ผู้ประกอบการโรงแรมสามารถตัดสินใจลงทุนเพื่อปรับปรุงอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกในที่พักให้เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสม

2. การกำหนดนโยบาย

นอกจากผลการวิจัยจะช่วยให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทราบถึงข้อเท็จจริง สภาพปัญหา อุปสรรคการดำเนินงาน และโอกาสในการพัฒนาอย่างรอบด้านแล้ว ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยยังมีส่วนชี้นำแนวทางให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องวางแผนเชิงนโยบายในการจัดการแก้ไขปัญหาที่องค์กรหรือสังคมกำลังประสบอยู่บนฐานของข้อมูลหลักฐาน เช่น หากผลการวิจัยชี้ให้เห็นถึงผลกระทบด้านต่าง ๆ จากกิจกรรมการท่องเที่ยวต่อชุมชนโดยรอบแหล่งท่องเที่ยว ผู้กำหนดนโยบายก็สามารถนำข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยไปใช้ในการกำหนดนโยบายและวางแผนเชิงกลยุทธ์สำหรับการแก้ไขปัญหาได้อย่างตรงจุด

3. การดำเนินงาน

การวิจัยมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อองค์กรในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ เนื่องจากช่วยให้องค์กรปรับปรุงกระบวนการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ลดต้นทุนการดำเนินงาน และยกระดับคุณภาพบริการ เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ดียิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น ผลการวิจัยเกี่ยวกับความพึงพอใจในคุณภาพการให้บริการของสายการบิน อาจชี้ให้เห็นถึงจุดแข็งและจุดที่ต้องพัฒนา หากผลการศึกษพบว่า ผู้โดยสารมีความพึงพอใจต่ำในขั้นตอนการลงทะเบียนผู้โดยสาร (เช็คอิน) องค์กรสามารถนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ในการปรับปรุงกระบวนการทำงาน โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่มีผู้โดยสารหนาแน่น รวมถึงพิจารณานำเทคโนโลยีลงทะเบียนผู้โดยสารอัตโนมัติมาใช้เพื่อเพิ่มความสะดวกรวดเร็วในการให้บริการแก่ผู้โดยสาร

4. การวิเคราะห์ความต้องการของตลาด

งานวิจัยจำนวนมากเก็บข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับพฤติกรรม ความสนใจ และแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวหรือผู้รับบริการในธุรกิจต่าง ๆ ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำข้อมูลจากงานวิจัยไปใช้ในการวิเคราะห์ความต้องการของตลาด เพื่อปรับปรุงผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับพฤติกรรม ความสนใจ และแรงจูงใจของนักท่องเที่ยว หรือผู้รับบริการได้ ยกตัวอย่างเช่น ผลการวิจัยชี้ว่า นักท่องเที่ยวนิยม การท่องเที่ยวแบบ “เที่ยวไปด้วย ทำงานไปด้วย” (workation) มากขึ้น ผู้ประกอบการด้านที่พักอาจนำข้อมูลจากงานวิจัยไปใช้ในการกำหนดกลุ่มเป้าหมาย การออกแบบผลิตภัณฑ์ รวมไปถึงการส่งเสริมการตลาด เพื่อกระตุ้นความต้องการเข้าพักสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้

5. การพัฒนานวัตกรรม

งานวิจัยมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนานวัตกรรมในธุรกิจอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ ซึ่งเป็นผลมาจากการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับความต้องการของนักท่องเที่ยว ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในการดำเนินงานขององค์กร จึงนำไปสู่การพัฒนานวัตกรรมเพื่อมุ่งแก้ปัญหา หรือตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวหรือผู้รับบริการเฉพาะกลุ่ม ตัวอย่างเช่น ผลการวิจัยแสดงให้เห็นถึงความต้องการด้านอาหารของนักท่องเที่ยวในปัจจุบันที่ให้ความสำคัญกับสุขภาพและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น จากข้อมูลดังกล่าว ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจึงพัฒนาสร้างสรรค์เมนูอาหารท้องถิ่นแบบคลอรีต่ำที่ไม่ผ่านการปรุงแต่งหรือการแปรรูปมากนัก โดยเน้นวัตถุดิบจากธรรมชาติ แต่ยังคงรสชาติและเอกลักษณ์วัตถุดิบในพื้นที่นำมาซึ่งนวัตกรรมด้านอาหารที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวรักสุขภาพ อีกทั้งยังช่วยเพิ่มมูลค่าให้กับอาหารท้องถิ่น

6. การพัฒนาที่ยั่งยืน

งานวิจัยยังมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เพราะเป็นแหล่งข้อมูลสำหรับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการวางแผนและดำเนินนโยบายที่คำนึงถึงผลกระทบระยะยาวต่อสังคม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจ โดยผ่านการศึกษา วิเคราะห์ และประเมินผลกระทบของกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนเสนอแนะแนวทางแก้ไขพัฒนาการดำเนินงานให้สอดคล้องกับหลักการความยั่งยืน เช่น การนำนวัตกรรมพลังงานสะอาดมาใช้ในการให้บริการนักท่องเที่ยว อาทิ การนำเทคโนโลยีขึ้นรูปภาชนะจากวัสดุธรรมชาติเพื่อทดแทนการใช้วัสดุโฟมและพลาสติก การพัฒนาเรือนำเที่ยวพลังงานแสงอาทิตย์ เป็นต้น

จะเห็นว่าการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการมีบทบาทสำคัญที่ช่วยยกระดับการดำเนินงานขององค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน ไปจนถึงชุมชนให้เกิดผลสำเร็จเป็นรูปธรรม ซึ่งมีคุณค่าและความสำคัญต่อประชาชน สังคม และประเทศชาติทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยมีรายละเอียดดังนี้ (อัศวิน แสงพิบูล, 2562)

1. ความสำคัญด้านเศรษฐกิจ

ในองค์การภาคธุรกิจอาจพบเจออุปสรรคและสิ่งท้าทายในการดำเนินงานหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นคุณภาพบริการ ศักยภาพในการแข่งขัน และการบริหารจัดการทรัพยากรภายในองค์กร แนวทางหนึ่งในการดำเนินธุรกิจให้ประสบความสำเร็จ คือ ภาคธุรกิจควรมีข้อมูลที่น่าเชื่อถือเพื่อช่วยในการคาดการณ์สถานการณ์และตัดสินใจได้อย่างถูกต้องแม่นยำ ซึ่งต้องอาศัยกระบวนการวิจัยที่เป็นวิทยาศาสตร์ มีเหตุมีผล และน่าเชื่อถือ เพื่อนำมาสู่ข้อสรุปและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานขององค์กรให้เกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ในระดับมหภาค หน่วยงานภาครัฐยังสามารถนำข้อมูลจากการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในด้านการวางแผน และยกระดับการบริหารจัดการในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ คำตอบที่ได้จากการวิจัยซึ่งนำไปใช้ประโยชน์ ในระดับมหภาค เช่น แนวทางการปรับปรุงภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยว กลยุทธ์ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและการจัดการสิ่งแวดล้อม กลยุทธ์การกระจายนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยวสู่เมืองรอง เป็นต้น

2. ความสำคัญด้านสังคม

กิจกรรมทางการท่องเที่ยวอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคมทั้งเชิงบวกและลบ การวิจัยจะทำให้ได้รับคำตอบและข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ ผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรมจากกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ในประชาชน ทศนคติและการมีส่วนร่วมของประชาชน ความขัดแย้งระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน รวมไปถึงช่วยชี้แนะแนวทางแก่ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการวางแผน พัฒนา และแก้ไขปัญหาเชิงสังคมต่อไป ตลอดจนการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมให้เกิดความยั่งยืน จึงอาจกล่าวได้ว่าการวิจัยเป็นเครื่องมือหนึ่งในการสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจกับการจัดการผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรม

3. ความสำคัญด้านสิ่งแวดล้อม

กิจกรรมการท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติในหลายมิติ ในขณะเดียวกัน ประเด็นเรื่องความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติกำลังเป็นกระแสที่ได้รับความสนใจจากประชาคมโลก การวิจัยจะช่วยนำเสนอคำตอบเกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ เช่น แนวทางในการอนุรักษ์และลดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม สาเหตุของความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว ความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว บทบาทของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การวิจัยจะยังประโยชน์ในแง่การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ภาคส่วนต่าง ๆ เกี่ยวกับสาเหตุของและผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม วิธีการลดผลกระทบ ตลอดจนแนวทางอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่อย่างยั่งยืน อีกทั้งยังกระตุ้นให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการปรับตัวและพัฒนาธุรกิจของตนให้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

ลักษณะปัญหาการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ

ปัญหาการวิจัย (research problem) หมายถึง ประเด็นข้อสงสัยหรือคำถามที่ผู้วิจัยมีต่อสิ่งต่าง ๆ และต้องการแสวงหาคำตอบที่ถูกต้องตามสภาพความเป็นจริง ด้วยกระบวนการวิจัยที่เป็นวิทยาศาสตร์ ซึ่งการวิจัยจำเป็นต้องอาศัยเวลาและทรัพยากรต่าง ๆ มากมาย ฉะนั้น ผู้วิจัยจึงควรเลือกหัวข้อการวิจัยให้สอดคล้องกับความรู้ความสามารถและความสนใจของตนเอง รวมทั้งอยู่ในวิสัยที่ทำได้สำเร็จและมีปัจจัยสนับสนุนเพียงพอ เพราะหากตัดสินใจเลือกปัญหาการวิจัยผิดพลาด อาจส่งผลต่อการดำเนินการวิจัยจนล้มเลิกกลางคันได้ ปัญหาการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการจำแนกได้เป็น 2 ลักษณะดังนี้ (อัศวิน แสงพิกุล, 2562)

1. ปัญหาที่เกิดขึ้นจริง หมายถึง ปัญหาการวิจัยที่นำมาจากปัญหาที่เกิดขึ้นและส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการทั้งในปัจจุบันและอนาคต หากไม่ดำเนินการแก้ไขปรับปรุงก็อาจจะก่อให้เกิดความเสียหายที่รุนแรงยิ่งขึ้น ปัญหาและผลกระทบที่พบในภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการเกี่ยวข้องกับหลายมิติ

เช่น สิ่งแวดล้อม การเมือง เศรษฐกิจ ธุรกิจ สังคม และวัฒนธรรม ตัวอย่างปัญหาการวิจัยที่เกิดขึ้นจริงในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการดังตารางที่ 1.13

ตารางที่ 1.13 ตัวอย่างปัญหาการวิจัยที่เกิดขึ้นจริงในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ

ด้าน	ปัญหาที่พบ
สิ่งแวดล้อม	– สภาพสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมในแหล่งท่องเที่ยว – ภัยธรรมชาติและโรคระบาดส่งผลกระทบต่อภาคธุรกิจ – ปริมาณนักท่องเที่ยวล้นเกิน
เทคโนโลยี	– ภาคธุรกิจปรับตัวไม่ทันต่อการพัฒนาเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ – พนักงานขาดทักษะด้านดิจิทัล – การสื่อความหมายในพิพิธภัณฑ์ขาดความน่าสนใจ
เศรษฐกิจ/ธุรกิจ	– คุณภาพบริการยังไม่เป็นที่พึงพอใจของลูกค้า – ธุรกิจสูญเสียความสามารถในการแข่งขัน – ธุรกิจมีต้นทุนการดำเนินงานสูง – คนเก่งในองค์กรลาออกบ่อย
สังคมและวัฒนธรรม	– เกิดความขัดแย้งระหว่างเจ้าบ้านกับนักท่องเที่ยว – แหล่งท่องเที่ยวเกิดเหตุอาชญากรรมและการแพร่ระบาดของยาเสพติด – ชุมชนท้องถิ่นสูญเสียอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม
การเมือง	– เหตุการณ์ความไม่สงบส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์จุดหมายปลายทาง – การบังคับใช้กฎหมายขาดประสิทธิภาพ – โครงสร้างพื้นฐานและบริการสาธารณะในจุดหมายปลายทางไม่เพียงพอ

ที่มา : ผู้เขียน

2. ปัญหาที่ผู้วิจัยใคร่รู้ คือ ประเด็นที่ผู้วิจัยอยากรู้หรือต้องการหาคำตอบ แต่ไม่ได้เกิดจากปัญหาที่เกิดขึ้นและส่งกระทบต่อภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ อัครวิน แสงพิกุล (2562) เรียกปัญหาประเภทนี้ว่า “ปัญหาเทียม” ซึ่งพบว่าหลายงานวิจัยช่วยต่อยอดองค์ความรู้ทางทฤษฎี หรือถูกนำมาใช้เป็นข้อมูลเพื่อการตัดสินใจในการบริหารจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ ตัวอย่างประเด็นคำถามการวิจัยที่เกิดจากปัญหาที่ผู้วิจัยใคร่รู้ เช่น

- คุณภาพการให้บริการนำเที่ยวของมัคคุเทศก์ภาษาจีนเป็นอย่างไร
- นักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างชาติมีความต้องการในแหล่งท่องเที่ยวที่แตกต่างกันหรือไม่
- ปัจจัยใดส่งผลต่อการเลือกใช้บริการร้านอาหารประเภทเชฟส์เทเบิล (chef's table)
- ปัจจัยใดมีอิทธิพลต่อการรับเทคโนโลยีสั่งอาหารออนไลน์ของผู้สูงอายุ
- แรงจูงใจในการทำงานมีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานโรงแรมหรือไม่

ทิศทางกรอบประเด็นการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ

ในศตวรรษที่ 21 อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการอยู่ในระบบโลกที่ประเทศต่าง ๆ เชื่อมโยงและพึ่งพาอาศัยกันอย่างเข้มข้น ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม อีกทั้งอยู่ท่ามกลางความท้าทายและโอกาสใหม่ ๆ ที่ซับซ้อนและรุนแรงมากขึ้น ซึ่งเกิดจากปัจจัยหลายด้านที่ควบคุมและคาดการณ์ได้ยาก อาทิ การปรับโฉมเทคโนโลยีดิจิทัล โรคติดเชื้ออุบัติใหม่ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ภัยธรรมชาติ ภัยสงครามและภัยความมั่นคงระหว่างประเทศ ตลอดจนการแข่งขันทางการค้าระหว่างประเทศ ฯลฯ ซึ่งต่างส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวและการดำเนินธุรกิจในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการอย่างมีนัยสำคัญ ท่ามกลางสถานการณ์เหล่านี้ งานวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการจำเป็นต้องปรับทิศทางและบทบาท โดยเฉพาะการขับเคลื่อนให้เกิดการสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ที่เท่าทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น รวมไปถึงตอบสนองต่อความต้องการของภาคธุรกิจ

และสังคมได้อย่างตรงจุด เพื่อนำไปสู่การพัฒนาอุตสาหกรรมให้สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ซึ่งสามารถประมวลทิศทางการรอบหัวข้อการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการในศตวรรษที่ 21 มีดังต่อไปนี้

1. ความยั่งยืน

ความยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านสิ่งแวดล้อม ถือเป็นมิติการวิจัยที่มีความสำคัญอันดับต้นในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการซึ่งขยายตัวอย่างรวดเร็วในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา แนวโน้มหัวข้อหลักที่ได้รับความสนใจนั้น มีความหลากหลายพอสมควร ครอบคลุมมิติการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ การจัดการสิ่งแวดล้อมและพื้นที่คุ้มครอง พฤติกรรมนักท่องเที่ยว การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เทคโนโลยีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การจัดการแหล่งท่องเที่ยว รวมไปถึงรูปแบบการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับความยั่งยืน เช่น การท่องเที่ยวโดยชุมชน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงฟื้นฟู (regenerative tourism)

ประเด็นพฤติกรรมเชิงสิ่งแวดล้อมของนักท่องเที่ยว (environmental behavior) เป็นอีกหนึ่งประเด็นอยู่ในความสนใจและมีแนวโน้มจะได้รับความสนใจอย่างต่อเนื่องในอนาคต เนื่องจากพฤติกรรมเชิงสิ่งแวดล้อมเป็นองค์ประกอบสำคัญของการปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยหัวข้อการวิจัยจะครอบคลุมมิติพฤติกรรมภายนอกและพฤติกรรมภายในของนักท่องเที่ยว ยกตัวอย่างเช่น ความรู้คิด บรรทัดฐานทางสังคม การรับรู้ภาพลักษณ์ การรับรู้ตนเอง (Han, 2021)

ทิศทางหัวข้อการวิจัยอีกประการหนึ่ง คือ การจัดการจุดหมายปลายทางอย่างยั่งยืน ที่มุ่งจัดการกับปัญหาการท่องเที่ยวล้นเกิน (overtourism) ตลอดจนการจัดการความท้าทายและผลกระทบสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดการขยะ การจัดการน้ำ และพลังงาน และการลดการปล่อยคาร์บอน (Gössling et al., 2020; Sahin et al., 2024) ทั้งนี้ โดยบูรณาการกับเทคโนโลยีอัจฉริยะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญญาประดิษฐ์ เพื่อเสนอแนวทางแก้ปัญหาการท่องเที่ยวล้นเกินและปัญหาการเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม ตลอดจนช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากร และส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ (Shafiee, 2024)

นอกจากนี้ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวโดยชุมชน ยังมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยหัวข้อการวิจัยที่ได้รับความนิยม อาทิ การมีส่วนร่วมของชุมชน การเสริมพลังชุมชน การสร้างความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Tuyen et al., 2025)

2. เทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมการท่องเที่ยวและบริการ

ประเด็นการพัฒนาและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นอีกกรอบประเด็น การวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการที่ได้รับความสนใจอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทของเทคโนโลยีดิจิทัลในการสร้างประสบการณ์ของ นักท่องเที่ยว ตลอดจนสร้างประสิทธิภาพในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย ระบบอัจฉริยะ (Rodrigues, Eusebio, and Breda, 2022) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึง การเปลี่ยนผ่านจากการให้บริการแบบดั้งเดิมไปสู่การให้บริการที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล และเทคโนโลยีขั้นสูง อาทิ ปัญญาประดิษฐ์ ความเป็นจริงเสมือน (virtual reality) และความเป็นจริงเสริม (augmented reality) แพลตฟอร์มดิจิทัล ได้ถูกนำมาใช้ในการออกแบบประสบการณ์การท่องเที่ยวในลักษณะที่ก้าวล้ำแบบเหนือประสาทสัมผัสปกติ (extra-sensory) และจัดบริการให้เหมาะสมกับลูกค้าเฉพาะราย (personalization) (Buhalis et al., 2019)

นอกจากนี้ ประเด็นการวิจัยยังครอบคลุมถึงการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ในภาคธุรกิจในการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลขนาดใหญ่ (big data) รวมไปถึง การวิเคราะห์เนื้อหาในสื่อสังคม (social media analytics) เพื่อสนับสนุน การพยากรณ์และการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ รวมถึงการใช้เครื่องมือการตลาดดิจิทัลเพื่อ เข้าถึงและสร้างความสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยว ตลอดจนการสร้างสรรคนวัตกรรม การให้บริการใหม่ ๆ เช่น หุ่นยนต์บริการ (service robots) ที่สามารถเพิ่มประสิทธิภาพ การให้บริการและตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำ (Gutierriz, Ferreira, and Fernandes, 2023; Troisi, Visvizi, and Grimaldi, 2023)

3. การจัดการวิกฤตและความเสี่ยง

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการเป็นภาคธุรกิจที่เผชิญกับผลกระทบจากความไม่แน่นอนและความผันผวนจากวิกฤตระดับโลกที่รุนแรงมากที่สุด ดังเห็นได้ชัดเจนในกรณีวิกฤตการณ์โควิด และภัยความขัดแย้งระหว่างประเทศ กรอบประเด็นการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการจึงมีแนวโน้มที่จะให้สำคัญกับการสร้างองค์ความรู้เชิงบูรณาการ เพื่อช่วยให้ภาคธุรกิจในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการสามารถรับมือและตอบโต้ต่อสถานการณ์อย่างยืดหยุ่นและปรับตัวได้อย่างยั่งยืน โดยอาศัยการเรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Jiang, Ritchie, and Verreynne, 2019; Sharma Thomas, and Paul, 2020)

ในขณะเดียวกัน แนวโน้มสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การขยายกรอบการวิเคราะห์ไปสู่กรอบแบบหลายระดับ (multi-level approach) ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่ระดับองค์กร ระดับแหล่งท่องเที่ยว ไปจนถึงระดับอุตสาหกรรมทั้งระบบ (Pyke *et al.*, 2021) ดังนั้น การสร้างความยืดหยุ่นแก่ภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการจึงไม่ได้มุ่งเน้นเฉพาะระดับจุลภาคเท่านั้น แต่ให้ความสำคัญกับการจัดการโครงสร้างเชิงระบบ ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยการพัฒนานวัตกรรม การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี ควบคู่กับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน และการสร้างความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (Sharma Thomas, and Paul, 2020) ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการยกระดับความสามารถในการจัดการวิกฤต รวมทั้งความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมในระยะยาว

4. การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด ยังผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการอย่างชัดเจน โดยนักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพ ความปลอดภัย และสุขภาวะมากขึ้น ส่งผลให้การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ซึ่งครอบคลุมการดูแล ป้องกัน และรักษาสุขภาพทางกายและสุขภาพทางใจ ขยายตัวอย่างรวดเร็ว แนวโน้มดังกล่าวครอบคลุมการพักผ่อนเพื่อฟื้นฟูร่างกายและจิตใจ การท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาวะ (wellness tourism)

การดูแลสุขภาพแบบองค์รวม และการแพทย์ทางเลือก (Zhong *et al*, 2021) นอกจากนี้ ยังเกิดแนวคิดใหม่ ที่เรียกว่า การท่องเที่ยววัยยืนอายุ (longevity tourism) รวมไปถึงการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพร่างกาย (biohacking tourism) ฉะนั้น แนวโน้มประเด็นการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจะพบการเชื่อมโยงสถานพยาบาล โรงแรม ธุรกิจส่งเสริมสุขภาพ และการเดินทางเข้าด้วยกันกับการท่องเที่ยวและการพักผ่อนหย่อนใจเพื่อสร้างประสบการณ์ที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีความหลากหลายทั้งในเชิงบริบท ทฤษฎี และระเบียบวิธี ยกตัวอย่างแนวโน้มประเด็นการวิจัย เช่น พฤติกรรมนักท่องเที่ยว นวัตกรรมบริการ การออกแบบประสบการณ์ เทคโนโลยีสุขภาพ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการบริการ นโยบายสาธารณสุข มิติทางวัฒนธรรมในการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ผลลัพธ์ด้านคุณภาพชีวิต (Chang *et al*, 2022; Hu *et al*, 2023; Lukose *et al*, 2024; Peng, Zou, and Jin, 2025)

แหล่งที่มาของปัญหาการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ

ปัญหาการวิจัย หมายถึง ประเด็นหรือคำถามที่ผู้วิจัยต้องการค้นหาคำตอบ อาจมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญา ปรับปรุงการทำงานหรือพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ แหล่งที่มาของปัญหาสามารถจัดจำแนกได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ (1) แหล่งปฐมภูมิ คือ แหล่งที่มาของปัญหาซึ่งผู้วิจัยค้นพบเอง เช่น จากการสังเกต จากการรับรู้สถานการณ์ต่าง ๆ หรือ จากคำแนะนำของผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญ และ (2) แหล่งทุติยภูมิ คือ แหล่งที่มาของปัญหาซึ่งเกิดการวิเคราะห์ข้อมูลของหน่วยงานต่าง ๆ โดยจัดทำและเผยแพร่เป็นเอกสารทั้งในรูปแบบสิ่งพิมพ์และสิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ (วนิดา วาดีเจริญ และคณะ, 2560) สำหรับแหล่งที่มาของปัญหาการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการสามารถจำแนกได้ 6 แหล่งที่สำคัญ ได้แก่ (สมคิด พรหมจ้อย, 2554; เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2555; กองกุนท์ โตชัยวัฒน์, 2560; วนิดา วาดีเจริญ และคณะ, 2560; อัศวิน แสงพิกุล, 2562; ฉลาด จันทรมบัติ และเอกอนันต์ สมบัติสกุลกิจ, 2564)

1. ประสบการณ์ของผู้วิจัย ผู้วิจัยอาจมีความสนใจ ความรู้ และประสบการณ์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งมาก่อน และต้องการค้นหาคำตอบในประเด็นที่ยังไม่มีข้อสรุปที่ชัดเจน ซึ่งอาจเป็นหัวข้อที่เคยศึกษาและต้องการต่อยอดองค์ความรู้ หรือเป็นปัญหาที่พบเจอในชีวิตประจำวันหรือในสถานที่ทำงาน จึงเกิดแนวคิดที่จะค้นหาคำตอบในเรื่องที่สงสัย

2. ข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ เอกสารวิชาการมี 3 จำพวก ประกอบด้วย (1) เอกสารทั่วไป ได้แก่ เอกสารที่ไม่ใช่เอกสารทางวิชาการ เช่น นิตยสาร หนังสือพิมพ์ ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต ฯลฯ (2) เอกสารทางวิชาการ เช่น ตำรา หนังสือ บทความ วิชาการ ฯลฯ และ (3) เอกสารการวิจัย เช่น บทความวิจัย รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการ (proceedings) วิทยานิพนธ์ เป็นต้น เอกสารเหล่านี้อาจช่วยให้ผู้วิจัยมองเห็นปัญหาบางประการที่เกิดขึ้นในสังคม ในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง หรือองค์กรใดองค์กรหนึ่ง ซึ่งอาจยังไม่มีคำตอบแน่ชัดหรือไม่มีข้อมูลที่ดีที่แน่นอน และเกิดความสนใจในการหาแนวทางแก้ไขปัญหา หรือไม่ก็อาจค้นพบช่องว่างและจุดอ่อนของงานวิจัยที่ผ่านมา หรือเห็นแนวทางการศึกษาของผู้วิจัยท่านอื่น ซึ่งสามารถนำมาขยายผลและต่อยอดองค์ความรู้ขึ้นได้

3. ข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญในอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวและบริการทั้งในภาครัฐและเอกชน ตลอดจนสถาบันการศึกษาที่ให้ข้อมูล และเสนอแนะแนวทางการวิจัย โดยผู้วิจัยอาจได้ประเด็นปัญหาการวิจัยจากคำให้สัมภาษณ์ หรือการแสดงทัศนะของผู้เชี่ยวชาญในเวทีการประชุมสัมมนาต่าง ๆ

4. นโยบายของภาครัฐและเอกชน ผู้วิจัยสามารถกำหนดประเด็นการวิจัยจากนโยบายและยุทธศาสตร์ของภาครัฐและภาคเอกชนขนาดใหญ่ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวและบริการ เช่น กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย การกีฬาแห่งประเทศไทย กรมศิลปากร กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ฯลฯ รวมไปถึงองค์กรในระดับ

นานาชาติ เช่น องค์การการท่องเที่ยวโลก องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือยูเนสโก (UNESCO) โดยผู้วิจัยอาจมองเห็นประเด็นปัญหาที่น่าสนใจจากนโยบายนโยบายและยุทธศาสตร์ของภาครัฐและภาคเอกชนขนาดใหญ่ ซึ่งส่งผลกระทบต่อภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการเป็นวงกว้าง จึงนำมากำหนดเป็นปัญหาการวิจัยก็ได้

5. ผู้ให้ทุนวิจัย โจทย์การวิจัยอาจกำหนดขึ้นโดยผู้ให้ทุนการวิจัย เช่น สถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐ สถาบันวิจัย องค์กร สมาคม ฯลฯ โดยเฉพาะโจทย์การวิจัยซึ่งเป็นประเด็นที่มีความสำคัญ มีความจำเป็น และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของประเทศในช่วงเวลานั้น ๆ ยกตัวอย่างหน่วยงาน เช่น สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) สำนักงานกองทุนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวน หน่วยงานบริหารจัดการทุนด้านการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (บพข.) หน่วยงานบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) ฯลฯ

6. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี อาจก่อให้เกิดประเด็นปัญหาหรือความท้าทายใหม่ ๆ ซึ่งต้องการการศึกษาค้นคว้าหาคำตอบอย่างชัดเจนเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาหรือการปรับตัวของหน่วยงานต่าง ๆ ยกตัวอย่างการเปลี่ยนแปลง เช่น ปัญหาน้ำมันราคาแพงซึ่งเกี่ยวเนื่องจากสถานการณ์การสู้รบในภูมิภาคตะวันออกกลาง บทบาทของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในโลกยุคปัจจุบัน ซึ่งล้วนส่งผลกระทบต่อการค้าเงินธุรกิจ ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและโรงแรมทั้งสิ้น

ข้อพิจารณาในการเลือกปัญหาการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ

จุดเริ่มต้นที่สำคัญที่สุดในการทำวิจัย คือ การเลือกปัญหาการวิจัย เนื่องจากปัญหาการวิจัยจะเป็นตัวกำหนดแนวทาง วิธีการ และกรอบการศึกษา การเลือกปัญหาการวิจัยที่เหมาะสมไม่เพียงแต่ช่วยให้งานวิจัยมีทิศทางที่ชัดเจนเท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อความเป็นไปได้ในการดำเนินการ คุณค่าและประโยชน์ที่ได้รับ อย่างไรก็ตาม การเลือก

ปัญหาการวิจัยที่ดี นักวิจัยควรพิจารณาหลายปัจจัยประกอบกัน โดยมีข้อควรพิจารณาดังนี้ (พูลสุข เอกไทยเจริญ, 2551; กองกุนท์ โตชัยวัฒน์, 2560; อัสวิน แสงพิกุล, 2562; มนสิข สิริธิตสมบุรณ์, 2563)

1. ความรู้ ประสบการณ์ และความถนัดของผู้วิจัย

โดยปกติ กระบวนการวิจัยจะใช้เวลาดำเนินการค่อนข้างนาน เพราะเกี่ยวข้องกับกระบวนการหลายขั้นตอน ผู้วิจัยจึงควรเลือกประเด็นศึกษาที่ตนเองสนใจ มีประสบการณ์ และมีความถนัด ทั้งนี้ เพื่อป้องกันมิให้กระบวนการวิจัยประสบปัญหาจนผู้วิจัยต้องถอดใจล้มเลิกโครงการหรือเปลี่ยนหัวข้อกลางคัน อีกทั้งยังช่วยให้งานวิจัยแล้วเสร็จตามกำหนดอย่างมีคุณภาพ

2. มีความเกี่ยวข้องกับสาขาวิชาที่กำลังศึกษา หัวข้อที่ผู้วิจัยเลือกศึกษาต้องมีความเกี่ยวข้องกับหลักสูตรที่กำลังศึกษาเพื่อให้นักศึกษามีความลึกซึ้งและสามารถนำความรู้ที่เรียนมาใช้วิเคราะห์ อธิบาย และสร้างองค์ความรู้ใหม่ได้อย่างเหมาะสม

3. ความสำคัญ ประโยชน์ และความน่าสนใจของปัญหาการวิจัย

หัวข้อที่ผู้วิจัยเลือกนั้นควรมีประโยชน์ในแง่วิชาการและการนำไปใช้ในทางปฏิบัติสำหรับองค์กร หน่วยงาน สถาบัน และชุมชนต่าง ๆ ข้อหัววิจัยอาจมุ่งเน้นศึกษาหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเพียงหน่วยงานเดียวหรือหลายแห่งในอาณาบริเวณหนึ่งก็ได้ แต่หากหัวข้อการวิจัยสามารถสร้างผลกระทบอย่างกว้างขวางหรือมีประโยชน์ต่อประชาชนจำนวนมาก งานวิจัยก็ยิ่งมีความน่าสนใจและมีคุณค่ามาก หากเลือกศึกษาหัวข้อที่สอดคล้องหรือเกี่ยวข้องโดยตรงกับหน้าที่การงานของผู้วิจัยหรือองค์กรที่ผู้วิจัยสังกัดอยู่ ผลการวิจัยย่อมมีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานได้อย่างชัดเจน

4. ความไม่ซ้ำซ้อนกับงานวิจัยอื่น

งานวิจัยที่ดีควรเป็นประเด็นปัญหาใหม่ซึ่งไม่ซ้ำซ้อนกับงานวิจัยของผู้อื่น หากซ้ำซ้อนกับงานวิจัยที่ผ่านมา ผู้วิจัยควรเปลี่ยนหัวข้อใหม่ เกณฑ์ในการพิจารณาว่า

หัวข้อการวิจัยของเราซ้ำซ้อนกับของผู้อื่นหรือไม่ มีข้อควรพิจารณาอยู่ 3 ประการ คือ (1) คำถามการวิจัยเป็นคำถามเดียวกันหรือไม่ (2) ประชากรเป็นกลุ่มเดียวกันหรือไม่ และ (3) ใช้วิธีการค้นหาคำตอบแบบเดียวกันหรือไม่ หาก “ใช่” ทั้ง 3 ข้อ แสดงว่างานวิจัยนั้นซ้ำซ้อนกับของผู้อื่น (เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2555) ฉะนั้น ผู้วิจัยที่ดีจึงควรทำการศึกษางานวิจัยที่มีอยู่แล้วอย่างละเอียดรอบคอบ เพื่อหลีกเลี่ยงการเลือกหัวข้อที่ซ้ำซ้อนกับผู้อื่น และควรมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการกำหนดโจทย์การวิจัยใหม่ ๆ เพื่อสร้างผลงานที่โดดเด่นเป็นแบบฉบับของตนเอง

5. ความทันสมัย

ปัญหาการวิจัยควรมีความทันสมัยต่อเหตุการณ์หรือสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของยุคสมัย ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถนำผลการวิจัยนำไปใช้แก้ไขปัญหาที่ชุมชนองค์กร หรือหน่วยงานต่าง ๆ กำลังเผชิญอยู่ รวมทั้งมีความพร้อมในการรับมือกับความท้าทายใหม่ ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ตัวอย่างประเด็นที่อาจนำมาพิจารณากำหนดปัญหาการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการในปัจจุบัน เช่น การจัดการความเสี่ยงในภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการอันมีสาเหตุจากปัจจัยต่าง ๆ อาทิ ภัยพิบัติทางธรรมชาติ ปัญหาหมอกควันและฝุ่นพิษ สงครามระหว่างประเทศ ฯลฯ รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีต่าง ๆ ทั้งภายในประเทศและทั่วโลก ที่อาจส่งผลกระทบต่อภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการของไทยในปัจจุบัน เช่น การยอมรับในความเสมอภาคทางเพศ ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ ราคาน้ำมันในตลาดโลกที่พุ่งสูงขึ้น เป็นต้น

6. ความเป็นไปได้ในการวิจัย

ในการกำหนดปัญหาการวิจัย ผู้วิจัยควรพิจารณาถึงเงื่อนไขต่าง ๆ เช่น เวลา งบประมาณ การเข้าถึงแหล่งข้อมูล กฎหมาย จริยธรรม ตลอดจนปริมาณงานที่ต้องรับผิดชอบ เพื่อให้งานวิจัยสำเร็จตามเป้าหมาย และหลีกเลี่ยงอุปสรรคต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นระหว่างการทำงานวิจัย เมื่อผู้วิจัยจะเลือกหัวข้อใดในการทำวิจัย ควรสำรวจข้อมูลประเภทต่าง ๆ ให้แน่ใจก่อนว่ามีมากเพียงพอที่จะค้นคว้าได้อย่างกว้างขวาง

ลึกซึ้งหรือไม่ หากเรื่องที่จะทำมีความแปลกใหม่ น่าสนใจ แต่ไม่สามารถหาแหล่งข้อมูล ได้อย่างเพียงพอ ก็ยากที่จะทำให้งานวิจัยประสบความสำเร็จ ในขณะเดียวกัน ผู้วิจัย ควรเลือกหัวข้อ ประเภทงานวิจัย และขอบเขตงานวิจัยให้พอเหมาะกับภาระหน้าที่ของ ตนเองด้วย

กล่าวโดยสรุป ข้อพิจารณาในการเลือกปัญหาการวิจัยประมวลได้เป็น 3 มิติ ได้แก่ (1) มิติปัญหาการวิจัย โดยพิจารณาความเป็นนวภาพของงานวิจัย (originality) ที่ไม่ซ้ำซ้อนกับผลการวิจัยของผู้อื่น ความน่าสนใจและความสำคัญของปัญหาการวิจัย (2) มิติผู้วิจัยพิจารณาจากความพร้อมของผู้วิจัยทั้งในแง่ความสนใจ ความรู้ความสามารถ และมีทรัพยากรที่เพียงพอทั้งเวลา อุปกรณ์ และทุนทรัพย์ และ (3) มิติสังคม พิจารณา จากประโยชน์ที่ได้รับต่อสังคมทั้งในแง่วิชาการและการประยุกต์ใช้ (สมหวัง พิริยานูวัฒน์, แทน พิริยานูวัฒน์, และ จิราทัศน์ รัตนมณีฉัตร, 2566)

ขั้นตอนการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ

การดำเนินการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ ประกอบไปด้วย ขั้นตอนต่าง ๆ ทั้งสิ้น 10 ขั้นตอน ซึ่งคล้ายคลึงกับขั้นตอนการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยทั่วไป (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2536; ยุทธ ไกยวรรณ และ กมลพรรณ ไกยวรรณ, 2562; อัสวิน แสงพิกุล, 2562; ทิพย์สิริ กาญจนวาสี และ ศิริชัย กาญจนวาสี, 2564; พิชิต ฤทธิ์จรรยา, 2567) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การกำหนดปัญหาการวิจัย การกำหนดปัญหาการวิจัยเป็นขั้นตอนแรก และสำคัญที่สุดของกระบวนการวิจัย เพราะเป็นตัวกำหนดทิศทางและขอบเขตของ งานวิจัย ป้องกันการสูญเสียเวลาและทรัพยากรโดยเปล่าประโยชน์ รวมทั้งช่วยให้ ผลการวิจัยที่ได้มาสร้างคุณค่าและนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง การเลือกประเด็นปัญหาที่ ต้องการศึกษ ผู้วิจัยต้องสำรวจความสนใจของตนเองก่อนว่ามีความสนใจเรื่องอะไร เพื่อให้มีแรงจูงใจในการทำงานวิจัยได้อย่างต่อเนื่อง ในขณะเดียวกันควรพิจารณาเลือก โจทย์การวิจัยจากปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในสังคมและองค์กร โดยเฉพาะปัญหาสำคัญ ที่จะต้องเร่งศึกษาเพื่อหาทางแก้ไข หรือพบว่ามีความรู้บางอย่างซึ่งยังไม่มี

คำตอบชัดเจน ถ้าค้นพบคำตอบแล้วจะก่อให้เกิดประโยชน์กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งนี้ ช่องว่างความรู้ที่ต้องการศึกษา อาจได้มาจากการทบทวนวรรณกรรมและผลงานวิจัยที่ผ่านมา แล้วค้นหาประเด็นที่ยังไม่ได้รับการศึกษา หรือข้อจำกัดของงานวิจัยที่ผ่านมา เพื่อนำมาสู่การเติมเต็มความรู้ที่ยังขาดหายไป

2. ทบทวนวรรณกรรม คือ การค้นคว้าสำรวจข้อมูลที่ต้องการศึกษาจากเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อประมวลความรู้เป็นแนวทางในการวิจัย ประกอบด้วย การทบทวนแนวคิดและทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การทบทวนวรรณกรรมจะช่วยป้องกันมิให้ผู้วิจัยทำงานซ้ำซ้อนกับงานวิจัยในอดีตที่ผ่านมา ช่วยให้ผู้วิจัยเห็นช่องว่างความรู้ ตลอดจนเห็นแนวทางการศึกษาของผู้อื่น เพื่อนำมาปรับให้เหมาะกับงานวิจัยของตนเอง นอกจากนี้ การทบทวนวรรณกรรมยังช่วยปูพื้นความรู้ทางทฤษฎีแก่ผู้วิจัยซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการกำหนดตัวแปรและกรอบแนวคิดการวิจัย การตั้งสมมติฐาน และการอภิปรายผลการวิจัย รวมไปถึงเป็นหลักฐานอ้างอิงของงานวิจัยอีกด้วย ประเวศน์ มหารัตน์สกุล (2561) ให้ความเห็นว่า การทบทวนวรรณกรรมเป็นขั้นตอนสำคัญซึ่งต้องทำก่อนการเสนอเค้าโครงการวิจัย มิเช่นนั้น ผู้วิจัยจะเข้าตำรา “ตาบอดคลำช้าง” ซึ่งอาจประสบปัญหาระหว่างการทำวิจัยอยู่ตลอด

3. กำหนดชื่อเรื่อง หลังจากการสำรวจเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยก็จะเห็นแง่มุมเกี่ยวกับปัญหาการวิจัยได้ชัดเจนขึ้นซึ่งจะทำให้ทราบได้ว่า ประเด็นปัญหาที่สนใจควรตั้งชื่อว่าอะไร ทั้งนี้ ชื่อเรื่องนั้นต้องตั้งอยู่บนฐานของข้อมูลหลักฐานจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วสร้างเป็นกรอบแนวคิดของตนขึ้นมา อย่างไรก็ตาม ชื่อเรื่องการวิจัยที่ตั้งขึ้นในขั้นตอนนี้อาจเป็นชื่อชั่วคราวที่กำหนดเบื้องต้นไว้ก่อน โดยสามารถปรับเปลี่ยนดัดแปลงเป็นชื่อที่สมบูรณ์ในภายหลัง ทั้งนี้ การกำหนดชื่อเรื่องการวิจัยประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ (ทิพย์สิริ กาญจนวาสี และ ศิริชัย กาญจนวาสี, 2564)

1) กำหนดบริบทหรือตีกรอบของปัญหาในอยู่ในวงจำกัดว่า ต้องการศึกษาระดับใด กับประชากรกลุ่มใด พื้นที่ใด ในช่วงเวลาใด ใช้วิธีการศึกษาแบบใด

2) คัดเลือกตัวแปรที่จะศึกษาซึ่งเกี่ยวโยงสัมพันธ์กันตามกรอบแนวคิดทฤษฎีที่ได้ศึกษามา

3) ร่างชื่อเรื่องให้ครอบคลุมตัวแปรและบริบทที่วางไว้ตามขั้นตอนที่ 1) และ 2)

4. การกำหนดวัตถุประสงค์ คำถาม และขอบเขตการวิจัย เมื่อกำหนดหัวข้อการวิจัยได้แล้ว ขั้นตอนต่อไป คือ การกำหนดทิศทางและแนวทางในการหาคำตอบของการวิจัย ในการกำหนดทิศทางในการหาคำตอบนั้น จะเกี่ยวข้องกับการกำหนดวัตถุประสงค์และการคำถามการวิจัย โดยทั่วไป การกำหนดวัตถุประสงค์และคำถามการวิจัย จะมุ่งแสวงหาคำตอบ 3 ประเภท ได้แก่ (1) ประเภทอะไร (what) คือ ค้นหาคำตอบในสภาพข้อเท็จจริงที่ต้องการอยากรู้ (2) ประเภททำไม (why) คือ ค้นหาสาเหตุของปัญหาว่าเกิดจากสาเหตุใด ทำไมจึงเป็นเหตุเช่นนั้น และ (3) ประเภทอย่างไร (how) คือ ค้นหาแนวทางวิธีการใหม่ ๆ หรือนวัตกรรมมาใช้ในการแก้ไขปัญหาและปรับปรุงพัฒนางานให้ดีขึ้น (พิชิต ฤทธิ์จรูญ, 2567) อีกส่วนหนึ่ง คือ การกำหนดแนวทางในการหาคำตอบซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการกำหนดขอบเขตการวิจัย ซึ่งจะต้องอธิบายให้ชัดเจนว่าจะศึกษาอะไร กับใคร ที่ไหน และเมื่อไร โดยทั่วไป ขอบเขตการวิจัยประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ประชากร เวลา พื้นที่ และเนื้อหาหรือตัวแปรที่เกี่ยวข้อง

5. การกำหนดรูปแบบและวิธีการวิจัย ในขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยวางแผนและออกแบบการดำเนินการวิจัย (research design) ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต่อนำเชื่อถือ และทำให้การจัดการกับข้อมูลมีความชัดเจน ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยต้องตัดสินใจเลือกรูปแบบการวิจัยที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์และคำถามการวิจัยที่กำหนด คือ จะใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือจะใช้รูปแบบการวิจัยเชิงผสมผสาน ซึ่งแต่ละแบบมีข้อดีข้อด้อยที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังต้องออกแบบการดำเนินการวิจัยด้วยเพื่อช่วยให้ทราบว่าเก็บข้อมูลกับใคร อย่างไร จำนวนเท่าไร ผู้ให้ข้อมูลได้มาอย่างไร

ข้อมูลที่ได้มาจะวิเคราะห์อย่างไรซึ่งสามารถจัดกลุ่มได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ (1) การออกแบบการสุ่มตัวอย่าง (sampling design) จะเกี่ยวข้องกับการกำหนดประชากร ขนาดตัวอย่าง และวิธีการเลือกตัวอย่าง (2) การออกแบบการวัด (measurement design) จะเกี่ยวข้องกับการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย รวมไปถึงการนำเครื่องมือไปใช้ (3) การออกแบบการวิเคราะห์ข้อมูล (data analysis design) จะเกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ (พิชิต ฤทธิ์จรูญ, 2567)

6. การพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ เมื่อผู้วิจัยได้วางแผนออกแบบการดำเนินการวิจัยเรียบร้อยแล้ว ก็จะมาถึงขั้นตอนการพัฒนาเครื่องมือการวิจัย ในการทำวิจัยทางสังคมศาสตร์ ผู้วิจัยสามารถสร้างเครื่องมือการวิจัย โดยคิดขึ้นใหม่ ดัดแปลง ตัดมาเพียงบางส่วน หรือนำเครื่องมือของผู้วิจัยท่านอื่นมาใช้ทั้งหมด ก็ได้ขึ้นกับความเหมาะสมและความเป็นมาตรฐานของเครื่องมือวัด (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2536) ทั้งนี้ ในขั้นตอนของการสร้างเครื่องมือการวิจัยจะเกี่ยวข้องกับการจัดการกับคำถาม 3 ประเด็น ได้แก่ (1) จะใช้เครื่องมือประเภทใดในการเก็บรวบรวม เช่น แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกการสังเกต แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม ฯลฯ (2) โครงสร้างของเครื่องมือจะมีกี่ส่วน แต่ละส่วนมีกี่ข้อคำถาม และ (3) เครื่องมือที่ใช้จะมีเนื้อหาอะไรบ้าง ซึ่งส่วนนี้จะเกี่ยวข้องประเด็นที่จะถาม และภาษาที่ใช้ถาม เมื่อพัฒนาเครื่องมือขึ้นมาแล้ว ผู้วิจัยก็ต้องตรวจสอบความถูกต้องและน่าเชื่อถือของเครื่องมือ เช่น นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเนื้อหา หรือนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ แล้วนำไปตรวจวิเคราะห์หาคุณภาพของเครื่องมือ

7. การเก็บรวบรวมข้อมูล คือ ขั้นตอนของการเก็บรวบรวมข้อมูลตามที่กำหนดไว้ในขั้นตอนที่ 5 ซึ่งอาจทำได้หลายวิธี เช่น การเก็บแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสังเกต ฯลฯ หลักสำคัญของการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ ความถูกต้องและที่น่าเชื่อถือของข้อมูล ซึ่งต้องมีการเก็บจริง จำนวนครบถ้วน และปฏิบัติตามหลักจริยธรรมในการเก็บรักษาข้อมูล คือ ข้อมูลที่บ่งบอกหรือระบุตัว

บุคคลต้องไม่ถูกเปิดเผยไปยังบุคคลที่สาม ทั้งนี้ เพื่อปกป้องความเป็นส่วนตัวของผู้เป็นเจ้าของข้อมูล ทั้งป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นต่อผู้เป็นเจ้าของข้อมูล ยกเว้นแต่ได้รับอนุญาตจากผู้เป็นเจ้าของข้อมูลเป็นลายลักษณ์อักษร (สุทธิพร จิตต์มิตรภาพ, 2560)

8. การวิเคราะห์ข้อมูล คือ ขั้นตอนหลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลเสร็จแล้ว ผู้วิจัยต้องนำข้อมูลที่ได้มาประมวลผลเพื่อแปลงเป็นสารสนเทศ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลที่กำหนด ซึ่งจะแตกต่างกันตามรูปแบบการวิจัยที่ใช้ ในปัจจุบันมีโปรแกรมสำเร็จรูปหลายโปรแกรมที่สามารถช่วยผู้วิจัยวิเคราะห์ผลข้อมูลได้แม่นยำและสะดวกมากยิ่งขึ้น เช่น JAMOWI, SPSS, AMOS, Mplus เป็นต้น หลักสำคัญในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ข้อมูลที่นำเข้าต้องมีความถูกต้อง วิธีการและเครื่องมือวิเคราะห์ต้องมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ในขณะเดียวกัน ผู้วิเคราะห์ต้องมีความเป็นกลางและไม่ใช่อคติส่วนตัวในการวิเคราะห์ข้อมูล

9. การสรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ขั้นตอนนี้จะเกี่ยวข้องกับการนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาสรุปและอภิปราย เพื่อให้เห็นภาพรวมและประเด็นข้อค้นพบหลักของงานวิจัย ทั้งวิจารณ์ผลการวิจัยที่พบ ตลอดจนให้ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ รวมไปถึงแนวทางการศึกษาวิจัยในอนาคต ทั้งนี้ ในการสรุปผลการวิจัย ผู้วิจัยต้องนำเสนออย่างกระชับและตรงประเด็น สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาโดยผู้วิจัยต้องหลีกเลี่ยงการนำเสนอข้อมูลใหม่ที่ยังไม่ได้กล่าวถึงมาก่อน หรือใส่ความคิดเห็นส่วนตัวเกินกว่าผลการศึกษาที่ได้รับ ส่วนการอภิปรายผล ผู้วิจัยต้องแปลและอธิบายความหมายผลการศึกษาที่ได้อย่างชัดเจน โดยเชื่อมโยงข้อค้นพบกับทฤษฎีหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดของการศึกษา ในขณะที่การให้ข้อเสนอแนะจะมี 2 แนวทาง ได้แก่ ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้ กับข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

10. การจัดทำรายงานการวิจัยและเผยแพร่ ขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการวิจัย คือ การเรียบเรียงกระบวนการและผลการวิจัยออกเป็นรายงานการวิจัยและนำองค์ความรู้ที่ออกเผยแพร่ตามช่องทางต่าง ๆ ที่เหมาะสมเพื่อประโยชน์ในทางวิชาการและการปฏิบัติ ทั้งนี้ รายงานการวิจัยที่ดีต้องมีโครงสร้างที่ถูกต้องครบถ้วนตามรูปแบบที่แต่ละหน่วยงานกำหนด ใช้ภาษาที่ถูกต้องเหมาะสม และนำเสนอข้อมูลด้วยรูปแบบที่เข้าใจง่าย เช่น ตาราง กราฟ แผนภาพ ฯลฯ พร้อมกับอ้างอิงแหล่งข้อมูลอย่างครบถ้วน

อนึ่ง ขั้นตอนการวิจัยทั้ง 10 ขั้นตอนข้างต้น สามารถเชื่อมโยงกับส่วนประกอบของรายงานการวิจัย (กรณี 5 บท) ดังแสดงในตารางที่ 1.14

ตารางที่ 1.14 ความสัมพันธ์ระหว่างขั้นตอนการวิจัยกับส่วนประกอบของรายงานการวิจัย

ขั้นตอน	รายงานการวิจัย
1. การกำหนดปัญหาการวิจัย	บทที่ 1 บทนำ
2. การทบทวนวรรณกรรม	บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม
3. การกำหนดชื่อเรื่อง	ส่วนต้น (หน้าปกของรายงาน)
4. การกำหนดวัตถุประสงค์ คำถาม และขอบเขตการวิจัย	บทที่ 1 บทนำ
5. การกำหนดรูปแบบวิธีการวิจัย	บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย
6. การพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย
7. การเก็บรวบรวมข้อมูล	บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย
8. การวิเคราะห์ข้อมูล	บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล
9. การสรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ
10. การจัดทำรายงานการวิจัยและเผยแพร่	ตลอดทั้งเล่มรายงาน (บทที่ 1-5 รวมทั้งส่วนต้นและส่วนท้ายของรายงาน)

ที่มา : ผู้เขียน

บทสรุป

การวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ เป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ที่มีระบบ ระเบียบ และเป็นไปตามขั้นตอนที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่หรือประยุกต์ใช้องค์ความรู้เดิมให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งในด้านการแก้ไขปัญหา การพัฒนา และการเสริมสร้างศักยภาพของอุตสาหกรรมให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน การวิจัยทำหน้าที่เป็นเสมือนเข็มทิศ ชี้นำทิศทางการดำเนินงานขององค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ที่แท้จริง สามารถตอบสนองต่อความต้องการของตลาดและสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการสนับสนุนการตัดสินใจ การกำหนดนโยบาย และการวางแผนเชิงกลยุทธ์ของภาคส่วนต่าง ๆ

งานวิจัยในสาขานี้มีความหลากหลายทั้งในด้านรูปแบบและวิธีการ โดยครอบคลุมทั้งการวิจัยเชิงปริมาณซึ่งมุ่งเน้นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงตัวเลข และการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งมุ่งเน้นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา รวมถึงการวิจัยเอกสาร และการวิจัยสนามซึ่งสามารถจำแนกตามวัตถุประสงค์ได้เป็นการวิจัยพื้นฐานเพื่อสร้างองค์ความรู้ทางทฤษฎี และการวิจัยเชิงประยุกต์เพื่อนำไปใช้แก้ไขปัญหาและพัฒนาการดำเนินงาน ขอบเขตการศึกษาเกี่ยวข้องกับประเด็นสำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ นักท่องเที่ยว องค์ประกอบ การท่องเที่ยว การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว และธุรกิจบริการที่เกี่ยวข้อง โดยมีลักษณะสำคัญ คือ มีความเกี่ยวข้องกับศาสตร์อื่น ๆ ครอบคลุมทั้งในระดับจุลภาคและมหภาค มีความเป็นนานาชาติสูง ใช้ระเบียบวิธีทางสังคมศาสตร์หลากหลายรูปแบบและวิธีการ ตลอดจนมีลักษณะอิงพื้นที่

ทั้งนี้ การกำหนดปัญหาวิจัย ผู้วิจัยควรคำนึงถึงความรู้ ความเชี่ยวชาญ และความถนัดของผู้วิจัย ความสำคัญและความทันสมัยของปัญหา ความไม่ซ้ำซ้อนกับงานวิจัยเดิม และความเป็นไปได้ในการดำเนินการ โดยแหล่งที่มาของปัญหาอาจมาจากระบบการณตรง ข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่ผ่านมา ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ นโยบายของภาครัฐและเอกชน หรือความต้องการของผู้สนับสนุนทุนวิจัย ขั้นตอนการวิจัยประกอบด้วยกำหนดยุทธศาสตร์ การทบทวนวรรณกรรม การกำหนดชื่อเรื่อง

การกำหนดวัตถุประสงค์และขอบเขตการวิจัย การออกแบบวิธีดำเนินการวิจัย การพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล การสรุป อภิปรายผล และให้ข้อเสนอแนะ ตลอดจนการจัดทำรายงานและเผยแพร่ ผลลัพธ์ของงานวิจัยที่มีคุณภาพจะก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และ สิ่งแวดล้อม และเป็นรากฐานสำคัญในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

คำถามท้ายบท

1. จงอธิบายความหมายและลักษณะของการวิจัย
2. นักวิจัยที่ดีควรมีคุณลักษณะอย่างไร
3. จงอธิบายลักษณะที่สำคัญของการวิจัยในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ
4. การพิจารณาเลือกปัญหาการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการควรคำนึงถึงประเด็นใดบ้าง
5. กรอบหัวข้อการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการในศตวรรษที่ 21 มีแนวโน้มเป็นอย่างไร
6. จงระบุขั้นตอนการดำเนินการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการให้ถูกต้อง

บทที่ 2

รายงานการวิจัย

รายงานการวิจัย (research report) เป็นเอกสารที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้นเพื่อรายงานให้ผู้อ่านได้ทราบถึงที่มาและวัตถุประสงค์การวิจัย ระเบียบวิธีวิจัย และผลการวิจัย ซึ่งเป็นหนึ่งในขั้นตอนที่สำคัญของการทำการวิจัย การเขียนรายงานการวิจัยเป็นทักษะที่ผู้วิจัยจำเป็นต้องฝึกฝนเรียนรู้ ไม่ใช่เพียงเพื่อให้ได้รูปเล่มรายงานที่มีรูปแบบเป็นมาตรฐานเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการถ่ายทอดเนื้อหาที่ชัดเจน น่าเชื่อถือ สามารถใช้เป็นแหล่งอ้างอิงทางวิชาการได้อย่างมีคุณภาพ

ในบทนี้จะกล่าวถึงสาระสำคัญเกี่ยวกับรายงานการวิจัย โดยเริ่มจากการอธิบายประเภทและโครงสร้างของรายงานการวิจัย จากนั้นจะนำเสนอหลักการเขียนรายงานการวิจัย รวมไปถึงหลักการใช้ภาษาในการเขียน นอกจากนี้ จะกล่าวถึงการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อสนับสนุนการเขียนรายงานการวิจัยอย่างเหมาะสม และปิดท้ายด้วยการอธิบายขั้นตอนการเขียนรายงานการวิจัยอย่างเป็นระบบ

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

1. ระบุประเภท โครงสร้าง ตลอดจนองค์ประกอบของรายงานการวิจัยได้
2. อธิบายหลักการเขียนรายงานการวิจัยและหลักการใช้ภาษาในการเขียนรายงานการวิจัยได้
3. อธิบายขั้นตอนการเขียนรายงานการวิจัยได้
4. เขียนเรียบเรียงรายงานการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการได้ถูกต้องตามหลักการที่ศึกษามา

ประเภทของรายงานการวิจัย

รายงานการวิจัย หมายถึง รายงานการค้นคว้าวิจัยที่เรียบเรียงขึ้นจากการศึกษาวิจัยเรื่องใดเรื่องหนึ่งภายหลังจากงานวิจัยเสร็จสิ้นลง เพื่อเผยแพร่และนำเสนอให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบถึงวัตถุประสงค์การวิจัย วิธีการศึกษา และผลที่เกิดขึ้น (สิทธิธีรสรณ์, 2566) โดยรายงานการวิจัยต้องเรียบเรียงอย่างมีระเบียบแบบแผน เรื่องที่นำมาเขียนรายงานต้องเป็นข้อเท็จจริง หรือความรู้อันเกิดจากการรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบและเป็นวิทยาศาสตร์ (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ม.ป.ป.) ทั้งนี้ รายงานการวิจัยสามารถจำแนกได้หลายประเภท โดยมีเกณฑ์ดังนี้

1. จำแนกตามลักษณะของรายงาน

รายงานการวิจัย หากจำแนกตามลักษณะของรายงาน สามารถจำแนกได้เป็น 3 ประเภทซึ่งแต่ละประเภทมีวัตถุประสงค์ในการจัดทำที่แตกต่างกัน ประกอบด้วย รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ บทความวิจัย และบทสรุปสำหรับผู้บริหาร โดยมีรายละเอียดดังนี้ (พิชิต ฤทธิ์จรูญ, 2567)

1.1 รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ คือ รายงานการวิจัยที่มุ่งให้ผู้อ่านทราบถึงขั้นตอนการวิจัยและผลที่เกิดขึ้นโดยครบถ้วน ซึ่งประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ส่วนต้น ส่วนเนื้อเรื่อง และส่วนท้าย รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ เป็นรูปแบบรายงานการวิจัยขนาดยาว ซึ่งไม่มีการกำหนดความยาวของหน้ากระดาษตายตัว และมีส่วนประกอบแยกเป็นหัวข้อย่อย ๆ จำนวนมาก ทั้งนี้ เอกสารการวิจัยที่ใช้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร เช่น วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ สารนิพนธ์ ภาคนิพนธ์ การค้นคว้าอิสระก็จัดอยู่ในรายงานการวิจัยประเภทนี้ด้วยเหมือนกัน

1.2 บทความวิจัย คือ รายงานการวิจัยขนาดย่อในรูปแบบบทความ มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ผลการวิจัยให้เป็นที่รับรู้ในวงกว้าง อาจอยู่ในรูปแบบบทความที่นำเสนอในการประชุมทางวิชาการที่เรียกว่ารายงานสืบเนื่องจากการประชุม

วิชาการหรือบทความในวารสารทางวิชาการก็ได้ โดยปกติจะมีความยาวไม่เกิน 15 หน้า โดยผู้วิจัยจะเผยแพร่ผลการวิจัยครบทุกวัตถุประสงค์หรือตัดเฉพาะบางวัตถุประสงค์มานำเสนอก็ได้ ทั้งนี้ รูปแบบการนำเสนอบทความวิจัยจะมีแนวปฏิบัติที่แตกต่างกัน ในแต่ละวารสารโดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับขนาดตัวอักษร รูปแบบฟอนต์ ความยาวของเนื้อหา รูปแบบ การอ้างอิงแหล่งข้อมูล ฯลฯ ฉะนั้น ผู้วิจัยจึงต้องศึกษารายละเอียดและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด สำหรับบทความวิจัย

1.3 บทสรุปสำหรับผู้บริหาร คือ รายงานการวิจัยฉบับย่อที่นำเสนอเฉพาะประเด็นสำคัญต่อผู้บริหารเพื่อใช้ประโยชน์ในทางบริหารและการตัดสินใจโดยครอบคลุมถึงวัตถุประสงค์ ผลการค้นพบ และข้อเสนอแนะ ทั้งนี้ บทสรุปสำหรับผู้บริหารอาจนำเสนอเป็นส่วนหนึ่งของรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์หรือแยกต่างหากก็ได้ ลักษณะเด่นของรายงานการวิจัยประเภทนี้ คือ ความสั้น กระชับ ชัดเจน ตรงประเด็น เข้าใจง่าย เพื่อให้ผู้บริหารซึ่งมีเวลาจำกัดสามารถเข้าใจแก่นสาระของงานได้รวดเร็ว โดยไม่ต้องอ่านรายละเอียดทั้งหมด บทสรุปสำหรับผู้บริหารมีขนาดยาวระหว่าง 3–15 หน้า หรืออาจสั้นกว่านี้ก็ได้

2. จำแนกตามช่วงเวลาที่ทำ

รายงานการวิจัย หากจำแนกตามช่วงเวลาที่ทำ โดยสามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ เอกสารที่เขียนขึ้นเมื่อการวิจัยได้เสร็จสมบูรณ์แล้ว กับเอกสารที่เขียนขึ้นเมื่อการวิจัยดำเนินไปแล้วระยะหนึ่ง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ (สิทธิ ชีรสรณ์, 2566)

2.1 เอกสารที่เขียนขึ้นเมื่อการวิจัยได้เสร็จสมบูรณ์แล้ว เอกสารลักษณะนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ข้อค้นพบที่เกิดจากการวิจัยหลังจากกิจกรรมการค้นคว้าวิจัยได้เสร็จสิ้นลงแล้วเอกสารประเภทนี้มีหลายประเภท เช่น

- รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์
- รายงานการวิจัยที่ใช้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร เช่น วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ ภาคนิพนธ์ การค้นคว้าอิสระ
- รายงานการค้นคว้าประจำวิชา
- รายงานสืบเนื่องจากการประชุม
- บทความวิจัย

2.2 เอกสารที่เขียนขึ้นเมื่อการวิจัยดำเนินไปแล้วระยะหนึ่ง เอกสารลักษณะนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ติดตามและรายงานความคืบหน้าของการวิจัยที่กำลังดำเนินการอยู่ โดยมักจะจัดทำเป็นระยะ เช่น รายปี รายครึ่งปี ฯลฯ เพื่อแจ้งให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น แหล่งทุนสนับสนุน อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้บังคับบัญชาทราบว่าผู้วิจัยดำเนินการวิจัยไปถึงขั้นไหนแล้ว มีอุปสรรคปัญหาหรือไม่ อย่างไร ซึ่งเรียกเอกสารการวิจัยนี้ว่า รายงานความก้าวหน้า (progress report)

อนึ่ง มีเอกสารอีกประเภทที่เขียนขึ้นก่อนเริ่มการวิจัย แม้ว่าจะไม่ใช่รายงานการวิจัย แต่ก็มีความสำคัญที่สมควรกล่าวถึง เอกสารประเภทนี้จัดทำขึ้นเพื่อบอกถึงความสำคัญของการวิจัยและวิธีการวิจัยเพื่อให้กรรมการหรือผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาว่าสมควรอนุมัติหรือสนับสนุนให้ทำการวิจัยหรือไม่ โดยเอกสารจะสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นไปได้และความสมเหตุสมผลของงานวิจัย เอกสารประเภทนี้มีชื่อเรียกต่าง ๆ กันหลายชื่อ เช่นเค้าโครงวิทยานิพนธ์ เค้าโครงการวิจัย เอกสารเชิงหลักการ (concept paper) ข้อเสนอโครงการวิจัย (research proposal) เป็นต้น โดยมักแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับปัญหาและเหตุผลในการวิจัย วัตถุประสงค์ของงานวิจัย กรอบแนวคิดการวิจัย วิธีการดำเนินงานวิจัย แผนการดำเนินงานและงบประมาณ (ในกรณีที่ขอทุนวิจัย) และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ ซึ่งหัวข้อเหล่านี้จะปรากฏอยู่ในบทที่ 1-3 ของรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์นั่นเอง

โครงสร้างของรายงานการวิจัย

รายงานการวิจัย ประกอบด้วยเนื้อหา 3 ส่วน แต่ละส่วนมีองค์ประกอบและรายละเอียดดังนี้ (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2536; สิทธิธีรสรณ์, 2566)

1. ส่วนต้น อาจเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ส่วนนำ ส่วนต้นของรายงานการวิจัยจะอยู่ก่อนบทแรกของรายงานการวิจัย เป็นส่วนที่ให้ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับรายงานการวิจัย ประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ดังนี้

1) ปกนอก เป็นส่วนนอกสุดของรายงานการวิจัย ซึ่งแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับงานวิจัย ได้แก่ ชื่อเรื่อง ผู้วิจัย สถาบันที่ศึกษาหรือหน่วยงานที่ให้ทุนวิจัย และปีที่ทำการวิจัย

2) ปกใน แสดงรายละเอียดเหมือนกับปกนอก

3) คำนำ แสดงรายละเอียดเกี่ยวกับที่มาของโครงการวิจัย จุดมุ่งหมายของการทำวิจัย กระบวนการทำงาน ประโยชน์ของงานวิจัย ตลอดจนกล่าวขอบคุณผู้มีส่วนสนับสนุน อย่างไรก็ตาม รายงานการวิจัยที่เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรจะไม่มีส่วนนี้

4) หน้านามัติ (เฉพาะกรณีรายงานการวิจัยที่เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร) แสดงรายละเอียดเกี่ยวกับการรับรองให้งานวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร ลงลายมือชื่อโดยที่ปรึกษา (หลัก-ร่วม) คณะกรรมการสอบและคณบดีที่มีอำนาจ

5) บทคัดย่อ เป็นส่วนสรุปเนื้อหาโดยรวมของงานวิจัย แสดงรายละเอียดเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การวิจัย วิธีการดำเนินการวิจัย และข้อค้นพบรวมไปถึงคำสำคัญ (keyword)

6) กิตติกรรมประกาศ เป็นส่วนแสดงความขอบคุณบุคคลหรือหน่วยงานที่สนับสนุนหรือให้ความช่วยเหลือในการวิจัย

7) สารบัญ แสดงรายการหัวข้อเนื้อหาทั้งหมดในรายงานการวิจัย พร้อมกับระบุหมายเลขหน้า เพื่อความสะดวกในการสืบค้น

8) สารบัญตาราง (ถ้ามี) แสดงรายการตารางทั้งหมดในรายงานการวิจัยพร้อมกับหมายเลขหน้าที่ตารางนั้นปรากฏ

9) สารบัญภาพ (ถ้ามี) แสดงรายการภาพประกอบทั้งหมดในรายงานการวิจัย อาจอยู่ในรูปแบบแผนผัง แผนภูมิ กราฟ ภาพวาด ภาพถ่าย ก็ได้ พร้อมกับระบุหมายเลขหน้าที่ภาพนั้นปรากฏ

2. ส่วนเนื้อเรื่อง คือ ส่วนหลักหรือหัวใจของรายงานการวิจัย จะเริ่มต้นตั้งแต่บทที่ 1 เป็นต้นไปจนถึงบทที่ 5 ประกอบด้วย

1) บทที่ 1 ว่าด้วยบทนำ (ปัญหา วัตถุประสงค์ และขอบเขตการวิจัย)

2) บทที่ 2 ว่าด้วยแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งรวมเรียกว่า การทบทวนวรรณกรรม

3) บทที่ 3 ว่าด้วยวิธีดำเนินการวิจัย

4) บทที่ 4 ว่าด้วยผลการวิเคราะห์ข้อมูล

5) บทที่ 5 ว่าด้วยสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

3. ส่วนท้าย อาจเรียกว่า ส่วนอ้างอิง คือ ส่วนที่ถัดไปจากบทสุดท้ายของเนื้อเรื่อง ส่วนนี้จะแสดงเอกสารอ้างอิงและข้อมูลเพิ่มเติมที่ช่วยเสริมความเข้าใจแก่ผู้อ่าน ประกอบด้วย

1) เอกสารอ้างอิง (references) แสดงถึงแหล่งข้อมูลทั้งหมดที่ถูกอ้างถึงในรายงานการวิจัย อย่างไรก็ตาม บางหน่วยงานอาจกำหนดให้ใช้ “บรรณานุกรม” (Bibliography) ในความหมายเดียวกับเอกสารอ้างอิง แม้ทั้งสองสิ่งจะมีลักษณะที่แตกต่างกันอยู่บ้างก็ตาม (สิทธิ์ อธิสรณ์, 2566)

2) ภาคผนวก คือ ส่วนเสริมที่ให้ข้อมูลสนับสนุนเนื้อหาในส่วนเนื้อเรื่อง เพื่อไม่ทำให้ส่วนเนื้อเรื่องมีเนื้อหายืดยาวหรือซับซ้อนเกินไป ตัวอย่างเช่น ข้อมูลดิบ ผลการวิเคราะห์ทางสถิติ เครื่องมือการวิจัย เอกสารทางราชการ ฯลฯ

3) ประวัติผู้วิจัย แสดงข้อมูลส่วนบุคคลของผู้วิจัย เช่น ภูมิหล้าเนา ประวัติการศึกษา ประวัติการทำงาน เป็นต้น

สรุปส่วนประกอบในรายงานการวิจัยแต่ละส่วนดังตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 ส่วนประกอบในรายงานการวิจัย

ส่วนต้น	ส่วนเนื้อเรื่อง	ส่วนท้าย
ปกนอก	บทที่ 1	เอกสารอ้างอิง
ปกใน	บทที่ 2	ภาคผนวก
คำนำ	บทที่ 3	ประวัติผู้วิจัย
หน้าอานุมัติ	บทที่ 4	
บทคัดย่อ	บทที่ 5	
กิตติกรรมประกาศ		
สารบัญ		
สารบัญตาราง		
สารบัญภาพ		

ที่มา : ผู้เขียน

หลักการเขียนรายงานการวิจัย

ในการเขียนรายงานการวิจัยมีประเด็นที่ผู้วิจัยควรคำนึงถึงอยู่ 2 ประการ ได้แก่ (1) รูปแบบการเขียน และ (2) เนื้อหาสาระ (ศิลปพร ศรีจันเพชร, 2560) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. รูปแบบการเขียน ผู้วิจัยควรให้ความสำคัญกับการเรียงลำดับความสำคัญของประเด็นในการนำเสนอ โดยควรเขียนถึงประเด็นที่สำคัญที่สุดก่อนแล้วจึงค่อยเขียนในประเด็นที่สำคัญรองลงไปไปตามลำดับ เพื่อให้ผู้อ่านเห็นถึงน้ำหนักความสำคัญของประเด็นต่าง ๆ และเพื่อป้องกันความสับสน นอกจากนั้น ยังควรคำนึงถึงความถูกต้องของภาษาที่ใช้ซึ่งควรเป็นไปตามหลักไวยากรณ์ทั้งในเรื่องการเลือกใช้คำ การเรียบเรียงรูปประโยค และการสะกดคำ ในขณะเดียวกันควรคำนึงถึงความคงเส้นคงวาของถ้อยคำและรูปแบบการอ้างอิง ที่ควรเหมือนกันตลอดทั้งเล่ม เช่น หากใช้คำ “ผู้สูงอายุ” แล้วก็ไม่ควรปะปนกับคำอื่นเช่น “ผู้สูงวัย” หรือหากใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบ APA (American Psychological Association) ก็ไม่ควรใช้สลับกับรูปแบบ Vancouver

2. เนื้อหาสาระ ผู้วิจัยควรให้ความสำคัญกับเนื้อหาที่เขียนโดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ภายใต้หลักการ “ส่วนต้นต้องตื่นเต้น ส่วนกลางต้องกลมกลืน และส่วนจบต้องจับใจ” กล่าวคือ ส่วนต้น หมายถึง บทที่ 1 ซึ่งกล่าวถึงที่มาและความสำคัญของปัญหา ต้องเขียนให้ผู้อ่านรู้สึกตื่นเต้น อยากติดตาม ส่วนกลาง หมายถึง บทที่ 2 ว่าด้วยทบทวนวรรณกรรม เป็นต้นไปจนถึงบทที่ 4 ว่าด้วยผลการวิเคราะห์ข้อมูล ต้องเขียนเชื่อมโยงให้กรอบแนวคิด วิธีการศึกษา และผลการศึกษาเป็นไปในทิศทางที่สอดคล้องกัน โดยตลอด ทั้งต้องเขียนให้กลมกลืนกับส่วนต้นและส่วนจบ และส่วนจบ หมายถึง บทสุดท้ายว่าด้วยสรุปและอภิปรายผล ต้องเขียนให้จับใจผู้อ่าน โดยมุ่งแสดงให้เห็นจุดเน้นหรือแก่นหลัก รวมไปถึงจุดเด่น (highlight) ของงานวิจัยอย่างชัดเจน (สิน พันธุ์พินิจ, 2568)

นอกจากนี้ การนำเสนอเนื้อหาสาระยังควรให้ความสำคัญกับแนวทางการสื่อสารที่ตรงประเด็น คือ มุ่งตอบคำถามการวิจัยตามวัตถุประสงค์หรือคำถามการวิจัย หลีกเลี่ยงการเขียนเนื้อหามาก แต่ไม่ตอบคำถามการวิจัย นอกจากนี้ เนื้อหาที่เขียนต้องมีความถูกต้อง คือ ไม่แต่งเติมหรือบิดเบือนข้อมูลให้ผิดไปจากข้อเท็จจริงหรือเกินเลยไปกว่าข้อมูลที่ได้รับ อีกทั้งเนื้อหาที่เขียนต้องมีความกระชับรัดกุมไม่วกไปวนมาจนเกิดความสับสน และที่สำคัญเนื้อหาในรายงานการวิจัยต้องมีความสอดคล้อง

กันในแต่ละบท หัวข้อ และย่อหน้า ตลอดจนระหว่างประโยคแต่ละประโยคในย่อหน้า หลีกเลี่ยงการนำข้อมูลมาปะติดปะต่อกันเหมือนขนมชั้น เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจเนื้อหาได้ อย่างเป็นระบบ ไม่ก่อให้เกิดความสับสน ยกตัวอย่างเช่น วัตถุประสงค์การวิจัยต้อง เขียนให้สอดคล้องเชื่อมโยงกันกับชื่อเรื่องงานวิจัย คำถามการวิจัย สมมุติฐานการวิจัย กรอบแนวคิดการวิจัย ขอบเขตการวิจัย ผลการวิจัย ตลอดไปจนถึงบทสรุป

จากประเด็นที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปหลักการสำคัญที่ผู้วิจัยควรยึดเป็น แนวทางปฏิบัติในการเขียนรายงานการวิจัยได้ดังนี้ (เพชรฯ สังขะวร, 2540; บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2551; พิสนุ พงศ์ศรี, 2551; สีน พันธุ์พินิจ, 2554; สมคิด พรหมจ้อย, 2555; ชไมพร กาญจนกิจสกุล, 2559; ชาย โพธิสิตา, 2562; พิชิต ฤทธิ์จรูญ, 2567; สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ม.ป.ป.)

1. ความถูกต้องสมบูรณ์ ผู้วิจัยต้องมีการตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา สาระทุกรายการที่นำเสนอในรายงานการวิจัย กล่าวคือ ต้องไม่มีความผิดพลาดในเรื่อง ข้อเท็จจริง มีความถูกต้องตามหลักวิชาการมีความถูกต้องตามหลักภาษาและรูปแบบ ของรายงานที่กำหนดโดยสถาบันนั้น ๆ ตลอดจนระเบียบวิธีวิจัยที่เป็นที่ยอมรับทาง วิชาการ นอกจากนี้ ผู้วิจัยควรตีความผลการวิจัยตามความจริงที่ค้นพบจากข้อมูลที่เก็บ รวบรวมมา ไม่ใช่ความรู้สึกรหรือความคิดเห็นส่วนตัวเป็นที่ตั้ง เพื่อทำให้งานวิจัยมีความ เป็นปรนัย (สิทธิ์ อีรสรณ, 2550) นอกจากนี้ รายงานการวิจัยต้องนำเสนอผลการ วิเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นคำถามการวิจัยที่ตั้งไว้ครบทุกข้อ โดยต้องพิจารณา ไตร่ตรองข้อมูลอย่างละเอียดรอบครอบ และมีหลักฐานเชิงประจักษ์สนับสนุนที่ เพียงพอ

2. ความเป็นระบบและสม่ำเสมอ การจัดวางเค้าโครงเรื่องมีการเรียงลำดับ การนำเสนอที่เป็นหมวดหมู่และเป็นระบบ อีกทั้งการจัดหน้า รูปแบบอักษร และการอ้างอิง ต้องเป็นระบบระเบียบเดียวกันทั้งเล่ม ในขณะเดียวกัน คำหรือวลีที่ปรากฏ

ในรายงานการวิจัยต้องมีความคงเส้นคงวา เช่น “ความสามารถในการแข่งขัน” กับ “ศักยภาพในการแข่งขัน” ควรเลือกใช้คำใดคำหนึ่งเพียงคำเดียวเพื่อป้องกันความสับสน

3. ความสอดคล้องเชื่อมโยงกัน เนื้อหาสาระระหว่างบท หัวข้อ ย่อหน้า และ ประโยคแต่ละประโยคต้องมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน เป็นเหตุเป็นผลสืบเนื่องกันโดยตลอด เพื่อแสดงความเป็นเอกภาพของเนื้อหาที่ต้องไม่ขัดแย้งกัน เช่น แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ต้องมีความเชื่อมโยงกับตัวแปรที่ปรากฏอยู่ในกรอบแนวคิดการวิจัย สมมติฐานการวิจัย และชื่อเรื่องการวิจัย ทั้งนี้ วลัย ชูธรรมธัช และคณะ (2555) ให้ข้อแนะนำว่า ก่อนปิดต้นฉบับ ผู้วิจัยควรตรวจทานเนื้อหาให้แน่ใจว่าได้ตอบคำถามการวิจัยครบถ้วนทุกวัตถุประสงค์การวิจัยแล้ว รวมทั้งเนื้อหาที่นำเสนอในเล่มรายงานต้องไม่เกินไปกว่ากรอบการวิจัยที่วางไว้ อีกส่วนหนึ่งที่สำคัญไม่แพ้กัน คือ แหล่งที่มาของข้อมูล ต้องตรวจสอบรายการอ้างอิงให้ครบถ้วนทั้งในส่วนที่แทรกในเนื้อหาและส่วนที่ปรากฏท้ายเล่ม นอกจากนี้ ผู้วิจัยควรระลึกเสมอว่า หากมีการปรับแก้จุดหนึ่งจุดใดของเล่มรายงานการวิจัยแล้ว ก็ต้องไม่ลืมที่จะต้องปรับแก้ทุกจุดตลอดทั้งเล่มด้วย แม้กระทั่งสารบัญ ซึ่งอาจมีบางหัวข้อที่มีเลขหน้าเปลี่ยนไป

ในขณะเดียวกัน ในระดับย่อหน้า เนื้อหา也应แสดงถึงเอกภาพของความคิด กล่าวคือ มุ่งเสนอความคิดหลักหรือประเด็นหลักเพียงประเด็นเดียว โดยมีประโยคที่มีใจความสำคัญเพียงประโยคเดียว และมีประโยคประกอบหรือประโยคขยายความเป็นส่วนเสริมเพื่อให้ประโยคหลักมีความชัดเจนยิ่งขึ้น โดยต้องไม่มีประโยคใดที่อยู่นอกเหนือจากใจความหลักที่นำเสนอ อีกทั้งทุกประโยคที่ปรากฏในย่อหน้าต้องแสดงให้เห็นถึงสัมพันธ์ภาพระหว่างประโยค ซึ่งร้อยเรียงเชื่อมต่อกันเป็นเนื้อเดียว (พูลสุข เอกไทยเจริญ, 2551; สุชาดา เจียพงษ์, 2567)

4. ความชัดเจน ภาษาที่ใช้ในรายงานการวิจัยต้องสื่อความได้ชัดเจนกระชับ แจ่ม โดยคำนึงถึงหลักไวยากรณ์ในการแต่งประโยคที่ควรสั้น กระชับรัดกุมได้ใจความ ไม่กำกวม ไม่เินเื่อย และเข้าใจง่าย นอกจากนี้ ผู้วิจัยควรระบุขั้นตอนใน กระบวนการวิจัยอย่างชัดเจนเพื่อให้ผู้อื่นดำเนินการซ้ำได้ รวมไปถึงระบุถึงแหล่งข้อมูล และวิธีการได้มาซึ่งข้อมูลต่าง ๆ ด้วย

5. ความทันสมัย เนื้อหาสาระของการนำเสนอต้องมีความเป็นเหตุเป็นผลและ ตรวจสอบแหล่งที่มาได้ โดยวางอยู่บนรากฐานของหลักการเชิงทฤษฎีที่เป็นที่ยอมรับ ตลอดจนองค์ความรู้ที่มีความทันสมัย อันจะช่วยให้เกิดการต่อยอดองค์ความรู้หรือ สร้างองค์ความรู้ใหม่

6. ความซื่อตรง การนำเสนอรายงานการวิจัยต้องตรงไปตรงมา ไม่บิดเบือน ข้อเท็จจริงที่ค้นพบ ทั้งต้องไม่ปิดบังจุดอ่อนหรือข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นในกระบวนการวิจัย นอกจากนี้ ข้อความหรือข้อคิดเห็นใดที่ไม่ได้มาจากผู้วิจัยเอง ต้องอ้างอิงแหล่งที่มาให้ ครบถ้วนชัดเจน

ในปัจจุบัน การลักลอบผลงานของผู้อื่น (plagiarism) เป็นประเด็นปัญหาทาง จริยธรรมที่สำคัญที่สุดของการทำวิจัย ไม่ว่าจะเป็นเกิดขึ้นจากความพลั้งเผลอ ความไม่รู้ หรือความจงใจของนักวิจัยก็ตาม ซึ่งเป็นสิ่งที่นักวิจัยพึงหลีกเลี่ยง เพราะอาจมีโทษ ความผิดทั้งทางวินัยและอาญา ทั้งนี้ การลักลอบผลงาน มีคำเรียกในความหมาย เดียวกันอีกหลายคำ เช่น การโจรกรรมทางวรรณกรรม การโจรกรรมทางวิชาการ การลอกเลียนวรรณกรรม การคัดลอกผลงาน การคัดลอกทางวรรณกรรม การขโมย ความคิด โดยมีระดับความผิดตั้งแต่สถานเบาถึงหนัก ขึ้นอยู่กับเจตนาในการกระทำ ความผิด หากเป็นระดับความผิดสถานเบา ส่วนมากจะเกิดจากความไม่รู้ของผู้เขียนที่ ไม่ทราบรูปแบบการอ้างอิงที่ถูกต้อง หรือระบุข้อมูลแหล่งอ้างอิงไม่ครบถ้วน ส่วนระดับ ความผิดสถานหนัก จะเกี่ยวข้องกับเจตนากระทำทุจริตของผู้วิจัย (รุ่งฤดี แผลงศร,

2568) ซึ่งมีด้วยกัน 4 ลักษณะ ดังนี้ (มานิตย์ จุมปา, 2558 อ้างใน สุชาติา เจียพงษ์, 2567; รุ่งฤดี แพลงคร, 2568)

1) การลักลอกแบบคำต่อคำ หรือวลีต่อวลี เป็นการลักลอกผลงานผู้อื่นแบบไม่มีการเปลี่ยนแปลงถ้อยคำใด ๆ ไม่ว่าจะคัดลอกข้อความส่วนใหญ่หรือทั้งหมดจากแหล่งข้อมูลเดียวหรือตัดปะจากหลายแหล่งข้อมูล บางกรณีพบว่า ผู้วิจัยมีการระบุแหล่งอ้างอิงแต่เป็นการอ้างอิงเท็จ เพื่อให้ผลงานของตนดูน่าเชื่อถือ

2) การลักลอกแบบถอดความ เป็นการลักลอกผลงานผู้อื่น โดยสรุปเนื้อหาหรือใจความสำคัญของผู้อื่นและใช้ภาษาที่ต่างกันออกไป

3) การลักลอกความคิดของผู้อื่นแต่แสดงให้เห็นดูเสมือนเป็นความคิดของตนเอง โดยลอกเลียนความคิดของผู้อื่นแต่ใช้ภาษาที่ต่างออกไป

4) การลักลอกผลงานของตนเอง คือ การนำผลงานของตนเองซึ่งเคยเผยแพร่แล้วมาเผยแพร่ใหม่ ซึ่งอาจนำมาทั้งหมดหรือส่วนใหญ่ โดยไม่มีการปรับปรุงแก้ไขหรือปรับปรุงแก้ไขเพียงเล็กน้อย หรือไม่ก็นำผลงานเดิมที่เคยเผยแพร่แล้วมาแบ่งซอยเป็นส่วน ๆ เพื่อตีพิมพ์ใหม่เป็นหลายชิ้นงาน โดยมีเจตนาเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจผิดว่าเป็นงานที่เขียนขึ้นใหม่

ทั้งนี้ เพื่อป้องกันมิให้เกิดกรณีการลักลอกผลงานผู้อื่น จนก่อให้เกิดความเสียหายและผลกระทบตามมาทั้งแก่ผู้วิจัยและเจ้าของผลงาน ผู้วิจัยจำเป็นต้องหลีกเลี่ยงวิธีการจัดการเนื้อหาที่เข้าข่ายการกระทำความผิด เช่น การคัดลอกข้อความต้นฉบับที่ยาวเกินไป แม้ว่าจะอ้างอิงแหล่งที่มาก็ตาม และเรียนรู้วิธีการเขียนเรียบเรียงที่ถูกต้อง โดยไม่ละเลยการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูลให้ครบถ้วนทุกครั้ง

7. ความเป็นประโยชน์และความริเริ่มสร้างสรรค์ ข้อค้นพบและวิธีการวิจัยที่นำเสนอในรายงานการวิจัยต้องมีความน่าเชื่อถือ สามารถให้ผู้อื่นใช้เป็นแนวทางในการศึกษาต่อไปได้ ในขณะเดียวกัน รายงานการวิจัยต้องให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจ พัฒนางาน และจัดการแก้ไขปัญหา ซึ่งภาคส่วนต่าง ๆ

สามารถนำไปใช้ได้ทั้งในทางปฏิบัติได้ บางครั้งผู้วิจัยต้องกล้าแสดงจุดยืนหรือความคิดเชิงริเริ่มสร้างสรรค์ในการเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาใหม่ ๆ ที่แตกต่างจากผู้อื่นโดยชี้แจงเหตุผลรับรองที่เหมาะสม

8. ความได้สัดส่วน การเขียนรายงานการวิจัยควรกำหนดปริมาณเนื้อหาในแต่ละบท แต่ละหัวข้อในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน เพื่อมิให้ข้อมูลหนักไปในทางใดทางหนึ่ง หรือไม่ให้มีส่วนใดที่หนาหรือบางจนเกินไป อย่างไรก็ตาม หากสัดส่วนในแต่ละบทหรือแต่ละหัวข้อมีความแตกต่างกัน ก็ไม่ควรเกินเท่าตัว ซึ่งผู้วิจัยสามารถจัดการได้ 3 วิธี ได้แก่ (1) ตัดส่วนที่มากออก (2) เพิ่มส่วนที่น้อยให้มากขึ้น และ (3) ใช้ทั้ง 2 วิธีร่วมกัน (พิสนุ พงศ์ศรี, 2551)

9. การเน้นความสำคัญ การเขียนรายงานการวิจัย ผู้เขียนควรจัดลำดับความสำคัญของเนื้อหา โดยควรมุ่งเน้นความสำคัญในส่วนที่เป็นประเด็นหลักให้มีการอธิบายที่ละเอียด ลุ่มลึก และชัดเจน ในขณะเดียวกัน ประเด็นรองหรือรายละเอียดประกอบควรถูกนำเสนออย่างกระชับและสัมพันธ์กับประเด็นหลัก เพื่อไม่ให้บดบังความสำคัญของประเด็นหลักหรือจุดเด่นของงานวิจัย ในขณะเดียวกัน ในระดับย่อหน้าผู้วิจัยก็ควรคำนึงถึงสารัตถภาพของเนื้อหา คือ มุ่งนำเสนอความคิดหลักเพียงประเด็นเดียว โดยให้ประโยคประกอบขยายความหรือแสดงรายละเอียดเชื่อมโยงไปในเรื่องเดียวกัน เพื่อขับเน้นใจความสำคัญให้เด่นชัด (สุชาติา เจียพงษ์, 2567)

หลักการใช้ภาษาในการเขียนรายงานการวิจัย

ภาษาที่ใช้เขียนรายงานการวิจัยเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยเพิ่มคุณค่าให้แก่ผลงาน เพราะส่งผลให้เนื้อหามีความชัดเจน เข้าใจง่าย น่าเชื่อถือ และเป็นแบบแผน กลวิธีการใช้ภาษาในรายงานการวิจัยจะเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบ 3 ประการ ได้แก่ การใช้คำ การใช้ระดับภาษา และ การใช้โวหารหรือลีลาเรียบเรียงถ้อยคำให้เป็นเรื่องราว (ทรงภพ ขุนมธุรส, 2568) โดยสรุปหลักการสำคัญได้ดังนี้ (บุญธรรม

กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2536; สุชาดา เจียพงษ์, 2567; ทรงภพ ชุนมธูรส, 2568; รุ่งฤดี
แผลงสร, 2568)

1. ความถูกต้อง รายงานการวิจัยควรใช้ถ้อยคำและข้อความที่ถูกต้องตาม
หลักไวยากรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสะกดคำและการเว้นวรรคตอนที่ถูกต้อง การใช้
คำถูกความหมาย และการเขียนเป็นประโยคที่สมบูรณ์ ตัวอย่างข้อบกพร่องทางภาษา
และแนวทางแก้ไขดังตารางที่ 2.2

ตารางที่ 2.2 ตัวอย่างข้อบกพร่องทางภาษาในการเขียนรายงานการวิจัยและแนว
ทางแก้ไข

ข้อบกพร่อง	แนวทางปรับปรุง
แบบสอบถามส่งไปยังกลุ่มตัวอย่างทาง อีเมล	แบบสอบถามส่งไปยังกลุ่มตัวอย่างทาง อีเมล
การวิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบโควต้า	การวิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบโควตา
โรงแรมกำหนดมาตรการรักษาความ ปลอดภัยอย่างหนาแน่น	โรงแรมกำหนดมาตรการรักษาความ ปลอดภัยอย่างแน่นหนา
สิ่งสนับสนุนทางการศึกษาซึ่งเป็นปัจจัย สำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการเรียนรู้ ของนักศึกษาสาขาวิชาเอกการโรงแรม	สิ่งสนับสนุนทางการศึกษาซึ่งเป็นปัจจัย สำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการเรียนรู้ ของนักศึกษาสาขาวิชาเอกการโรงแรม ควรได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้น

ที่มา : ผู้เขียน

นอกจากนี้ การเว้นวรรคไม่ถูกต้องเป็นหนึ่งในข้อบกพร่องที่พบได้บ่อยในการ
เขียนรายงานการวิจัย มีข้อแนะนำในการเว้นวรรคตามหลักเกณฑ์ของ
ราชบัณฑิตยสถาน (2551) ดังตารางที่ 2.3

ตารางที่ 2.3 หลักเกณฑ์การเว้นวรรคตอน

รูปแบบการเว้นวรรค	เครื่องหมาย/คำ และตัวอย่าง
เว้นวรรคหลัง เครื่องหมาย	- จุลภาค (,) เช่น จังหวัดที่นักท่องเที่ยวไทยเดินทางไปเยือนสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ กรุงเทพมหานคร, ชลบุรี และกาญจนบุรี - มหัพภาค (.) เช่น แผนยุทธศาสตร์พัฒนาการท่องเที่ยว พ.ศ. 2561-2564 - อัฒภาค (;) เช่น งานวิจัย พบว่า ความคาดหวังด้านประสิทธิภาพการใช้งาน ความง่ายในการใช้งาน อิทธิพลทางสังคม และความพึงพอใจ เป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดความตั้งใจในการใช้แอปพลิเคชันสั่งอาหารออนไลน์อย่างต่อเนื่อง (Gao <i>et al.</i>, 2015; Yuan <i>et al.</i>, 2016) - ไปยาลน้อย (ฯ) เช่น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามทำอากาศยานสากลกรุงเทพแห่งที่ 2 ว่า "สุวรรณภูมิ"

ตารางที่ 2.3 หลักเกณฑ์การเว้นวรรคตอน (ต่อ)

รูปแบบการเว้นวรรค	เครื่องหมาย/คำ และตัวอย่าง
เว้นวรรคหน้าและ หลังเครื่องหมาย	- ทวิภาค (:) เช่น หัวข้อ “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกใช้บริการสายการบินต้นทุนต่ำในประเทศไทย : กรณีศึกษาสายการบินเวียตเจ็ท” - นชลิขิตหรือวงเล็บ (...) เช่น โพซเทล (poshtel) คือที่พักแบบประหยัดที่ถูกยกระดับขึ้นมาจากโฮสเทล (hostel) - อัฒประกาศ (“...”) เช่น จังหวัดเพชรบูรณ์ซึ่งมีสมญาว่า “เมืองมะขามหวาน” เป็นหนึ่งในจังหวัดที่มีอากาศดีที่สุดของประเทศไทย - ไ้มยมก (ๆ) เช่น โรงแรม หมายถึง สถานที่ประกอบการเชิงพาณิชย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อบริการผู้เดินทางในเรื่องที่พักอาศัย อาหาร และบริการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง - ไปยาลใหญ่ (ฯลฯ) เช่น โรงแรมตั้งอยู่ใกล้สถานที่สำคัญ เช่น ห้างสรรพสินค้า สถานีรถไฟ โรงพยาบาล ฯลฯ และยังมีห้องพักให้เลือกหลายแบบ - เสมอภาคหรือเท่ากับ (=) เช่น ผู้รับบริการมีความพึงพอใจด้านกระบวนการและขั้นตอนการให้บริการในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.86$)

ตารางที่ 2.3 หลักเกณฑ์การเว้นวรรคตอน (ต่อ)

รูปแบบการเว้นวรรค	เครื่องหมาย/คำ และตัวอย่าง
เว้นวรรคหน้าคำ	– และ เช่น อาหารไทยได้รับการจัดอันดับให้อยู่ใน 100 รายการอาหารที่ดีที่สุดในโลกถึง 6 รายการ ประกอบด้วย แกงพะแนง ข้าวซอย แกงมัสมั่น ต้มข่าไก่ ไก่ย่าง และ ผัดกะเพรา – หรือ เช่น นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปยังจังหวัด เชียงใหม่โดยเครื่องบิน รถยนต์ หรือรถไฟก็ได้ – แต่ เช่น โรงแรมมีสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน แต่สัญญาณอินเทอร์เน็ตค่อนข้างช้า <u>หมายเหตุ</u> และ หรือ แต่ ถ้าเป็นประโยคสั้นให้เขียนติดกัน ตัวอย่าง (ก) อุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาทและแหล่งโบราณคดี บ้านเชียงตั้งอยู่ในจังหวัดอุดรธานี (ข) แพ็กเกจทัวร์ยุโรปจำหน่ายยากแต่กำไรดี (ค) มัคคุเทศก์หรือไกด์เป็นมากกว่าผู้นำทางแต่ยังเป็นทูตวัฒนธรรม – เป็นต้น เช่น นักท่องเที่ยวสามารถเลือกกิจกรรม นันทนาการได้อย่างหลากหลาย มีดำน้ำ ปีนเขา ล่องแพ เป็นต้น – ตัวอย่างทุกแบบ เช่น พระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและ มัคคุเทศก์ พ.ศ.2551
เว้นวรรคหลังคำ	– ว่า เช่น เมื่อพิจารณาจากทำเลและสิ่งอำนวยความสะดวก อาจกล่าวได้ว่า โรงแรมนี้เหมาะสำหรับนักเดินทางเพื่อธุรกิจ

ตารางที่ 2.3 หลักเกณฑ์การเว้นวรรคตอน (ต่อ)

รูปแบบการเว้นวรรค	เครื่องหมาย/คำ และตัวอย่าง
เว้นวรรคหน้าและ หลังคำ	- ได้แก่ เช่น ประเทศในเอเชียที่มีชื่อเสียงด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ได้แก่ ไทย ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ อินเดีย - เช่น เช่น บริการที่ได้รับความนิยมในสปา เช่น นวดอโรมา นวดไทย นวดหินร้อน ฯลฯ - อักษรเลข เช่น สนามกีฬาแห่งชาติปักกิ่งหรือสนามกีฬารังนกกรองรับผู้ชมได้มากถึง 91,000 คน
ไม่เว้นวรรคหน้าและ หลังคำ	- ทับ (/) เช่น ผู้ลักลอบเข้าเมืองอาจได้รับโทษปรับและ/หรือจำคุก - ยัติภังค์ (-) และยัติภาค (-) เช่น เส้นทางกรุงเทพฯ-โตเกียวใช้เวลาบินประมาณ 6 ชั่วโมง 30 นาที

ที่มา : ผู้เขียน

2. ระดับภาษาที่เป็นทางการ รายงานการวิจัยควรใช้ภาษาในระดับที่เป็นทางการ คือ รูปแบบภาษาที่ใช้ในบริบทที่ต้องการความสุภาพ เป็นระเบียบแบบแผน และเป็นมาตรฐานถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ มักใช้กับงานเขียนวิชาการ จดหมายราชการ เป็นต้น นักวิจัยควรหลีกเลี่ยงการใช้ภาษาพูดหรือศัพท์สแลงที่ใช้เฉพาะกลุ่ม เพราะอาจส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของรายงานการวิจัยได้ ตัวอย่างข้อบกพร่องและแนวทางปรับปรุงดังตารางที่ 2.4

ตารางที่ 2.4 ตัวอย่างข้อบกพร่องด้านการใช้ระดับภาษาที่ไม่เป็นทางการและแนวทางปรับปรุง

ข้อบกพร่อง	แนวทางปรับปรุง
ผลลัพธ์ที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ดำเนินการไปก่อนหน้านี้แสดงให้เห็นว่า.....	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงให้เห็นว่า.....
สภาพเศรษฐกิจตกต่ำ เลยทำให้ผู้บริโภคลดการใช้จ่ายซื้อสินค้าลง	สภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ส่งผลให้ผู้บริโภคลดการใช้จ่ายลง
ในปี 2567 นักท่องเที่ยวจีนมาเที่ยวประเทศไทยราว 6.7 ล้านคน เป็นนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เที่ยวไทยมากที่สุดเป็นอันดับ 1	ใน พ.ศ. 2567 นักท่องเที่ยวชาวจีนเดินทางมาเยือนประเทศไทยประมาณ 6.7 ล้านคน นับเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มีปริมาณสูงที่สุดเป็นอันดับหนึ่ง
การรถไฟแห่งประเทศไทยกำลังปรับโฉมรถโดยสารชั้น 3 จากระบบพัดลมเป็นระบบแอร์เพื่อความเย็นสบายของผู้โดยสาร	การรถไฟแห่งประเทศไทยกำลังดำเนินการปรับปรุงรถโดยสารชั้น 3 จากระบบพัดลมเป็นระบบปรับอากาศ เพื่อยกระดับความสะอาดความสะดวกสบายให้แก่ผู้โดยสาร
พิพิธภัณฑ์หลายแห่งในประเทศไทยมีคำอธิบายเกี่ยวกับวัตถุสิ่งของเป็นภาษาอังกฤษค่อนข้างน้อย ทำให้นักท่องเที่ยวต่างชาติต้องโน้มน้าวข้อมูลกันเอง	พิพิธภัณฑ์หลายแห่งในประเทศไทยมีคำอธิบายเกี่ยวกับวัตถุจัดแสดงเป็นภาษาอังกฤษค่อนข้างจำกัด ส่งผลให้นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติต้องตีความรายละเอียดด้วยตนเอง

ที่มา : ผู้เขียน

3. ความชัดเจน รายงานการวิจัยควรใช้ถ้อยคำและข้อความที่เข้าใจง่าย ไม่กำกวมหรือคลุมเครือ ข้อบกพร่องที่พบบ่อย เช่น วางส่วนขยายผิดที่ ซึ่งอาจทำให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายผิดไปได้ตัวอย่างข้อบกพร่องและแนวทางปรับปรุงดังตารางที่ 2.5

ตารางที่ 2.5 ตัวอย่างข้อบกพร่องด้านการใช้ภาษาที่ไม่ชัดเจนและแนวทางปรับปรุง

ข้อบกพร่อง	แนวทางปรับปรุง
ผู้สื่อข่าวรายงานจำนวนผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางถนนในช่วงเทศกาลปีใหม่เพิ่มขึ้น	ผู้สื่อข่าวรายงานจำนวนผู้เสียชีวิตเพิ่มขึ้นจากอุบัติเหตุทางถนนในช่วงเทศกาลปีใหม่
ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์ผู้ใช้บริการโรงแรมระดับห้าดาวในจังหวัดภูเก็ตระหว่างเดือนมีนาคมถึงพฤษภาคม พ.ศ. 2567	ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนมีนาคมถึงพฤษภาคม พ.ศ. 2567 โดยวิธีการสัมภาษณ์ผู้ใช้บริการโรงแรมระดับห้าดาวในจังหวัดภูเก็ต
โรงแรมนี้รับเฉพาะแขกต่างชาติ	โรงแรมแห่งนี้ให้บริการเฉพาะนักท่องเที่ยวต่างชาติ

ที่มา : ผู้เขียน

4. กะทัดรัด

รายงานการวิจัยควรเรียบเรียงประโยคที่สั้นกะทัดรัด แต่ยังคงได้ใจความชัดเจน หลีกเลี่ยงการผูกประโยคที่เยิ่นเย้อรุงรัง โดยควรเลือกใช้คำเท่าที่จำเป็น ตัวอย่างข้อบกพร่องและแนวทางปรับปรุง ดังตารางที่ 2.6

ตารางที่ 2.6 ตัวอย่างข้อบกพร่องด้านการใช้ภาษาที่ไม่กะทัดรัดและแนวทางปรับปรุง

ข้อบกพร่อง	แนวทางปรับปรุง
บ้านเรือนของผู้คนปลูกเรียงรายอย่างแน่น ชนิดทั้งสองฝั่งคลอง	บ้านเรือนปลูกเรียงรายอย่างแน่นชนิดทั้ง สองฝั่งคลอง
อุปสรรคการเดินทางของผู้พิการที่บกพร่อง ทางการมองเห็น	อุปสรรคการเดินทางของผู้พิการทางการ มองเห็น
การสำรวจทัศนคติของนิสิตนักศึกษาที่กำลัง ศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐ	การสำรวจทัศนคติของนิสิตนักศึกษาใน มหาวิทยาลัยของรัฐ

ที่มา : ผู้เขียน

5. หลีกเลี่ยงการใช้ภาษาต่างประเทศ

การใช้ภาษาในรายงานการวิจัยควรเลือกใช้คำภาษาไทยเป็นหลัก หลีกเลี่ยงการใช้คำภาษาต่างประเทศโดยไม่จำเป็น เพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้โดยไม่ต้องแปลความหมายของภาษาอื่น โดยเฉพาะในกรณีที่คำจากต่างประเทศ สามารถใช้คำภาษาไทยที่มีความหมายเดียวกันได้ ยกเว้นคำทับศัพท์บางคำที่บัญญัติใช้ในภาษาไทย แต่ก็ต้องเขียนให้ถูกต้องตามที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกำหนด เช่น ราชบัณฑิตยสถานหรือราชบัณฑิตยสภา อนึ่ง ในกรณีที่คำศัพท์มีที่มาจากภาษาต่างประเทศ และยังคงใช้ไม่แพร่หลาย หรือยังไม่คุ้นเคยในวงสังคม ผู้เขียนสามารถกำกับคำภาษาต่างประเทศไว้ในวงเล็บได้ เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายและทราบที่มาของคำศัพท์ได้ชัดเจนขึ้น โดยมีหลักการว่า หากคำศัพท์นั้นเป็นชื่อเฉพาะ เช่น ชื่อบุคคล ประเทศ เมือง สถานที่ ฯลฯ ให้เขียนขึ้นต้นด้วยอักษรตัวพิมพ์ใหญ่ ตัวอย่างเช่น วิทญ์เสียงอเมริกา (Voice of America) ทอมัส คูก (Thomas Cook) กรณีเป็นคำศัพท์ทั่วไปที่ไม่ใช่ชื่อเฉพาะ ให้เขียนคำในวงเล็บด้วยตัวอักษรพิมพ์เล็กเสมอ ตัวอย่าง เช่น จักรวาลนฤมิต (metaverse) ศึกษาบันเทิง (edutainment) องค์การ แบบคล่องตัว (lean organization) นอกจากนี้ให้เขียนคำศัพท์ภาษาต่างประเทศ

ในวงเล็บต่อท้ายคำศัพท์ภาษาไทยครั้งแรกเพียงครั้งเดียว หากคำศัพท์นั้นใช้ซ้ำในครั้งถัดไป ให้ตัดคำศัพท์ต่างประเทศในวงเล็บทิ้ง คงเหลือแต่คำศัพท์ภาษาไทยเพียงอย่างเดียว (สิน พันธุ์พินิจ, 2568) ตัวอย่างแนวทางการเขียนดังตารางที่ 2.7

ตารางที่ 2.7 ตัวอย่างข้อบกพร่องด้านการใช้ภาษาต่างประเทศและแนวทางปรับปรุง

ข้อบกพร่อง	แนวทางปรับปรุง
การเขียนรีวิวลิตภัณฑ์	การเขียนวิจารณ์ผลิตภัณฑ์
แอปพลิเคชันสั่งอาหารออนไลน์	แอปพลิเคชันสั่งอาหารออนไลน์
อิทธิพลของสื่อโซเชียลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้า	อิทธิพลของสื่อสังคมต่อการตัดสินใจซื้อสินค้า

ที่มา : ผู้เขียน

การใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในการเขียนรายงานการวิจัย

ในยุคดิจิทัลเช่นปัจจุบัน ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence-AI) มีบทบาทสำคัญต่อวงการศึกษาทั่วไปเพิ่มมากขึ้นทุกขณะ ซึ่งรวมไปถึงการค้นคว้าวิจัย ปัญญาประดิษฐ์ถูกนำมาใช้สนับสนุนการทำงานของนักวิจัยในหลายด้าน อาทิ การกำหนดกรอบการวิจัย การทบทวนวรรณกรรม การวิเคราะห์ข้อมูล การอภิปรายผล ตลอดจนการเขียนรายงานการวิจัย ซึ่งช่วยให้การดำเนินงานมีความสะดวก รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม การใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการเขียนรายงานการวิจัย ควรคำนึงถึงความถูกต้องเหมาะสม และจริยธรรมทางวิชาการควบคู่กัน เพื่อให้ผลงานวิจัยมีคุณภาพน่าเชื่อถือ มีคุณค่าทางวิชาการ รวมทั้งหลีกเลี่ยงผลกระทบเชิงลบแก่สังคม (วรลักษณ์ ศิริเจริญ, 2568) ทั้งนี้ ควรกำหนดบทบาทของปัญญาประดิษฐ์ให้เป็นเพียงเครื่องมือสนับสนุนการทำงานของนักวิจัย มิใช่การทำงานแทนนักวิจัย ตัวอย่างปัญญาประดิษฐ์ที่ช่วยสนับสนุนการทำงานวิจัยดังแสดงในตารางที่ 2.8

ตารางที่ 2.8 ตัวอย่างปัญญาประดิษฐ์ที่ช่วยในการทำงานวิจัย

กระบวนการวิจัย	ตัวอย่างปัญญาประดิษฐ์
การสำรวจและรวบรวมข้อมูล	Connected Papers, Elicit, Semantic Scholar, Consensus, SciSpace AI
วางแผนและออกแบบวิจัย	ChatGPT, Lucidchart AI, Notion AI
วิเคราะห์ข้อมูล	RapidMiner, NVivo AI, Orange Data Mining
การเขียนรายงาน	Grammarly, QuillBot, ChatGPT, Claude AI, SciSpace AI
การอ้างอิง	Zotero, EndNote AI
การสร้างแนวคิดใหม่ ๆ	Miro AI, Ideanote
การเผยแพร่และนำเสนอผลงาน	Canva AI, Beautiful AI

ดัดแปลงจาก : วรลักษณ์ ศิริเจริญ (2568)

1. ข้อจำกัดและความท้าทายของการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการเขียน
รายงานการวิจัย

1.1 การสร้างองค์ความรู้ทางวิชาการ

ปัญญาประดิษฐ์มีข้อจำกัดในการสร้างองค์ความรู้ที่เป็นแบบฉบับ Muhammad Nadeem Yousaf (2025) ให้ความเห็นว่า แม้ว่าปัญญาประดิษฐ์จะสามารถช่วยเขียนรายงานการวิจัยได้ แต่โดยตัวของมันเองไม่สามารถสร้างสรรค์ผลงานทางปัญญาได้ ทำนองเดียวกัน Cheng, Calhoun, and Reedy (2025) เห็นว่าปัญญาประดิษฐ์ไม่สามารถรับผิดชอบต่อความถูกต้องของเนื้อหาของต้นฉบับได้ ต้นฉบับงานวิจัยควรต้องเป็นผลลัพธ์ของความเข้าใจเชิงลึกและการคิดอย่างมีวิจารณญาณของมนุษย์เท่านั้น ฉะนั้น เนื้อหาทั้งหมดที่สร้างโดยปัญญาประดิษฐ์ ควรได้รับการ

ตรวจสอบและแก้ไขอย่างละเอียดโดยผู้เขียน เพื่อให้มั่นใจในความถูกต้อง ความครบถ้วน และปราศจากอคติ

1.2 การลอกเลียนวรรณกรรม

ปัญญาประดิษฐ์อาจสร้างความเสี่ยงให้แก่ผู้วิจัยเกี่ยวกับการลอกเลียนวรรณกรรมโดยไม่ตั้งใจ เนื่องจากปัญญาประดิษฐ์สร้างข้อความโดยอาศัยฐานข้อมูลขนาดใหญ่ ซึ่งอาจสร้างเนื้อหาอาจมีความคล้ายคลึงหรือใกล้เคียงกับวรรณกรรมที่มีอยู่เดิมโดยผู้ที่ไม่รู้ตัว ฉะนั้น เนื้อหาที่ไม่มีการตรวจสอบหรือแก้ไขโดยผู้วิจัย จะส่งผลเสี่ยงต่อการลอกเลียนวรรณกรรม (Cheng, Calhoun, and Reedy, 2025) และแม้ปัญญาประดิษฐ์จะเปลี่ยนคำหรือประโยคให้แตกต่างจากงานวิจัยที่มีอยู่ แต่แนวคิดหรือสาระสำคัญยังคงเหมือนกับต้นฉบับ ซึ่งอาจเข้าข่ายการลอกเลียนวรรณกรรมได้ด้วยเช่นเดียวกัน (Yousaf, 2025)

1.3 การอ้างอิงแหล่งข้อมูลเท็จ

ปัญหาสำคัญของการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการเขียนรายงานการวิจัย คือ การสร้างการอ้างอิงและบรรณานุกรมเท็จ ซึ่งเอกสารชิ้นนั้นอาจไม่มีอยู่จริง แต่ดูเฝิน ๆ แล้วมีการอ้างอิงถูกต้องตามหลักทางวิชาการ อย่างไรก็ตาม เมื่อตรวจสอบอย่างละเอียด อาจพบว่างานที่อ้างอิงนั้นไม่มีอยู่จริง หรือรายละเอียดการอ้างอิงไม่ถูกต้อง ความผิดพลาดดังกล่าวส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของงานวิจัย ตลอดจนอาจนำไปสู่การแพร่กระจายของข้อมูลที่ผิดพลาดต่อ ๆ กันไปจนทำให้องค์ความรู้ในสาขาต่าง ๆ ถูกบิดเบือน ดังนั้น ผู้วิจัยที่ใช้ปัญญาประดิษฐ์ จำเป็นต้องมีความระมัดระวังอย่างยิ่ง และตรวจสอบให้แน่ใจว่าการอ้างอิงทั้งหมดมีความถูกต้อง (Yousaf, 2025)

1.4 เนื้อหาที่มีอคติแฝงเร้น

ปัญญาประดิษฐ์อาจสร้างและผลิตซ้ำเนื้อหาที่ไม่เป็นกลางหรือแฝงเร้นด้วยอคติ ด้วยเหตุผลที่ว่า คำตอบที่สร้างโดยปัญญาประดิษฐ์เกิดจากเรียนรู้และถ่ายทอดข้อมูลจำนวนมหาศาลที่มาจากฐานข้อมูลในโลกอินเทอร์เน็ต ฉะนั้นหากข้อมูลเหล่านั้นมีอคติแฝงเร้นอยู่ ปัญญาประดิษฐ์ก็จะแสดงเนื้อหาในทำนองเดียวกัน โดยเฉพาะอคติด้านสังคม วัฒนธรรม และเชื้อชาติ อันนำไปสู่การใช้ภาษาที่ผลิตซ้ำภาพลักษณ์เชิงลบต่อคนบางกลุ่ม หรือให้ความสำคัญกับแนวคิดของคนบางกลุ่มเป็นพิเศษ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงควรอ่านทบทวนและตรวจสอบเนื้อหาที่ปัญญาประดิษฐ์สร้างขึ้นอย่างละเอียด เพื่อให้แน่ใจว่าไม่มีถ้อยคำที่มีลักษณะเหมารวม เลือกลปฏิบัติ หรือมีอคติแอบแฝง ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความคุณค่าและความน่าเชื่อถือของงานวิจัย (Singh, 2024)

2. แนวทางการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการช่วยเขียนรายงานการวิจัย

การใช้ปัญญาประดิษฐ์สามารถสนับสนุนการเขียนเรียบเรียงรายงานการวิจัยให้เกิดประสิทธิภาพและรวดเร็วยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม การใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดังกล่าวจำเป็นต้องอยู่บนพื้นฐานของจริยธรรมทางวิชาการ โดยผู้วิจัยยังคงต้องมีส่วนร่วมหลักในการพัฒนาผลงานทางวิชาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวิเคราะห์ตีความข้อมูล ตลอดจนตรวจสอบกลั่นกรองความถูกต้องของเนื้อหาอย่างรอบด้าน เนื่องจากปัญญาประดิษฐ์ไม่สามารถทดแทนกระบวนการคิดเชิงลึกอย่างมีวิจารณญาณของผู้วิจัยได้ ทั้งนี้ รายงานการวิจัยต้องแสดงความเป็นต้นฉบับที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของผู้วิจัย ตามมาตรฐานทางวิชาการอย่างแท้จริง แนวทางการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการช่วยเขียนรายงานการวิจัย สามารถประมวลได้ ดังนี้ (Ugwu *et al*, 2024; Cheng, Calhoun, and Reedy, 2025)

1) หลีกเลี่ยงการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการสร้างเนื้อหา โดยปราศจากข้อมูลต้นฉบับของผู้วิจัยที่ป้อนลงไปพร้อมข้อความสั่งงาน (prompt) เพราะข้อความที่สร้าง

นั้นมิได้สะท้อนกระบวนการคิดของผู้วิจัย ซึ่งจะทำให้ปัญญาประดิษฐ์กลายเป็นผู้สร้างความรู้แทนผู้วิจัย ทั้งนี้ได้ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ เพราะประมวลขึ้นจากฐานข้อมูลเดิมที่มีอยู่แล้ว นอกจากนั้น เนื้อหาที่ขาดข้อมูลและแนวคิดของผู้วิจัยเป็นฐาน อาจส่งผลให้สาระที่นำเสนอคลาดเคลื่อนจากข้อเท็จจริง ขาดความแม่นยำ และ ไม่สอดคล้องกับบริบทของการศึกษา

2) การใช้ปัญญาประดิษฐ์เชิงสร้างสรรค์ (generative AI) ในการเขียนรายงาน การวิจัยสามารถยอมรับในบางกระบวนการ อาทิ การตรวจไวยากรณ์และการสะกดคำ การปรับถ้อยคำ การแปลภาษา แต่พึงหลีกเลี่ยงการใช้ปัญญาประดิษฐ์เชิงสร้างสรรค์ ในกรณี เช่น การร่างเนื้อหาโดยไม่มีข้อความต้นฉบับ การทบทวนวรรณกรรม การตีความข้อมูล เนื่องจากการใช้ปัญญาประดิษฐ์ประเภทนี้ในการวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยอาจเกิดการสร้างข้อมูลที่ผิดพลาดและแฝงด้วยอคติ ทั้งเป็นการตัดตอนกระบวนการทางปัญญาที่โดยปกติแล้วเป็นความรับผิดชอบของผู้วิจัย นอกจากนี้ ยังทำให้ผู้เขียนสูญเสียโอกาสในการมีส่วนร่วมอย่างลึกซึ้งกับแหล่งข้อมูลที่ใช้เป็นฐานของงานวิจัย

3) การนำข้อความที่ปัญญาประดิษฐ์สร้างขึ้น ควรมีการปรับแก้และเรียบเรียง ภาษาให้เหมาะสมด้วยสำนวนโวหารของตนเอง โดยคำนึงถึงความเป็นกลางและความเป็นปรนัยของเนื้อหา ทั้งเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาการลอกเลียนวรรณกรรมที่อาจเกิดขึ้น

4) ผู้วิจัยควรตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูลที่ถูกระบุถึงโดยปัญญาประดิษฐ์ให้ถี่ถ้วนทุกครั้งก่อนนำไปใช้ โดยไม่ละเลยที่จะอ่านทบทวนวรรณกรรมต้นฉบับด้วยตนเอง เนื่องจากแม้ปัญญาประดิษฐ์จะสามารถช่วยค้นหาแหล่งข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว แต่บ่อยครั้งพบว่า เป็นการอุปโลกน์ข้อมูลอ้างอิงที่ไม่มีอยู่จริงหรือให้ข้อมูลที่คลาดเคลื่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จากการใช้ปัญญาประดิษฐ์เชิงสร้างสรรค์ อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบัน มีปัญญาประดิษฐ์หลายแพลตฟอร์ม ได้ถูกพัฒนาให้สามารถช่วยผู้วิจัย ค้นหาแหล่งข้อมูลและทบทวนวรรณกรรมได้ถูกต้องแม่นยำและสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น

แต่ผู้วิจัยก็ยังคงจำเป็นต้องตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและอ่านเนื้อหาต้นฉบับด้วยตนเอง เพื่อป้องกัน ความคลาดเคลื่อนของการอ้างอิงข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง

5) ในกรณีที่ผู้วิจัยใช้ข้อความหรือข้อมูลที่สร้างขึ้นโดยปัญญาประดิษฐ์มาเรียบเรียงเป็นผลงานวิชาการ ไม่ว่าจะเป็นการกล่าวซ้ำ (paraphrase) กิตี การยกคำพูด (quote) กิตี หรือนำมาสอดแทรกลงในเนื้อความกิตี รวมไปถึงใช้แผนภาพต่าง ๆ ซึ่งสร้างขึ้นโดยปัญญาประดิษฐ์ ผู้วิจัยควรอ้างอิงถึงแหล่งที่มาของข้อมูลนั้นอย่างชัดเจน เพื่อแสดงถึงความโปร่งใส ซึ่งอาจครอบคลุมรายละเอียด เช่น ชื่อแหล่งข้อมูลหรือข้อความสั่งงาน เครื่องมือหรือแพลตฟอร์มที่ใช้เวอร์ชันที่ใช้ ชื่อบริษัทที่พัฒนาเครื่องมือ วันที่สร้างเนื้อหา ที่อยู่เครื่องมือที่ใช้ (URL) ในที่นี้จะยกตัวอย่างรูปแบบการเขียนอ้างอิงของ Modern Language Association of America (2025)

“Describe the symbolism of the green light in the book *The Great Gatsby* by F. Scott Fitzgerald” prompt. *ChatGPT*, 13 Feb. version, OpenAI, 8 Mar. 2023, chat.openai.com/chat.

ขั้นตอนการเขียนรายงานการวิจัย

การเขียนรายงานการวิจัย เป็นกระบวนการที่สำคัญของการดำเนินการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยนำรายละเอียดเกี่ยวกับงานวิจัย เช่น ความเป็นมาของปัญหา วัตถุประสงค์ การวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย และผลการวิจัย มาถ่ายทอดให้เป็นเรื่องราวอย่างมีระเบียบแบบแผนเพื่อให้ผู้อ่านเกิดความรู้ความเข้าใจอย่างละเอียด ทั้งนี้ ก่อนที่จะลงมือเขียนรายงานการวิจัย ผู้วิจัยควรมีการเตรียมความพร้อมของตนเองให้ดีเสียก่อน ซึ่งแบ่งได้เป็น 3 ประการ คือ (1) การเตรียมตัวเอง ให้มีความพร้อมทั้งในเชิงสุขภาพร่างกายและสุขภาพจิตใจ (2) การเตรียมความรู้ คือ การศึกษาค้นคว้าและทำความเข้าใจเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่สนใจให้ครบถ้วนและชัดเจน (3) การเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกและสิ่งสนับสนุน เช่น สถานที่ทำงานที่เป็นส่วนตัว อุปกรณ์

เครื่องเขียนและเครื่องใช้ที่จำเป็น สัญญาณอินเทอร์เน็ต แรงกระตุ้นต่าง ๆ เช่น รางวัล และกำลังใจจากคนรอบข้าง (สิน พันธุ์พินิจ, 2568) การเขียนรายงานการวิจัยมีขั้นตอน ดังนี้ (พิชิต ฤทธิ์จรูญ, 2567; สิน พันธุ์พินิจ, 2568)

1. กำหนดโครงสร้างรายงานการวิจัย

ขั้นตอนแรกของการเขียนรายงานการวิจัย คือ กำหนดโครงสร้างรายงานการวิจัย (outline) หรือกล่าวง่าย ๆ ก็คือ กำหนดสารบัญ หรือโครงสร้างเนื้อหาทั้งหมด (พิชญ พงศรี, 2551) โดยศึกษารูปแบบและองค์ประกอบของรายงานที่แต่ละหน่วยงานกำหนด เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการกำหนดโครงสร้างเนื้อหา เนื่องจากแต่ละสถาบัน หน่วยงาน หรือแหล่งทุน มีข้อกำหนดเกี่ยวกับรูปแบบและองค์ประกอบของรายงานที่แตกต่างกัน กรณีรายงานการวิจัย การวางโครงสร้างเนื้อเรื่องจะทำในบทที่ 2 เกี่ยวกับเอกสารและงานที่วิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นหลัก ในขณะที่ส่วนอื่น ๆ จะมีโครงสร้างซึ่งเป็นไปตามที่แต่ละสถาบันกำหนด ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน (พิชญ พงศรี, 2551) ฉะนั้น หากผู้วิจัยทราบถึงรูปแบบของรายงานการวิจัยก็ย่อมเป็นประโยชน์สำหรับการจัดเตรียมและเรียบเรียงเนื้อหาให้ครบถ้วนและสอดคล้องกับมาตรฐานที่กำหนด ในขณะเดียวกัน การกำหนดโครงสร้างเนื้อหาซึ่งประกอบด้วยหัวข้อต่าง ๆ ที่แสดงความสำคัญมากน้อยตามลำดับ จะเป็นเครื่องจัดระบบระเบียบความคิดเกี่ยวกับเรื่องที่เขียนให้เป็นหมวดหมู่ชัดเจน ช่วยให้ผู้เขียนเขียนเนื้อหาได้ตรงประเด็น ไม่ออกนอกเรื่อง ทั้งมองเห็นน้ำหนักและความสัมพันธ์ระหว่างหัวข้อต่าง ๆ ได้ดียิ่งขึ้น (พูลสุข เอกไทยเจริญ, 2551) ทั้งนี้ โดยปกติหัวข้อในรายงานวิจัยจะแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ หัวข้อใหญ่ (major heading) หัวข้อรอง (sub-heading) และหัวข้อย่อย (minor heading) ตามลำดับเนื้อหาจากใหญ่ไปหาเล็ก โดยมักใช้ระบบตัวเลขเป็นตัวบ่งชี้ระดับของหัวข้อ หรืออาจใช้ระบบตัวเลขและตัวอักษรไทยควบคู่กันก็ได้ เช่น ก. ข. ค .ง. อย่างไรก็ตาม หากผู้วิจัยเลือกใช้แบบใด ควรใช้ให้เหมือนกันตลอดทั้งเล่ม

เมื่อผู้อ่านเห็นตัวเลขใด ควรทราบได้ว่าเป็นหัวข้อที่อยู่ในระดับใด (นภลัย สุวรรณธาดา, 2552)
ตัวอย่างการแบ่งหัวข้อดังแสดงด้านล่าง

บทที่ 1	
1	
1.1	
1.2	
1.2.1	
1.2.2	
1)	
2)	
(1)	
ก.	

ที่มา : สีน พันธุ์พินิจ (2568)

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ข้อเสนอแนะในการวางโครงสร้างเนื้อหาเรียงงาน
การวิจัย ดังนี้ (พูลสุข เอกไทยเจริญ, 2551; ดนัย ไชยโยธา, 2552; สีน พันธุ์พินิจ,
2568)

1) การวางโครงสร้างต้องครอบคลุมขอบข่ายเนื้อหาของรายงานการวิจัยโดย
ครบถ้วน

2) แต่ละหัวข้อมีเนื้อหาต่างประเด็นกัน ไม่ซ้ำซ้อนกัน แต่ทั้งนี้ แต่ละหัวข้อต้อง
มีการเชื่อมโยงเนื้อหาซึ่งกันและกันอย่างเป็นระบบ

3) ใช้คำชนิดเดียวกันสำหรับหัวข้อระดับเดียวกัน เช่น หากผู้วิจัยใช้คำนามก็ควรใช้คำนามกับทุกหัวข้อในระดับเดียวกัน แต่หากขึ้นต้นหัวข้อด้วยคำกริยาก็ควรใช้คำกริยาทั้งหมด

4) หัวข้อระดับเดียวกัน ควรมีความสำคัญหรือน้ำหนักเท่ากัน เช่น หัวข้อใหญ่ 1 ควรมีน้ำหนักเท่ากับหัวข้อใหญ่ 2 หัวข้อย่อย 1.1.1 ควรมีน้ำหนักเท่ากับหัวข้อย่อย 1.1.2 เป็นต้น

5) การจัดลำดับหัวข้อควรเรียงลำดับก่อน-หลังจากใหญ่ไปเล็กหรือจากเนื้อหาทั่วไปไปยังเนื้อหาที่มีความจำเพาะเจาะจง

6) ในหัวข้อในแต่ละระดับควรมีจำนวนหัวข้ออย่างน้อย 2 ข้อขึ้นไป กล่าวคือ หากมีหัวข้อ 3.1 ก็ควรมีหัวข้อ 3.2 ไม่ควรมีเฉพาะหัวข้อ 3.1 โดด ๆ

7) ไม่ควรใช้หมายเลขกำกับหัวข้อย่อยถึง 5 ระดับ เช่น 1.1.1.1.1 เพราะจะทำให้ผู้อ่านเกิดความสับสนได้ง่ายในโครงสร้างเนื้อหาที่น่าสนใจ

2. จัดเตรียมเนื้อหา

โดยทั่วไป ก่อนเริ่มดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยจะต้องวางแผนการวิจัยและเรียบเรียงออกมาเป็นเอกสารในลักษณะข้อเสนอโครงการวิจัย เพื่อเสนอต่อหน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อพิจารณาความเป็นไปได้และความเหมาะสมในการดำเนินการวิจัย โดยมากข้อเสนอโครงการวิจัยจะประกอบด้วยหัวข้อต่าง ๆ ได้แก่ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย วัตถุประสงค์ ขอบเขตของการวิจัย ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ การทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง และวิธีดำเนินการวิจัย เมื่อได้รับอนุมัติให้ดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยจึงจะเริ่มกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล ขั้นตอนสำคัญถัดมา คือ การเตรียมเนื้อหาเกี่ยวกับผลการวิเคราะห์ข้อมูลให้ครบถ้วนตามวัตถุประสงค์การวิจัยสำหรับนำมาเรียบเรียงเป็นรายงานการวิจัยต่อไป

3. ลงมือเขียนฉบับร่าง

เมื่อผู้วิจัยได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาแล้ว ก็ถึงขั้นตอนการลงมือเขียนร่างรายงานการวิจัยตามโครงเรื่องที่วางไว้เรียงตามลำดับหัวข้อใหญ่ หัวข้อรอง และหัวข้อย่อย โดยพิจารณาถึงรูปแบบและองค์ประกอบของรายงานการวิจัยที่หน่วยงานกำหนด หัวใจสำคัญของขั้นตอนนี้ คือ การทำความเข้าใจข้อมูลเนื้อหาของแต่ละบท แต่ละหัวข้อโดยละเอียด เพื่อให้ทราบว่าจะต้องเรียบเรียงสาระสำคัญของอะไรลงไปบ้าง ในแต่ละส่วนของรายงานการวิจัย อย่างไรก็ตาม ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยยังมีต้องพะวงถึงความสละสลวยของภาษามากนัก แต่ควรคำนึงถึงเนื้อหาใจความที่จะนำมาเรียบเรียงในแต่ละหัวข้อมากกว่า

4. ชัดเกลตาและแก้ไข

หลังจากผู้วิจัยเรียบเรียงรายงานฉบับร่างเสร็จเรียบร้อยแล้ว มีข้อเสนอแนะว่า ควรทิ้งเวลาไว้ 1 สัปดาห์ แล้วจึงนำรายงานฉบับร่างมาอ่านทบทวนตรวจสอบใหม่ว่า มีเนื้อหาในส่วนใดต้องแก้ไขให้ถูกต้องหรือไม่ หรือมีเนื้อหาสาระส่วนใดตกหล่นไปหรือไม่ หรือมีส่วนใดต้องแก้ไขชัดเจนภาษาให้ถูกต้องเหมาะสมตามหลักไวยากรณ์หรือไม่ (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2536) เมื่อพิจารณาจนแน่ใจแล้วว่าไม่มีข้อบกพร่องก็ดำเนินการจัดพิมพ์เป็นฉบับร่างขึ้น เพื่อส่งให้เพื่อนช่วยอ่านและวิจารณ์ แล้วนำความคิดเห็นมาแก้ไขปรับปรุงก่อนส่งให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจประเมินต่อไป ในขั้นตอนนี้อาจรวมถึงการสอบปากเปล่าในการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ หรือการค้นคว้าอิสระตามหลักสูตรแล้วแต่กรณี

5. จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

หลังจากที่รายงานการวิจัยฉบับร่างได้รับการตรวจประเมินความถูกต้องโดยผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญแล้ว อาจมีข้อเสนอแนะบางประการเพื่อให้ผู้วิจัยนำไปปรับปรุงแก้ไขรายงานการวิจัยให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น หลังจากผู้วิจัยได้ดำเนินการ

แก้ไขตามคำแนะนำแล้ว ควรนำต้นฉบับมาอ่านบททบทวนใหม่อีกครั้ง ก่อนทำการจัดพิมพ์เล่มรายงานฉบับสมบูรณ์ต่อไป เพื่อเสนอต่อสถาบันหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในขั้นตอนสุดท้าย

6. การเผยแพร่

หลังจากการนำเสนอรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ต่อสถาบันหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแล้ว ขั้นตอนต่อไป คือ การเผยแพร่รายงาน ซึ่งขึ้นอยู่กับข้อกำหนดของแต่ละสถาบัน เช่น เผยแพร่เป็นรูปเล่มไว้ภายในห้องสมุดของคณะหรือมหาวิทยาลัย หรือเผยแพร่ในรูปแบบเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ที่สะดวกต่อการสืบค้น ซึ่งเป็นวิธีที่นิยมแพร่หลายในปัจจุบัน นอกจากวิธีที่กล่าวไป ผู้วิจัยยังสามารถนำผลการวิจัยทั้งหมดหรือบางส่วนไปเรียบเรียงใหม่เป็นบทความวิจัย เพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารทางวิชาการต่าง ๆ หรือนำเสนอในที่ประชุมวิชาการ ซึ่งรวบรวมบทความวิจัยจากผู้นำเสนอแล้วตีพิมพ์เป็นรูปเล่มในลักษณะรายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการ (proceedings) ซึ่งโดยทั่วไปจะมีระบบการกลั่นกรองคุณภาพของบทความโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (peer review) ทั้งนี้ การเผยแพร่จะขึ้นอยู่กับความสมัครใจของผู้วิจัย หรือเป็นตามข้อกำหนดของหน่วยงานหรือสถาบันที่ผู้วิจัยสังกัดหรือได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย สำหรับการเลือกวารสารที่ตีพิมพ์เผยแพร่ผลการวิจัยนั้น ผู้วิจัยควรคำนึงถึงข้อพิจารณา 3 ประการ ได้แก่ (1) ความสอดคล้องของขอบเขตเนื้อหาของวารสารกับงานวิจัย (2) ความน่าเชื่อถือและเป็นที่ยอมรับของวารสารในระดับชาติและระดับนานาชาติ โดยตรวจสอบได้จากกระบวนฐานข้อมูลวารสาร อาทิ ฐานข้อมูลของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai-Journal Citation Index Centre–TCI) ในกรณีวารสารระดับชาติ ฐานข้อมูล Scopus ในกรณีวารสารระดับนานาชาติ และ (3) ค่าดัชนีอ้างอิงของวารสาร (Impact factor) ซึ่งวัดจากจำนวนครั้งโดยเฉลี่ยที่บทความของวารสารได้รับการอ้างอิงในแต่ละปี (พรชนก ทองลาด, 2561) นอกจากนั้น ยังมีปัจจัยอื่น ๆ ที่อาจนำมาพิจารณาร่วมด้วย เช่น ระยะเวลาการตีพิมพ์ ค่าธรรมเนียม รูปแบบการเผยแพร่

บทสรุป

รายงานการวิจัยเป็นเอกสารสำคัญที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้นเพื่อถ่ายทอดผลการดำเนินงานวิจัยให้ผู้อ่านได้รับทราบอย่างครบถ้วน ทั้งที่มาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ ระเบียบวิธี และผลการวิจัย จึงถือเป็นขั้นตอนสำคัญที่ต้องอาศัยความรู้ ความชำนาญ และความรอบคอบในการเขียน เพื่อให้รายงานมีรูปแบบที่ได้มาตรฐาน เนื้อหาชัดเจน น่าเชื่อถือ และสามารถใช้เป็นแหล่งอ้างอิงทางวิชาการได้อย่างมีคุณภาพ รายงานการวิจัยสามารถจำแนกได้หลายประเภท ทั้งตามลักษณะของรายงาน เช่น รายงานฉบับสมบูรณ์ บทความวิจัย และบทสรุปสำหรับผู้บริหาร หรือจำแนกตามช่วงเวลาจัดทำ เช่น รายงานฉบับสมบูรณ์เมื่อสิ้นสุดการวิจัย และรายงานความก้าวหน้าในระหว่างการดำเนินงาน

โครงสร้างของรายงานประกอบด้วย 3 ส่วนหลัก ได้แก่ ส่วนต้น เป็นส่วนที่ให้ข้อมูลเบื้องต้นก่อนนำเข้าสู่เนื้อหา มีส่วนประกอบ เช่น ปก คำนำ บทคัดย่อ และสารบัญ ส่วนเนื้อเรื่อง ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของรายงาน ครอบคลุมเนื้อหาตั้งแต่บทนำ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง วิธีดำเนินการ ผลการวิเคราะห์ ไปจนถึงบทสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ และส่วนท้าย ซึ่งแสดงเอกสารอ้างอิง ภาคผนวก และประวัติผู้วิจัย ทั้งนี้ การเขียนรายงานต้องคำนึงถึงทั้งรูปแบบและเนื้อหาสาระ โดยมุ่งเน้นการนำเสนอที่เป็นระบบ สอดคล้องเชื่อมโยงกัน มีความถูกต้อง ชัดเจน กระชับ และใช้ภาษาที่เป็นทางการ รวมไปถึงถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ ซึ่งจะช่วยให้รายงานการวิจัยมีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับ นอกจากนี้ ผู้วิจัยควรยึดถือหลักการความทันสมัย ความซื่อตรง และความริเริ่มสร้างสรรค์ในการเขียนรายงานการวิจัย เพื่อให้รายงานเกิดประโยชน์ต่อการตัดสินใจและการปรับปรุงพัฒนางานของหน่วยงานต่าง ๆ ที่นำผลการวิจัยไปใช้ ทั้งนี้ กระบวนการเขียนตั้งแต่การวางโครงร่าง จัดเตรียมเนื้อหา เขียนฉบับร่าง ไปจนถึงการขัดเกลาและจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์ ล้วนเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญและส่งผลโดยตรงต่อคุณค่าของรายงานการวิจัยทั้งสิ้น

คำถามท้ายบท

1. รายงานการวิจัยมีกี่ประเภท และแต่ละประเภทมีลักษณะสำคัญอย่างไร
2. โครงสร้างของรายงานการวิจัยประกอบด้วยกี่ส่วน แต่ละส่วนมีองค์ประกอบอะไรบ้าง
3. ลักษณะของการเขียนรายงานการวิจัยที่ดีควรเป็นอย่างไร และมีความสำคัญอย่างไรต่อคุณภาพของงานวิจัย
4. หลักการใช้ภาษาในการเขียนรายงานการวิจัยมีอะไรบ้าง จงอธิบายรายละเอียดพร้อมยกตัวอย่าง
5. จงอธิบายขั้นตอนการเขียนรายงานการวิจัยโดยสรุป

บทที่ 3

การเขียนส่วนต้น

ส่วนต้นของรายงานการวิจัย คือ ส่วนที่อยู่ก่อนเนื้อหาหลักของรายงาน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจภาพรวมของงานวิจัย และช่วยให้ผู้อ่านค้นหาส่วนที่ต้องการศึกษาได้อย่างรวดเร็ว

ในบทนี้จะกล่าวถึงองค์ประกอบส่วนต้นของรายงานการวิจัย พร้อมทั้งอธิบายหลักการและแนวทางการเขียนในแต่ละองค์ประกอบ รวมถึงยกตัวอย่างประกอบเพื่อเสริมความเข้าใจ โดยครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับหน้าปก ชื่อเรื่องการวิจัย คำนำ บทคัดย่อ กิตติกรรมประกาศสารบัญ สารบัญตาราง และสารบัญภาพ รายละเอียดดังนี้

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

1. อธิบายสาระสำคัญของส่วนประกอบส่วนต้นของรายงานการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการได้
2. อธิบายหลักการเขียนส่วนต้นของรายงานการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการในแต่ละองค์ประกอบได้
3. เขียนเรียบเรียงส่วนต้นของรายงานการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการได้ถูกต้องตามหลักการที่ศึกษามา

หน้าปก

ปกของเล่มรายงานการวิจัยจะมี 2 ชั้น คือ ปกนอกและปกใน ปกนอกโดยมากจะเป็นปกแข็ง ส่วนปกในจะเป็นปกอ่อน คือเป็นชนิดกระดาษเดียวกับส่วนที่เหลือนในเล่ม ปกทำหน้าที่แสดงรายละเอียดเกี่ยวกับงานวิจัย ได้แก่ ชื่อเรื่องงานวิจัย ผู้วิจัย สถาบันที่ศึกษาหรือหน่วยงานที่ให้ทุนวิจัย และปีที่ทำวิจัย

ชื่อเรื่องการวิจัย

ชื่อเรื่องงานวิจัยเป็นสิ่งที่ปรากฏอยู่บนหน้าปกรายงานการวิจัย ถือเป็นประตูด่านแรกที่ทำให้ผู้อ่านเกิดความสนใจติดตาม และทำให้ผู้อ่านเห็นภาพรวมของงานวิจัย ชื่อเรื่องอาจมีเฉพาะภาษาไทย หรือมีภาษาอังกฤษกำกับอยู่ด้านล่างด้วยก็ได้ ตัวอักษรที่พิมพ์ชื่อเรื่องควรมีขนาดใหญ่และหนากว่าข้อความอื่นเพื่อให้ดูเด่นสะดุดตา หากชื่อเรื่องมีขนาดยาวเกิน 1 บรรทัด ให้จัดข้อความในลักษณะสามเหลี่ยมหน้าจั่วหัวกลับ ดูตัวอย่างหน้าปกและลักษณะการเขียนชื่อเรื่องดังแสดงด้านล่าง

กลยุทธ์การบริหารความเสี่ยงของธุรกิจนำเที่ยวไทยภายใต้
ภาวะสงครามในภูมิภาคตะวันออกกลาง พ.ศ. 2569

นายรัชชาติ ยิ่งชีพ

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษารายวิเคราะห์เปรียบเทียบวิธีวิจัยทางอุตสาหกรรมบริการ
หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมบริการ
คณะสหวิทยาการจัดการและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ปีการศึกษา 2569

สำหรับแนวทางการตั้งชื่อเรื่องรายงานการวิจัยนั้น มีด้วยกัน 3 ลักษณะ (สุชาติา เจียพงษ์, 2567) ดังนี้

- 1) ตั้งเป็นนามวลีบอกองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย ตัวอย่าง
 - ทักษะทางปัญญาสำหรับบุคลากรด้านอุตสาหกรรมบริการในยุคโลกพลิกผัน
 - รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน OTOP นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน
 - อิทธิพลของการรับรู้ความเสี่ยงต่อความตั้งใจแสดงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวจีนที่เดินทางท่องเที่ยวชมมรดกในในประเทศไทย
- 2) ตั้งชื่อโดยเริ่มต้นด้วยคำที่บ่งบอกว่าเป็นงานวิจัย มักมีคำว่า “การศึกษา” ตัวอย่าง
 - การศึกษาศักยภาพในการใช้เรือพลังแสงอาทิตย์เพื่อการท่องเที่ยวในแนวปะการัง
 - การศึกษาทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ชุมชนท่องเที่ยวตำบลลิ้น อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา
 - การศึกษาองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวและการมีส่วนร่วมของชุมชน ที่มีผลต่อความยั่งยืนทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเขาสนทอนนอก (อุทยานแห่งชาติเขาแหลม)
- 3) ตั้งชื่อโดยเริ่มต้นด้วยคำที่บ่งบอกวิธีดำเนินการวิจัย เช่น การสำรวจ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การพัฒนา การประเมิน ฯลฯ ตัวอย่าง
 - การพัฒนาตำราอาหารพื้นเมืองสู่ร้านอาหารเพื่อการท่องเที่ยวอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก
 - การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนสำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัลในชุมชนบ้านถ้ำเสือ อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี
 - การวิเคราะห์องค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ที่ส่งผลต่อศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดปราจีนบุรี

4) ตั้งชื่อโดยมีลักษณะของความหลักและความเสริม โดยทั่วไปจะมีลักษณะเป็นข้อความ 2 ตอน คั่นด้วยเครื่องหมายทวิภาค (:) โดยข้อความตอนต้นเป็นข้อความหลัก และข้อความตอนหลังเป็นข้อความรอง ยกตัวอย่าง

- อุปสรรคในการรับรองฮาลาลของร้านอาหารมุสลิมขนาดกลางและขนาดย่อม : กรณีศึกษากลุ่มจังหวัดสามเหลี่ยมอันดามัน (กระบี่ พังงา และ ภูเก็ต)
- การท่องเที่ยวโดยชุมชนพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย : การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ
- การท่องเที่ยวเชิงนิเวศผจญภัย : การรับรู้มาตรฐานผู้ประกอบการกิจกรรมล่องแก่ง บ้านสองแพรก จังหวัดพังงา

1. ข้อเสนอแนะในการเขียนชื่อเรื่อง

ชื่อเรื่องการวิจัยเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยควรให้ความสำคัญ เพราะเป็นประเด็นแรกที่ดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน หากชื่อเรื่องน่าสนใจ ก็จะกระตุ้นให้ผู้อ่านอยากอ่านเนื้อหาภายในเล่ม นอกจากนี้ ชื่อเรื่องการวิจัยยังสะท้อนถึงเนื้อหา ที่ทำให้ผู้อ่านเข้าใจคร่าว ๆ ว่างานวิจัยเล่มนั้นให้ข้อมูลในประเด็นใด รวมทั้งสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่งานวิจัย หากชื่อเรื่องเขียนได้ชัดเจนและเหมาะสม การตั้งชื่องานวิจัยมีข้อควรพิจารณา ดังนี้ (อนุพันธ์ อภิขยานุภาพ, 2547; สิทธิ ชีรสรณ์, 2550; เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2555; วนิดา วาติเจริญ และคณะ, 2560; อัสวิน แสงพิกุล, 2562; ทิพย์สิริ กาญจนวาสี และศิริชัย กาญจนวาสี, 2564)

1) ชื่องานวิจัยต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ศึกษา โดยปกติ หากการวิจัยมีหลายวัตถุประสงค์ มักนำวัตถุประสงค์ข้อที่สำคัญที่สุดมากำหนดเป็นชื่อเรื่องการวิจัย ตัวอย่างเช่น การวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร จังหวัดสุพรรณบุรี มีวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

- (1) เพื่อสำรวจศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดสุพรรณบุรี
- (2) เพื่อศึกษาศักยภาพการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดสุพรรณบุรี

(3) เพื่อจัดทำกลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดสุพรรณบุรี

ในกรณีเช่นนี้ ชื่อเรื่องการวิจัยควรตั้งตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ว่า “กลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรจังหวัดสุพรรณบุรี”

2) ชื่องานวิจัยไม่สั้นหรือยาวเกินไป ควรเขียนให้กระชับเข้าใจง่าย ไม่ใช้คำฟุ่มเฟือย ตัวอย่างเช่น

- หัวข้อ “การศึกษาวิเคราะห์ถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลและส่งผลกระทบต่อ การตัดสินใจของลูกค้าในการเลือกใช้บริการร้านอาหารระดับพรีเมียมในเขตพื้นที่ กรุงเทพมหานคร”

ควรแก้เป็น “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการร้านอาหารแฟคต์พิเศษในเขต กรุงเทพมหานคร”

- หัวข้อ “ผลกระทบของการใช้โซเชียลมีเดียในรูปแบบต่าง ๆ ต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่”

ควรแก้เป็น “ผลกระทบของสื่อสังคมต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวไทยในจังหวัดเชียงใหม่”

3) ชื่องานวิจัยควรระบุถึงกลุ่มเป้าหมายและขอบเขตการศึกษาโดยควรเรียงลำดับดังนี้

หัวข้อเรื่อง = อะไร + ใคร + ที่ไหน + เมื่อไหร่

– อะไร หมายถึง สิ่งที่ต้องการศึกษา/ตัวแปรที่ศึกษา

– ใคร หมายถึง ประชากรที่ศึกษา

– ที่ไหน หมายถึง สถานที่ที่ศึกษา

– เมื่อไหร่ หมายถึง ช่วงเวลาที่ศึกษา

ยกตัวอย่าง “กลยุทธ์การปรับตัวเพื่อความอยู่รอดของธุรกิจรีสอร์ทใน จังหวัดเพชรบูรณ์ในสถานการณ์โควิดระหว่าง พ.ศ. 2563–2564” สามารถ จำแนกส่วนประกอบได้ดังตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 ส่วนประกอบในชื่อเรื่องงานวิจัย

ขอบเขตการศึกษา	ส่วนประกอบในชื่อเรื่อง
อะไร	กลยุทธ์การปรับตัวเพื่อความอยู่รอด
ใคร	(ผู้ประกอบการ) ธุรกิจรีสอร์ต
ที่ไหน	จังหวัดเพชรบูรณ์
เมื่อไหร่	สถานการณ์โควิดระหว่าง พ.ศ. 2563–2564

ที่มา : ผู้เขียน

4) ชื่องานวิจัยควรเป็นวลี ไม่เป็นประโยคสมบูรณ์ และไม่ควรตั้งชื่อในลักษณะประโยคคำถาม อาจขึ้นต้นด้วยคำว่า การศึกษา การสำรวจ การวิเคราะห์ การเปรียบเทียบ การพัฒนา ฯลฯ แต่จะละคำเหล่านี้ก็ได้ แล้วระบุเฉพาะประเด็นที่ต้องการศึกษา เช่น (การวิเคราะห์) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกลับมาเยือนซ้ำของนักท่องเที่ยวชาวไทย ณ อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี

5) ชื่องานวิจัยควรเขียนให้บอกทิศทางการวิจัย

- ชื่อเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ของนักท่องเที่ยวต่างชาติ”

วลี “อิทธิพลของ.....ต่อ.....” บ่งบอกว่าการวิจัยศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระมากกว่า 1 ตัวต่อตัวแปรตาม 1 ตัว

- ชื่อเรื่อง “ผลกระทบของความคิดเห็นออนไลน์ต่อการตัดสินใจเลือกโรงแรมของนักท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่”

คำ “ผลกระทบ” บ่งบอกว่าการวิจัยศึกษาผลของปัจจัยหนึ่งต่ออีกปัจจัยหนึ่ง

- ชื่อเรื่อง “การศึกษาอุปสรรคการท่องเที่ยวของผู้พิการทางการเคลื่อนไหว ในกรุงเทพมหานคร”

คำ “การศึกษา” สะท้อนว่าเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ

- ชื่อเรื่อง “การเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่ใช้บริการบริษัทนำเที่ยวกับนักท่องเที่ยวอิสระ : กรณีศึกษาพระบรมมหาราชวัง กรุงเทพมหานคร”

วลี “การเปรียบเทียบ.....ของ.....กับ.....” สะท้อนว่าการวิจัยใช้การทดสอบค่าที (independent sample t-test) เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจระหว่างประชากร 2 กลุ่ม

6) ชื่องานวิจัยควรรวมคำสำคัญที่สื่อถึงเนื้อหาการวิจัยได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ เช่น ตัวแปรที่ศึกษา กลุ่มประชากร พื้นที่วิจัย ฯลฯ ซึ่งคำสำคัญที่ปรากฏในชื่อเรื่องจะนำไปใช้ในการกำหนดประเด็นทบทวนวรรณกรรม อีกทั้งยังปรากฏในบทคัดย่อด้วย

7) ชื่องานวิจัยไม่ควรใช้อักษรย่อ เช่น อบจ. ควรใช้ องค์การบริหารส่วนจังหวัด, กกท. ควรใช้ การกีฬาแห่งประเทศไทย

8) ชื่องานวิจัยภาษาอังกฤษต้องแปลให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ตรงกับชื่อเรื่องภาษาไทย หากคำแปลหรือตัวสะกดผิดหลักไวยากรณ์ อาจกระทบต่อความเชื่อมั่นต่องานวิจัยในสายตาของผู้อ่านหรือกรรมการพิจารณางานวิจัยได้ ทั้งนี้ มีข้อแนะนำในการเขียนชื่องานวิจัย คือ ในกรณีที่สถาบันมิได้กำหนดให้ใช้อักษรภาษาอังกฤษทุกคำเป็นอักษรพิมพ์ใหญ่ ให้ใช้ตัวอักษรแรกของทุกคำในชื่องานวิจัยเป็นอักษรพิมพ์ใหญ่ และอักษรที่ตามมาเป็นอักษรพิมพ์เล็ก ยกเว้น (1) คำนำหน้าคำนาม เช่น a, an, the (2) คำสันธาน เช่น and, or (3) คำบุพบท เช่น in, on, at, between, for, from (กองกฤษณ์ โตชัยวัฒน์, 2560) ยกตัวอย่างเช่น

ชื่อเรื่องภาษาไทย “การสำรวจเกณฑ์สำหรับโรงแรมสีเขียวและโรงแรมอัจฉริยะ : มุมมองจากผู้จัดการโรงแรม”

ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ “Exploring the Criteria for a Green and Smart Hotel: Insights from Hotel Managers' Perspectives”

ดูตัวอย่างการตั้งชื่อหัวข้องานวิจัยที่เหมาะสมและแนวทางปรับปรุงในตารางที่

ตารางที่ 3.2 ตัวอย่างการตั้งชื่อเรื่องงานวิจัยที่เหมาะสมและแนวทางปรับปรุง

ชื่อเรื่องที่ไม่เหมาะสม	ชื่อเรื่องที่เหมาะสม
การเปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้บริการระบบขนส่งมวลชนของนักท่องเที่ยวในเขตกรุงเทพมหานคร	(การเปรียบเทียบ) พฤติกรรมการใช้บริการระบบขนส่งมวลชนของนักท่องเที่ยวชาวเอเชียและชาวยุโรปในเขตกรุงเทพมหานคร
การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี	การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงศรัทธาในจังหวัดสุพรรณบุรี
อิทธิพลของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดของโรงแรมที่มีต่อการกลับมาพักซ้ำของนักท่องเที่ยว	อิทธิพลของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดของโรงแรมระดับห้าดาวในจังหวัดเชียงใหม่ที่มีต่อการกลับมาพักซ้ำของนักท่องเที่ยวชาวไทย
การศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา	(การศึกษา) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการแหล่งโบราณสถานบริเวณเกาะเมืองจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ปัจจัยใดที่ส่งผลต่อความสุขในสถานที่ทำงานของพนักงานโรงแรมแผนกต้อนรับ : กรณีศึกษา เกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี	ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในสถานที่ทำงานของพนักงานโรงแรมแผนกต้อนรับ : กรณีศึกษาเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี
Factors Affecting the Satisfaction of Customers to Coffee Shops in Phuket	Factors Affecting Customer Satisfaction with Coffee Shops in Phuket
ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการพัฒนาตนเองของพนักงาน ททท. สำนักงานใหญ่	ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการพัฒนาตนเองของพนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงานใหญ่

ที่มา : ผู้เขียน

คำนำ

คำนำเป็นส่วนที่ผู้วิจัยเขียนให้รายละเอียดโดยรวมเกี่ยวกับผลงานของตน เช่น แสดงข้อมูลเกี่ยวกับที่มาของโครงการวิจัย วัตถุประสงค์ของการทำวิจัย กระบวนการทำงาน หน่วยงานที่ให้ทุนวิจัย การกล่าวขอบคุณผู้มีส่วนสนับสนุนและการให้ความช่วยเหลือ (การกล่าวขอบคุณอาจนำไปเขียนในกิตติกรรมประกาศก็ได้) และลงท้ายด้วยความคาดหวังในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ (พิชิต ฤทธิ์จรรยา, 2567) อย่างไรก็ตาม รายงานการวิจัยประเภทวิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์อาจไม่มีส่วนนี้

บทคัดย่อ

บทคัดย่อเป็นส่วนสรุปเนื้อหาโดยรวมของงานวิจัย ซึ่งแสดงรายละเอียดข้อมูลที่สั้นกระชับได้ใจความ แต่มีความถูกต้องและครบถ้วนภายในเนื้อที่ที่จำกัด โดยไม่ต้องมีภาพหรือตาราง (สิทธิ์ ชีรสรณ์, 2566) แม้บทคัดย่อจะอยู่ในส่วนต้น ๆ ของงานวิจัย แต่เป็นส่วนที่ต้องเขียนหลังสุด ด้วยสาเหตุเพราะผู้วิจัยต้องทราบเนื้อหาสำคัญทั้งหมดภายในงานวิจัยของตนเสียก่อน (พิชิต ฤทธิ์จรรยา, 2567) บทคัดยอนับว่าเป็นส่วนประกอบที่มีความสำคัญมากของรายงานการวิจัย เพราะจะถูกบันทึกในระบบสืบค้นแทนรายงานการวิจัยทั้งเล่ม ฉะนั้น บทคัดย่อจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ผู้อ่านใช้พิจารณาว่าสมควรติดตามอ่านเนื้อหาในงานวิจัยฉบับเต็มต่อหรือไม่

โดยทั่วไป บทคัดย่อประกอบด้วยภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยผู้วิจัยต้องแปลบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษให้มีเนื้อความตรงกันและถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ ไม่ควรแปลภาษาอังกฤษแบบไทย ๆ หรือแปลแบบคำต่อคำ หากไม่มีความสันทัดในภาษาอังกฤษ ก็ควรขอความช่วยเหลือจากผู้รู้หรือเจ้าของภาษา นอกจากนี้ หากรายงานการวิจัยเป็นภาษาไทย ควรจัดให้บทคัดย่อภาษาไทยขึ้นก่อนแล้วตามด้วยบทคัดย่อภาษาอังกฤษ โดยมากเนื้อหาในบทคัดย่อประกอบด้วยเนื้อหา 3 ตอน ได้แก่ (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธ์, 2536; ดนัย ไชโยธธา, 2552; พิชิต ฤทธิ์จรรยา, 2567; สุชาติา เจียพงษ์, 2567; สีน พันธุ์พินิจ, 2568)

ตอนที่ 1 วัตถุประสงค์การวิจัย ระบุวัตถุประสงค์การศึกษา อาจกล่าวนำด้วยสภาพปัญหาก่อนก็ได้

ตอนที่ 2 วิธีการศึกษา ระบุถึงแหล่งข้อมูล วิธีการสุ่มหรือเลือกตัวอย่าง เครื่องมือและวิธีการรวบรวมข้อมูล ตลอดจนวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 3 ผลการวิจัย ระบุถึงผลการวิเคราะห์ข้อมูล ข้อสรุปที่ได้ และอาจมีข้อเสนอแนะด้วยก็ได้

ทั้งนี้ บทคัดย่อมีด้วยกัน 2 รูปแบบ คือ แบบไม่มีโครงสร้างและแบบมีโครงสร้าง บทคัดย่อแบบไม่มีโครงสร้างจะมีลักษณะเป็นความเรียงต่อกัน อาจแบ่งเป็นย่อหน้า 2-4 ย่อหน้า มีขนาดความยาวไม่เกิน 300-350 คำ (ชาย โพธิสิตา, 2562) เป็นแบบดั้งเดิมที่นิยมทำกันเป็นส่วนมาก ส่วนบทคัดย่อแบบมีโครงสร้างนั้น จะแบ่งเนื้อหาเป็นหัวข้อย่อยเพื่อให้ง่ายต่อการอ่านทำความเข้าใจ โดยอาจแบ่งเนื้อหาออกเป็น 5 หัวข้อ ดังนี้ (สิทธิ์ อีธรรม, 2566)

1. ความเป็นมาของปัญหา
2. วัตถุประสงค์การวิจัย
3. วิธีการวิจัย
4. ผลการวิจัย
5. สรุป

อนึ่ง ในส่วนท้ายสุดของบทคัดย่อจะปรากฏคำสำคัญ ที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้น คำสำคัญเป็นคำหรือวลีสั้น ๆ ที่สะท้อนแก่นประเด็นสำคัญของงานวิจัย ช่วยให้ผู้อ่านสามารถสืบค้นงานวิจัยในระบบฐานข้อมูลได้สะดวกรวดเร็ว ทั้งนี้ คำสำคัญควรมีจำนวนไม่เกิน 3-5 คำ โดยปกติคำสำคัญจะเลือกมาจากชื่อเรื่อง ตัวแปรที่ใช้ ประชากร พื้นที่ศึกษา วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล หรือแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ก็ได้

1. ข้อเสนอแนะในการเขียนบทคัดย่อ

บทคัดย่อเป็นส่วนสรุปภาพรวมของงานวิจัยที่ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจเนื้อหาสำคัญของงานวิจัย รวมทั้งช่วยในการพิจารณาว่างานวิจัยนี้ตรงกับความสนใจหรือไม่ โดยไม่ต้องอ่านเอกสารทั้งฉบับ และในบางกรณี วารสารวิชาการใช้บทคัดย่อเป็นส่วนหนึ่งในการประเมินว่างานวิจัยมีคุณภาพเพียงพอสำหรับการตีพิมพ์หรือไม่ ด้วยความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงควรทราบถึงหลักการการเขียนบทคัดย่อที่ดี ซึ่งจะช่วยให้คุณค่าให้แก่งานวิจัยได้ โดยมีข้อแนะนำดังนี้(รุ่งฤดี แผลงสร, 2568; สมภพ สุทัศน์วีริยะ, ม.ป.พ.)

1) บทคัดย่อควรเขียนให้ชัดเจน แต่สั้นกะทัดรัด โดยเน้นเฉพาะใจความหลัก จำนวนคำอยู่ระหว่าง 300–350 คำ หรือความยาวประมาณ 1 หน้ากระดาษ แต่ไม่ควรเกิน 2 หน้ากระดาษ

2) ถ่ายทอดประเด็นสำคัญตามที่ปรากฏในรายงานต้นฉบับ โดยหลีกเลี่ยงการตีความหรือวิพากษ์วิจารณ์เพิ่มเติมโดยใช้ความคิดของตนเอง

3) ไม่อ้างอิงตัวเลข แผนภาพ ตาราง สูตรคำนวณ หรือสมการใด ๆ ในบทคัดย่อ รวมไปถึงงานวิจัยของผู้อื่น

4) บทคัดย่อแบบไม่มีโครงสร้างควรแบ่งเป็นย่อหน้า เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจง่าย แต่อย่างน้อยควรมี 2 ย่อหน้าขึ้นไป กรณีแบ่งเป็น 2 ย่อหน้า ย่อหน้าแรกควรกล่าวถึงวัตถุประสงค์การวิจัย ขอบเขตการวิจัย เครื่องมือการวิจัยและสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ส่วนย่อหน้าที่สอง ควรอธิบายถึงสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

5) บทคัดย่อภาษาอังกฤษควรแปลให้มีเนื้อหาถูกต้องตรงกับบทคัดย่อภาษาไทย

ในที่นี้จะตัวอย่างการเขียนบทคัดย่อจากงานวิจัยเรื่อง “สาเหตุความไม่ปลอดภัยในการท่องเที่ยวอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา” (นพดล นิมสุวรรณ และ อริศรา บุญรัตน์, 2563) รายละเอียดดังด้านล่างนี้

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสาเหตุความไม่ปลอดภัยในการท่องเที่ยว อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา กลุ่มตัวอย่างของการวิจัย คือ นักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ช่วงเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์ 2556 ซึ่งเลือกมาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (accidental sampling) จำนวน 300 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยได้รับคืนมาร้อยละ 100

ผลการวิจัย พบว่า สาเหตุของความไม่ปลอดภัยในการท่องเที่ยวมีด้วยกัน 5 ด้าน คือ 1) ด้านอาชญากรรม พบว่า นักท่องเที่ยววันวิตรกิจการวางระเบิดมากที่สุด รองลงมา คือ การลอบวางเพลิงและการลักทรัพย์ชิงทรัพย์ 2) ด้านอุบัติเหตุ พบว่า นักท่องเที่ยวกล้วยานพาหนะเฉี่ยวชนมากที่สุด รองลงมา คือ กลัวไฟฟ้าลัดวงจรและเดินตกท่อ 3) ด้านภัยธรรมชาติ พบว่า นักท่องเที่ยววิตกเรื่องน้ำท่วมมากที่สุด รองลงมา คือ แผ่นดินไหวและฟ้าผ่า 4) ด้านสวัสดิการและการรักษาความปลอดภัย พบว่า ความหละหลวมในการรักษาความปลอดภัยเป็นประเด็นที่นักท่องเที่ยวเห็นว่า เป็นปัญหาที่สำคัญที่สุด รองลงมา คือ การไม่มีระบบรักษาความปลอดภัย และไม่มีหน่วยงานประสานงานเมื่อเกิดเหตุฉุกเฉิน และ 5) ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า นักท่องเที่ยววิตกกังวลเรื่องการขาดการให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์แก่นักท่องเที่ยวมากที่สุด รองลงมา คือ ผู้ประกอบการเอาเปรียบนักท่องเที่ยวและผู้แทนชุมชนไม่ให้ความสำคัญในการรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว

ที่มา : นพดล นิมสุวรรณ และ อริศรา บุญรัตน์ (2563)

กิตติกรรมประกาศ

กิตติกรรมประกาศ บางแห่งใช้ “ประกาศคุณูปการ” หรือ “คำอุทิศ” คือ ข้อความที่กล่าววยกย่อง อุทิศความดี และแสดงความขอบคุณบุคคลที่เกี่ยวข้อง หรือให้ความช่วยเหลือหรือสนับสนุนการทำงานวิจัย (รุ่งฤดี แผลงสร, 2568) กิตติกรรมประกาศควรมีเนื้อหา 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนแรก กล่าวถึงอุปสรรคและความท้าทายที่ผู้วิจัยประสบขณะทำวิจัย เช่น ปัญหาเกี่ยวกับการคิดหัวข้อการวิจัย ความลำบากในการเก็บข้อมูลและเข้าถึงแหล่งข้อมูล เวลาและงบประมาณที่จำกัด ฯลฯ และส่วนที่ 2 แสดงความขอบคุณบุคคลที่ให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนการวิจัยอาจเป็นอาจารย์

ที่ปรึกษา เพื่อนร่วมชั้นเรียน บุคคลใกล้ชิด ผู้ให้ข้อมูล ผู้ช่วยเก็บรวบรวมและประมวลผลข้อมูล บุคคล หรือหน่วยงานที่ให้การสนับสนุน (สิทธิ ธีรสรณ์, 2550)

1. ข้อเสนอแนะในการเขียนกิตติกรรมประกาศ

กิตติกรรมประกาศเป็นส่วนที่ผู้วิจัยแสดงความรู้สึกขอบคุณอย่างจริงใจต่อผู้มีอุปการคุณผ่านตัวอักษร ซึ่งนอกจากจะเป็นการแสดงความกตัญญูต่อผู้ที่มีส่วนช่วยเหลือในการทำงาน ยังเป็นพื้นที่ที่ผู้วิจัยถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับความท้าทายที่เผชิญ เช่น ข้อจำกัดด้านเวลา ทรัพยากร การเข้าถึงข้อมูล อีกทั้งเผยให้เห็นถึงเส้นทางการพัฒนาทางวิชาการของผู้วิจัยในการก้าวผ่านอุปสรรคปัญหา ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัยรุ่นหลังที่อาจเผชิญกับความท้าทายคล้ายกัน การเขียนกิตติกรรมประกาศมีข้อควรปฏิบัติดังนี้ (สิน พันธุ์พินิจ, 2554; สิทธิ ธีรสรณ์, 2566)

1) กิตติกรรมไม่ควรยาวเกินไป ควรเขียนให้กระชับประเด็น ไม่เขียนเยิ่นเย้อ ไม่ใช้คำฟุ่มเฟือย แม้โดยปกติส่วนนี้จะไม่มีการกำหนดจำนวนคำที่เข้มงวด

2) แบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกกล่าวถึงอุปสรรคปัญหาที่เผชิญ วิธีการเอาชนะอุปสรรค และสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการทำงาน และส่วนที่สองกล่าวถึงรายชื่อและบทบาทผู้มีอุปการคุณ ทั้งนี้ ในส่วนแรกควรมีเนื้อหาไม่เกิน 30 เปอร์เซ็นต์

3) การเขียนแสดงความขอบคุณประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ องค์กรหรือสถาบัน และตัวบุคคล ควรกล่าวแสดงความขอบคุณองค์กรหรือสถาบันก่อน แล้วค่อยตามด้วยการขอบคุณตัวบุคคล เพราะนักวิจัยโดยทั่วไปถือเป็นส่วนย่อยขององค์กรหรือสถาบัน หากองค์กรหรือสถาบันไม่ให้โอกาสในเบื้องต้น การทำวิจัยก็อาจจะเกิดขึ้นไม่ได้

4) เขียนเรียงลำดับบุคคลที่มีบทบาทสำคัญกับความสำเร็จมากที่สุดก่อน เช่น ผู้บังคับบัญชา อาจารย์ที่ปรึกษา แล้วจึงกล่าวถึงบุคคลที่มีบทบาทรอง ๆ

ลงไป ในขณะที่บุคคลใกล้ชิด เช่น บุคคลในครอบครัว เพื่อน ควรเขียนเป็นลำดับสุดท้าย โดยควรเขียนไล่เรียงไปที่ละย่อหน้า

5) ระบุชื่อ-นามสกุลจริง ยศ ตำแหน่งทางวิชาการ และตำแหน่งการทำงานของผู้มีอุปการคุณอย่างชัดเจน รวมไปถึงบทบาทการมีส่วนร่วมในงานวิจัย แต่สำหรับบุคคลใกล้ชิด เช่น คนในครอบครัว แฟน เพื่อน ไม่จำเป็นต้องระบุชื่อก็ได้

6) หลีกเลี่ยงการเขียนในลักษณะพร่ำพรรณารมณ์มากเกินไป ควรเขียนด้วยภาษาที่เป็นทางการ

7) อาจปิดท้ายด้วยการมอบความดีความชอบแก่ผู้มีอุปการคุณ เช่น ครูอาจารย์ บุพการี และการยอมรับข้อผิดพลาดซึ่งอาจพบในงานวิจัย

ดูแนวทางการเขียนกิตติกรรมประกาศดังตัวอย่างด้านล่างนี้

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้เปรียบเสมือนการเดินทางที่เต็มไปด้วยความท้าทายและอุปสรรคนานับประการ แต่ในที่สุดก็สำเร็จจุล่งได้ด้วยความรู้และความช่วยเหลือจากบุคคลหลายท่าน

ระหว่างการทำวิจัย ข้าพเจ้าเผชิญกับความท้าทายอย่างยิ่งในการเก็บรวบรวมข้อมูลท่ามกลางสถานการณ์โควิด-19 ซึ่งส่งผลให้กระบวนการเก็บแบบสอบถามต้องหยุดชะงักและล่าช้ากว่ากำหนดการที่วางไว้อย่างมาก ความล่าช้านี้ไม่เพียงกระทบต่อแผนการทำงานวิจัย แต่ยังส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจของข้าพเจ้า นำมาซึ่งภาวะวิตกกังวลและความท้อแท้ในการทำงาน แต่ด้วยกำลังใจและคำแนะนำที่ได้รับจากบุคคลหลายท่าน ได้ทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จจุล่ง ซึ่งข้าพเจ้าขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.เมตตา ขยันดี อาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัยนี้ที่ได้กรุณาสละเวลาอันมีค่าให้คำปรึกษา คำแนะนำ และข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการทำวิจัย ตลอดจนตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่ ทำให้งานวิจัยนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น แม้ในช่วงการระบาดของโรคโควิด-19 จะทำให้การพบปะและปรึกษาโดยตรงเป็นไปได้ยาก อาจารย์ก็ยังคงให้คำปรึกษาผ่านช่องทางออนไลน์อย่างสม่ำเสมอ ในช่วงเวลาที่ข้าพเจ้ารู้สึกท้อแท้หมดกำลังใจ อาจารย์ก็คอยรับฟังปัญหาด้วยความเห็นอกเห็นใจและให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์

นอกจากนี้ ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.กรรมา น้ำใจดี และ ดร.มุกดา รักสอน กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ที่กรุณาให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ ช่วยให้ข้าพเจ้ามองเห็นมุมมองที่หลากหลายและสามารถพัฒนางานวิจัยให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

และที่ขาดไม่ได้ ข้าพเจ้าขอขอบคุณเพื่อน ๆ ชั้นปีที่ 4 คณะสหวิทยาการจัดการและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตการจัดการท่องเที่ยวร่วมสมัยทุกคนที่คอยให้กำลังใจ ให้คำแนะนำ และช่วยเหลือในการวิเคราะห์ข้อมูล จนทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จทันตามเวลาที่กำหนด

ท้ายที่สุดนี้ ขอขอบพระคุณครอบครัวที่คอยสนับสนุน ให้กำลังใจ และเป็นแรงผลักดันที่สำคัญตลอดมา โดยเฉพาะในช่วงที่ต้องทำงานหนักและเผชิญกับความกดดัน ความรักและความเข้าใจจากครอบครัวเป็นพลังสำคัญที่ทำให้ข้าพเจ้ามีความมุ่งมั่นและพยายามจนประสบความสำเร็จ

ความสำเร็จของงานวิจัยนี้มีใช้เพียงองค์ความรู้ทางวิชาการเท่านั้น แต่ยังเป็นบทเรียนแห่งความอดทน ความเข้มแข็ง และการปรับตัวท่ามกลางวิกฤต หากงานวิจัยฉบับนี้มีคุณค่าและประโยชน์ต่อการศึกษา ผู้วิจัยขอมอบความดีทั้งหมดนี้แด่คณาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ หากมีข้อผิดพลาดประการใด ข้าพเจ้าขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

ที่มา : ผู้เขียน

สารบัญ

สารบัญ คือ ส่วนของการนำหัวเรื่องในเนื้อหามาเรียงลำดับเป็นบัญชีเรื่อง โดยระบุหมายเลขหน้าเพื่อความสะดวกในการค้นหา การจะเลือกหัวข้อใดมาทำเป็นรายการในสารบัญนั้น ไม่มีหลักเกณฑ์แน่นอน แต่โดยปกติจะเลือกเฉพาะหัวข้อใหญ่ ๆ สำคัญ ๆ เท่านั้น (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2536) สารบัญจะเรียงลำดับหัวข้อตั้งแต่บทคัดย่อ เป็นต้นไปจนถึงส่วนท้ายของเนื้อหา ดังนี้

บทคัดย่อภาษาไทย

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ

กิตติกรรมประกาศ

สารบัญ

สารบัญภาพ

สารบัญตาราง

บทที่ 1 บทนำ

บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

บรรณานุกรม

ภาคผนวก

ประวัติผู้วิจัย

ทั้งนี้ การระบุลำดับหน้าในส่วนต้นทั้งหมด ให้เรียงตามลำดับพยัญชนะในภาษาไทย เช่น ง, จ, ฉ หรือตัวเลขในวงเล็บ เช่น (4), (5), (6) ขึ้นอยู่กับข้อกำหนดของแต่ละสถาบัน โดยเริ่มนับปกในภาษาไทยเป็นหน้า ก หน้าต่อ ๆ มานับเป็น ข, ค แต่ให้เริ่มพิมพ์พยัญชนะหรือตัวเลขในวงเล็บในบทคัดย่อเป็นหน้าแรก จนกระทั่งจบส่วนต้น ส่วนการพิมพ์เลขหน้าในส่วนเนื้อเรื่อง ให้ใช้เลขอารบิกทั้งหมด เช่น 1, 2, 3 แต่เว้นไม่ใส่เลขหน้าในหน้าแรกของแต่ละบท หน้าแรกของบรรณานุกรม และหน้าแรกของภาคผนวกแต่ละภาค

ดูตัวอย่างการเขียนสารบัญด้านล่างนี้

สารบัญ	
บทที่	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฌ
สารบัญภาพ.....	ฌ
1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย.....	6
1.3 คำถามการวิจัย.....	6
1.4 สมมติฐานการวิจัย.....	7
1.5 ขอบเขตการวิจัย.....	7
1.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	8
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	9
1.8 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	9
2 ทบทวนวรรณกรรม.....	10
2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้.....	10
2.1.1 ศักยภาพการท่องเที่ยว.....	10
2.1.2 แรงจูงใจทางการท่องเที่ยว.....	18
2.1.3 การตัดสินใจท่องเที่ยว.....	25
2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	32
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	38
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	38
3.2 การเลือกตัวอย่าง.....	39

บทที่	หน้า
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	40
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	40
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	41
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	42
4.1 ลักษณะประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง.....	42
4.2 ผลการทดสอบสมมติฐาน.....	44
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	60
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	64
5.2 อภิปรายผล.....	67
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	71
บรรณานุกรม.....	72
ภาคผนวก.....	82
ภาคผนวก ก แบบสอบถาม.....	83
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์.....	84
ประวัติผู้วิจัย.....	85

ที่มา : ผู้เขียน

สารบัญตาราง

สารบัญตาราง เป็นบัญชีแสดงรายการตารางและสิ่งนำเสนออื่นทั้งหมดที่อยู่ในรายงานการวิจัย ซึ่งมีลักษณะเป็นช่องสี่เหลี่ยมที่เกิดจากเส้นขนานในแนวตั้งและแนวนอนตัดกัน รวมทั้งตารางในภาคผนวกด้วย (อนุพันธ์ อภิขยานุภาพ, 2547; สิทธิ จีรสรณ์, 2566) สารบัญตารางจะแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับหมายเลขตาราง ชื่อตาราง และเลขหน้า

อนึ่ง สารบัญภาพและสารบัญตารางสลับลำดับก่อน-หลังกันได้ ไม่ได้มีข้อกำหนดตายตัว ขึ้นกับข้อกำหนดของหน่วยงานเป็นหลัก (สิทธิ์ ชีรสรณ์, 2550) ดังตัวอย่างด้านล่างนี้

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1. ลักษณะประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง.....	42
2. ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแรงจูงใจถึง.....	44
3. ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแรงจูงใจหลัก.....	46
4. ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการตัดสินใจท่องเที่ยว.....	49

ที่มา : ผู้เขียน

สารบัญภาพ

สารบัญภาพเป็นบัญชีภาพที่ปรากฏในเนื้อหา ซึ่งอาจเป็นภาพถ่าย ภาพเขียน แผนภูมิ แผนภาพ แผนผัง แผนที่ และอื่น ๆ ที่ไม่ได้นำเสนอในลักษณะช่องตาราง สารบัญภาพจะแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับหมายเลขภาพ ชื่อภาพ และเลขหน้า ดังตัวอย่างด้านล่างนี้

สารบัญภาพ

ภาพ	หน้า
1. แบบจำลองแรงจูงใจในการท่องเที่ยว.....	20
2. กระบวนการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว.....	28

ที่มา : ผู้เขียน

ทั้งนี้ ในการจัดทำสารบัญ สารบัญตาราง และสารบัญภาพ นั้น ควรเรียงลำดับหัวข้อตามที่ปรากฏในเนื้อหา พร้อมระบุหมายเลขหน้า ซึ่งต้องตรงกันกับหมายเลขหน้าที่มีหัวข้อนั้น ๆ ปรากฏอยู่โดยผู้วิจัยควรใช้ความรอบคอบในการตรวจสอบความถูกต้องก่อนนำรายงานออกเผยแพร่

บทสรุป

ส่วนต้นของรายงานการวิจัยเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจภาพรวมของงานวิจัย และสามารถค้นหาส่วนที่ต้องการศึกษาได้อย่างรวดเร็ว ประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ได้แก่ ปก คำนำ บทคัดย่อ กิตติกรรมประกาศ สารบัญ สารบัญตาราง (ถ้ามี) และสารบัญภาพ (ถ้ามี)

ชื่อเรื่องงานวิจัยซึ่งปรากฏบนหน้าปกควรตั้งให้กระชับ ชัดเจน และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา ในขณะเดียวกัน บทคัดย่อควรสรุปสาระสำคัญของงานวิจัยอย่างรัดกุม ครบถ้วน และแปลให้มีข้อความตรงกันทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษส่วนกิตติกรรมประกาศ ซึ่งเป็นพื้นที่แสดงความขอบคุณต่อผู้มีส่วนสนับสนุนและช่วยเหลือการดำเนินงานวิจัย ควรเรียงลำดับความสำคัญของหน่วยงานและบุคคลที่มีบทบาทในงานวิจัย และหลีกเลี่ยงการเขียนในลักษณะพรั่งพรูอารมณ์เกินควร โดยใช้ภาษาในลักษณะที่เป็นทางการ

สำหรับสารบัญ สารบัญตาราง และสารบัญภาพ ซึ่งช่วยให้ผู้อ่านสามารถเข้าถึงเนื้อหาที่สนใจได้อย่างสะดวกรวดเร็วนั้น ควรจัดแสดงรายการหัวข้อเรียงลำดับตามเนื้อหา พร้อมระบุหมายเลขหน้าที่ตรงกับเนื้อหาในเล่ม เพื่อให้เกิดความสะดวกต่อการค้นคว้าอ้างอิงและความเป็นระบบของรายงานการวิจัย

คำถามท้ายบท

1. องค์ประกอบส่วนต้นของรายงานการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการมีอะไรบ้าง
2. จงอธิบายส่วนประกอบของชื่อเรื่องและแนวทางการตั้งชื่อรายงานการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ
3. บทคัดย่อประกอบด้วยกี่ตอน แต่ละตอนควรมีรายละเอียดอะไรบ้าง
4. กิตติกรรมประกาศประกอบด้วยเนื้อหาอะไรบ้าง และมีแนวทางการเขียนอย่างไร
5. สารบัญ สารบัญภาพ และสารบัญตาราง มีความสำคัญอย่างไรสำหรับรายงานการวิจัย

บทที่ 4

การเขียนส่วนเนื้อเรื่อง : บทนำ

บทที่ 1 หรือบทนำของรายงานการวิจัยเปรียบเสมือนประตูบานแรกที่เราผู้อ่านเข้าสู่เนื้อหาของงานวิจัย เป็นส่วนที่ทำให้ภาพรวมและพื้นฐานความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นมา บริบทของการศึกษา ตลอดจนชี้ให้เห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นของการวิจัย ซึ่งจะเชื่อมโยงไปสู่วัตถุประสงค์ของการศึกษาและขอบเขตการวิจัย บทนำที่เรียบเรียงอย่างมีเหตุผลและน่าสนใจจะช่วยกระตุ้นความสนใจของผู้อ่านให้อยากติดตามอ่านต่อ ในทางกลับกัน หากการเขียนขาดความสมบูรณ์และความน่าสนใจ ก็อาจทำให้ผู้อ่านไม่ยอมอ่านต่อ อีกทั้งยังลดทอนคุณค่าของงานวิจัยโดยรวมลงด้วย

ในบทนี้ ผู้เขียนจะกล่าวถึงการเขียนบทนำซึ่งครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญคือ ที่มาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์การวิจัย คำถามการวิจัย กรอบแนวคิดการวิจัย สมมติฐานการวิจัย ขอบเขตการวิจัย ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ รวมถึงนิยามศัพท์เฉพาะ โดยมีรายละเอียดดังนี้

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

1. อธิบายสาระสำคัญของส่วนประกอบในบทนำได้
2. อธิบายหลักการการเขียนบทนำในแต่ละส่วนประกอบได้
3. เขียนเรียบเรียงบทนำได้อย่างถูกต้องตามหลักการที่ศึกษามา

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเขียนความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา มีบทบาทสำคัญในการสร้างพื้นฐานความเข้าใจแก่ผู้อ่านเกี่ยวกับประเด็นที่ผู้วิจัยเลือกศึกษา โดยต้องโน้มน้าวใจให้ผู้อ่านเกิดความคิดเห็นคล้อยตามถึงความจำเป็น คุณค่า และประโยชน์ที่อาจเกิดขึ้น

จากการดำเนินการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยจำเป็นต้องหาหลักฐานข้อมูลมาสนับสนุน โดยนำเสนอ ข้อมูลเชิงพื้นที่หรือสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาอย่างชัดเจน เป็นระบบ ไม่ว่าจะเป็น เป็นบริบททางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม หรือการเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ กลุ่มบุคคล หรือองค์กรที่เป็นเป้าหมายของการศึกษา ทั้งนี้ ผู้วิจัยอาจยกแนวคิดทฤษฎี เด่น ๆ ที่เกี่ยวข้องและงานวิจัยที่ผ่านมาประกอบการอธิบายด้วยก็ได้ โดยชี้ให้เห็นว่า มีแนวคิดทฤษฎีอะไรเกี่ยวข้องกับปัญหาการวิจัยบ้าง และที่ผ่านมามีงานวิจัยของใคร บ้างที่ทำในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่สนใจ ทำในลักษณะใด และได้ผลอย่างไร ซึ่งผู้วิจัยอาจยกมาอ้างเพื่อชี้ให้ผู้อ่านเห็นว่า ประเด็นที่สนใจเลือกศึกษานั้น ยังขาดคำตอบอะไร มีช่องว่างความรู้เรื่องใด และคำตอบที่ได้จะเป็นประโยชน์อย่างไร อีกองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญ คือ ควรอธิบายเหตุผลในการเลือกกรณีศึกษาว่า กลุ่มคน หน่วยงาน หรือพื้นที่นั้น ๆ โดดเด่นหรือเหมาะสมอย่างไรในการตอบวัตถุประสงค์ของการศึกษา

ท้ายที่สุด ผู้วิจัยควรสรุปวัตถุประสงค์หลักของการวิจัยในลักษณะที่ชัดเจน กระชับ และตรงประเด็น พร้อมกับบอกถึงคุณค่าที่จะเกิดขึ้นหากงานวิจัยแล้วเสร็จ เช่น สามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ หรือผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ในเชิงปฏิบัติหรือเชิง นโยบายได้อย่างไร

กล่าวโดยสรุป ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาควรมีองค์ประกอบอย่างน้อย 4 ประการ ได้แก่ (1) ความเป็นมาของปัญหา (2) สภาพปัญหา (3) วัตถุประสงค์หลักในการศึกษา และ (4) คุณค่าและประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการศึกษา (อัศวิน แสงพิบูล, 2562)

1. ข้อเสนอแนะในการเขียนความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

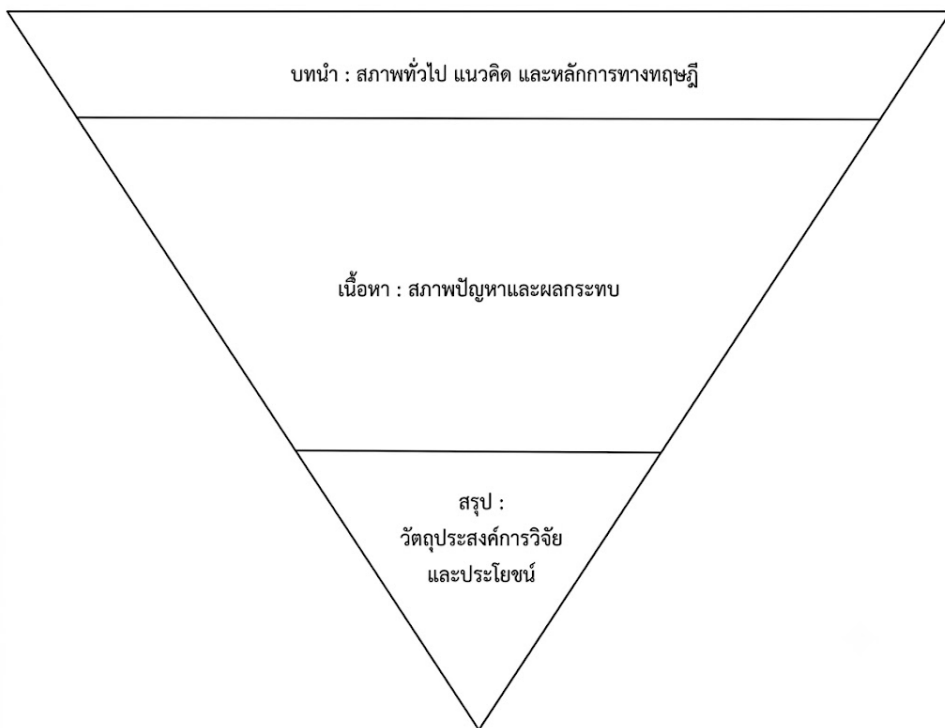
ประเด็นที่ผู้วิจัยควรให้ความสำคัญในการเขียนความเป็นมาและความสำคัญของปัญหามีดังนี้ (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2551; สมคิด พรหมจ้อย, 2554; เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2555; สมคิด พรหมจ้อย, 2555; ประเวศน์ มหารัตน์สกุล, 2561; พิชิต ฤทธิจรูญ, 2567; สุชาติา เจียพงษ์, 2567)

1) เขียนให้ตรงประเด็น ควรชี้ให้เห็นว่าปัญหาที่จะศึกษานั้นคืออะไร และมีความสำคัญอย่างไรจึงจำเป็นต้องศึกษา โดยผู้วิจัยพยายามหาข้อมูลและหลักฐาน มาสนับสนุน เพื่อให้ผู้อ่านทราบว่า ประเด็นปัญหาการวิจัยมีสภาพที่เป็นปัญหา ต่อประเทศ สังคม และชุมชนที่ศึกษาอย่างไร รวมทั้งแนวโน้มในอนาคตจะรุนแรงขึ้น มากน้อยเพียงใด

2) ควรบรรยายถึงสภาพการณ์หรือสถานการณ์ของปัญหาการวิจัย ในบริบทภาพรวมก่อน แล้วจึงค่อย ๆ กระชับประเด็นให้แคบเข้าจนกระทั่งถึงประเด็น ที่ต้องการศึกษา โดยเน้นบรรยายถึงปัญหาประเด็นที่สนใจให้ละเอียดลึกซึ้งที่สุด ส่วนประเด็นที่เกี่ยวข้องน้อยกว่าให้มีความละเอียดลดหลั่นกันไปในลักษณะ “ยิ่งไกลยิ่งเขียนสั้น ยิ่งใกล้ยิ่งเขียนยาว” (เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2555) หรือ “จากวงกว้างมาวงแคบ” ไม่ควรเขียนให้ประเด็นต่าง ๆ มีความละเอียดของเนื้อหา เท่า ๆ กัน หากแต่ควรแบ่งสัดส่วนเนื้อหาให้มีปริมาณที่ลดหลั่นกันไปในลักษณะ รูปสามเหลี่ยมหัวกลับ (สมคิด พรหมจรรย์, 2554; ยุทธ ไกยวรรณ และ กมลพรรณ ไกยวรรณ, 2562) เปรียบได้กับการมองภาพรวมแล้วลดทอนให้อยู่ในขอบเขตที่แคบ ภายใต้แนวคิดการวิจัยแบบอนุมานหรือนิรนัย (deductive) (ประเวศน์ มหารัตน์สกุล, 2557)

ดูโครงสร้างการเขียนด้านล่างในภาพที่ 4.1

ภาพที่ 4.1 โครงสร้างการเขียนที่มาและความสำคัญของปัญหา

ที่มา : ผู้เขียน

จากภาพที่ 4.1 จะพบว่า โครงสร้างการเขียนที่มาและความสำคัญของปัญหา ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ กล่าวนำ เนื้อเรื่อง และสรุป โดยแต่ละส่วนจะมีสัดส่วนเนื้อหาที่ไม่เท่ากัน ส่วนที่ควรเน้นมากที่สุด คือ ส่วนเนื้อหาที่ควรให้รายละเอียดมากที่สุด ในขณะที่ส่วนกล่าวนำและสรุปควรเขียนให้สั้นกระชับ เพื่อมิให้บดบังประเด็นสำคัญของเรื่อง โดยแต่ละส่วนมีรายละเอียดดังนี้ (อนุพันธ์ อภิขยานุภาพ, 2547)

(1) **กล่าวนำ** ส่วนนี้เป็นการเปิดเรื่อง ควรกล่าวถึงสภาพทั่วไปในวงกว้าง อาจเป็นนโยบาย แผนพัฒนา แผนยุทธศาสตร์ของประเทศ หรือหลักการ แนวคิด และทฤษฎีสำคัญที่เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป เพื่อเป็นการปูพื้นก่อนจะเข้าสู่ประเด็นเนื้อเรื่อง

(2) เนื้อเรื่อง ส่วนนี้เป็นประเด็นหลักของการนำเสนอปัญหาการวิจัย ควรกล่าวถึงสภาพปัญหาว่ามีอะไรบ้าง เกิดขึ้นในพื้นที่ใด กับองค์การใด กลุ่มใด เกิดขึ้นเมื่อไหร่ มีความถี่เท่าใด มีใครที่เกี่ยวข้องบ้าง ปัญหาที่ว่านั้นมีสาเหตุและส่งผลกระทบในแง่ใดและมีความรุนแรงเพียงใด เช่น ต่อระบบเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมบริการ สังคมและวัฒนธรรม การเมืองและความมั่นคงของประเทศ สุขภาพพลานามัยของประชาชน ฯลฯ รวมทั้งมีเหตุผลจำเป็นอะไรจึงเลือกศึกษาในกลุ่มประชากรหรือในพื้นที่นั้น ๆ นอกจากนี้ ปัญหาการวิจัยอาจเป็นประเด็นเรื่องช่องว่างความรู้หรือช่องว่างทางทฤษฎีก็ได้ ซึ่งอาจเป็นเพราะยังไม่มีการศึกษาอย่างเพียงพอ ผลการศึกษายังมีความขัดแย้งกันหรือยังไม่มีการนำแนวคิดทฤษฎีไปอธิบายในกรณีเฉพาะ เป็นต้น

(3) สรุป ส่วนนี้เป็นส่วนขมวดปมเนื้อหาทั้งหมด ควรกล่าวถึงวัตถุประสงค์ในการวิจัย โดยชี้ให้เห็นถึงเหตุผลและความจำเป็นที่ต้องศึกษาเรื่องนี้ ตลอดจนคุณค่าและประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษาวิจัย แนวทางการเขียนเช่น “.....ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจทำการศึกษาถึงแนวทางการจัดการความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยวในเขตเมืองพัทยา เพื่อนำผลการวิจัยมาใช้ในการวางแผนและพัฒนาความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น”

3) ในการเขียนถึงปมปัญหาการวิจัย (ส่วนที่สอง) ผู้วิจัยควรเขียนในลักษณะที่แสดงให้เห็นความขัดแย้งระหว่างหลักการทั่วไป ที่ได้รับการยอมรับว่าถูกต้องเป็นจริง กับปัญหาจริงที่พบ ซึ่งขัดแย้งหรือเป็นไปในทางตรงกันข้ามกับหลักการทั่วไป เช่น สิ่งที่ไม่ตรงกับความเชื่อที่ยึดถือกันมา การปฏิบัติกับองค์ความรู้และทฤษฎีที่ไม่ไปในทิศทางเดียวกัน เกิดความขัดแย้งระหว่างทฤษฎีหนึ่งกับอีกทฤษฎีหนึ่ง (สิทธิธีรสรณ์, 2566) นำมาซึ่งมูลเหตุจูงใจให้ต้องแสวงหาคำตอบให้กระจ่างชัด โดยทฤษฎีหรือแนวความคิดที่ยกมาอ้างนั้น ต้องมาจากผู้ที่เชื่อถือได้และเป็นที่ยอมรับ (สมคิดพรมจัย, 2554) หรือในส่วนนี้ ผู้วิจัยจะชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่างสภาพที่พึงประสงค์กับสภาพที่เกิดขึ้นจริงซึ่งเป็นปัญหาก็ได้เช่นกัน (ฉัตรสมน พงศ์ภิณูญ, 2553) ยกตัวอย่างโครงเรื่องการเขียนที่มาและความสำคัญของปัญหา เช่น

(1) บทนำ (หลักการทั่วไป) ในปัจจุบัน ประเทศไทยยึดแนวคิดและหลักการของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน (sustainable tourism) ซึ่งเน้นการรักษาสมดุลระหว่างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ควบคู่กับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

(2) เนื้อเรื่อง (สภาพปัญหาจริงที่พบ) ในทางปฏิบัติกลับพบว่า ในบางชุมชนท่องเที่ยวแสดงให้เห็นถึงการขัดกันระหว่างแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ กล่าวคือ ประสบปัญหาหาลภาวะและสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจส่วนใหญ่ตกอยู่ในมือของผู้ประกอบการภายนอก ฯลฯ

(3) สรุป (วัตถุประสงค์การวิจัย) จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาถึงอุปสรรคที่เป็นข้อจำกัดของชุมชนท่องเที่ยวในการจัดการการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พร้อมทั้งเสนอแนวทางในการขจัดข้อจำกัดต่าง ๆ ที่พบ เพื่อให้ชุมชนสามารถพัฒนาการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน

4) ควรเขียนอย่างมีเหตุมีผลและกระชับ รัดกุม เข้าใจง่าย โดยหลีกเลี่ยงการนำเสนอข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้องเพียงเพื่อให้ข้อเขียนมีปริมาณมากขึ้น และควรมีทฤษฎี ข้อมูล หรือหลักฐานอ้างอิงที่น่าเชื่อถือมาสนับสนุนการเขียนนำเสนอ

5) ควรแสดงถึงสถานะองค์ความรู้ในปัจจุบันและช่องว่างความรู้ว่าใครทำวิจัยในประเด็นที่สนใจไว้บ้าง มีผลการวิจัยอย่างไร เพื่อชี้ให้เห็นว่าหัวข้อการวิจัยยังไม่มีใครทำ หรือมีทำไว้บ้างแล้ว แต่ยังไม่ชัดเจน จำเป็นต้องศึกษาค้นคว้าต่อไป เช่น ไม่ได้ศึกษาตัวแปรบางตัว ไม่ได้ศึกษาประชากรบางกลุ่ม หรือขาดการศึกษาเชิงลึก ในบางพื้นที่ ฯลฯ ทั้งนี้ ผู้วิจัยอาจพิจารณาจากส่วนข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไปของรายงานการวิจัยที่เคยทำมาก็ได้ อย่างไรก็ตาม งานที่นำมาอ้างอิงควรมีอายุไม่เกิน 10 ปี (สิทธิ์ ชีรสรณ์, 2566)

6) ให้เหตุผลและระบุถึงความสำคัญของการเลือกศึกษาวิจัยกับกลุ่มคน องค์กร หน่วยงาน ชุมชน หรือพื้นที่ที่เป็นกรณีศึกษา พร้อมกับชี้ให้เห็นว่าผลการวิจัยที่เกิดขึ้นจะมีประโยชน์และมีคุณค่าในแง่ใดบ้าง

7) ควรเขียนนำเสนอประเด็นอย่างเป็นลำดับขั้นตอนอย่างเชื่อมโยงกัน โดยเฉพาะการขึ้นย่อหน้าใหม่ เนื้อหาควรเชื่อมโยงกับเนื้อหาในย่อหน้าก่อน อย่าให้เนื้อหาขาดตอนเป็นท่อน ๆ หรือเรียงต่อ ๆ กันแบบขมขื่นขึ้นโดยเนื้อหาไม่ผสมกลมกลืนเป็นเนื้อเดียวกัน

ดูแนวทางการเขียนที่มาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย เรื่อง “การจัดการพิพิธภัณฑสถานสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มเจนเอเรชั่นวาย” ของ ผุสดี คัมรักษา (2563) รายละเอียดดังแสดงด้านล่าง

ที่มาและความสำคัญ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจของทุกประเทศทั่วโลก ก่อให้เกิดการลงทุนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบคมนาคมขนส่ง สาธารณูปโภคต่าง ๆ เพื่อรองรับกิจกรรมทางการท่องเที่ยว รวมถึงเกิดการจ้างงาน และการกระจายรายได้สู่ทุกภูมิภาค (นิศศา ศิลปเสฐ, 2560) โดยสภาการเดินทางและการท่องเที่ยวโลก (World Travel & Tourism Council : WTTC) (2018) ระบุว่า ในปี ค.ศ. 2017 อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีมูลค่ามากถึง 272 ล้านล้านบาท หรือมากกว่าร้อยละ 10.4 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศทั่วโลก และสามารถสร้างงานได้ถึง 313 ล้านตำแหน่ง หรือร้อยละ 9.9 ของการจ้างงานทั้งหมด

จากสถานการณ์ดังกล่าวทำให้หลายประเทศทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทยเล็งเห็นความสำคัญในการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้เป็นตัวหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ โดยได้กำหนดกลยุทธ์ด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว การตลาด และการประชาสัมพันธ์ โดยนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ เข้ามาประยุกต์ใช้ เพื่อช่วงชิงส่วนแบ่งทางการตลาดและดึงดูดกลุ่มนักท่องเที่ยวให้เข้ามาใช้จ่ายภายในประเทศ (World Economic Forum, 2015)

ทั้งนี้ ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีฐานทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่หลากหลาย

มีอัตลักษณ์ทั้งทรัพยากรทางธรรมชาติและมรดกวัฒนธรรมที่โดดเด่นของภูมิภาคเอเชีย ได้ดำเนินนโยบายพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นหนึ่งในรูปแบบการท่องเที่ยวเป้าหมายที่กำหนดในแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 ช่วงปี พ.ศ. 2560-2564 (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2560) ซึ่งรัฐบาลให้ความสำคัญกับการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ตามโมเดลพัฒนาเศรษฐกิจ “ไทยแลนด์ 4.0” ซึ่งเป็นหนึ่งในนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่ “เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม” หรือ “value-based economy” ซึ่งมีแนวคิดในการเปลี่ยนจากการผลิตสินค้าโภคภัณฑ์ไปสู่สินค้าเชิงนวัตกรรมและเปลี่ยนจากการเน้นภาคการผลิตสินค้าไปสู่การเน้นภาคบริการมากขึ้น (บวร เทศารินทร์, 2559) ทั้งนี้ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขัน และเพื่อให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวยุคปัจจุบันที่ต้องการความทันสมัย แสวงหาประสบการณ์แปลกใหม่ ตลอดจนความสะดวกสบายและรวดเร็ว (สันติ ชูตินธรา, 2555)

ทฤษฎีเจเนอเรชันเป็นทฤษฎีหนึ่งซึ่งนิยมนำมาใช้อธิบายลักษณะพฤติกรรมของมนุษย์ ภายใต้พลวัตของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วเช่นปัจจุบัน โดยมีแนวคิดที่ว่าช่วงเวลาการเกิดและการพัฒนาการของมนุษย์ในแต่ละช่วงเวลาท่ามกลางสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ย่อมมีผลกระทบต่อนวัตกรรม ลักษณะนิสัย วิธีคิด รวมถึงรูปแบบการใช้ชีวิตที่แตกต่างกันไป โดย William Strauss and Neil Howe (1991) ผู้เขียนหนังสือ "Generations" ได้แบ่งกลุ่มคนออกเป็นเจเนอเรชันต่าง ๆ (เรียกสั้น ๆ ว่า เจน (gen)) ตามช่วงยุคที่ประชากรเกิดและเติบโต ดังนี้

เบบี้บูมเมอร์ (Baby Boomer) คือ บุคคลที่เกิดระหว่าง ค.ศ. 1943–1960 เจนเอ็กซ์ (Gen X) คือ บุคคลที่เกิดระหว่าง ค.ศ. 1961–1981 เจนวาย (Gen Y) คือ บุคคลที่เกิดระหว่าง ค.ศ. 1982–2003 และเจนแซด (Gen Z) คือ บุคคลที่เกิดระหว่าง ค.ศ. 2004–ปัจจุบัน (Benckendorff, Moscardo, and Pendergast, 2010) โดยปัจจุบัน พบว่า นักท่องเที่ยวยุคใหม่มีแนวโน้มแสวงหาการท่องเที่ยวที่แตกต่างไปจากการพักผ่อนหย่อนใจในรูปแบบของ Sea Sun Sand มาเป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้และประสบการณ์ที่แปลกใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพฤติกรรมนักท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวกลุ่ม "มิลเลนเนียล" (Millennial) หรือก็คือ เจนวาย ซึ่งนับวันยังมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นในสังคมและเข้ามามีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ โดยศูนย์วิจัยเศรษฐกิจและธุรกิจ

ธนาคารไทยพาณิชย์ (2557) ได้ระบุว่า ธุรกิจการให้บริการต่าง ๆ ควรให้ความสำคัญกับกลุ่มเจนวาย เนื่องจากกลุ่มคนเหล่านี้ถือเป็นฐานผู้บริโภคที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในปัจจุบัน โดยในปี ค.ศ. 2015 พบว่า ประชากรโลกกลุ่มเจนวายมีจำนวนมากกว่า 2,000 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 32 แชนหน้าเจนเอ็กซ์และเบบี้บูมเมอร์ที่มีอัตราส่วนร้อยละ 19 และร้อยละ 17 ตามลำดับ รวมถึงเจนแซดซึ่งมีอัตราการเกิดของประชากรต่ำกว่า

สำหรับประเทศไทย พบว่า กลุ่มเจนวายมีลักษณะทางประชากรศาสตร์ที่คล้ายคลึงกับทั่วโลก โดยในปี พ.ศ. 2558 กลุ่มประชากรเจนวายของไทยมีสัดส่วนร้อยละ 28 ของประชากรภายในประเทศ ในขณะที่กลุ่มเจนเอ็กซ์มีสัดส่วนร้อยละ 25 และกลุ่มเบบี้บูมเมอร์ร้อยละ 23 ด้วยสถานการณ์เช่นนี้กลุ่มเจนวายของไทยจึงเป็นกลุ่มผู้บริโภคที่มีขนาดใหญ่ที่สุดและมีอัตรา การใช้จ่ายสูงถึงร้อยละ 80 ของรายได้ ขณะที่กลุ่มเจนเอ็กซ์และเบบี้บูมเมอร์ถึงแม้จะมีรายได้สูงกว่าเล็กน้อยแต่ใช้จ่ายเพียงร้อยละ 65-70 ของรายได้ จึงอาจกล่าวได้ว่า กลุ่มเจนวาย คือ กลุ่มบุคคลที่มีศักยภาพในการใช้จ่ายสูงเมื่อเทียบกับกลุ่มอื่น ๆ ดังนั้น การให้ความสำคัญกับกลุ่มเจนวายจึงเป็นกุญแจสำคัญที่จะทำให้ธุรกิจมีโอกาสประสบความสำเร็จ กลุ่มนักท่องเที่ยวเจนวายจึงกลายเป็นเป้าหมายสำคัญที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ให้ความสนใจเข้าไปทำการตลาดเพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยว โดยใช้เครื่องมือการสื่อสารผ่านระบบออนไลน์มาเป็นตัวช่วยสนับสนุน เนื่องจากกลุ่มเจนวายเป็นกลุ่มบุคคลที่เติบโตมาพร้อมกับนวัตกรรมดิจิทัล อันเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้กลุ่มคนเหล่านี้มีโลกทัศน์ที่เปิดกว้าง มีความคิดเป็นของตนเอง ชอบที่จะออกไปเรียนรู้แสวงหาประสบการณ์แปลกใหม่ ให้ความสนใจในวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตท้องถิ่น รวมไปถึงฟิสิธัมส์ และงานแสดงศิลปะต่าง ๆ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2560; บุญชู บุญลิขิตศิริ, 2559) ในขณะเดียวกันก็เป็นกลุ่มที่รักอิสระ มีความคิดนอกกรอบ ไม่ยึดติดอยู่กับสิ่งเดิม ๆ ดังนั้น การนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนออกแบบผลิตภัณฑ์และบริการ จะทำให้นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ได้รับประสบการณ์ที่ดี อีกทั้งยังช่วยเพิ่มขีดความสามารถและศักยภาพในการแข่งขันได้อีกด้วย (ปรีดา ยังสุขสถาพร, 2548)

ฟิสิธัมส์ถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญสำหรับนักท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่นทุกเจนเนอเรชัน ซึ่งเป็นแหล่งรวบรวมความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตความเป็นอยู่และความเจริญก้าวหน้าของอารยธรรมในแต่ละประเทศ ตลอดจนเป็น

ศูนย์กลางในการพัฒนาความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ เสริมสร้างความรักและความภาคภูมิใจ
 ในถิ่นกำเนิดให้แก่คนในชาติ (คมสิทธิ์ เกียนวัฒนา, 2552; กฤษฎา ตัสมมา, 2560) ในขณะที่
 เดียวกัน ยังมีบทบาทด้านเศรษฐกิจในการสนับสนุนให้เกิดรายได้แก่ประเทศชาติและคนใน
 ท้องถิ่น ทั้งเป็นสื่อกลางที่ทำให้คนในแต่ละพื้นที่เข้าใจวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น โดยเฉพาะ
 ในประเทศที่พัฒนาแล้วอย่างสหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส ที่ประสบความสำเร็จในการใช้
 พิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยวและสร้างรายได้เข้าประเทศมหาศาลในแต่ละปีมี
 พิพิธภัณฑ์ระดับโลกหลายแห่งในประเทศเหล่านี้ ยกตัวอย่างเช่น พิพิธภัณฑ์ลูฟวร์ (Louvre
 Museum) ในประเทศฝรั่งเศส พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ธรรมชาติ (National Museum of
 Natural History) กรุงวอชิงตันดีซี สหรัฐอเมริกา ซึ่งข้อมูลในปี พ.ศ. 2561 เปิดเผยว่ามีผู้เข้าชม
 สูงถึง 10.2 ล้านคน และ 7.1 ล้านคน ตามลำดับ (วอยซ์นิวส์, 2562) ด้วยพลวัตทางสังคม
 และเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว ทำให้ในปัจจุบันพิพิธภัณฑ์หลายแห่งได้ปรับบทบาท
 จากการเป็นสถาบันเก็บรักษาวัตถุโบราณเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้เพียงอย่างเดียวสู่พิพิธภัณฑ์ยุค
 ใหม่ที่ตกแต่งสวยงาม มุ่งเน้นปฏิสัมพันธ์ และการมีส่วนร่วมของผู้ชมกับพิพิธภัณฑ์เพื่อตอบ
 โจทย์ต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่ (Gilmore & Rentschler, 2002; กองทรัพย์,
 2559) ส่งผลให้พิพิธภัณฑ์กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อความเพลิดเพลินและการพักผ่อน
 หย่อนใจทางด้านสุนทรียศาสตร์ที่ทำให้นักท่องเที่ยวได้ซึมซับความคิด อารมณ์ และ
 ความรู้สึก จนก่อให้เกิดความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของความทรงจำ และประทับใจเสมือนตนเองเป็นส่วน
 หนึ่งของแหล่งท่องเที่ยว มิได้เป็นเพียงแค่นักท่องเที่ยวผู้มาเยี่ยมชม (Perera, 2013;
 กิตพล เชิดชูสกุล และสุรศักดิ์ จิรวัดมงคล, 2560)

สำหรับประเทศไทย การก่อตั้งพิพิธภัณฑ์เกิดจากสถาบันพระมหากษัตริย์ที่มีความ
 สนพระทัยในการสะสมของแปลกและของมีค่าจากต่างประเทศ (คันสนีย์ อินทรประสิทธิ์,
 2540) ต่อมาเมื่อยุคสมัยมีการเปลี่ยนแปลง ทำให้ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการในศาสตร์
 ต่าง ๆ มีความหลากหลายมากขึ้น การก่อตั้งพิพิธภัณฑ์ในประเทศไทยจึงมีรูปแบบเนื้อหาใน
 การจัดแสดงหลากหลายประเภท เช่น พิพิธภัณฑ์เฉพาะทาง พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น พิพิธภัณฑ์
 ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี พิพิธภัณฑ์ทางธรรมชาติวิทยา พิพิธภัณฑ์ศิลปะ พิพิธภัณฑ์
 ทางการแพทย์ เป็นต้น จากฐานข้อมูลพิพิธภัณฑ์ในประเทศไทยระบุว่า ปัจจุบันมีจำนวน
 พิพิธภัณฑ์จำนวนทั้งสิ้น 1,512 แห่ง โดยแบ่งเป็นพิพิธภัณฑ์ทั่วไป 1,507 แห่ง และพิพิธภัณฑ์
 ออนไลน์ 5 แห่ง ซึ่งกระจายตัวอยู่ทั่วทุกภูมิภาค โดยภาคกลางมีจำนวนพิพิธภัณฑ์มากที่สุด

607 แห่ง คิดเป็นอัตราส่วนร้อยละ 40 ทั้งนี้ หลายปีที่ผ่านมา พบว่า จำนวนผู้เข้าชมและพิพิธภัณฑ์มีอัตราเติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปี โดยในปี พ.ศ. 2561 มีจำนวนพิพิธภัณฑ์เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 15 หรือมากกว่า 200 แห่ง เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2556 โดยที่จำนวนผู้เข้าชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร ระหว่างเดือนตุลาคม 2562-มีนาคม พ.ศ. 2563 มีจำนวน 336,771 คน เพิ่มขึ้นจากช่วงเดียวกันของปีก่อนหน้าถึงร้อยละ 44.06 (กรมศิลปากร, 2563) สะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่เปลี่ยนแปลงไป โดยคนรุ่นใหม่ให้ความสนใจในการเที่ยวชมพิพิธภัณฑ์มากขึ้นทั้งในแง่การเป็นจุดท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ จุดท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนการเป็นแหล่งเรียนรู้รุ่นนอกห้องเรียน (บ้านเมือง, 2561; ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2561)

ในขณะเดียวกัน หน่วยงานภาครัฐได้เกิดความตื่นตัวในการส่งเสริมสนับสนุนให้พิพิธภัณฑ์พัฒนาศักยภาพเป็นแหล่งเรียนรู้ระดับชาติ เช่น สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ (มิวเซียมสยาม) ได้ดำเนินงานจัดตั้งโครงการ "Museum Thailand" ในรูปแบบของเว็บไซต์เพื่อเป็นศูนย์รวมข้อมูลสำหรับประชาชนชาวไทยและชาวต่างชาติ อีกทั้งยังมีการมอบรางวัล "Museum Thailand Awards" สำหรับพิพิธภัณฑ์คุณภาพที่มีฐานข้อมูลออนไลน์บนเว็บไซต์ เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นในการยกระดับมาตรฐานพิพิธภัณฑ์ไทยสู่สากล (สยามรัฐออนไลน์, 2561) ซึ่งเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นว่าพิพิธภัณฑ์ไทยมีการปรับตัวในแง่การพัฒนาศักยภาพเพื่อรับรองการใช้งานของกลุ่มผู้เข้าชมที่เปลี่ยนแปลงไป

จากสถานการณ์ดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวพิพิธภัณฑ์มีแนวโน้มไปในทิศทางที่ดีขึ้นจริง แต่จากผลสำรวจพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวของชาวไทยในรอบปี พ.ศ. 2559 พบว่า จำนวนนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม ชมพิพิธภัณฑ์ ยังมีอัตราส่วนค่อนข้างน้อย คือ เพียงร้อยละ 17.8 เมื่อเทียบกับการท่องเที่ยวในรูปแบบอื่น ๆ เช่น การท่องเที่ยวเชิงพักผ่อนหย่อนใจ ร้อยละ 42.3 การท่องเที่ยวเชิงศาสนา ร้อยละ 30.1 การพักผ่อนในที่พักผ่อนโดยไม่ทำกิจกรรม ร้อยละ 26.2 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2560) นอกจากนี้ แม้ว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในหลาย ๆ ภาคส่วนจะให้ความร่วมมือที่ดีขึ้นในการผลักดันเพื่อให้เกิดการพัฒนาศักยภาพของพิพิธภัณฑ์ไทยให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และมรดกวัฒนธรรมที่สำคัญของประเทศ แต่เมื่อมองในภาพรวมของการจัดการพิพิธภัณฑ์ทั้งประเทศกลับพบว่า มีเพียงพิพิธภัณฑ์ไม่มากนักที่ได้มาตรฐานเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะเมื่อมีการเปรียบเทียบพิพิธภัณฑ์ไทยกับ

พิพิธภัณฑ์ในต่างประเทศ ซึ่งดูเหมือนจะได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวมากกว่า มีนักท่องเที่ยวไทยจำนวนไม่น้อยที่นิยมไปเที่ยวชมพิพิธภัณฑ์ในต่างประเทศมากกว่าการเที่ยวชมพิพิธภัณฑ์ในประเทศไทย ซึ่งเป็นประเด็นที่มีผู้เข้ามาแสดงความคิดเห็นถึงปัญหาไว้หลากหลาย ทั้งในแง่ของการขาดการปลูกฝังให้เยาวชนเข้าชมพิพิธภัณฑ์ การขาดความเชื่อมโยงเนื้อหากับยุคสมัยใหม่ ความล้าหลังของการจัดแสดงเนื้อหาที่ซ้ำซากและไม่น่าสนใจ

การขาดการสื่อความหมาย รวมไปถึงระบบการบริหารจัดการที่ขาดการประยุกต์ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีในรูปแบบใหม่ ๆ ซึ่งส่งผลให้ประชาชนไม่สนใจเที่ยวชมพิพิธภัณฑ์ และสุดท้ายพิพิธภัณฑ์ของไทยบางแห่งกลายเป็นพิพิธภัณฑ์ที่ตายแล้ว (dead museum) (ปริญา ขาวสมุน, 2557) นอกจากนี้ ผลการวิจัยของ สุมาลี สังข์ศรี, สุนันท์ นิลบุตร, สมคะเน คำจุน และพัชรา สังข์ศรี (2548) ยังชี้ว่า พิพิธภัณฑ์ซึ่งดำเนินการโดยภาครัฐ ภาคเอกชน หรือชุมชนท้องถิ่น มักประสบปัญหาเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของพิพิธภัณฑ์ที่หยุดนิ่ง ขาดความเคลื่อนไหวในกิจกรรมที่แปลกใหม่ ล้าสมัย ไม่ทันต่อสถานการณ์ เพราะขาดการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ ขาดการออกแบบประสบการณ์ รวมทั้งการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างนักท่องเที่ยวกับพิพิธภัณฑ์ ทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวที่สนใจเข้าชมมีไม่มากเท่าที่ควร เป็นเหตุให้พิพิธภัณฑ์จำนวนไม่น้อยต้องปิดการดำเนินงานอย่างน่าเสียดาย

จากความสำคัญและปัญหาดังกล่าวข้างต้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการพิพิธภัณฑ์สำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มเจนวาย เพื่อนำไปสู่แนวทางในการจัดการพิพิธภัณฑ์ไทยในรูปแบบใหม่ ๆ ที่ทันสมัย ตอบโจทย์บริบทสังคม และพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่ ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และเป็นการยกระดับมาตรฐานพิพิธภัณฑ์ไทยให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่ามากขึ้น

ดัดแปลงจาก : ผุสดี คัมภีร์รักษา (2563)

วัตถุประสงค์การวิจัย

การเขียนวัตถุประสงค์การวิจัย (research objective) มีจุดประสงค์เพื่อระบุถึงประเด็นที่ต้องการค้นหาคำตอบ ซึ่งเป็นตัวกำหนดกรอบและทิศทางการดำเนินการค้นคว้าวิจัย เช่น ขอบเขตของเนื้อหาและตัวแปร การสร้างเครื่องมือการรวบรวมข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนเป้าหมายที่ผู้วิจัยต้องการหาคำตอบ (อนุพันธ์ อภิษยานุภาพ, 2547; สมคิด พรหมจ้อย, 2555) ซึ่งถือว่าเป็นส่วนที่มีความสำคัญมากที่สุดในรายงานงานวิจัย (สิทธิ์ อีธรรม, 2566) ทั้งนี้ งานวิจัยอาจมีวัตถุประสงค์หลักเพียงข้อเดียว หรือมีทั้งวัตถุประสงค์หลักและวัตถุประสงค์รองรวมกันก็ได้

หลักการในการเขียนวัตถุประสงค์การวิจัย (อนุพันธ์ อภิษยานุภาพ, 2547; สมคิด พรหมจ้อย, 2554; วนิดา วาตีเจริญ และคณะ, 2560; สุนทร โคตรบรรเทา, 2560; อัศวิน แสงพิกุล, 2562; ทิพย์สิริ กาญจนวาสี และ ศิริชัย กาญจนวาสี, 2564) มีดังนี้

1. การเขียนวัตถุประสงค์การวิจัยควรมีลักษณะเป็นข้อความ/วลีบอกเล่า ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ตรงประเด็น และชัดเจน เมื่ออ่านแล้วเข้าใจทันทีว่า ผู้วิจัยทำอะไร กับใคร ที่ไหน และอย่างไร หรือหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรใดกับตัวแปรใด

2. เขียนวัตถุประสงค์การวิจัยเป็นข้อ ๆ (ในกรณีที่วัตถุประสงค์มากกว่า 1 ข้อ) โดยแต่ละข้อต้องมีความชัดเจนในตัวเองและมีเพียงประเด็นเดียวเท่านั้น โดยเรียงลำดับตามขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ตัวอย่างเช่น งานวิจัยเรื่อง “แนวทางการยกระดับศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงกีฬาของจังหวัดบุรีรัมย์” กำหนดวัตถุประสงค์การวิจัยเป็นข้อ ๆ ดังนี้

- 1) เพื่อสำรวจพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวเชิงกีฬาในจังหวัดบุรีรัมย์
- 2) เพื่อศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงกีฬาของจังหวัดบุรีรัมย์
- 3) เพื่อศึกษานโยบายและการดำเนินการของภาคีที่เกี่ยวข้องในจังหวัดบุรีรัมย์
- 4) เพื่อเสนอแนะแนวทางการยกระดับศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงกีฬาของจังหวัดบุรีรัมย์

ในกรณีนี้ งานวิจัยมีทั้งวัตถุประสงค์หลักและวัตถุประสงค์รองอยู่รวมกัน โดยที่ วัตถุประสงค์หลักมักเขียนให้อยู่ในข้อสุดท้ายและมักนำมากำหนดเป็นชื่อเรื่องงานวิจัย ส่วนวัตถุประสงค์รองมักแสดงอยู่ในลำดับก่อนหน้าวัตถุประสงค์ข้อสุดท้าย ที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะงานวิจัยบางเรื่องจำเป็นต้องได้มาซึ่งคำตอบในประเด็นย่อย ๆ เสียก่อน

แล้วจึงนำข้อมูลเหล่านั้นมาวิเคราะห์ประมวลผลเข้าด้วยกัน เพื่อตอบคำถามตามวัตถุประสงค์หลักของการวิจัย

3. เขียนให้สอดคล้องกับชื่อเรื่องการวิจัย ที่มาและความสำคัญของปัญหา การวิจัย และคำถามการวิจัย

4. วัตถุประสงค์การวิจัยควรเขียนให้สามารถวัดได้ ตั้งสมมติฐานและทดสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ได้

5. คำที่นิยมเขียนเพื่อระบุวัตถุประสงค์การวิจัย มักขึ้นต้นด้วยคำว่า “เพื่อ” แล้วตามด้วย “คำกริยา” ที่ผู้วิจัยจะกระทำเพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบในเรื่องนั้น ๆ ตลอดจน “วัตถุ/ประชากร” ที่ต้องการศึกษา ตัวอย่างการเขียนคำขึ้นต้นข้อความ เช่น

–เพื่อศึกษา.....

–เพื่อสำรวจ.....

–เพื่อเปรียบเทียบ.....

–เพื่อวิเคราะห์.....

–เพื่อวัด.....

–เพื่อเสนอแนะ.....

–เพื่อทดสอบ.....

–เพื่อพัฒนา....

–เพื่อประเมิน....

–เพื่อออกแบบ...

–เพื่อรวบรวม...

–เพื่อสร้าง...

–เพื่อพิสูจน์

–เพื่อตรวจสอบ...

6. ข้อควรระวัง ไม่ควรนำประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับมาเขียนปะปนกับวัตถุประสงค์การวิจัย เช่น “เพื่อเป็นแนวทาง” “เพื่อทราบถึง” “เพื่อพัฒนา” “เพื่อยกระดับ” “เพื่อเพิ่มศักยภาพ” “เพื่อส่งเสริม” “เพื่อปรับปรุง” ข้อสังเกตของ

วัตถุประสงค์การวิจัยที่เหมาะสมก็คือ วัตถุประสงค์การวิจัยต้องเป็นเรื่องของการกระทำ ไม่ใช่ผลของการกระทำ (ประเวศน์ มหารัตน์สกุล, 2557)

ดูตัวอย่างการเขียนวัตถุประสงค์การวิจัยในลักษณะคาบเกี่ยวกับประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับในตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 ตัวอย่างการเขียนวัตถุประสงค์การวิจัยที่ไม่เหมาะสมและแนวทางปรับปรุง

วัตถุประสงค์การวิจัยที่ไม่เหมาะสม	แนวทางปรับปรุง
เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดลำปางให้เกิดความยั่งยืน	เพื่อเสนอแนะแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดลำปางอย่างยั่งยืน
เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานโรงแรมให้ดีขึ้น	เพื่อเสนอกลยุทธ์การพัฒนาทักษะการทำงานของบุคลากรโรงแรม
เพื่อลดอัตราการลาออกของพนักงานโรงแรม	เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการลาออกของพนักงานในโรงแรม
เพื่อขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาจังหวัดสงขลาสู่เมืองสร้างสรรค์ด้านอาหารของยูเนสโก	เพื่อศึกษาอุปสรรคการขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาจังหวัดสงขลาสู่เมืองสร้างสรรค์ด้านอาหารของยูเนสโก
เพื่อส่งเสริมการตลาดผลิตภัณฑ์โอท็อปของจังหวัดอ่างทอง	เพื่อศึกษาบทบาทภาครัฐในการส่งเสริมการตลาดผลิตภัณฑ์โอท็อปของจังหวัดอ่างทอง
เพื่อให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจต่อการให้บริการของบริษัทนำเที่ยวมากขึ้น	เพื่อเสนอรูปแบบการจัดการคุณภาพบริการนำเที่ยวเพื่อให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจและความรักดี

ที่มา : ผู้เขียน

คำถามการวิจัย

คำถามการวิจัย (research question) คือ คำถามที่ผู้วิจัยตั้งขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาและหาคำตอบในปัญหาการวิจัยภายใต้วัตถุประสงค์การวิจัยที่ตั้งไว้ก่อนหน้า ขณะเดียวกัน คำถามการวิจัยยังสามารถสะท้อนให้เห็นถึงแบบแผนการ

วิจัยและเทคนิค การวิเคราะห์ข้อมูลที่ควรใช้ เช่น ควรใช้วิธีการใดในการเก็บข้อมูล หรือควรวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติแบบใด (สิทธิ์ ชีรสรณ์, 2566) คำถามการวิจัยแบ่งได้เป็น 2 ระดับ คือ ระดับเพื่อรู้กับระดับเพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนา (พิสนุ พองศรี, 2558) หากเป็นระดับเพื่อรู้ จะเป็นคำถามในลักษณะต้องการคำอธิบายถึงลักษณะ สถานการณ์ ข้อเท็จจริง หรือสาเหตุของสิ่งต่าง ๆ ส่วนระดับเพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนา จะเป็นคำถามที่มุ่งหาคำตอบเกี่ยวกับแนวทางหรือวิธีการในการแก้ปัญหาหรือพัฒนางานให้ดีขึ้น หลักการสำคัญของการเขียนคำถามการวิจัย คือ การนำวัตถุประสงค์การวิจัยแต่ละข้อมาแปลงเป็นคำถามการวิจัยให้อยู่ในรูปประโยคคำถาม ประกอบด้วย 3 รูปแบบ (อัศวิน แสงพิกุล, 2562; สิทธิ์ ชีรสรณ์, 2566) ดังนี้

1. คำถามการวิจัยเชิงพรรณนา คือ คำถามที่ตั้งขึ้นเพื่อค้นหาคำตอบในเรื่องเกี่ยวกับคุณลักษณะของตัวแปรหรือสถานะของปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษา ลักษณะของคำถามมักมีคำว่า “อะไร” “เท่าใด” “เพียงไร” “เป็นอย่างไร” “เหตุใด” “ทำไม” เช่น

– พฤติกรรมการซื้อของที่ระลึกของนักท่องเที่ยวชาวจีนในจังหวัดเชียงใหม่ เป็นอย่างไร

– เยาวชนมีทัศนคติอย่างไรต่อการท่องเที่ยวพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

– การรับรู้คุณภาพบริการของร้านหมูกระทะอยู่ในระดับใด

– ผู้โดยสารมีความพึงพอใจต่อเครื่องตรวจบัตรโดยสารอัตโนมัติ (self check-in) ของสายการบินแอร์เอเชียอยู่ในระดับใด

– กลยุทธ์การสร้างตราสินค้าของโรงแรมบูติกในเมืองเก่าภูเก็ตควรเป็นอย่างไร

– พนักงานออฟฟิศในกรุงเทพมหานครใช้บริการสปาเพื่อสุขภาพบ่อยครั้ง เพียงใด

ทั้งนี้ การได้มาซึ่งคำตอบของคำถามประเภทนี้ ถ้าเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มักใช้วิธีการวิเคราะห์ทางสถิติขั้นพื้นฐาน เช่น หาค่าความถี่ ค่าอัตราส่วนร้อยละ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ฯลฯ หากเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพก็จะใช้วิธีการวิเคราะห์จำพวกการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) เป็นต้น

2. คำถามการวิจัยเชิงความสัมพันธ์ คือ คำถามที่ตั้งขึ้นเพื่อหาความสัมพันธ์หรืออิทธิพลระหว่างตัวแปรตั้งแต่ 2 ตัวแปรขึ้นไป เพื่อตรวจสอบว่าอะไรเป็นสาเหตุ (cause) และอะไรเป็นผล (effect) คำถามในลักษณะนี้จำเป็นต้องหาคำตอบด้วยวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติขั้นสูงหรือการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอ้างอิง เช่น การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ การวิเคราะห์การถดถอย ตัวอย่างของคำถามเชิงความสัมพันธ์มักมีคำ/ข้อความ “ปัจจัย” “อิทธิพล” “ความสัมพันธ์” “ผลของ....ต่อ” “ส่งผลต่อ” เช่น

- ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวส่งผลต่อการกลับมาเที่ยวซ้ำในแหล่งท่องเที่ยวหรือไม่
- ปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาดใดบ้างที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจกลับมาซื้อซ้ำ
- การรับรู้ประโยชน์ของการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือไม่
- ส่วนประสมทางการตลาดใดบ้างที่มีผลต่อการกลับมาพักซ้ำในโรงแรมระดับ 5 ดาว
- อิทธิพลของการรับรู้คุณค่าต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าโอท็อป

3. คำถามการวิจัยเชิงเปรียบเทียบ เป็นคำถามที่ตั้งขึ้นเพื่อเปรียบเทียบตัวแปรระหว่างกลุ่มที่แตกต่างกันตั้งแต่ 2 กลุ่มขึ้นไป การตอบคำถามการวิจัยประเภทนี้จะใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติขั้นสูง เช่น การวิเคราะห์ความแปรปรวน หรือการทดสอบค่าทีเพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มข้อมูลและตรวจสอบว่ามีความแตกต่างกันหรือไม่ ตัวอย่างคำถามการวิจัย เช่น

- เพศที่แตกต่างกันของนักท่องเที่ยว จะมีระดับความพึงพอใจต่อบริการในร้านอาหารที่ต่างกันหรือไม่
- นักท่องเที่ยวชาวยุโรปและชาวเอเชียมีแรงจูงใจในการท่องเที่ยวที่แตกต่างกันหรือไม่
- ความถี่ในการใช้บริการร้านสปาขึ้นกับรายได้ของผู้ใช้บริการหรือไม่

– การรับรู้คุณค่าตราสินค้าร้านกาแฟในห้างสรรพสินค้าขึ้นอยู่กับวัยของผู้บริโภคหรือไม่

ดูตัวอย่างแนวทางการเขียนคำถามการวิจัย โดยเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์การวิจัยในตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 แนวทางการแปลงวัตถุประสงค์การวิจัยเป็นคำถามการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัย	คำถามการวิจัย
เพื่อสำรวจแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวในการเดินทางมาพักฟาร์มสเตย์	แรงจูงใจของนักท่องเที่ยวในการเดินทางมาพักฟาร์มสเตย์เป็น <u>อย่างไร</u>
เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวคนเดียวของนักท่องเที่ยวหญิงต่างชาติ	<u>ปัจจัยใด</u> ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวคนเดียวของนักท่องเที่ยวหญิงต่างชาติ
เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดน่าน	แนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดน่าน <u>ควรเป็นอย่างไร</u>
เพื่อเปรียบเทียบระดับการศึกษาที่แตกต่างกันของลูกค้ายกระดับความพึงพอใจต่อการให้บริการของโรงแรม	ลูกค้าที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีระดับความพึงพอใจต่อการให้บริการของโรงแรมแตกต่างกัน <u>หรือไม่</u>
เพื่อออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสุขภาพแบบวันเดียวกลับในจังหวัดสุพรรณบุรี	เส้นทางท่องเที่ยวเชิงสุขภาพแบบวันเดียวกลับในจังหวัดสุพรรณบุรีเป็น <u>อย่างไร</u>
เพื่อศึกษาผลของคำวิจารณ์ออนไลน์ต่อความตั้งใจใช้บริการโรงแรมระดับ 3 ดาว	คำวิจารณ์ออนไลน์ส่งผลต่อความตั้งใจใช้บริการโรงแรมระดับ 3 ดาว <u>อย่างไร</u>

ที่มา : ผู้เขียน

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัย (conceptual research framework) เป็นการประมวลแนวคิดรวบยอดของการวิจัย ซึ่งแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับตัวแปรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ในรูปแบบแผนภาพเพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ นอกจากนี้ กรอบแนวคิดการวิจัยยังถือเป็นแนวทางสำหรับค้นหาคำตอบของผู้วิจัยเพื่อพิสูจน์สมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ กรอบแนวคิดการวิจัยจะมีทั้งแบบง่ายและแบบซับซ้อน กรอบการวิจัยแบบง่ายนั้น คือ กรอบแนวคิดการวิจัยที่มีตัวแปรอิสระและตัวแปรตามอย่างละ 1 ตัว หรือตัวแปรอิสระ 1 ตัว และตัวแปรตามหลายตัว หรือกลับกัน ขณะที่กรอบแนวคิดการวิจัยแบบซับซ้อน อาจจะประกอบด้วยตัวแปรอิสระและตัวแปรตามอย่างละหลายตัว (อัศวิน แสงพิกุล, 2562) และอาจมีตัวแปรประเภทอื่น ๆ ร่วมด้วย เช่น ตัวแปรกำกับ ตัวแปรส่งผ่าน ฯลฯ สำหรับการวิจัยในระดับปริญญาตรี ส่วนใหญ่จะใช้กรอบแนวคิดการวิจัยที่ไม่ซับซ้อนมากนัก โดยจะยังไม่นำตัวแปรอื่นที่นอกเหนือจากตัวแปรอิสระและตัวแปรตามมาใช้กับการวิจัย

สำหรับประโยชน์ของกรอบแนวคิดการวิจัย สามารถประมวลได้ 4 ประการ คือ (1) ช่วยอธิบายภาพรวมของงานวิจัยว่าต้องการศึกษาอะไร มีประเด็นใดเกี่ยวข้องบ้าง (2) ช่วยอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ต้องการพิสูจน์ (3) ช่วยให้ผู้วิจัยตั้งสมมติฐานการวิจัยได้ง่ายขึ้น โดยอาศัยกรอบแนวคิดเป็นแนวทางการคาดคะเนคำตอบ และ (4) ช่วยกำหนดกรอบแนวทางการทำงานของผู้วิจัยให้ชัดเจน เช่น การออกแบบสอบถามและการวิเคราะห์ข้อมูล (อัศวิน แสงพิกุล, 2562) ทั้งนี้ ที่มาของกรอบแนวคิดการวิจัยมีอยู่หลายแหล่ง โดยมากจะมาจากแนวคิดและทฤษฎี ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งผู้วิจัยได้ทบทวนมา อนึ่ง ในงานวิจัยเชิงคุณภาพ กรอบแนวคิดการวิจัยจะกำหนดให้มีหรือไม่มีก็ได้ เนื่องจากวัตถุประสงค์ของการวิจัยเชิงคุณภาพนั้นมุ่งเน้นการแสวงหาความรู้ใหม่ จึงอาจยังไม่มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนั้นมาก่อน หรือมีแต่น้อยมาก รวมทั้งอาจยังไม่มีแนวคิดทฤษฎีมาสนับสนุนที่ชัดเจน (ประเวศน์ มหารัตน์สกุล, 2557)

1. ข้อเสนอแนะในการเขียนกรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัยมีความสำคัญที่ช่วยให้ผู้วิจัยและผู้อ่านมองเห็นภาพรวมของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาได้อย่างชัดเจน กรอบแนวคิดการวิจัยยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการกำหนดขอบเขตของการวิจัย ตลอดจนเป็นพื้นฐานในการสร้างเครื่องมือ การเก็บข้อมูล ตลอดจนการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งสามารถเขียนไว้ในบทที่ 1 หรือบทที่ 2 ก็ได้ (ประเวศน์ มหารัตน์สกุล, 2561) ขึ้นอยู่กับข้อกำหนดของสถาบันหรือดุลยพินิจของผู้วิจัย การเขียนกรอบแนวคิดการวิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้ (อศวิน แสงพิกุล, 2562; มนสิข สิริธสมบุรณ์, 2563)

1) ตัวแปรทุกตัวที่ปรากฏในกรอบแนวคิดการวิจัย ต้องมีแนวคิดทฤษฎีรองรับว่าด้วยความสัมพันธ์หรือความเกี่ยวข้อง

2) กรอบแนวคิดการวิจัย สามารถเขียนในรูปแบบการบรรยาย แผนภาพ หรือสมการทางคณิตศาสตร์ แต่ในงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ ซึ่งรวมถึงอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวและบริการ มักนิยมนำเสนอเป็นแผนภาพ

3) ผู้วิจัยต้องระบุตัวแปรให้ชัดเจนว่ามีอะไรบ้าง และแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้วยเส้นลูกศร ทั้งนี้ ตัวแปรควรบรรจุอยู่ในกรอบสี่เหลี่ยมเพื่อให้ง่ายแก่การจำแนกตัวแปรเป็นหมวดหมู่ โดยทั่วไปตัวแปรอิสระ (X) จะอยู่ในกรอบทางซ้ายมือ ส่วนตัวแปรตาม (Y) จะอยู่ในกรอบทางขวามือ

4) เขียนเส้นลูกศรที่แสดงทิศทางความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรให้ครบทุกคู่ ในกรณีที่ใช้เส้นลูกศรโยงไปมาระหว่างตัวแปร มักใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอ้างอิง โดยมีเกณฑ์ดังนี้

(1) ลูกศรเส้นทึบหัวเดียวโยงจากตัวแปรอิสระไปยังตัวแปรตาม มักใช้กับการตรวจสอบอิทธิพล/ผลของตัวแปรอิสระที่มีต่อตัวแปรตาม วิธีที่ใช้ทดสอบ อาทิ การวิเคราะห์การถดถอย การวิเคราะห์เส้นทาง (path analysis) รวมทั้งใช้ตรวจสอบความแตกต่างระหว่างกลุ่ม เช่น การวิเคราะห์ความแปรปรวน การทดสอบค่าที

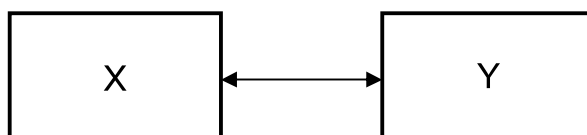
(2) ลูกศรเส้นทึบสองหัว มักใช้กับการตรวจสอบความสัมพันธ์หรือสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม วิธีที่ใช้ทดสอบ อาทิ ไคสแควร์ การวิเคราะห์สหสัมพันธ์

อนึ่ง ในกรณีที่มีการวิจัยเป็นแบบผสม ซึ่งมีวิธีการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพผสมกัน อาจมีวัตถุประสงค์การวิจัยบางข้อที่ไม่ต้องการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร เช่น วัตถุประสงค์เกี่ยวกับการเสนอแนวทางหรือกลยุทธ์ในการปรับปรุงการทำงานหรือแก้ไขปัญหา ในกรณีเช่นนี้จะพบว่า มีการใช้เส้นโยงที่ต่างออกไปจาก 2 กรณีที่กล่าวข้างต้น เช่น เส้นทึบไม่มีหัวลูกศร เส้นลูกศรแบบประเพื่อแสดงให้เห็นว่าตัวแปรตั้งแต่ 2 ตัวนั้นไม่มีความเกี่ยวข้องกับการทดสอบทางสถิติ แต่มีความเชื่อมโยงกันในกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล (ดูตัวอย่างในภาพที่ 4.6)

5) ในกรณีที่เป็นกรอบแนวคิดการวิจัยแบบผสม ผู้วิจัยอาจจะบูรณาการศึกษาวัยบนกรอบตัวแปรด้วยก็ได้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจน

2. แนวทางการเขียนกรอบแนวคิดการวิจัย กรอบแนวคิดการวิจัยมีหลายแบบตั้งแต่แบบง่ายหรือพื้นฐานไปจนถึงแบบซับซ้อน ในที่นี้จะแนะนำกรอบแนวคิดการวิจัย 4 แบบ ที่พบบ่อยในงานวิจัยทางอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวและบริการในระดับปริญญาตรี

2.1 ตัวแปรอิสระ 1 ตัว และตัวแปรตาม 1 ตัว

ตัวอย่างการเขียนกรอบแนวคิดการวิจัย เช่น

เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวที่ปล่อยคาร์บอนสุทธิต่อเป็นศูนย์กับความตั้งใจเลือกใช้บริการโรงแรมสีเขียวของนักท่องเที่ยวชาวไทย

ตัวแปรอิสระ (X) : การรับรู้ด้านการท่องเที่ยวที่ปล่อยคาร์บอนสุทธิเป็นศูนย์

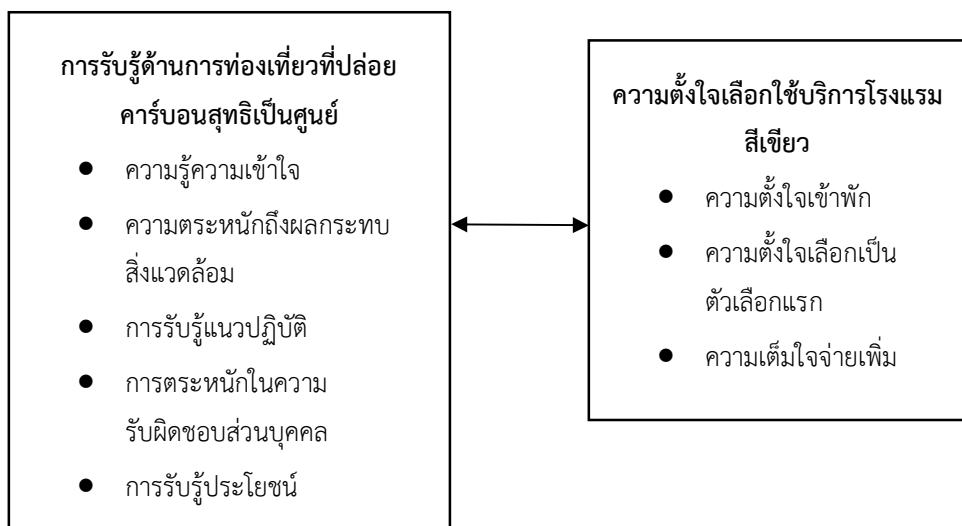
ตัวแปรตาม (Y) : ความตั้งใจเลือกใช้บริการโรงแรมสีเขียว

วัตถุประสงค์การวิจัย

- (1) เพื่อศึกษาระดับการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวที่ปล่อยคาร์บอนสุทธิเป็นศูนย์ของนักท่องเที่ยวชาวไทย
- (2) เพื่อศึกษาระดับความตั้งใจเลือกใช้บริการโรงแรมสีเขียวของนักท่องเที่ยวชาวไทย
- (3) ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวที่ปล่อยคาร์บอนสุทธิเป็นศูนย์กับความตั้งใจเลือกใช้บริการโรงแรมสีเขียวของนักท่องเที่ยวชาวไทย

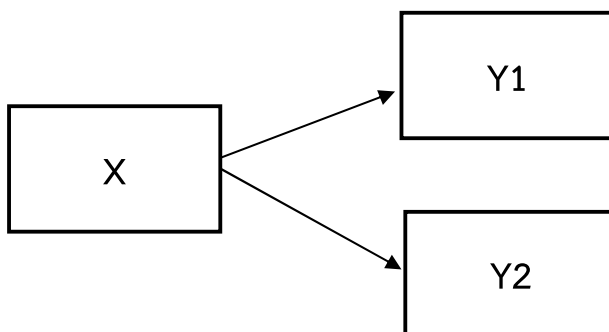
ตัวแปรอิสระ (X)

ตัวแปรตาม (Y)

ภาพที่ 4.2 ตัวอย่างกรอบแนวคิดการวิจัยกรณีตัวแปรอิสระ 1 ตัว และตัวแปรตาม 1 ตัว
ที่มา : ผู้เขียน

2.2 ตัวแปรอิสระ 1 ตัว และตัวแปรตามมากกว่า 1 ตัว

ตัวอย่างการเขียนกรอบแนวคิดการวิจัย เช่น

เรื่อง การเปรียบเทียบความผูกพันต่อองค์กรและความตั้งใจคงอยู่ในงานของพนักงานโรงแรมในจังหวัดระยองที่มีอายุงานต่างกัน

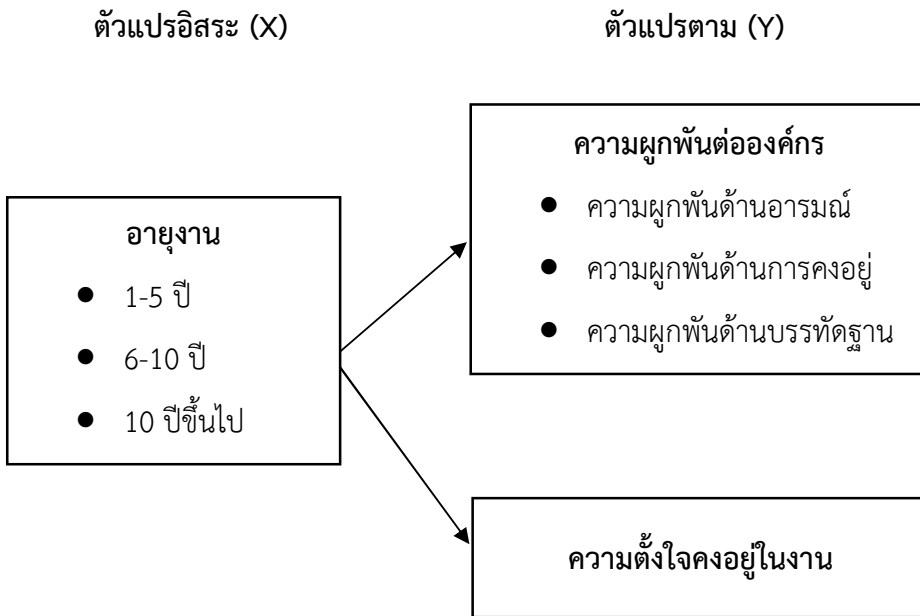
ตัวแปรอิสระ (X) : อายุงานของพนักงานโรงแรม

ตัวแปรตาม 1 (Y1) : ความผูกพันต่อองค์กร

ตัวแปรตาม 2 (Y2) : ความตั้งใจคงอยู่ในงาน

วัตถุประสงค์การวิจัย

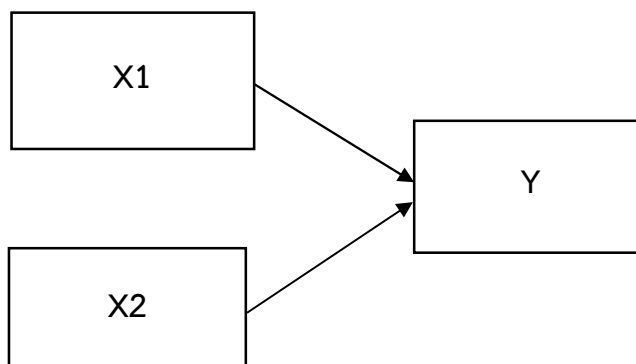
- (1) เพื่อศึกษาระดับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานโรงแรมในจังหวัดระยอง
- (2) เพื่อศึกษาระดับความตั้งใจคงอยู่ในงานของพนักงานโรงแรมในจังหวัดระยอง
- (3) เพื่อเปรียบเทียบความผูกพันต่อองค์กรและความตั้งใจคงอยู่ในงานของพนักงานโรงแรมในจังหวัดระยองที่มีอายุงานต่างกัน

ภาพที่ 4.3 ตัวอย่างกรอบแนวคิดการวิจัยกรณีตัวแปรอิสระ 1 ตัว และตัวแปรตามมากกว่า 1 ตัว

ที่มา : ผู้เขียน

2.3 ตัวแปรอิสระมากกว่า 1 ตัว และตัวแปรตาม 1 ตัว

ตัวอย่างการเขียนกรอบแนวคิดการวิจัย เช่น

เรื่อง อิทธิพลของประสบการณ์การใช้บริการและความไว้วางใจในตราสินค้า
ต่อความภักดีของลูกค้าร้านอาหารญี่ปุ่นแห่งหนึ่ง

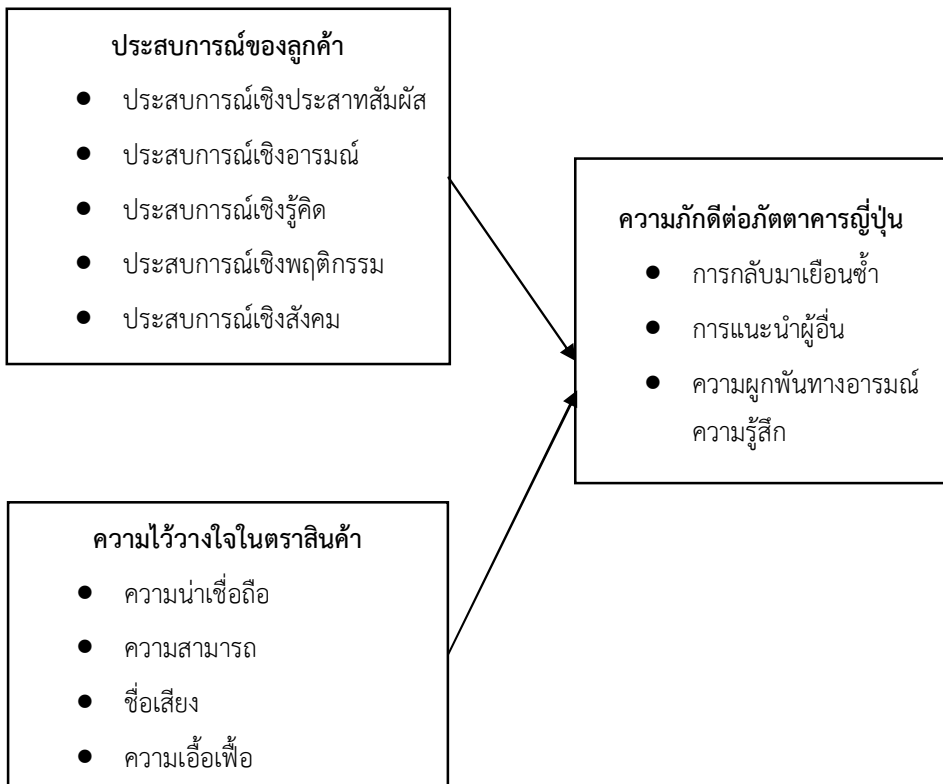
ตัวแปรอิสระ 1 (X1) : ประสบการณ์การใช้บริการภัตตาคารญี่ปุ่น

ตัวแปรอิสระ 2 (X2) : ความไว้วางใจในตราสินค้าภัตตาคารญี่ปุ่น

ตัวแปรตาม 1 (Y2) : ความภักดีของลูกค้าต่อภัตตาคารญี่ปุ่น

วัตถุประสงค์การวิจัย

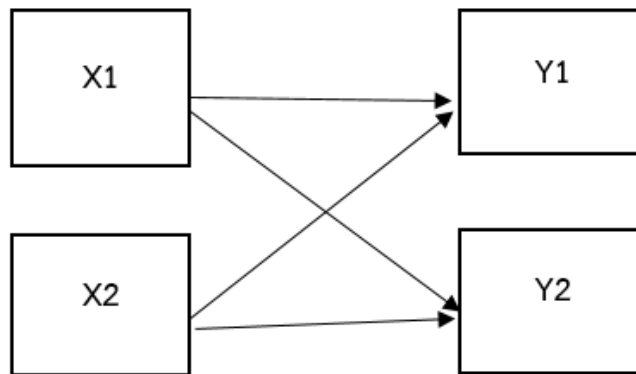
- (1) เพื่อศึกษาระดับประสบการณ์ของลูกค้าในการใช้บริการภัตตาคารญี่ปุ่น
- (2) เพื่อศึกษาระดับความไว้วางใจของลูกค้าในตราสินค้าภัตตาคารญี่ปุ่น
- (3) เพื่อศึกษาระดับความภักดีของลูกค้าต่อภัตตาคารญี่ปุ่น
- (4) เพื่อศึกษาอิทธิพลของประสบการณ์การใช้บริการภัตตาคารญี่ปุ่นต่อความภักดีของลูกค้า
- (5) เพื่อศึกษาอิทธิพลของความไว้วางใจในตราสินค้าภัตตาคารญี่ปุ่นต่อความภักดีของลูกค้า

ภาพที่ 4.4 ตัวอย่างกรอบแนวคิดการวิจัยกรณีตัวแปรอิสระมากกว่า 1 ตัว และตัวแปรตาม 1 ตัว

ที่มา : ผู้เขียน

2.4 ตัวแปรอิสระมากกว่า 1 ตัว และตัวแปรตามมากกว่า 1 ตัว

ตัวอย่างการเขียนกรอบแนวคิดการวิจัย เช่น

เรื่อง ผลกระทบของรูปแบบการเดินทางและเชื้อชาติผู้โดยสารต่อมูลค่าการใช้
จ่ายบนเรือสำราญและการรับรู้ความคุ้มค่าเงิน

ตัวแปรอิสระ 1 (X1) : รูปแบบการเดินทาง

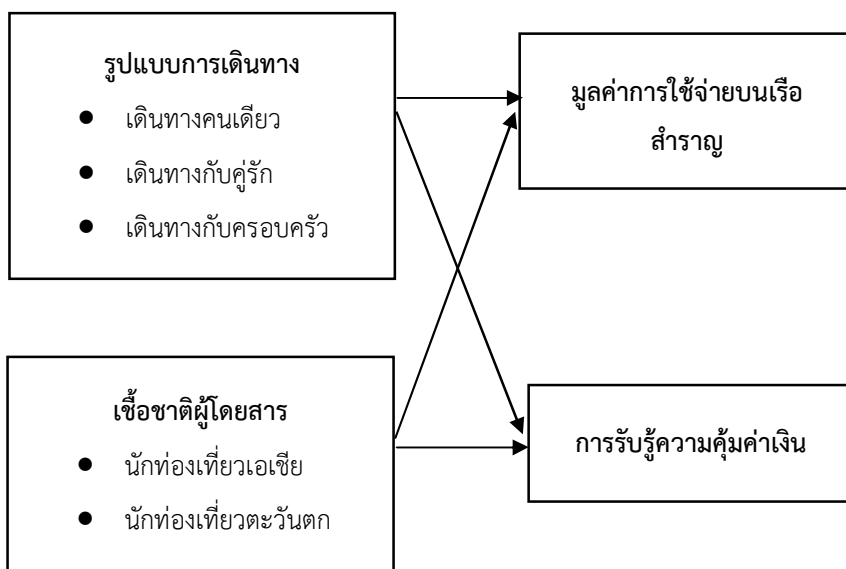
ตัวแปรอิสระ 2 (X2) : เชื้อชาติผู้โดยสาร

ตัวแปรตาม 1 (Y1) : มูลค่าการใช้จ่ายบนเรือสำราญ

ตัวแปรตาม 2 (Y2) : การรับรู้ความคุ้มค่าเงิน

วัตถุประสงค์การวิจัย

- (1) เพื่อศึกษามูลค่าการใช้จ่ายบนเรือสำราญของผู้โดยสาร
- (2) เพื่อศึกษาการรับรู้ความคุ้มค่าเงินของผู้โดยสาร
- (3) เพื่อศึกษาผลของรูปแบบการเดินทางของผู้โดยสารที่มีต่อมูลค่าการใช้จ่ายบนเรือสำราญและการรับรู้ความคุ้มค่าเงิน
- (4) เพื่อศึกษาผลของเชื้อชาติผู้โดยสารที่มีต่อมูลค่าการใช้จ่ายบนเรือสำราญและการรับรู้ความคุ้มค่าเงิน
- (5) เพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการเดินทางและเชื้อชาติของผู้โดยสารที่มีต่อมูลค่าการใช้จ่ายบนเรือสำราญและการรับรู้ความคุ้มค่าเงิน

ภาพที่ 4.5 ตัวอย่างกรอบแนวคิดการวิจัยกรณีตัวแปรอิสระมากกว่า 1 ตัว และตัวแปรตามมากกว่า 1 ตัว

ที่มา : ผู้เขียน

2.5 กรอบการวิจัยแบบผสม

ตัวอย่างด้านล่างแสดงกรอบแนวคิดการวิจัยแบบผสมซึ่งประกอบด้วย การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพผสมกัน

เรื่อง แนวทางพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชน ตลาดเก่าห้อง อำเภอบางปลาหม่า จังหวัดสุพรรณบุรี

ตัวแปรอิสระ (X1) : ศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนตลาดเก่าห้อง

ตัวแปรตาม 1 (Y1) : ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยวตลาดเก่าห้อง

ตัวแปรตาม 2 (Y2) : ศักยภาพการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนตลาดเก่าห้อง ตลอดจนอุปสรรคของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

ตัวแปรตาม 3 (Y3) : แนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนตลาดเก่าห้อง

วัตถุประสงค์การวิจัย

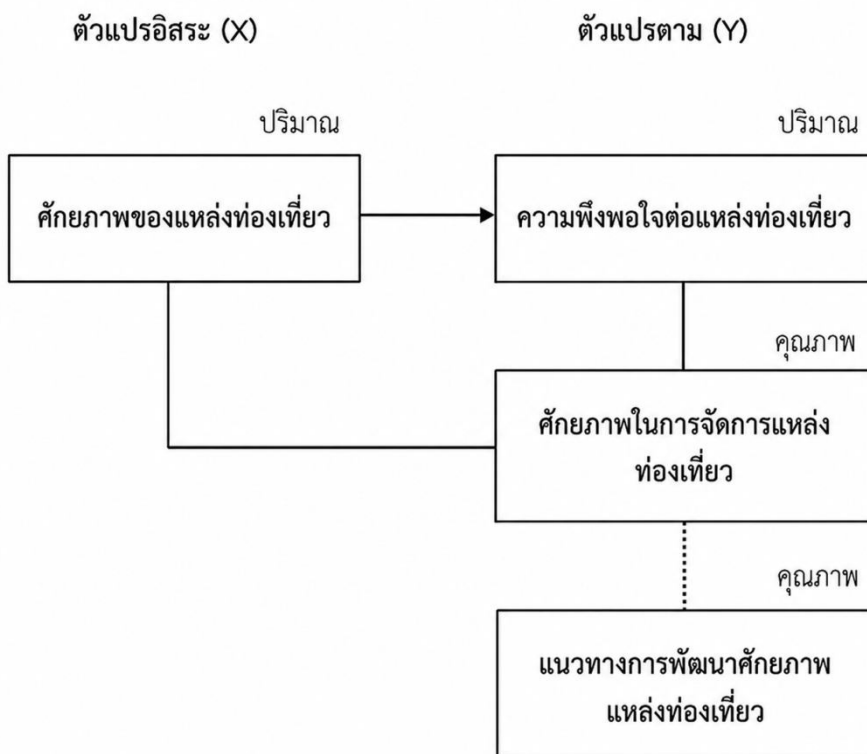
(1) เพื่อศึกษาศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนตลาดเก่าห้อง (ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ)

(2) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยวตลาดเก่าห้อง (ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ)

(3) เพื่อศึกษาผลของศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนตลาดเก่าห้องต่อความพึงพอใจต่อแหล่งท่องเที่ยวชุมชนตลาดเก่าห้อง (ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ)

(4) เพื่อศึกษาศักยภาพการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนตลาดเก่าห้อง ตลอดจนอุปสรรคในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในมุมมองของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ)

(5) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนตลาดเก่าห้อง (ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ)

ภาพที่ 4.6 ตัวอย่างกรอบแนวคิดการวิจัยแบบผสม

ที่มา : ผู้เขียน

จากแผนภาพด้านบนจะเห็นได้ว่า มีเส้นโยงระหว่างตัวแปรหลายแบบซึ่งมีความหมายต่างกัน ดังนี้

- (1) เส้นลูกศรที่บ่งชี้ระหว่างตัวแปร X1 กับ Y1 แสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของตัวแปร X1 ที่นำไปสู่ Y1
- (2) เส้นโยงไม่มีหัวลูกศรระหว่างตัวแปร X1 กับ Y2 และระหว่างตัวแปร Y1 กับ Y2 แสดงถึงการนำตัวแปรดังกล่าวมาใช้วิเคราะห์ร่วมกันเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย (ข้อที่ 5)
- (3) เส้นลูกศรแบบประระหว่างตัวแปร Y2 กับ Y3 แสดงว่าข้อมูลที่ได้ของตัวแปร X1, Y1 และ Y2 นำไปสู่คำตอบของการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อสุดท้าย (ข้อที่ 5)

สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย (hypothesis) คือ การคาดคะเนคำตอบจากการวิจัยอย่างมีหลักการ โดยอาศัยข้อมูล หลักฐาน ทฤษฎี ตลอดจนข้อค้นพบจากวรรณกรรมที่ทบทวนมา (สิทธิ อธิธรรม, 2550) ทั้งนี้ การเขียนสมมติฐานการวิจัยต้องเขียนให้สอดคล้องกับคำถามการวิจัย โดยเขียนเป็นประโยคบอกเล่า หลังจากได้ทำการศึกษาวิจัยแล้ว สมมติฐานจะถูกทดสอบว่าเป็นจริงตามที่ตั้งไว้หรือไม่ (ยอมรับหรือปฏิเสธ) แล้วจึงนำข้อค้นพบนั้นไปสรุปผลการวิจัย ประโยชน์อย่างหนึ่งของการตั้งสมมติฐาน คือ ช่วยให้ผู้วิจัยเห็นทิศทางและกรอบที่แน่นอนของการวิจัยว่าจะเก็บข้อมูลอะไร วิเคราะห์แบบไหน และใช้วิธีการทดสอบแบบใด

อย่างไรก็ตาม การตั้งสมมติฐานนั้น ไม่จำเป็นต้องมีในการวิจัยทุกประเภท แต่โดยทั่วไปการวิจัยเชิงปริมาณ มักกำหนดสมมติฐานไว้ล่วงหน้า เพื่อบอกการพิสูจน์ว่าถูกหรือผิด แตกต่างจากการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งจะมีสมมติฐานหรือไม่มีสมมติฐานก็ได้ (อัศวิน แสงพิกุล, 2562) เนื่องจากการวิจัยเชิงคุณภาพไม่ต้องการให้สมมติฐานมาตีกรอบคำตอบของงานวิจัย เพราะเชื่อว่างานวิจัยควรดำเนินการอย่างอิสระเพื่อค้นหาคำตอบตามสภาพจริงที่เกิดขึ้นมากที่สุด (ประเวศน์ มหารัตน์สกุล, 2557) ฉะนั้น สมมติฐานในการวิจัยเชิงคุณภาพจึงสามารถปรับเปลี่ยนได้อยู่เสมอ ขึ้นอยู่กับหลักฐานหรือปรากฏการณ์ที่พบ ในขณะที่รวบรวมข้อมูล เรียกว่า สมมติฐานชั่วคราว จนกระทั่งสมมติฐานถูกพิสูจน์ตรวจสอบจนแน่ใจ จึงจะกลายเป็นข้อสรุป (สุภางค์ จันทวานิช, 2567)

1. รูปแบบของสมมติฐาน

สมมติฐานการวิจัยมีอยู่ด้วยกัน 2 รูปแบบ (ฉัตรสุนัน พฤตมิญโญ, 2553; พิสนุ พองศรี, 2558; อัศวิน แสงพิกุล, 2562) คือ

1.1 สมมติฐานการวิจัยแบบระบุทิศทาง (directional hypothesis)

เป็นสมมติฐานที่บอกทิศทางความสัมพันธ์ของตัวแปร เช่น บวก-ลบ มากกว่า-น้อยกว่า ต่ำกว่า-สูงกว่า เชิงบวก-เชิงลบ ตัวอย่างเช่น

- ผู้บริหารโรงแรมเพศชายในเขตกรุงเทพมหานครมีภาวะผู้นำมากกว่าผู้บริหารเพศหญิง
- นักท่องเที่ยวชาวเอเชียมีความคาดหวังในคุณภาพบริการของท่าอากาศยานสุวรรณภูมิน้อยกว่านักท่องเที่ยวยุโรป
- ทักษคติในอาชีพของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความตั้งใจพัฒนาตนเอง

1.2 สมมติฐานการวิจัยแบบไม่ระบุทิศทาง (non-directional hypothesis) เป็นสมมติฐานที่ไม่ระบุทิศทางความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร เพียงระบุว่าตัวแปรมีความสัมพันธ์กันหรือแตกต่างกัน แต่ไม่ได้บอกว่าจะมีความสัมพันธ์กันในลักษณะใด หรือมีความแตกต่างกันอย่างไร

ตัวอย่างเช่น

- ผู้บริหารโรงแรมเพศชายในเขตกรุงเทพมหานครมีภาวะผู้นำแตกต่างจากผู้บริหารเพศหญิง
- นักท่องเที่ยวชาวเอเชียมีความคาดหวังในคุณภาพบริการของท่าอากาศยานสุวรรณภูมิแตกต่างจากนักท่องเที่ยวยุโรป
- ทักษคติในอาชีพของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินมีความสัมพันธ์กับความตั้งใจพัฒนาตนเอง

2. ประเภทของสมมติฐาน

สมมติฐานการวิจัยแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ สมมติฐานเชิงบรรยาย สมมติฐานเชิงเปรียบเทียบ และสมมติฐานเชิงความสัมพันธ์ (2 ประเภทหลัง จัดอยู่ในหมวดสมมติฐานเชิงอนุมาน) มีรายละเอียดดังนี้ (สิทธิ อธิสรณ์, 2566)

2.1 สมมติฐานเชิงบรรยาย เป็นสมมติฐานที่เน้นการคาดการณ์ลักษณะสิ่งที่ศึกษาเช่น พฤติกรรม ความคิดเห็น ทักษคติ ฯลฯ ไม่มุ่งหาสาเหตุ รวมไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างสาเหตุและผลที่เกิดขึ้น ตัวอย่างเช่น

- ผู้รับบริการมีความพึงพอใจต่อคุณภาพบริการร้านอาหารโดยรวมในระดับมากที่สุด

– ประชาชนส่วนใหญ่เห็นด้วยกับนโยบายจัดตั้งสถาบันเชิงครบวงจรของรัฐบาล

2.2 สมมติฐานเชิงเปรียบเทียบ เป็นสมมติฐานที่ทำนายลักษณะของความแตกต่างของคน 2 กลุ่มหรือมากกว่าบนพื้นฐานของงานวิจัยในอดีตว่ามีความต่างกันหรือไม่ ในลักษณะใด มักมีคำ “แตกต่างกัน” “ไม่แตกต่างกัน” “มากกว่า” “น้อยกว่า” “สูงกว่า” “ต่ำกว่า” “ขึ้นอยู่กับ” ยกตัวอย่างเช่น

– ลูกค้าวัยทำงานกับลูกค้าวัยรุ่นมีความพึงพอใจต่อการบริการของสายการบิน ไม่แตกต่างกัน

– นักท่องเที่ยวที่มีเพศต่างกัน มีการรับรู้ความปลอดภัยของแหล่งท่องเที่ยว แตกต่างกัน

– ระดับการรับรู้ต่อความปลอดภัยของแหล่งท่องเที่ยวขึ้นอยู่กับเพศของนักท่องเที่ยว

– นักท่องเที่ยวสะพายเป้เพศชายให้ความสำคัญกับความปลอดภัยของแหล่งท่องเที่ยวต่ำกว่านักท่องเที่ยวสะพายเป้เพศหญิง

2.3 สมมติฐานเชิงความสัมพันธ์ เป็นสมมติฐานที่คาดเดาความสัมพันธ์ของสิ่งที่ศึกษา 2 สิ่งในเชิงเหตุและผล แบ่งเป็น 2 แบบ ได้แก่

2.3.1 ความสัมพันธ์เชิงสหสัมพันธ์/ความสัมพันธ์ อาจตั้งสมมติฐานแบบมีทิศทางหรือไม่มีทิศทางก็ได้ มักมีวลี “มีความสัมพันธ์” “มีสหสัมพันธ์” “ถ้า....ก็.....” ตัวอย่างเช่น

– เวลาารับบริการที่นานขึ้นมีความสัมพันธ์เชิงลบกับความพึงพอใจของลูกค้าต่อภัตตาคาร

– ความพึงพอใจต่อประสบการณ์การเดินทางมีสหสัมพันธ์กับความภักดีต่อตราบริการของบริษัทนำเที่ยว

– รายได้ของนักท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับความถี่ในการเดินทางท่องเที่ยวต่างประเทศ

– อายุของนักท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับการเลือกรูปแบบที่พัก

– ถ้าพนักงานสปา มีจำนวนวันหยุดประจำปีมากขึ้น ความผูกพันต่อองค์กรก็จะเพิ่มมากขึ้น

2.3.2 ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ เป็นสมมติฐานที่สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของตัวแปรหนึ่ง (ตัวแปรอิสระ) ที่ทำให้เกิดอีกปัจจัยหนึ่ง (ตัวแปรตาม) มักมีคำ “มีอิทธิพลต่อ” “ส่งผลต่อ” “มีผลต่อ” “เป็นสาเหตุของ” ตัวอย่างเช่น

– ประสบการณ์ทำงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติครั้งก่อน มีผลต่อความตั้งใจกลับมาร่วมงานครั้งถัดไป

– การรับรู้ความยั่งยืนของสถานที่จัดงานมหกรรมพืชสวนโลก ส่งผลต่อความพึงพอใจขององค์กรที่เข้าร่วม

– การรับรู้ถึงเอกลักษณ์ประจำถิ่นในสินค้าที่ระลึก มีอิทธิพลต่อความผูกพันทางอารมณ์ของลูกค้า

3. ข้อเสนอแนะในการเขียนสมมติฐาน

สมมติฐานเป็นองค์ประกอบสำคัญในงานวิจัย ดังนั้น ผู้วิจัยควรตระหนักถึงหลักเกณฑ์และข้อเสนอแนะในการเขียนสมมติฐาน เพื่อให้ได้สมมติฐานที่ทั้งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา และสามารถนำไปสู่การวิเคราะห์ที่มีความน่าเชื่อถือและแม่นยำ สมมติฐานที่ดีควรมีลักษณะดังนี้ (บุญธรรม กิจปรีดาภิรุต, 2536; สิทธิ ธีรสรณ์, 2550; กาสัก เตชะชั้นหมาก, 2553; สมคิด พรหมจ้อย, 2554; ชไมพร กาญจนกิจสกุล, 2555; บุญชม ศรีสะอาด, 2556; พิสนุ พองศรี, 2558; มนสิข สิทธิสมบูรณ์, 2563; สุชาดา เจียพงษ์, 2567)

1) สมมติฐานต้องมีทฤษฎีหรือผลการศึกษาในอดีตรองรับ ไม่ใช่เขียนลอย ๆ หรือตั้งขึ้นตามใจ และควรเขียนสมมติฐานภายหลังจากทบทวนวรรณกรรมแล้ว เพราะฉะนั้น สมมติฐานสามารถเขียนในบทที่ 1 หรือบทที่ 2 ส่วนทบทวนแนวคิดทฤษฎีก็ได้

2) สมมติฐานควรเขียนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยแต่ไม่จำเป็นต้องมีจำนวนข้อเท่ากัน (สมคิด พรหมจ้อย, 2554)

3) สมมติฐานควรระบุทิศทางของความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ต้องการตรวจสอบให้ชัดเจน ไม่ควรเขียนสมมติฐานเป็นกลางหรือสมมติฐานว่าง เว้นแต่จะขาดทฤษฎีและงานวิจัยสนับสนุน (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2536) ตัวอย่างเช่น “ทัศนคติต่อความยั่งยืนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการเลือกซื้อสินค้าโอท็อป”

4) สมมติฐานควรสะท้อนถึงรูปแบบการวิจัย เช่น “มีความสัมพันธ์” ใช้กับการวิเคราะห์สหสัมพันธ์, “มีอิทธิพล” “มีผลต่อ” ใช้กับการวิเคราะห์การถดถอย, “แตกต่างกัน” “ขึ้นกับ” ใช้กับการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่ม เช่น การทดสอบค่าที การวิเคราะห์ความแปรปรวน

5) จำนวนสมมติฐานไม่ควรมีมากเกินไป หากสมมติฐานมีจำนวนมากเนื่องจากเกี่ยวข้องกับตัวแปรหลายตัว ผู้วิจัยอาจยุบรวมสมมติฐานให้มีจำนวนที่จัดการได้ โดยอาศัยการวิเคราะห์องค์ประกอบ (factor analysis) มาช่วย

6) งานวิจัยที่มีหลายคำถามการวิจัย หรือเกี่ยวข้องกับการทดสอบตัวแปรหลายองค์ประกอบ ควรแยกสมมติฐานเป็นข้อย่อย ๆ เพื่อให้เข้าใจได้ง่าย ตัวอย่างเช่น

หัวข้อการวิจัยเรื่อง ส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อความตั้งใจใช้บริการธุรกิจนำเที่ยวต่างประเทศ สามารถเขียนสมมติฐานการวิจัยได้ดังนี้

H1 : ส่วนประสมด้านผลิตภัณฑ์มีผลต่อความตั้งใจใช้บริการธุรกิจนำเที่ยวต่างประเทศ

H2 : ส่วนประสมด้านราคามีผลต่อความตั้งใจใช้บริการธุรกิจนำเที่ยวต่างประเทศ

H3 : ส่วนประสมด้านช่องทางการจัดจำหน่ายมีผลต่อความตั้งใจใช้บริการธุรกิจนำเที่ยวต่างประเทศ

H4 : ส่วนประสมด้านการส่งเสริมการตลาดมีผลต่อความตั้งใจใช้บริการธุรกิจนำเที่ยวต่างประเทศ

7) สมมติฐานต้องทดสอบได้ด้วยวิธีการทางสถิติหรือมีหลักฐานเชิงประจักษ์สนับสนุน ตัวอย่างสมมติฐานที่ไม่สามารถทดสอบได้ เช่น “ในอีก 50 ปีข้างหน้า การท่องเที่ยวผ่านจักรวาลณภูมิจะมีบทบาทแทนที่การเดินทางจริงในกลุ่มผู้พิการทางการเคลื่อนไหว” หรือ “อิทธิพลของฮวงจุ้ยมีต่อความสำเร็จของธุรกิจร้านอาหาร”

8) สมมติฐานควรใช้คำที่มีความชัดเจนและเฉพาะเจาะจง หลีกเลี่ยงคำที่มีความหมายกว้างจนเกินไปและตีความหมายได้หลายแบบ ยกตัวอย่างเช่น “การสื่อสารการตลาดผ่านสื่อออนไลน์ เหมาะสมต่อการสร้างการรับรู้ตราบริการของโรงแรมขนาดเล็ก” คำว่า “เหมาะสม” นั้น เป็นคำที่มีความหมายกว้างจนเกินไปและตีความหมายได้หลายทาง

9) รูปประโยคสมมติฐานควรเริ่มต้นจากตัวแปรอิสระ แล้วตามด้วยตัวแปรตามเพื่อให้ผู้อ่านเห็นตัวแปรที่เกี่ยวข้องได้ง่ายและไม่สับสน เช่น “ความเครียดของพนักงานโรงแรมส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงาน” ไม่ควรใช้ “คุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานโรงแรมเป็นผลมาจากภาวะความเครียด”

10) เขียนเป็นประโยคบอกเล่าเพื่อใช้เป็นแนวทางในการลงข้อสรุปถึงการยอมรับหรือปฏิเสธสมมติฐาน และควรใช้ภาษาที่เป็นกลางและเป็นวิชาการโดยหลีกเลี่ยงคำไม่แน่นอนในลักษณะคาดเดา เช่น “น่าจะ” “อาจจะ” เช่น ไม่ควรตั้งสมมติฐานว่า “ความเครียดของพนักงานโรงแรมอาจส่งผลต่อความตั้งใจลาออกจากองค์กร” หรือ “ภาพลักษณ์ของผู้สร้างเนื้อหาแนะนำแหล่งท่องเที่ยวผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัลน่าจะส่งผลต่อภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยว”

ขอบเขตการวิจัย

การเขียนขอบเขตการวิจัย (scope of study) มีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดขอบเขตของสิ่งที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา กล่าวคือ ระบุว่าจะศึกษาอะไรบ้าง อะไรที่จะไม่ศึกษา ขอบเขตกว้างแคบแค่ไหน เนื่องจากงานวิจัยเรื่องหนึ่งไม่สามารถตอบคำถามทุกประเด็นได้ อีกทั้งยังต้องอาศัยงบประมาณและระยะเวลามาก ฉะนั้น งานวิจัยจึงควรจำกัดขอบเขตการศึกษาให้ชัดเจน เพื่อป้องกันมิให้ผู้วิจัยหลงทาง รวมทั้งยังช่วยให้

ผู้อ่านเข้าใจประเด็นที่ศึกษา บริบทที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนข้อจำกัดของการศึกษาได้ชัดเจนยิ่งขึ้น อนึ่ง ผู้วิจัยควรบอกเหตุผลในการระบุขอบเขตที่เลือกด้วย เช่น ทำไมเลือกลูกค้าแค่บางกลุ่ม ไม่เลือกลูกค้าทุกกลุ่ม โดยอ้างเหตุผลในเชิงทฤษฎีหรือเหตุผลเชิงประจักษ์มาสนับสนุนการตัดสินใจบนพื้นฐานของเหตุผล ไม่ใช่ความรู้สึกส่วนตัว (สิทธิ์ ชีระสรณ์, 2566) โดยใช้ภาษาที่แสดงการจำกัดขอบเขต เช่น “เฉพาะ” “เท่านั้น” “จำกัดอยู่ที่” “มุ่งศึกษา”

ขอบเขตการวิจัย ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ขอบเขตด้านเนื้อหา ขอบเขตด้านประชากรขอบเขตด้านระยะเวลา และขอบเขตด้านพื้นที่ แต่ละด้านมีรายละเอียดดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา เป็นการระบุถึงเนื้อหาหลักที่จะศึกษา แนวคิดหรือตัวแปรต่าง ๆ ตามที่ปรากฏในกรอบแนวคิดการวิจัย เช่น ตัวแปรอิสระ ตัวแปรตาม ตัวแปรควบคุม ตัวแปรกำกับ ฯลฯ ตัวอย่างเช่น

“การศึกษาเรื่อง “ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรกุ่มก้ามกรามทะเลสาบสงขลา : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง” มีขอบเขตการศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง ในการจัดการทรัพยากรกุ่มก้ามกรามทะเลสาบสงขลา รวม 4 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการวางแผนและการตัดสินใจ (2) ด้านการปฏิบัติการ (3) ด้านการแบ่งปันผลประโยชน์ (4) ด้านการติดตามและประเมินผล”

อีกตัวอย่างหนึ่ง

“ตัวแปรที่ผู้วิจัยเลือกศึกษาในการวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติต่อสิ่งแวดล้อมและความตั้งใจใช้บริการโรงแรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม” ประกอบด้วยตัวแปรอิสระและตัวแปรตามดังนี้ ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ทัศนคติต่อสิ่งแวดล้อมมี 3 ด้าน คือ (1) ความรู้ความเข้าใจ (cognitive) (2) ความรู้สึก (affective) และ (3) พฤติกรรม (behavior) ส่วนตัวแปรตาม ได้แก่ ความตั้งใจใช้บริการโรงแรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ ทัศนคติต่อสิ่งแวดล้อมและความตั้งใจใช้บริการโรงแรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

จะถูกประเมินโดยมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีช่วงระดับความคิดเห็นตั้งแต่เห็นด้วยอย่างยิ่ง (5) จนถึงไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง (1)”

2. ขอบเขตด้านประชากร เป็นการระบุถึงประชากรกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการเก็บข้อมูลว่า คือกลุ่มใด มีคุณสมบัติอย่างไร และจำนวนเท่าไร ตัวอย่างกลุ่มประชากรที่เก็บข้อมูล เช่น กลุ่มนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ ประชาชนในท้องถิ่น สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ฯลฯ โดยอาจกำหนดเกณฑ์คุณสมบัติของประชากรที่ศึกษาร่วมด้วย เช่น สัญชาติ อายุ เพศ ลักษณะการเดินทาง ขนาดของกิจการ เป็นต้น ทั้งนี้ จำนวนของประชากรควรอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูลด้วย ตัวอย่างเช่น “ประชากรเป้าหมายในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่ใช้บริการพิพิธภัณฑน์ไม้กลายเป็นหินจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 82,931 คน (สถิตินักท่องเที่ยวและผู้รับบริการประจำปีงบประมาณ 2567) (พิพิธภัณฑน์ไม้กลายเป็นหิน, 2567)”

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา เป็นการระบุถึงระยะเวลาและช่วงเวลาที่เก็บรวบรวมข้อมูล หรือช่วงเวลาในการศึกษาวิจัยตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการวิจัย (พิชิต ฤทธิ์จรรยา, 2567) เช่น ระบุว่า “ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสอบถามใช้ระยะเวลา 2 เดือนระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงเดือนมิถุนายน 2567” หรือ “การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการระหว่างเดือนมกราคม พ.ศ. 2567 ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2568 รวมระยะเวลา 15 เดือน โดยครอบคลุมกระบวนการต่าง ๆ ได้แก่ การศึกษาทบทวนวรรณกรรม การออกแบบเครื่องมือการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการเขียนรายงานผลการวิจัย” อนึ่ง การเขียนระบุขอบเขตด้านระยะมีความสำคัญต่อการเขียนงานการวิจัย เพราะเป็นการเน้นย้ำให้ผู้อ่านทราบว่า ผลการศึกษาที่ได้จากการวิจัยสะท้อนข้อเท็จจริง ณ ห้วงเวลาที่เก็บรวบรวมข้อมูลเท่านั้น หากช่วงเวลาเปลี่ยนแปลงไป คำตอบอาจเหมือนเดิมหรือเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมก็ได้ (ชไมพร กาญจนกิจสกุล, 2559; สัญญา เคนาภูมิ, 2564)

4. ขอบเขตด้านพื้นที่ เป็นการระบุถึงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล พื้นที่ใดต้องการศึกษา พื้นที่ใดไม่ต้องการศึกษา ขอบเขตด้านพื้นที่อาจเป็นสถานที่ หน่วยงาน

องค์กร ชุมชน ตำบล อำเภอ จังหวัด ก็ได้ ตัวอย่างเช่น “ผู้วิจัยจะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักท่องเที่ยว ณ พิพิธภัณฑ์ไม้กลายเป็นหิน จังหวัดนครราชสีมา”

ตัวอย่างการเขียนขอบเขตการวิจัยดังแสดงด้านล่างนี้

ขอบเขตการศึกษา

การวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวพิพิธภัณฑ์ไม้กลายเป็นหิน จังหวัดนครราชสีมา” มีขอบเขตการศึกษา 4 ด้าน ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยวพิพิธภัณฑ์ไม้กลายเป็นหิน จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ดังนี้ ตัวแปรอิสระ คือ ปัจจัยการตัดสินใจรวม 4 ด้าน ได้แก่

- (1) ด้านข้อมูลข่าวสารและการประชาสัมพันธ์
- (2) ด้านแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งดึงดูดใจ
- (3) ด้านความสะดวกในการเดินทางและบริการ
- (4) ด้านความคิดเห็นส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยว

ส่วนตัวแปรตาม คือ การตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว ครอบคลุมพฤติกรรม 4 ด้าน คือ

- (1) การรับรู้ถึงความต้องการ
- (2) การค้นหาข้อมูล
- (3) การประเมินทางเลือก
- (4) การตัดสินใจ

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในเก็บรวบรวมข้อมูล กำหนดเฉพาะพิพิธภัณฑ์ไม้กลายเป็นหิน ตำบลสุรนารี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

3. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรในการวิจัยคือนักท่องเที่ยวเฉพาะชาวไทยที่เดินทางมาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ไม้กลายเป็นหินจำนวน จำนวน 82,931 คน (สถิตินักท่องเที่ยวประจำปีงบประมาณ 2567) (พิพิธภัณฑ์ไม้กลายเป็นหิน, 2567) ซึ่งไม่รวมนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ เนื่องจากข้อจำกัดด้านแบบสอบถามซึ่งไม่ครอบคลุมภาษาต่างประเทศ อีกทั้งจำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่

เดินทางมาเยือนพิพิธภัณฑ์ไม่กลายเป็นหินมีสัดส่วนน้อยมาก คือมีจำนวนเพียง 669 คน จากจำนวนผู้เข้าชมทั้งสิ้น 83,600 คน คิดเป็น 0.80 เปอร์เซ็นต์ (สถิตินักท่องเที่ยวประจำปีงบประมาณ 2567) (พิพิธภัณฑ์ไม่กลายเป็นหิน, 2567)

4. ขอบเขตด้านเวลา

การวิจัยดำเนินการระหว่างเดือนมกราคมถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2568 รวมระยะเวลา 12 เดือน

ที่มา : ผู้เขียน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับเป็นส่วนสำคัญที่แสดงให้เห็นว่างานวิจัยนั้นมีคุณค่า และสามารถนำไปใช้ได้อย่างไรในเชิงวิชาการและการปฏิบัติซึ่งอาจเป็นในแง่การเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ ให้ลึกซึ้งชัดเจน การแก้ไขปัญหาของหน่วยงาน เพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน พัฒนาระบบการทำงาน ลดการสูญเสียต่าง ๆ ทั้งนี้ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับสามารถเขียนได้ 2 แนวทาง ดังนี้ (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2551)

1. **ประโยชน์ในแง่วิชาการ** คือ ประโยชน์ในแง่การสร้างเสริมความรู้ความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ อาจเป็นองค์ความรู้ใหม่หรือต่อยอดองค์ความรู้เดิม เช่น การเข้าใจต่อสภาพการณ์หรือสถานการณ์ที่สนใจ การค้นพบตัวแปรใหม่ ๆ หรืออิทธิพลของปัจจัยต่าง ๆ และผลที่เกิดขึ้น ซึ่งสามารถใช้เป็นตัวอย่างหรือแนวทางการศึกษาค้นคว้าในประเด็นที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งยังเป็นแหล่งอ้างอิงทางวิชาการสำหรับผู้สนใจศึกษาในสาขาวิชานั้น ๆ ในอนาคต

2. **ประโยชน์ในแง่การประยุกต์ใช้เชิงปฏิบัติ** คือ การระบุว่างานวิจัยที่เกิดขึ้นจะนำไปใช้ประโยชน์อย่างไรบ้างแก่สังคม ประเทศ ชุมชน องค์กร หรือหน่วยงานต่าง ๆ เช่น นำความรู้ไปใช้ปรับปรุงวิธีการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น หรือนำข้อมูล

ไปใช้ในการตัดสินใจวางแผนหรือกำหนดนโยบายที่สามารถรับมือปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาซ้ำในอนาคต

อย่างไรก็ตาม นอกเหนือจากประโยชน์ใน 2 ด้านดังกล่าวข้างต้น วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2553) เสนอว่า ผู้วิจัยยังสามารถเขียน “ประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับ” เพิ่มเข้ามาอีกด้านหนึ่งด้วยก็ได้

1. ข้อเสนอแนะในการเขียนประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลที่คาดว่าจะได้รับจากงานวิจัย ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในการนำเสนอข้อเสนอวิจัย เนื่องจากเป็นส่วนที่สะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของงานวิจัย ซึ่งมีผลต่อการพิจารณาอนุมัติโครงการวิจัย ตลอดจนการจัดสรรทุนสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ โดยมีหลักการเขียนดังนี้

1) เชื่อมโยงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยควรเขียนประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับกับวัตถุประสงค์วิจัยให้สอดคล้องกัน แต่การนำวัตถุประสงค์วิจัยมาดัดแปลงเป็นประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับโดยใช้คำว่า “ทำให้ทราบถึง...” นั้นไม่เพียงพอ (สิทธิ์ อธิธรรม, 2550) ตัวอย่างเช่น “ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวพิพิธภัณฑน์ไม้กลายเป็นหิน จังหวัดนครราชสีมา” ผู้วิจัยควรนึกไปให้ลึกกว่านั้นว่าเมื่อทราบแล้ว ความรู้นั้นจะเป็นประโยชน์ในทางทฤษฎีทางวิชาชีพ การทำงาน นโยบาย และการวางแผนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างไร

2) แยกเป็นหมวดหมู่หรือมิติที่ชัดเจน เช่น จำแนกประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับออกเป็น 2 ด้าน คือ ด้านวิชาการและด้านการประยุกต์ใช้เชิงปฏิบัติ หรือจำแนกเป็นมิติของผลกระทบที่จะเกิดขึ้นก็ได้ เช่น ด้านสังคมและชุมชน ด้านเศรษฐกิจ ด้านสิ่งแวดล้อม ฯลฯ ทั้งนี้ รูปแบบการเขียนสามารถทำได้ 2 วิธี คือ เขียนเป็นข้อ ๆ โดยล้อตามวัตถุประสงค์การวิจัย หรือจะเขียนเป็นความเรียงก็ได้ (สุนทร โคตรบรรเทา, 2560) หากจะเขียนเป็นความเรียงควรมีการย่อหน้าใหม่เมื่อขึ้นประเด็นใหม่ เพื่อให้ผู้อ่านสามารถแยกประเด็นและเข้าใจสาระสำคัญแต่ละส่วนได้อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม สมคิด พรหมจ้อย (2554) เสนอว่า การเขียนประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ควรเรียงลำดับประโยชน์ที่สำคัญมากและเป็นประโยชน์โดยตรงก่อนแล้วจึงตามด้วยประโยชน์ที่มีความสำคัญรองลงมา

3) เขียนให้ชัดเจนว่า “ใคร” จะได้รับประโยชน์ “อะไร” ตัวอย่างเช่น หน่วยงานภาครัฐหรือผู้กำหนดนโยบายสามารถนำข้อมูลจากงานวิจัยไปใช้ประกอบการวางแผน ส่งเสริม หรือตัดสินใจเชิงนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตัวอย่างเช่น นักท่องเที่ยวจะได้รับประสบการณ์ที่ดีขึ้นจากการปรับปรุงสถานที่หรือกิจกรรมท่องเที่ยวตามข้อเสนอแนะที่ได้จากผลวิจัย หรือธุรกิจที่เกี่ยวข้อง เช่น โรงแรม ร้านอาหาร บริษัทนำเที่ยว จะได้รับข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยว ทำให้สามารถวางแผนการตลาดและพัฒนาบริการให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย เป็นต้น ตัวอย่างการแปลงวัตถุประสงค์การวิจัยเป็นประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับดังตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 ความเชื่อมโยงระหว่างวัตถุประสงค์การวิจัยกับประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

วัตถุประสงค์การวิจัย	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ
เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนบ้านน้ำเชี่ยว อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด	ชุมชนบ้านน้ำเชี่ยว อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด เข้าใจศักยภาพของตนเอง ทั้งด้านทรัพยากรด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและโครงสร้างพื้นฐาน ตลอดจนด้านวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ท้องถิ่น อันจะเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว
เพื่อสำรวจความต้องการและความคาดหวังของนักท่องเที่ยวสูงวัยต่อกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน	ข้อมูลจากนักท่องเที่ยวช่วยให้หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องในอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ปรับปรุงพัฒนารูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ตอบโจทย์ความต้องการและความคาดหวังของนักท่องเที่ยวสูงวัย ตลอดจนส่งมอบประสบการณ์ที่น่าประทับใจ

ตารางที่ 4.3 ความเชื่อมโยงระหว่างวัตถุประสงค์การวิจัยกับประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ (ต่อ)

วัตถุประสงค์การวิจัย	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ
เพื่อเสนอแนวทางการยกระดับการท่องเที่ยวเชิงดนตรี จังหวัดสุพรรณบุรี สู่เมืองสร้างสรรค์ด้านดนตรีระดับนานาชาติอย่างยั่งยืน	แนวทางที่นำเสนอโดยงานวิจัยเป็นข้อมูลในการวางแผนนโยบายและแผนงานด้านการท่องเที่ยวเชิงดนตรีของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อขับเคลื่อนการยกระดับการท่องเที่ยวเชิงดนตรีสู่เมืองสร้างสรรค์ด้านดนตรีที่มีความโดดเด่นและแข่งขันได้ในระดับนานาชาติอย่างยั่งยืน
เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลของลูกค้ากับความถี่ในการซื้อกาแฟต่อเดือน	ผลการวิจัยใช้เป็นข้อมูลสำหรับสถานประกอบการร้านกาแฟในการวางแผนกลยุทธ์การตลาดที่ตรงกลุ่มเป้าหมาย เพิ่มประสิทธิภาพในการส่งเสริมการขายและการรักษารฐานลูกค้า
เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเดินทางมารับบริการทางการแพทย์ในสถานพยาบาลในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวจากภูมิภาคตะวันออกกลาง	1. เพื่อเข้าใจปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวจากภูมิภาคตะวันออกกลางในการเดินทางมารับบริการทางการแพทย์ในประเทศไทย 2. เพื่อช่วยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถพัฒนากลยุทธ์การตลาดและการบริการให้ตรงกับความต้องการและแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มากขึ้น

ที่มา : ผู้เขียน

ในที่นี้ จะยกตัวอย่างการเขียนประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ หัวข้อ “ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวพินิจภัณฑ์ไม้กลายเป็นหิน จังหวัดนครราชสีมา” รายละเอียดดังนี้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การดำเนินการวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวพิจิตรภักดิ์ไม้กลายเป็นหิน จังหวัดนครราชสีมา” ผลการวิจัยนี้คาดว่าจะก่อให้เกิดประโยชน์ 2 ด้าน ได้แก่

1. ประโยชน์เชิงวิชาการ

ผลการวิจัยช่วยเพิ่มองค์ความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวพิจิตรภักดิ์ไม้กลายเป็นหิน จังหวัดนครราชสีมา รวมไปถึงการพัฒนาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ ยังเป็นแหล่งอ้างอิงทางวิชาการให้แก่ผู้วิจัยและนักศึกษาที่สนใจด้านการจัดการพิจิตรภักดิ์

2. ประโยชน์เชิงการประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติ

ผลการวิจัยช่วยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถวางแผนกลยุทธ์และปรับปรุงการดำเนินการด้านต่าง ๆ ที่สามารถเพิ่มแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวในการเดินทางเยือนและกลับมาเยือนซ้ำ

ที่มา : ผู้เขียน

นิยามศัพท์เฉพาะ

นิยามศัพท์เฉพาะเป็นการให้ความหมายของคำหรือกลุ่มคำที่เฉพาะเจาะจง และสอดคล้องกับบริบทของการวิจัยหนึ่ง ๆ โดยเฉพาะตัวแปรในกรอบแนวคิดการวิจัย ตลอดจนคำศัพท์ที่เป็นแนวคิดหรือเป็นนามธรรมให้มีลักษณะที่สามารถสังเกตหรือวัดได้ (อนุพันธ์ อภิขยานุภาพ, 2547; เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2555) โดยมีจุดประสงค์เพื่อสื่อความหมายให้เกิดความเข้าใจตรงกันระหว่างผู้วิจัยและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการวิจัย (สมคิด พรหมจ้อย, 2555) ทั้งป้องกันมิให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจความหมายของคำสำคัญคลาดเคลื่อนไปจากความหมายที่ผู้วิจัยต้องการ (สิทธิ์ อีรสรณ์, 2550; วิรัช วิรัชนิการวรรณ, 2553; อัสวิน แสงพิกุล, 2562; พิชิต ฤทธิ์จรูญ, 2567) ทั้งนี้ การให้คำนิยามศัพท์เฉพาะมี 2 ระดับ ซึ่งผู้วิจัยสามารถเลือกใช้ตามความเหมาะสม (อนุพันธ์ อภิขยานุภาพ, 2547, วัลลภ รัฐฉัตรานนท์, 2554; ฉลาด จันทรสสมบัติ และ ทองสง่า ผ่องแผ้ว, 2555; พิสนุ พองศรี, 2558; บุญชม ศรีสะอาด และคณะ, ม.ป.ป.) ได้แก่

1. นิยามตามทฤษฎี (theoretical definition) หรืออาจเรียก นิยามเชิงแนวคิด (conceptual definition) หรือนิยามทั่วไป (general definition) คือ การให้ความหมายของคำหรือกลุ่มคำแบบกว้าง ๆ หรือแบบทั่ว ๆ ไป โดยอิงจากแนวคิด ทฤษฎี หรือผลงานวิจัยของนักวิชาการที่ได้รับการยอมรับ เช่น ตำรา วารสาร สารานุกรม ฯลฯ ตัวอย่างเช่น

ผู้บริหาร หมายถึง “บุคคลที่มีหน้าที่ในการวางแผน บริหารจัดการ และควบคุมการดำเนินงานต่าง ๆ ภายในองค์กร โดยนำความรู้ ความสามารถ และทักษะในด้านต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุตามเป้าหมายที่องค์กรกำหนดไว้”

อย่างไรก็ตาม นิยามศัพท์ในระดับนี้จะไม่จำเพาะเจาะจงในบริบทที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่องใดเรื่องหนึ่งมากนัก ทำให้บางครั้งไม่เหมาะที่จะใช้ในการเขียนนิยามศัพท์เฉพาะ (อนุพันธ์ อภิขยานุภาพ, 2547)

2. นิยามเชิงปฏิบัติการ (operational/working definition) คือ การให้คำจำกัดความของคำและกลุ่มคำที่จำเพาะเจาะจงในบริบทของงานวิจัยชิ้นนั้น ๆ โดยคำหรือกลุ่มคำนั้นต้องแสดงคุณลักษณะที่สังเกตวัดได้หรือบอกรายละเอียดเกี่ยวกับองค์ประกอบส่วนย่อย ๆ และขอบเขตของสิ่งสิ่งนั้น ซึ่งจะมีความสำคัญต่อการออกแบบแบบสอบถาม (ประเวศน์ มหารัตน์สกุล, 2557) คำนิยามเชิงปฏิบัติการมักใช้กับตัวแปรซึ่งผู้วิจัยนิยามเอง (อนุพันธ์ อภิขยานุภาพ, 2547) และควรเขียนให้ทราบว่าจะวัดหรือสังเกตอย่างไร โดยเขียนในลักษณะตัวบ่งชี้ (indicator) (วัลลภ รัฐฉัตรานนท์, 2554) เนื่องจากตัวแปรบางตัวมีลักษณะนามธรรม จับต้องไม่ได้ ขึ้นอยู่กับการวัดและแบ่งระดับตามความคิดเห็นของแต่ละบุคคล (สิทธิ์ ชีรสรณ์, 2566) ตัวอย่างเช่น

ผู้บริหาร หมายถึง ผู้มีหน้าที่ในการวางแผน บริหารจัดการ และควบคุมการดำเนินงานต่าง ๆ ภายในองค์กร (ระบุชื่อองค์กร) ประกอบด้วยคณะกรรมการบริหาร ผู้จัดการทั่วไป ผู้ช่วยผู้จัดการทั่วไป ผู้จัดการประจำฝ่าย

คุณภาพบริการ หมายถึง ระดับความพึงพอใจของลูกค้าที่มีต่อการให้บริการขององค์กร ซึ่งพิจารณาจาก 5 ด้าน ได้แก่ (1) ความเชื่อถือได้ (2) การตอบสนอง (3) ความมั่นใจ (4) ความเอาใจใส่ (5) ลักษณะทางกายภาพ การวัดคุณภาพบริการจะใช้แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตั้งแต่เห็นด้วยอย่างยิ่ง (ระดับ 5) ถึงไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง (ระดับ 1)

อย่างไรก็ตาม นอกจากนิยามศัพท์เฉพาะจะช่วยสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้วิจัยและผู้อ่านแล้ว ยังช่วยให้การเขียนบางคำหรือบางวลีดูไม่เินยื้อหรือเทอะทะเกินไป (ประเวศน์ มหารัตน์สกุล, 2561) ยกตัวอย่างเช่น “คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ” สามารถนำมากำหนดคำนิยามศัพท์เฉพาะด้วยคำว่า “คณะกรรมการ” เมื่อผู้อ่านพบคำนี้ในรายงานการวิจัย ก็สามารถเข้าใจได้แล้วว่า หมายถึงคณะกรรมการคณะใด

1. ข้อเสนอแนะในการเขียนนิยามศัพท์เฉพาะ

นิยามศัพท์เฉพาะเป็นอีกส่วนหนึ่งที่สำคัญมากในงานวิจัย ซึ่งช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจคำสำคัญในบริบทของการวิจัยอย่างชัดเจนและไม่คลาดเคลื่อน มีหลักการเขียนดังนี้ (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2553)

1) คำศัพท์เฉพาะควรเป็นคำสำคัญที่ปรากฏในชื่อเรื่อง เช่น หัวข้อ “ผลของความผูกพันต่อองค์กรต่อประสิทธิผลการทำงาน : กรณีศึกษาพนักงานฝ่ายปฏิบัติการเดินรถ การรถไฟแห่งประเทศไทย” กรณีนี้ คำสำคัญที่ควรนำมากำหนดนิยามศัพท์เฉพาะ ได้แก่ 1) ความผูกพันต่อองค์กร 2) ประสิทธิผลการทำงาน และ 3) พนักงานฝ่ายปฏิบัติการเดินรถ การรถไฟแห่งประเทศไทย

2) คำศัพท์เฉพาะนำมาจากตัวแปรที่ใช้ศึกษา ทั้งตัวแปรอิสระ ตัวแปรตาม และตัวแปรอื่น ๆ เช่น ตัวแปรส่งผ่าน ตัวแปรกำกับ ฯลฯ ที่ปรากฏอยู่ในกรอบแนวคิดการวิจัย รวมไปถึงวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อความเข้าใจความหมายที่ชัดเจนในการนิยามตัวแปร นอกจากจะให้ความหมายของตัวแปรแล้ว ยังควรระบุตัวบ่งชี้หรือองค์ประกอบย่อยของตัวแปรนั้น ๆ ด้วย (สัญญา เคนาภูมิ, 2564) ยกตัวอย่างเช่น

ความภักดีต่อแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง พฤติกรรมและทัศนคติของนักท่องเที่ยว ที่สะท้อนถึงความตั้งใจจะกลับมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวนั้นอีกครั้ง หรือแนะนำแหล่งท่องเที่ยวนั้นให้แก่ผู้อื่น โดยสามารถประเมินได้จาก (1) ความตั้งใจกลับมาเยือนซ้ำ (2) การแนะนำผู้อื่น (3) ความพึงพอใจต่อประสบการณ์ที่ได้รับ (4) ทัศนคติเชิงบวกต่อแหล่งท่องเที่ยว

การจัดการการเปลี่ยนแปลง หมายถึง กระบวนการวางแผน ควบคุม และดำเนินการเพื่อเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง กระบวนการ ระบบ เทคโนโลยี หรือวัฒนธรรมขององค์กร โดยมีเป้าหมายเพื่อปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และส่งเสริมประสิทธิภาพขององค์กรในระยะยาว มีองค์ประกอบ 7 ด้าน ได้แก่ (1) การตระหนักรู้ถึงความจำเป็น (2) วิสัยทัศน์และเป้าหมายที่ชัดเจน (3) การมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง (4) การสื่อสารที่มีประสิทธิผล (5) การพัฒนาศักยภาพบุคลากร (6) การจัดการแรงต้านทาน (7) การติดตามและประเมินผล

3) คำศัพท์บางคำซึ่งมีความหมายและเกณฑ์ที่ใช้กำหนดคุณลักษณะที่ไม่ชัดเจนตายตัว ควรนำมานิยามศัพท์เฉพาะด้วย เช่น โรงแรมขนาดใหญ่ นักท่องเที่ยวสูงอายุ ผู้พิการ นักท่องเที่ยวพำนักระยะยาว ภาคกลางตอนบน นอกจากนี้ควรบอกว่าคำศัพท์นั้นหมายถึงอะไรแล้ว ยังอาจบอกว่าไม่รวมสิ่งใดด้วย ยกตัวอย่างเช่น

โรงแรมขนาดใหญ่ หมายถึง สถานประกอบการซึ่งมีใบอนุญาตประกอบธุรกิจโรงแรม และมีห้องพักมากกว่า 100 ห้องขึ้นไป

ผู้สูงอายุตอนต้น หมายถึง บุคคลทั้งหญิงและชายซึ่งมีอายุระหว่าง 60-69 ปี

นักท่องเที่ยวคุณภาพดี หมายถึง นักท่องเที่ยวที่มีกำลังซื้อสูงนิยมเลือกซื้อสินค้าและบริการที่มีคุณภาพ มีพฤติกรรมท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ โดยเคารพในความแตกต่างทางวัฒนธรรม อนุรักษ์และสืบทอดประเพณี และวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่น ตลอดจนไม่สร้างผลกระทบทางลบแก่แหล่งท่องเที่ยว

ภาคกลางตอนบน หมายถึง พื้นที่ครอบคลุม 6 จังหวัด ได้แก่ นครสวรรค์ สุโขทัย กำแพงเพชร พิจิตร พิษณุโลก และเพชรบูรณ์

พนักงานบริษัทการบินไทยจำกัด (มหาชน) หมายถึง ลูกจ้างประจำ ซึ่งได้รับการว่าจ้างโดยตรงจากบริษัทการบินไทย จำกัด (มหาชน) ไม่นับรวมพนักงานที่ยังอยู่ในระหว่างทดลองงาน และพนักงานของบริษัทผู้ว่าจ้างภายนอก (outsourcse)

ร้านอาหารขนาดเล็ก หมายถึง สถานประกอบการที่ให้บริการอาหาร และเครื่องดื่มเพื่อการบริโภคภายในร้านหรือซื้อกลับบ้าน ซึ่งมีจำนวนพนักงานไม่เกิน 5 คน และมีพื้นที่บริการไม่เกิน 100 ตารางเมตร ทั้งนี้ ไม่นับรวมร้านรถเข็น ชุมนอาหาร ร้านอาหารในศูนย์อาหาร และร้านอาหารเคลื่อนที่ (food truck)

4) นิยามคำศัพท์ที่นำมาจากของผู้อื่นควรอ้างอิงที่มาของข้อมูลด้วย ตัวอย่างเช่น

คุณภาพบริการ หมายถึง การรับรู้ที่เกิดจากการเปรียบเทียบระหว่าง ความคาดหวังของผู้บริโภคกับการปฏิบัติหรือการให้บริการที่แท้จริง (Parasuraman, Zeithaml, and Berry, 1985) ประเมินจากองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ สิ่งจับต้องได้ (tangibles) ความเชื่อถือได้ (reliability) การตอบสนอง (responsiveness) ความมั่นใจ (assurance) ความเอาใจใส่ (empathy) (Parasuraman, Zeithaml, and Berry, 1988)

อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่ไม่สามารถหาคำนิยามจากแหล่งข้อมูลใดได้ ผู้วิจัยสามารถให้คำนิยามศัพท์เอง โดยขอคำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้อง ก็ได้ (อัศวิน แสงพิกุล, 2562)

5) ผู้วิจัยควรนิยามศัพท์ที่คาดว่า ผู้อ่านที่อยู่นอกสาขานั้นไม่รู้จัก หรือไม่เข้าใจความหมาย รวมทั้งศัพท์วิชาการที่ไม่แพร่หลาย เช่น สื่อประสมปฏิสัมพันธ์ (interactive multimedia) สมรรถภาพ (proficiency) จักรวาลนฤมิต (metaverse) ส่วนศัพท์ที่ใช้ทั่วไปในชีวิตประจำวันหรือศัพท์ที่คุ้นเคยในแวดวงวิชาชีพนั้น ๆ อยู่แล้ว เช่น เพศชาย กรุงเทพมหานคร ไม่จำเป็นต้องนิยาม

6) ในกรณีศัพท์เป็นคำประสมที่มีหลายคำประกอบกัน ผู้วิจัยต้องนิยามทั้งคำ ไม่ใช่ใช้นิยามแบบแยกคำ เช่น “เทคโนโลยีความจริงเสมือน” ไม่นิยามคำว่า “เทคโนโลยี” กับ “ความจริงเสมือน” แยกกัน

7) ควรเลือกเฉพาะคำที่จำเป็นต้องนิยาม ไม่ควรมีคำนิยามศัพท์เกินความจำเป็น

8) ควรหลีกเลี่ยงการนิยามศัพท์เฉพาะด้วยความหมายจากพจนานุกรม เนื่องจากพจนานุกรมให้ความหมายกลาง ๆ ในบริบททั่วไป ซึ่งอาจไม่เหมาะสมกับบริบทเฉพาะของการวิจัย อีกทั้งยังไม่ได้ระบุวิธีการวัดอย่างชัดเจน

9) ศัพท์บางคำที่นำมานิยาม ซึ่งมีรากมาจากภาษาต่างประเทศ เช่น ภาษาอังกฤษ ควรเขียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษกำกับไว้ด้วยเพื่อป้องกันความสับสน ยกตัวอย่างเช่น สังคมกรรม สังคมประกิต การขัดเกลาทางสังคม มาจากภาษาอังกฤษ คำเดียวกัน คือ socialization

บทสรุป

บทนำเป็นดังประตูบานแรกของรายงานการวิจัย ทำหน้าที่พาผู้อ่านเข้าสู่โลกของการศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งสร้างความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับบริบทของปัญหา เหตุผลและความจำเป็นในการศึกษา ตลอดจนชี้แนวทางสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ บทนำที่เรียบเรียงอย่างกระชับ มีลำดับเหตุผล และน่าสนใจ จะช่วยกระตุ้นให้ผู้อ่านติดตามจนจบ ขณะที่การเขียนที่ขาดความชัดเจน อาจลดทอนคุณค่าของงานลงได้

ส่วนประกอบสำคัญเริ่มจากที่มาและความสำคัญของปัญหา ซึ่งควรอธิบายภาพรวมของสถานการณ์และค่อย ๆ เจาะเข้าสู่ประเด็นเฉพาะ โดยมีข้อมูลและสถิติประกอบอย่างเหมาะสม ส่วนประกอบอีกส่วนหนึ่ง คือ วัตถุประสงค์การวิจัย ที่ควรเขียนเป็นข้อ ๆ ตรงประเด็น วัดผลได้ และระบุชัดว่า ผู้วิจัยทำอะไร กับใคร ที่ไหน และอย่างไร ซึ่งจะนำไปสู่คำถามการวิจัยที่แปลงจากวัตถุประสงค์ให้อยู่ในรูปคำถาม ส่วนประกอบถัดมา คือ สมมติฐานการวิจัย ซึ่งควรตั้งขึ้นบนฐานทฤษฎีและงานศึกษาที่เกี่ยวข้องโดยต้องสามารถทดสอบได้ด้วยสถิติหรือหลักฐานเชิงประจักษ์ อย่างไรก็ตาม หากเป็นกรณีการวิจัยเชิงคุณภาพ อาจไม่มีสมมติฐานการวิจัยก็ได้

อีกหนึ่งส่วนประกอบ ที่สำคัญ ได้แก่ ขอบเขตการวิจัย ในส่วนนี้ ผู้วิจัยควรกำหนดขอบเขตการศึกษาให้ชัดเจน โดยจำแนกเป็นด้านเนื้อหา ประชากร พื้นที่ และระยะเวลา นอกจากนี้ ยังมีส่วนประกอบด้านกรอบแนวคิดการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยควรวาดเป็นภาพแผนที่แสดงตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาและความสัมพันธ์ที่มีต่อกันเพื่อให้เข้าใจได้ง่าย ส่วนประกอบที่เหลือ ได้แก่ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับซึ่งผู้วิจัยควรชี้ให้เห็นคุณค่าเชิงวิชาการและการนำไปใช้ประโยชน์จริง โดยระบุว่าใครได้ประโยชน์และเป็นประโยชน์ในแง่ใด องค์ประกอบสุดท้าย คือ นิยามศัพท์เฉพาะ เป็นส่วนการให้ความหมายของคำหรือกลุ่มคำสำคัญที่เฉพาะเจาะจงและสอดคล้องกับบริบทของการวิจัยหนึ่ง ๆ เพื่อป้องกันการตีความหมายที่คลาดเคลื่อนกันระหว่างผู้วิจัยกับผู้อ่าน ซึ่งมีหลักการสำคัญ คือ การทำให้ความหมายคำศัพท์ที่เป็นแนวคิดเชิงนามธรรมมีลักษณะที่สามารถสังเกตหรือวัดได้

คำถามท้ายบท

1. บทนำของรายงานการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการมีส่วนประกอบอะไรบ้าง
2. จงอธิบายโครงสร้างและหลักการเขียนความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา
3. คำถามการวิจัยมีกี่ประเภท จงอธิบายรายละเอียดของคำถามการวิจัยแต่ละประเภทมาพอสังเขป
4. กรอบแนวคิดการวิจัยได้มาอย่างไร และมีประโยชน์ต่อการดำเนินการวิจัยอย่างไร
5. สมมติฐานสามารถเขียนได้ที่รูปแบบ อะไรบ้าง จงยกตัวอย่างในแต่ละรูปแบบ
6. ขอบเขตการวิจัยมีกี่ด้าน อะไรบ้าง จงอธิบายรายละเอียดขอบเขตการวิจัยในแต่ละด้าน
7. นิยามศัพท์ตามทฤษฎีและนิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการมีลักษณะที่แตกต่างกันอย่างไร

บทที่ 5

การเขียนส่วนเนื้อเรื่อง : การทบทวนวรรณกรรม

การทบทวนวรรณกรรม หรือการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งนักวิชาการบางท่านเรียก วรรณกรรมปริทัศน์ ประกอบด้วยเนื้อหาอย่างน้อย 2 ส่วน ได้แก่ การทบทวนแนวคิดและทฤษฎี และการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยควรเริ่มทบทวนวรรณกรรมตั้งแต่ในขั้นตอนแรกของการทำวิจัยเพื่อหลีกเลี่ยงความซ้ำซ้อนกับงานวิจัยที่ผ่านมา ช่วยให้ผู้วิจัยทราบถึงสถานะองค์ความรู้ ในประเด็นที่ผู้วิจัยสนใจ รวมไปถึงช่องว่างขององค์ความรู้ที่สามารถนำมากำหนดเป็นหัวข้อการวิจัยได้ ในขณะเดียวกัน การทบทวนวรรณกรรมยังช่วยให้ผู้วิจัยสามารถกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย สมมติฐานการวิจัย ตลอดจนกรอบแนวทางดำเนินการวิจัยได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ การทบทวนวรรณกรรมยังเป็นเครื่องบ่งชี้คุณภาพของรายงานการวิจัยได้ดีในระดับหนึ่ง เพราะแสดงให้เห็นว่านักวิจัยมีความรู้ความเข้าใจ ในเรื่องที่สนใจมากน้อยเพียงใด และเชื่อว่าหากการทบทวนวรรณกรรมด้วยคุณภาพก็เป็นการยากที่ส่วนที่เหลือ จะมีมาตรฐานทางวิชาการได้ (สมคิด พรหมจักษ์, 2555)

ในบทนี้จะกล่าวถึงแนวทางการเขียนทบทวนวรรณกรรม โดยเริ่มจากการอธิบายลักษณะของวรรณกรรม หลักเกณฑ์การคัดเลือกวรรณกรรม นอกจากนี้ยังอธิบายประโยชน์และขั้นตอนการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ ลักษณะช่องว่างการวิจัย พร้อมทั้งนำเสนอแนวทางในการเขียนทบทวนวรรณกรรมที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

1. อธิบายสาระสำคัญของวรรณกรรมการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการได้

2. อธิบายหลักการการเขียนบทบทนวนวรรณกรรมได้
3. เขียนเรียบเรียงบทบทนวนวรรณกรรมได้อย่างถูกต้องตามหลักการที่ศึกษามา

ความหมายของวรรณกรรม

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย หมายถึง เอกสาร สิ่งพิมพ์ หรือข้อมูล ที่ปรากฏในแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งอาจเกี่ยวข้องโดยตรงและทางอ้อมกับเรื่องที่ต้องการ ศึกษาวิจัยมีทั้งที่เกี่ยวกับหลักการ แนวคิด และทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการ ประเด็น ที่จะศึกษา และงานวิจัยที่ผ่านมาในอดีตที่มีผู้ศึกษาไว้แล้วและมีส่วนที่สัมพันธ์กับหัวข้อ งานวิจัย ฉะนั้น การทบทวนหรือปริทัศน์วรรณกรรมจึงจัดเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ อย่างหนึ่ง (วันทิพย์ สิ้นสูงสุต, 2549) บทที่ว่าด้วยการทบทวนวรรณกรรมนี้ สถาบัน บางแห่งใช้ “เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง” (ยุทธ ไกยวรรณ และ กมลพรรณ ไกยวรรณ, 2562) ส่วนบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (2553) ใช้ “การตรวจเอกสาร” ทั้งนี้ วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องอาจจัดพิมพ์ในรูปแบบเอกสารสิ่งพิมพ์ เช่น ตำรา หนังสือ คู่มือ บทความวิชาการ บทความวิจัย รายงานการวิจัย หนังสือพิมพ์ รายงานประจำปี วิทยานิพนธ์ หรืออาจบันทึกไว้ในรูปสื่อทัศนูปกรณ์ เช่น เทปเสียง วีดิทัศน์ ซีดีรอม หรือบันทึกในรูปแบบเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ เช่น เว็บไซต์ วารสาร ออนไลน์ ก็ได้ (สมคิด พรหมจ้อย, 2555; อัศวิน แสงพิกุล, 2562)

ลักษณะการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

โดยทั่วไป การทบทวนวรรณกรรมมีองค์ประกอบด้านเนื้อหาอย่างน้อย 2 ส่วน คือ ส่วนที่กล่าวถึงแนวคิดและทฤษฎี และส่วนที่กล่าวถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การทบทวนแนวคิดและทฤษฎี

การทบทวนแนวคิดและทฤษฎีเป็นการศึกษาถึงแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง กับงานที่ศึกษา ซึ่งจะช่วยปูพื้นฐานความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องที่ผู้วิจัยสนใจศึกษา ได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น อีกทั้งการทบทวนแนวคิดและทฤษฎียังช่วยให้ผู้วิจัยทราบว่าประเด็น

ที่ศึกษามีตัวแปรใดบ้าง และตัวแปรต่าง ๆ สัมพันธ์กันอย่างไร ซึ่งจะช่วยในการกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยและตั้งสมมติฐานการวิจัย

2. การทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นการรวบรวมงานวิจัยที่มีผู้ศึกษาไว้แล้ว และ มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับประเด็นวิจัยที่ผู้วิจัยสนใจ เพื่อศึกษาว่าในหัวข้อที่ผู้วิจัยสนใจนั้น มีใครศึกษาอะไร เมื่อไร ในบริบทใด ได้ผลการวิจัยออกมาอย่างไร โดยครอบคลุมประเด็นที่ควรให้ความสำคัญดังนี้ (Veal, 2005 อ้างใน วรัญญา ภทรสุข, 2557)

- 1) ขอบเขตงานวิจัยที่ทำมาแล้วมีอะไรบ้าง
- 2) วิธีการศึกษาที่นำมาใช้ และวิธีการที่ยังไม่ได้ใช้มีอะไรบ้าง
- 3) ข้อค้นพบที่สำคัญในงานวิจัยคืออะไร
- 4) ข้อค้นพบและหลักฐานเชื่อถือได้หรือไม่
- 5) องค์ความรู้ที่งานวิจัยยังไม่ได้กล่าวถึงมีอะไรบ้าง
- 6) พบผลการวิจัยที่ขัดแย้งกันบ้างหรือไม่ อย่างไร
- 7) จุดบกพร่องหรือข้อจำกัดที่พบในงานวิจัยต่าง ๆ มีอะไรบ้าง
- 8) แนวคิดและทฤษฎีที่นำมาอ้างอิงคืออะไร
- 9) ประโยชน์ที่ได้รับจากการทบทวนงานวิจัยคืออะไร

ประเภทของวรรณกรรม

ในการศึกษาวิจัย การทบทวนวรรณกรรม เป็นกระบวนการที่สำคัญในการรวบรวมข้อมูล ความรู้ และแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับประเด็นวิจัย แหล่งข้อมูลที่นำมาใช้ในการทบทวนวรรณกรรมมีอยู่หลากหลายชนิด ซึ่งสามารถจำแนกออกได้เป็นประเภทต่าง ๆ ตามลักษณะของเนื้อหาและที่มาของข้อมูลได้เป็น 2 ประเภทหลัก ได้แก่ วรรณกรรมที่ไม่ได้มาจากการวิจัย และวรรณกรรมที่มาจากการศึกษา (อัศวิน แสงพิบูล, 2562) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. วรรณกรรมที่ไม่ได้มาจากการวิจัย หมายถึง เอกสารเชิงข้อมูลความรู้ที่ไม่ได้มาจากการงานวิจัย แต่มีข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่คุณวิจัยศึกษา เช่น ตำรา หนังสือ นิตยสาร วารสาร สารานุกรม บทความวิชาการ รายงานประจำปี สื่ออินเทอร์เน็ต วรรณกรรมประเภทนี้จัดอยู่ในจำพวก “วรรณกรรมที่ควรรู้” (nice-to-know literature) ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลเหล่านี้จะเป็นการปูพื้นฐานให้คุณวิจัยมีความรู้ความเข้าใจเบื้องต้นในเรื่องที่ศึกษา เช่น แนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงรายละเอียดเชิงพื้นที่และภูมิหลังของโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ

2. วรรณกรรมที่มาจากงานวิจัย หมายถึง ข้อมูลที่ได้มาจากเอกสารอันเกิดจากการวิจัย เช่น วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ รายงานการวิจัย บทความวิจัย วรรณกรรมประเภทนี้จัดในจำพวก “วรรณกรรมที่ต้องรู้” (need-to-know literature) หมายความว่า เป็นวรรณกรรมที่คุณวิจัยไม่อ่านไม่ได้ จำเป็นต้องอ่าน เนื่องจากมีความสัมพันธ์โดยตรงกับเรื่องที่จะศึกษา

ทั้งนี้ แหล่งข้อมูลหรือวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยมีด้วยกันหลายแหล่ง ไม่ว่าจะเป็นเสิร์ชเอนจิน (search engine) เช่น Google, Bing, Google Scholar ฐานข้อมูลทั่วไป เช่น Tourism & Hospitality Complete, Scopus, ScienceDirect, Emerald Insight, SpringerLink, ProQuest ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ฉบับเต็ม เช่น Thai Digital Collection (Thailis) และฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ รวมไปถึงฐานข้อมูลของวารสารด้านการท่องเที่ยวและบริการ ตัวอย่างฐานข้อมูลของวารสารในประเทศไทย เช่น วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทย นานาชาติ วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย วารสารเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน

ความสำคัญและประโยชน์ของการทบทวนวรรณกรรม

การทบทวนวรรณกรรมถือเป็นขั้นตอนพื้นฐานที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการทำวิจัย เพราะเป็นกระบวนการที่ช่วยให้คุณวิจัยได้ศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับองค์ความรู้ แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ต้องการศึกษาอย่าง

รอบด้าน วันทิพย์ สิ้นสูงสุด (2549) กล่าวว่า การทบทวนวรรณกรรมไม่ใช่เพียงการรวบรวมความคิดของนักวิจัยท่านอื่น ๆ เท่านั้น แต่เป็นการอ่านอย่างพินิจพิเคราะห์ที่ลึกซึ้ง เพื่อให้ให้นักวิจัยรอบรู้จนเป็น “นาย” ไม่ใช่ตกเป็น “ทาส” ของงานวิจัยก่อน ๆ จนตกอยู่ในวังวนหรือติดกับกรอบงานเก่า ๆ

ด้วยความสำคัญดังกล่าวทำให้รายงานการทบทวนวรรณกรรมปรากฏอยู่ในส่วนต่าง ๆ ของรายงานการวิจัย แบ่งได้เป็น 4 ส่วน ได้แก่ (1) บทนำ เป็นส่วนที่นำเสนอวรรณกรรมเกี่ยวกับที่มาและความสำคัญของปัญหา ช่องว่างของการวิจัย วัตถุประสงค์การวิจัย และกรอบแนวคิดการวิจัย (2) ส่วนเนื้อเรื่อง เป็นส่วนที่นำเสนอผลการวิพากษ์และสังเคราะห์เนื้อหาสาระของวรรณกรรมการศึกษาที่เกี่ยวข้อง ทั้งที่เป็นแนวคิดเชิงทฤษฎีและวิธีวิทยาการวิจัย โดยมากจะอยู่ในบทที่ 2 (3) ส่วนสรุปและอภิปรายผล เป็นส่วนของการสรุปและวิพากษ์วิจารณ์ผลการทบทวนวรรณกรรมการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยจะนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยของตนเองเปรียบเทียบกับผลการทบทวนวรรณกรรมการศึกษา รวมไปถึงแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการวิจัยในอนาคต (4) ส่วนอ้างอิงซึ่งปนแทรกในเนื้อหาและอยู่ท้ายเล่มรายงานการวิจัย (สมหวัง พิริยานูวัฒน์ และคณะ, 2566) จากการศึกษาทบทวนเอกสารต่าง ๆ สามารถประมวลความสำคัญและประโยชน์ของการทบทวนวรรณกรรมได้ดังนี้ (วันทิพย์ สิ้นสูงสุด, 2549; ฉัตรสมัน พฤตมิถุนิโย, 2553; บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2553; สมคิด พรหมจ้อย, 2555; อัสวิน แสงพิกุล, 2562; ยุทธ ไกยวรรณ และ กมลพรรณ ไกยวรรณ, 2562; มนสิข สิริสมบุญ, 2563; สมหวัง พิริยานูวัฒน์ และคณะ, 2566)

1. เพื่อทราบถึงปัญหาและสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม รวมถึงอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวและบริการในปัจจุบัน ตลอดจนแนวโน้มในอนาคต
2. เพื่อทราบถึงช่องว่างขององค์ความรู้ที่รอการศึกษาเพิ่มเติม
3. ช่วยให้ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการวิจัยให้ชัดเจนและเจาะจงยิ่งขึ้น จากเดิมที่ อาจกำหนดประเด็นการวิจัยกว้างเกินไปและคลุมเครือ ปรับเปลี่ยนไปสู่ประเด็น การวิจัยที่ชัดเจนและเจาะจง

4. เพื่อให้ทราบว่า ในประเด็นที่ผู้วิจัยจะศึกษานั้น มีใครเคยวิจัยเอาไว้แล้วเพื่อหลีกเลี่ยงความซ้ำซ้อนของการวิจัย

5. เพื่อช่วยให้ผู้วิจัยทราบว่า ในเรื่องที่สนใจศึกษานั้น มีแนวคิดและทฤษฎีอะไรที่เกี่ยวข้องบ้าง การทบทวนแนวคิดและทฤษฎีจะช่วยให้ผู้วิจัยมีความรู้ความเข้าใจในหลักการสำคัญของเรื่องที่จะศึกษาได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

6. เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้วิจัยเห็นถึงเทคนิคและวิธีดำเนินการวิจัยจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การกำหนดประชากรและขนาดตัวอย่าง เทคนิคการเลือกตัวอย่าง เครื่องมือการวิจัย เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ประมวลผลข้อมูลซึ่งผู้วิจัยสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงต่อยอดให้เหมาะสมกับเรื่องที่ต้องการศึกษาได้

7. ช่วยผู้วิจัยในการพัฒนากรอบแนวคิดการวิจัย ตัวแปรต่าง ๆ ตลอดจนสมมติฐานการวิจัยที่เหมาะสมและครบถ้วน

8. ช่วยผู้วิจัยในการแปลผลข้อมูล การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนการสรุปและอภิปรายผลข้อมูลการวิจัยให้มีความน่าเชื่อถือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอภิปรายผลในบทสุดท้าย ซึ่งผู้วิจัยต้องอภิปรายผลการศึกษาว่า สอดคล้องกับผลการศึกษาที่ผ่านมาหรือไม่ เพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น

9. การทบทวนวรรณกรรมช่วยให้ผู้วิจัยสามารถประเมินความพยายามของตนเองโดยเปรียบเทียบกับความพยายามของผู้อื่นในเรื่องใกล้เคียงกัน

10. เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้วิจัยเรียนรู้รูปแบบและลีลาการเขียนรายงานการวิจัยที่ดี

11. การทบทวนวรรณกรรมเป็นเครื่องชี้วัดคุณภาพของรายงานการวิจัยที่สำคัญ ด้วยเพราะการประเมินคุณภาพของงานวิจัยวิธีหนึ่ง ประเมินได้จากคุณภาพของการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หลักเกณฑ์ในการเลือกวรรณกรรม

เนื่องจากในปัจจุบัน วรรณกรรมทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการมีเป็นจำนวนมาก และสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลได้ง่ายกว่าในอดีต ซึ่งผู้วิจัยไม่สามารถ

ทบทวนเอกสารทั้งหมดได้ ในขณะเดียว มีวรรณกรรมจำนวนไม่น้อยพบปัญหาเรื่องคุณภาพทางวิชาการ ฉะนั้น ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องเลือกทบทวนเฉพาะผลงานที่มีคุณภาพดีได้มาตรฐาน เพื่อให้งานวิจัยนั้นออกมามีคุณภาพและมีความน่าเชื่อถือ ข้อเสนอในการเลือกวรรณกรรมมีดังนี้ (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2551; ชไมพร กาญจนกิจสกุล, 2555; วลัย ชูธรรมธัช และคณะ, 2555)

1. พิจารณาชื่อเรื่องและเนื้อหาของเอกสารว่า เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ต้องการศึกษาหรือไม่ มากน้อยเพียงใด ควรเลือกใช้เอกสารเฉพาะที่มีเนื้อหาใกล้เคียงสัมพันธ์กับประเด็นปัญหาการวิจัย

2. อายุของเอกสารไม่ควรเก่าเกินไป เนื่องจากองค์ความรู้อาจล้าสมัย โดยมากวรรณกรรมที่มาจากการวิจัย เช่น วิทยานิพนธ์ บทความวิจัย รายงานการวิจัย รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการ นิยมใช้เอกสารที่ตีพิมพ์ไม่เกิน 10 ปี หากเอกสารที่นำมาอ้างอิงเป็นหนังสือหรือตำรา ซึ่งตีพิมพ์มาแล้วหลายครั้ง ผู้วิจัยควรเลือกเล่มที่ตีพิมพ์ล่าสุดมาใช้

3. พิจารณาคุณสมบัติของผู้แต่งว่า มีประวัติการศึกษาและประสบการณ์การทำงานน่าเชื่อถือเพียงไร ทั้งนี้ โดยมากประวัติผู้แต่งจะปรากฏในส่วนท้ายของเอกสาร

4. พิจารณาว่า เอกสารนั้นมีความน่าเชื่อถือหรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลจากเว็บไซต์และสื่อสังคมต่าง ๆ ต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ เพราะบ่อยครั้งพบว่า นำเสนอเนื้อหาคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง ฉะนั้น ผู้วิจัยจึงต้องคำนึงถึงที่มาของเนื้อหาว่าจัดทำโดยสำนักพิมพ์ สถาบัน หน่วยงานที่น่าเชื่อถือหรือไม่ เพียงไร ในกรณีอ้างอิงข้อมูลจากเว็บไซต์ ควรเลือกเว็บไซต์ที่เป็นทางการ หรือเว็บไซต์ขององค์กรที่เชื่อถือได้ หากเว็บไซต์นั้นจัดทำโดยสถาบันการศึกษา หน่วยงานราชการ องค์กรวิชาชีพ ย่อมมีความน่าเชื่อถือมาก เพราะข้อมูลมักผ่านกระบวนการตรวจสอบกลั่นกรองจากผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ที่เกี่ยวข้องก่อนนำออกเผยแพร่ นอกจากนี้ ผู้วิจัยควรหลีกเลี่ยงการอ้างอิงเว็บไซต์ประเภทบล็อก เว็บไซต์ฝากไฟล์ เว็บไซต์เชิงสาระบันเทิง หรือเว็บไซต์ที่เปิดให้ประชาชนสามารถเข้าไปแก้ไข ปรับปรุง และเพิ่มข้อมูลได้ด้วยตนเอง อาทิ Wikipedia, Wikitravel

5. สำหรับวรรณกรรมที่มาจากการวิจัย เช่น วิทยานิพนธ์ บทความวิจัย รายงานการวิจัย ควรพิจารณาว่าเอกสารชิ้นนั้นใช้วิธีดำเนินการวิจัยเหมาะสม สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยตลอดทั้งเรื่องหรือไม่ หากพบว่าวิธีดำเนินการวิจัยมีความสับสนไม่สอดคล้องกันทั้งเรื่อง แสดงว่าเอกสารชิ้นนั้นไม่ได้คุณภาพ ไม่ควรนำมาอ้างอิง

6. หลีกเลี่ยงการอ้างอิงสองทอดโดยไม่จำเป็น ผู้วิจัยควรศึกษาวิเคราะห์จากต้นฉบับจริง แทนที่จะอ่านข้อความที่ผู้อื่นถ่ายทอดมาอีกทอดหนึ่งโดยไม่มีโอกาสอ่านต้นฉบับ ซึ่งทำให้ความน่าเชื่อถือของงานวิจัยลดน้อยลง อย่างไรก็ตาม การอ้างอิงสองทอดสามารถใช้ได้ เฉพาะในกรณีที่ผู้วิจัยไม่อาจเข้าถึงแหล่งข้อมูลต้นฉบับได้โดยตรง

ขั้นตอนการทบทวนวรรณกรรม

การทบทวนวรรณกรรมนั้น เป็นกระบวนการสำคัญในการวิจัย ซึ่งช่วยให้ผู้วิจัยเข้าใจสถานะองค์ความรู้ในประเด็นที่ตนเองศึกษา รวมถึงสามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่มีอยู่ก่อนแล้วได้อย่างเป็นระบบ ซึ่งสามารถแบ่งขั้นตอนการทบทวนวรรณกรรมออกได้เป็น 7 ขั้นตอนดังนี้ (ฉัตรสุนน พดุมิภิญโญ, 2553; สมคิด พรหมจักษ์, 2555; สมหวัง พิริยานูวัฒน์ และคณะ, 2566)

1. กำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษา

ผู้วิจัยควรกำหนดจุดมุ่งหมายของการทบทวนวรรณกรรมว่าต้องการสิ่งใด เช่น เพื่อสร้างกรอบแนวคิดการวิจัย เพื่อช่วยกำหนดปัญหาการวิจัย หรือเพื่อกำหนดแบบแผนการวิจัยหรือวิธีการดำเนินการวิจัย เนื่องจากจุดมุ่งหมายจะชี้นำลักษณะและประเภทของเอกสารที่แตกต่างกันออกไป ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยต้องมีความชัดเจนเกี่ยวกับประเด็นที่จะศึกษาเสียก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องทราบค่าสำคัญของงานวิจัยซึ่งจะเป็นเครื่องนำทางผู้วิจัยว่า ควรให้ความสำคัญกับการศึกษาค้นคว้าประเด็นใดบ้าง

2. กำหนดลักษณะ ประเภท และแหล่งของเอกสารที่ต้องการ

เมื่อผู้วิจัยกำหนดจุดมุ่งหมายการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องแล้ว จุดมุ่งหมายจะเป็นเครื่องชี้ประเภทและลักษณะเอกสารที่ผู้วิจัยต้องการ ตัวอย่างเช่น หากผู้วิจัย

ต้องการสร้างกรอบแนวคิดการวิจัย ตั้งสมมติฐานการวิจัย รวมไปถึงการกำหนดวิธีการดำเนินการวิจัย เอกสารที่ควรใช้ ได้แก่ บทความวิจัย รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ฯลฯ หากผู้วิจัยประสงค์จะศึกษาแนวคิดและทฤษฎี ควรทบทวนเอกสารจำพวกหนังสือ ตำรา บทความวิชาการ เป็นต้น

3. วางแผนการศึกษาค้นคว้า

ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยควรกำหนดแผนการดำเนินงานอย่างชัดเจน โดยพิจารณาว่าจะใช้วิธีการใดในการศึกษาค้นคว้า จะใช้ระยะเวลาานเท่าใด จะค้นคว้าเอกสารได้ที่ไหน และจะไปเข้าถึงเอกสารที่ต้องการได้อย่างไร

4. สืบค้น คัดเลือก และจัดหาเอกสาร

เมื่อกำหนดจุดมุ่งหมายของการทบทวนวรรณกรรมได้แล้ว ขั้นตอนต่อไป คือ การสืบค้นเอกสารที่ต้องการจากแหล่งรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่เหมาะสม อาจเป็น ห้องสมุด เซิร์ชเอนจิน ฐานข้อมูลในเว็บไซต์ โดยพิจารณาหัวข้อเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ คำสำคัญของงานวิจัย แล้วจึงทำการคัดเลือกวรรณกรรมที่ต้องการ

5. อ่านเอกสารและจดบันทึก

ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดของการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย 3 กิจกรรม ได้แก่ (1) การอ่านเอกสารแบบพินิจพิเคราะห์เพื่อ ประเมินคุณภาพของเอกสารและการคัดเลือกเฉพาะเอกสารมาใช้ในการวิจัยของตนเอง (2) การอ่านแบบวิเคราะห์เพื่อเก็บความรู้สำคัญ และ (3) จดบันทึกสาระสำคัญที่ได้จากการอ่าน ทั้งนี้ วิธีในการอ่านทบทวนวรรณกรรมมีหลายลักษณะ ขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ ที่ต้องการ อาทิ อ่านเพื่อจับใจความหลัก อ่านเพื่อเก็บรายละเอียด หรืออ่านเพื่อเข้าใจ วิธีการเรียบเรียงและนำเสนอ (กาสัก เตชะชั้นหมาก, 2553)

6. สังเคราะห์ผลการศึกษา

สังเคราะห์ผลการศึกษา หมายถึง การนำเนื้อหาสาระที่จดบันทึกไว้มานำมาบูรณาการให้ได้สารสนเทศตามที่ผู้วิจัยต้องการ วิธีการสังเคราะห์แบ่งออกเป็น

3 ประเภท ได้แก่ การสังเคราะห์เนื้อหาสาระหรือทฤษฎี การสังเคราะห์วิธีการวิจัย และการสังเคราะห์ผลการวิจัย ทั้งนี้ ผู้วิจัยอาจนำตารางสังเคราะห์งานวิจัย (synthesis matrix) มาใช้เพื่อช่วยในการรวบรวม จำแนก และเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากการทบทวนงานวิจัยแต่ละชิ้น ซึ่งครอบคลุมรายละเอียด อาทิ ผู้แต่ง ปีที่แต่ง วัตถุประสงค์การวิจัย กลุ่มตัวอย่างและวิธีการสุ่ม วิธีดำเนินการวิจัย เครื่องมือการวิจัย ตัวแปรที่ใช้ วิเคราะห์ข้อมูล ผลการศึกษา ดูตัวอย่างการบันทึกข้อมูลในตารางสังเคราะห์งานวิจัยดังตารางที่ 5.1

7. เขียนเรียบเรียง

การเขียนรายงานการวิจัยเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง คือ การเขียนรายงานผลการสังเคราะห์วรรณกรรมที่ได้ โดยเริ่มต้นจากการวางโครงสร้างเนื้อหาโดยแตกเป็นหัวข้อย่อย แล้วจึงค่อยเริ่มเขียนร่างรายงาน หลักการที่สำคัญสำหรับการเขียนทบทวนวรรณกรรม คือ การวิจารณ์ให้เห็นความสัมพันธ์ของวรรณกรรมกับงานวิจัยที่จะทำ โดยชี้ให้เห็นว่า มีอะไรที่ได้คำตอบแล้ว อะไรที่ยังไม่ได้คำตอบ หรือยังคงต้องการการพิสูจน์ยืนยันผลต่อไป และเขียนให้กลมกลืนเป็นเนื้อเดียวกัน มิใช่การสรุปเนื้อหาจากเอกสารหลาย ๆ แหล่งมาเรียงต่อ ๆ กัน (บุญธรรมกิจปรีดาบริสุทธิ์, 2536) เมื่อเรียบเรียงแล้วเสร็จ ควรอ่านทบทวนร่างรายงานและปรับปรุงร่างรายงานจนพอใจก่อนจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์ มีข้อแนะนำว่า ถ้าจะให้ดี ควรทิ้งต้นฉบับไว้สักระยะหนึ่ง เพื่อให้ลืมต้นฉบับร่างนั้น แล้วค่อยอ่านใหม่เสมือนเป็นงานของผู้อื่น วิธีนี้จะช่วยให้การอ่านทบทวนร่างรายงานมีความเที่ยงตรงมากขึ้น นอกจากนี้เนื้อหาของงาน อีกสิ่งหนึ่งที่ควรให้ความสำคัญ คือ การตรวจทานความถูกต้องของรูปแบบรายงานที่กำหนด ตลอดจนตัวสะกดต่าง ๆ ซึ่งผู้วิจัยอาจขอให้เพื่อนหรือคนรู้จักช่วยอ่านทวนให้อีกแรง เพื่อป้องกันมิให้มีคำสะกดผิดหลุดรอดไปได้ ดังคำกล่าวที่ว่า “สายตาคุณเดิมจะมองไม่เห็นข้อผิดพลาดที่มองข้ามไป แม้ว่าจะอ่านทบทวนหลายครั้ง แต่สายตาคุณใหม่จะมองเห็นข้อผิดพลาดนั้นโดยทันที” (เพชร สันชะวร, 2540)

ตารางที่ 5.1 ตัวอย่างการบันทึกข้อมูลในตารางสังเคราะห์งานวิจัย

ผู้แต่งและปี	วัตถุประสงค์ การวิจัยหลัก	ตัวอย่างและ วิธีการสุ่ม	วิธีดำเนินการวิจัย	เครื่องมือ การวิจัย	ตัวแปรที่ใช้	ผลการศึกษา
ชมสุภัค ครุฑกะ และคณะ (2564)	1. ศึกษาระดับความ คาดหวังของนักท่องเที่ยว ที่มีต่อคุณภาพการให้ บริการธุรกิจโฮสเทลใน เขตกรุงเทพฯ 2. เปรียบเทียบ ความคาดหวังของ ผู้รับบริการที่มีต่อ คุณภาพการให้บริการ ธุรกิจโฮสเทลในเขต กรุงเทพฯ จำแนกตาม เพศ อายุ อาชีพ และพื้นที่ ตั้งสถานประกอบการ	ผู้รับบริการ 400 คน โดยสุ่มแบบชั้นภูมิ อย่างไม่เป็นสัดส่วน จากที่ตั้งของโฮสเทล 4 เขต ได้แก่ พระนคร พญาไท ดุสิต และ ดอนเมือง จำนวน เขตละ 100 คน	การวิจัยเชิงปริมาณ โดยทำการสำรวจ ในช่วงมกราคม – มีนาคม 2563 และ วิเคราะห์ข้อมูลโดย การหาค่าความถี่ ร้อย ละ ค่าเฉลี่ย ส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน รวมทั้งใช้สถิติทดสอบ t-test และ ANOVA	แบบสอบถาม	ตัวแปร ได้แก่ ข้อมูล ส่วนบุคคล และพื้นที่ ตั้งธุรกิจตัวแปรตาม ได้แก่ ความคาดหวัง ในการให้บริการ	1. ความคาดหวังต่อคุณภาพการ ให้บริการรายด้านทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ความเป็นรูปธรรมของ บริการ, ความน่าเชื่อถือ, การ ตอบสนองความต้องการ, ความ เชื่อมั่นในบริการ และความ เอาใจใส่ รวมทั้งความคาดหวัง ต่อคุณภาพการให้บริการใน ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 2. ความคาดหวังต่อคุณภาพการ ให้บริการธุรกิจโฮสเทลไม่ขึ้นกับ เพศ อายุ อาชีพ และพื้นที่ตั้ง สถานประกอบการ

ที่มา : ผู้เขียน

ช่องว่างการวิจัย (research gap)

วัตถุประสงค์ที่สำคัญประการหนึ่งของการทบทวนวรรณกรรม คือ การค้นหาช่องว่างการวิจัยซึ่งนับเป็นหัวใจของงานวิจัย อันเป็นจุดเริ่มต้นของที่มาของปัญหาการวิจัย หากช่องว่างการวิจัยมีความน่าสนใจ มีนัยภาพ และเป็นประโยชน์ต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องก็จะช่วยให้สร้างจุดเด่นและคุณค่าให้แก่งานวิจัยได้มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ ช่องว่างการวิจัย หมายถึง “หัวข้อหรือพื้นที่หนึ่ง ๆ ที่ขาดข้อมูล หรือมีข้อมูลไม่เพียงพอเป็นข้อจำกัดที่ทำให้ไม่สามารถสรุปผลสำหรับคำถามวิจัยที่กำหนดได้” (Robinson *et al*, 2013 อ้างใน Cesari, 2024) ฉะนั้น ช่องว่างการวิจัย จะเป็นสิ่งที่บอกผู้วิจัยและผู้อ่านว่า สิ่งใดที่ยังไม่รู้ สิ่งใดยังไม่ถูกศึกษา สิ่งใดยังศึกษาไม่เพียงพอ หรือยังไม่ได้คำตอบที่น่าพอใจ ช่องว่างการวิจัยจำแนกได้เป็น 7 ประเภท ดังนี้ (Chigbu, Atiku, and Du Plessis, 2023; Hidayat, Safnil, and Arono, 2023; Adu and Miles, 2024 อ้างใน สถาบันนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2567)

1. **ช่องว่างความรู้ (knowledge gap)** คือ ช่องว่างขององค์ความรู้ที่ยังไม่ชัดเจน หรือยังขาดงานวิจัยที่สนับสนุนอย่างเพียงพอ ในบางกรณีอาจมีเพียงแนวคิดหรือทฤษฎีแต่ยังไม่ได้รับการพิสูจน์ในบริบทของสถานการณ์จริง จึงไม่สามารถยืนยันความถูกต้องได้อย่างแน่ชัด อีกทั้งยังอาจเกิดจากงานวิจัยที่มีอยู่ให้ข้อสรุปที่ขัดแย้งกัน ส่งผลให้เกิดข้อสงสัยในความเที่ยงตรงขององค์ความรู้นั้น จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ อย่างกระจ่างชัด

2. **ช่องว่างเชิงประจักษ์ (empirical gap)** คือ ช่องว่างขององค์ความรู้ที่ปรากฏในรูปแบบข้อเสนอ แนวคิด หรือข้อสรุปที่พบในวรรณกรรม แต่ยังขาดข้อมูลเชิงประจักษ์จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม อาทิ การทดลอง การสัมภาษณ์ การสำรวจที่สามารถสนับสนุนความถูกต้องของแนวคิดทฤษฎีอย่างพอเพียง

3. **ช่องว่างหลักฐาน (evidence gap)** คือ ช่องว่างขององค์ความรู้ที่เกิดจากความไม่สอดคล้องกันของข้อสรุปที่พบในงานวิจัยก่อนหน้า หรือเกิดจากมีบางงานวิจัย

ซึ่งให้ข้อสรุปที่แตกต่างไปจากข้อสรุปที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง ส่งผลให้ยังไม่สามารถสรุปองค์ความรู้ในประเด็นนั้น ๆ ได้อย่างแน่นอน

4. ช่องว่างทฤษฎี (theoretical gap) คือ ช่องว่างขององค์ความรู้ในเชิงทฤษฎี ซึ่งรวมถึงโมเดล กรอบแนวคิดที่มีอยู่ในวรรณกรรม ที่ยังไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์หรือประเด็นที่ศึกษาได้อย่างครอบคลุมชัดเจน หรือสอดคล้องกับบริบทที่ศึกษา รวมไปถึงสถานการณ์ในปัจจุบันซึ่งอาจเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

5. ช่องว่างประชากร (population gap) คือช่องว่างในงานวิจัยที่เกิดจากการที่ประชากรบางกลุ่มไม่ได้รับการศึกษาอย่างเพียงพอ หรือถูกละเลยโดยไม่ได้ถูกนำมาเป็นตัวแทนในกลุ่มตัวอย่าง เช่น ผู้สูงอายุ คนในชนบท ชนกลุ่มน้อย หรือเพศบางกลุ่ม ฯลฯ ส่งผลให้ผลการวิจัยที่ได้ไม่สามารถอธิบายหรือสะท้อนภาพของประชากรทั้งหมดได้อย่างครอบคลุม

6. ช่องว่างระหว่างความรู้เชิงทฤษฎีกับการปฏิบัติจริง (practical-knowledge gap) คือช่องว่างที่เกิดขึ้นระหว่างทฤษฎีหรือความรู้เชิงวิชาการกับการนำไปใช้ โดยผลการวิจัยบอกว่าควรทำแบบหนึ่ง แต่พฤติกรรมหรือการปฏิบัติจริงกลับเป็นอีกแบบหนึ่ง ซึ่งไม่มีผลการวิจัยรองรับ ฉะนั้น งานวิจัยที่เกิดจากช่องว่างประเภทนี้จึงมุ่งทำความเข้าใจปัจจัยของความเปราะบางที่เกิดขึ้น รวมไปถึงเสนอแนวทางแก้ไขการเปราะบางนั้น (Arteaga et al, 2024)

7. ช่องว่างวิธีการวิจัย (methodology gap) คือช่องว่างในงานวิจัยที่เกิดจากข้อจำกัดของวิธีการศึกษา หรือแนวทางการวิจัยที่ผ่านมา ซึ่งไม่สามารถตอบคำถามวิจัยได้อย่างครบถ้วน หรือทำให้ผลการศึกษาไม่สมบูรณ์และไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ได้อย่างชัดเจน ช่องว่างนี้อาจเกิดจากเทคนิควิธีการวิจัย ตลอดจนการออกแบบการวิจัยที่ยังไม่เหมาะสมหรือไม่ครอบคลุมประเด็นที่ศึกษา

ข้อเสนอแนะในการเขียนบททบทวนวรรณกรรม

การเขียนบททบทวนวรรณกรรม เป็นการแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของผู้วิจัยว่ามีมากน้อยเพียงใด เพราะต้องอาศัยความพยายามในการศึกษาค้นคว้าแหล่งข้อมูลต่าง ๆ อย่างรอบด้าน ตลอดจนทักษะการคิดวิเคราะห์และการเขียน เพื่อนำข้อมูลมาประมวลผล สรุป และนำเสนออย่างเป็นระบบ (อนุพันธ์ อภิษยานุภาพ, 2547) โดยมีแนวทางการเขียนบททบทวนวรรณกรรมดังนี้ (อนุพันธ์ อภิษยานุภาพ, 2547; บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2551; กาสัก เตชะชั้นหมาก, 2553; ชไมพร กาญจนกิจสกุล, 2555; สุนทร โคตรบรรเทา, 2560; อัศวิน แสงพิกุล, 2562; สิทธิ ชีรสรณ์, 2566)

1. ก่อนเรียบเรียงเนื้อหา ผู้วิจัยควรวางโครงร่างการนำเสนอ โดยจัดหมวดหมู่เนื้อหาและแบ่งเป็นหัวข้อใหญ่ หัวข้อรอง และหัวข้อย่อย แต่ไม่ควรตั้งหัวข้อหลายระดับมากนัก เพราะจะทำให้เนื้อหาเกิดความสับสนได้ โดยแต่ละหัวข้อควรมีความสัมพันธ์ต่อกันโดยเรียงลำดับหัวข้อที่มีขอบเขตเนื้อหากว้างไปหาแคบหรือจำเพาะเจาะจงกับประเด็นการวิจัย เพื่อให้การทบทวนวรรณกรรมครอบคลุมเนื้อหาและเป็นระบบ สำหรับการเขียนบททบทวนวรรณกรรม อาจแบ่งหัวข้อใหญ่ได้ 4 หัวข้อ ดังนี้

- 1) แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
- 2) ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ที่ศึกษา (ถ้ามี)
- 3) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 4) กรอบแนวคิดการวิจัย (กรณีที่หน่วยงานหรือสถาบันกำหนดให้อยู่

ในบทที่ 2)

ในที่นี้ ขอยกตัวอย่างโครงร่างการนำเสนอการทบทวนวรรณกรรมของ ศันสนีย์ กระจำนอม และคณะ (2562) ในงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาความต้องการกิจกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ผู้สูงอายุในพื้นที่อารยธรรมล้านนา” รายละเอียดดังนี้

บทที่ 2 วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิด ทฤษฎีและเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 2.1.1 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ
- 2.1.2 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับลักษณะการบริโภคการท่องเที่ยว
- 2.1.3 ทฤษฎีความหลงใหลในจุดหมายปลายทางท่องเที่ยว (Destination Fascination: DFS)
- 2.1.4 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่อารยธรรมล้านนา
- 2.1.5 สถานการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ
- 2.1.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.2 กรอบแนวคิดการวิจัย

ที่มา : ศันสนีย์ กระจ่างโฉม และคณะ (2562)

2. ควรมีการเกริ่นนำโดยระบุขอบเขตการนำเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องว่าประกอบด้วยกี่ตอน มีหัวข้อใดบ้าง เพื่อให้ผู้อ่านเห็นภาพรวมของวรรณกรรมทั้งหมดที่ผู้วิจัยได้ทบทวน และเข้าใจโครงสร้างและลำดับของเนื้อหาที่ผู้วิจัยจะทบทวน ตลอดจนความสัมพันธ์ของวรรณกรรมเหล่านั้นกับวัตถุประสงค์การวิจัย ดูตัวอย่างการเขียนขอบเขตและโครงสร้างบททบทวนวรรณกรรมของ สุกัญญา วงศ์เจริญชัยกุล (2561) เรื่อง การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี รายละเอียดดังนี้

บทที่ 2

วรรณกรรมปริทัศน์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดการท่องเที่ยว
2. แนวคิดการจัดการการท่องเที่ยว
3. แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
4. แนวคิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนและการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน
5. แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการพัฒนา
6. แนวคิดการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก
7. พื้นที่ศึกษาและแหล่งท่องเที่ยวอำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ที่มา : สุกัญญา วงศ์เจริญชัยกุล (2561)

3. การเขียนบทบทวนวรรณกรรมควรเขียนให้สั้น กระชับ ตรงประเด็น ไม่ควรเขียนยาว เยิ่นเย้อ ข้อสังเกตก็คือ บทบทวนวรรณกรรมที่ยาวเกินไปมักแสดงถึงการไม่มีการสังเคราะห์เนื้อหาที่ดี ทั้งนี้ ผู้วิจัยไม่จำเป็นต้องนำเสนอทุกอย่างที่พบในการเขียนบทบทวนวรรณกรรมแต่ควรคำนึงถึงความเกี่ยวข้องกับคำถามการวิจัยเป็นสำคัญ

4. สังเคราะห์วรรณกรรมที่อ่าน และเขียนเรียบเรียงให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หลีกเลี่ยงการประมวลเอกสารแบบขนมชั้น คือ สรุปรย่อเนื้อหาของวรรณกรรมทีละเล่ม โดยไม่สังเคราะห์เนื้อหาเข้าด้วยกัน พอเสร็จเรื่องหนึ่งก็เขียนอีกเรื่องหนึ่ง โดยขึ้นย่อหน้าใหม่ไปเรื่อย ๆ ลักษณะเช่นนี้เป็นเพียงการย่อความมากกว่าเป็นการวิเคราะห์ ซึ่งเป็นปัญหาที่พบบ่อยในการเขียนบทบทวนวรรณกรรม สรุปก็คือ ไม่ควรยึดผู้วิจัยเป็นตัวตั้งในการนำเสนอ แต่ควรเอาประเด็นเป็นตัวเดินเรื่องในการนำเสนอ (ชายโพธิ์สีตา, 2562)

อย่างไรก็ตาม สิทธิ ชีรสรณ์ (2550, 2566) เสนอว่า วิธีการนำเสนอเนื้อหาของวรรณกรรมมาเรียงต่อกันทีละเรื่องอาจอนุโลมได้ หากผู้วิจัยมีการจัดหมวดหมู่ของงานวิจัยที่สัมพันธ์กันมาอยู่ในกลุ่มเดียวกัน เช่น ยึดตามระเบียบวิธีวิจัย ยึดตามผลการวิจัย ยึดตามงานที่ใช้ตัวแปรเดียวกัน และใช้ประโยคหรือวลีเชื่อมในการเรียงร้อยงานวิจัยแต่ละงานเข้ากันด้วยอย่างมีศิลปะ โดยชี้ให้เห็นความเหมือน ความต่าง และพัฒนาการเชิงองค์ความรู้ แล้วทำการสรุปและสังเคราะห์วรรณกรรมในตอนท้ายของแต่ละส่วน ก่อนเข้าสู่การระบุปัญหาการวิจัย อาทิ ช่องว่างขององค์ความรู้ รวมถึงปัญหาด้านแบบแผนการวิจัย วิธีการวิจัย ฯลฯ ตลอดจนการตั้งสมมติฐานการวิจัย เพื่อแสดงให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างงานวิจัยที่ผ่านมากับงานวิจัยที่จะทำ

5. การเขียนเรียบเรียงบทบทวนวรรณกรรม สามารถทำได้ใน 4 ลักษณะ คือ (ชไมพร กาญจนกิจสกุล, 2555)

5.1 การยกคำพูดหรือข้อความของผู้อื่นมาใช้โดยตรงตัวโดยไม่ได้ดัดแปลงถ้อยคำ เรียกเทคนิคนี้ว่า อัญประกาศหรืออัญพจน์ (quotation) บางครั้งเรียกว่า การคัดลอกข้อความ มักใช้ในการอ้างคำนิยามศัพท์ต่าง ๆ รวมถึงข้อความที่ต้องรักษาลักษณะเดิมทุกตัวอักษร ทั้งนี้ การยกคำพูดหรือข้อความใช้ได้ 2 ลักษณะ ได้แก่ (1) ใช้ในกรณีคัดลอกข้อความที่มีความยาวไม่เกิน 3 บรรทัด กรณีนี้ให้แสดงข้อความในเครื่องหมายอัญประกาศคู่ (“...”) และเขียนต่อเนื่องไปกับข้อความในเรื่อง โดยไม่ต้องขึ้นบรรทัดใหม่ (พูลสุข เอกไทยเจริญ, 2551) ยกตัวอย่างเช่น

กนกกานต์ แก้วนุช (2564) ให้ความหมายคำ “prosumer” ว่า “การที่ชุมชนการท่องเที่ยวสร้างบรรยากาศและเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยววางตนเองเป็น ‘ผู้ผลิต (producer)’ และเป็น ‘ผู้บริโภค (consumer)’ ในขณะเดียวกันที่มาท่องเที่ยวเพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์จากผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวของท้องถิ่น (local experience) ผ่านกิจกรรมที่ตนเองมีส่วนร่วมการทำขึ้นเอง”

(2) ในกรณีที่การยกคำพูดหรือข้อความมีความยาวมากกว่า 3 บรรทัด พูลสุข เอกไทยเจริญ (2551) และรุ่งฤดี แผลงศร (2568) แนะนำว่า ควรย่อข้อความเข้ามาจากขอบกระดาษทั้งด้านหน้าและด้านหลังข้างละ 3-5 ช่วงตัวอักษร และให้ขึ้นบรรทัด

ใหม่ โดยไม่ต้องใส่เครื่องหมายอัฒประกาศ เพื่อให้ผู้อ่านเห็นความแตกต่างจากข้อความอื่นอย่างชัดเจน เรียกอัฒประภาส ในลักษณะนี้ว่า block quotation ยกตัวอย่างเช่น

มรดกทางวัฒนธรรมของชาติไทยเป็นรากฐานสำคัญของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญ อันสะท้อนถึงอัตลักษณ์และความเป็นมาของชนชาติไทย การตระหนักถึงคุณค่าและร่วมกันอนุรักษ์ สิ่งเหล่านี้จึงมีใช้เพียงหน้าที่ของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง หากแต่เป็นความรับผิดชอบร่วมกันของคนไทยทุกคน ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในพิธีเปิดพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ รามคำแหง จังหวัดสุโขทัย เมื่อวันที่ 25 มกราคม 2507 ความว่า (กรมศิลปากร, 2560)

ชาติไทยเรานั้นได้มีเอกราช มีภาษา ศิลปะ และขนบธรรมเนียม ประเพณีเป็นของตนเอง มาช้านานหลายศตวรรษแล้ว ทั้งนี้เพราะบรรพบุรุษของเรา ได้เสียสละอุทิศชีวิตกำลังทั้งกายและใจ สละสิ่งเหล่านี้ไว้เพื่อให้พวกเรา จึงจำเป็นอย่างยิ่ง ที่เราจะต้องรักษาสืบส่งเหล่านี้ไว้ให้คงทนถาวร เป็นมรดกของอนุชนรุ่นหลังต่อไป ข้าพเจ้าเห็นว่าโบราณวัตถุ และศิลปวัตถุทั้งหลายนั้นเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่ชี้ให้เห็นอดีตอันรุ่งโรจน์ของชาติไทยเรา

ที่มา : ผู้เขียน

5.2 การกล่าวซ้ำ (paraphrase) หรืออาจเรียกว่า การถอดความหรือการทวนความเป็นกลวิธีการเขียนที่ใช้บ่อยที่สุดในการเขียนบทบทวนวรรณกรรมซึ่งเป็นการดัดแปลงสำนวน การเรียบเรียงเนื้อหาที่ผู้อื่นเขียนไว้เป็นถ้อยคำ สำนวน โวหาร และลีลาการเขียนของตนเอง ตามหลักการใช้ภาษาที่สละสลวยและถูกต้อง โดยให้คงความหมายและใจความเดิมไว้อย่างครบถ้วน อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่การกล่าวซ้ำทำให้ความหมายเดิมหรืออรรถรสเชิงวรรณศิลป์ของต้นฉบับเสียไป ผู้วิจัยอาจใช้วิธีการยกข้อความเดิมทั้งชุดมาแสดงภายในเครื่องหมายอัฒประกาศ แล้วเขียนอ้างอิงกำกับไว้ (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2558; สุทธิพร จิตต์มิตรภาพ, 2560) การกล่าวซ้ำอาจทำได้หลายลักษณะ ดังนี้ (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2551)

1) การเรียบเรียงใหม่ (rearranging) คือ การนำเนื้อหามาเขียนเรียบเรียงใหม่ด้วยสำนวนภาษาและลีลาของตนเอง

2) การสลับที่กัน (reversing) คือ การนำเนื้อหามาเขียนสลับตำแหน่งหน้าหลังแล้วเขียนเรียบเรียงให้ผสมกลมกลืน

3) การแทน (substituting) คือ การใช้คำอื่นที่มีความหมายใกล้เคียงกันมาแทนที่คำเดิม

4) การจัดโครงสร้างใหม่ (reorganizing) โดยการจัดโครงสร้างลำดับเนื้อหาใหม่ให้แตกต่างจากเดิม

5.3 การสรุปความ (summary) เป็นการเขียนย่อเนื้อหาให้สั้นลง โดยคงไว้ซึ่งสาระสำคัญหรือใจความหลักของต้นฉบับ แต่ใช้สำนวนภาษาของตัวเอง ทั้งนี้ การสรุปความที่ดี ผู้วิจัยต้องมีความสามารถในการจับใจความสำคัญของเรื่องโดยพยายามรักษาความหมายเดิมของสารอย่างครบถ้วน และหลีกเลี่ยงการตีความเกินเนื้อความในสารหรือสอดแทรกความคิดเห็นส่วนตัว นอกจากนี้ยังต้องมีความสามารถในการเขียนเรียบเรียงด้วยสำนวนภาษาที่กระชับ รัดกุม เข้าใจง่าย และถูกต้องด้วย (รุ่งฤดี แผลงศร, 2565; วรารัตน์ มหามนตรี, 2567) กล่าวโดยสรุป การสรุปความที่ดีประกอบด้วยลักษณะ 4 ประการ ได้แก่ (1) ข้อความสั้นกระชับ (2) ใจความครบถ้วน (3) ตรงตามวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสาร (4) ภาษาสละสลวย (วรารัตน์ มหามนตรี, 2567)

สำหรับขั้นตอนการสรุปความนั้น เกี่ยวข้องกับ 3 ขั้นตอน ประกอบด้วย (1) ขั้นอ่านเพื่อพิจารณาสารทั่วไป เป็นขั้นตอนการปูพื้นความเข้าใจเบื้องต้นแก่ผู้วิจัยถึงรายละเอียดของเรื่อง เช่น ใครทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร ทำไม ทั้งยังช่วยให้ทราบถึงจุดมุ่งหมายของเรื่อง (2) ขั้นหาใจความสำคัญของเรื่อง และ (3) ขั้นเขียนเรียบเรียง ซึ่งควรเน้นการใช้ภาษาที่กะทัดรัดชัดเจน แต่ครอบคลุมสาระสำคัญโดยสมบูรณ์ (รุ่งฤดี แผลงศร, 2565)

5.4 การประเมินค่า (evaluation) เป็นกระบวนการวิเคราะห์และตีความเนื้อหาหรือข้อความอย่างมีหลักเกณฑ์ โดยพิจารณาว่า ข้อความนั้นมีคุณภาพเพียงใด เหมาะสมกับวัตถุประสงค์หรือบริบทหรือไม่ และมีความสอดคล้องกับหลักการข้อมูล หรือข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องมากน้อยเพียงใด นอกจากนี้ การประเมินค่ายัง

ครอบคลุมถึงการพิจารณาจุดแข็งและจุดอ่อนของเนื้อหา เช่น ความชัดเจน ความน่าเชื่อถือ ความครบถ้วน ตลอดจนความสมเหตุสมผลของข้อมูล

ทั้งนี้ การนำเสนอบทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยควรเขียนด้วยสำนวนและลีลาภาษาของตนเองให้มากที่สุด โดยหลีกเลี่ยงการลักลอกข้อความของต้นฉบับหลายบรรทัดในลักษณะคัดลอกแล้ววาง (copy-paste) แม้จะมีการอ้างอิงแหล่งที่มาก็ตาม ซึ่งอาจเข้าข่ายการลักลอกผลงานผู้อื่น

ตัวอย่างวิธีการเขียนเรียบเรียงบทบทวนวรรณกรรมทั้ง 4 ลักษณะ อันประกอบด้วย การคัดลอกข้อความ การกล่าวซ้ำ การสรุปความ และการประเมินค่า ในตารางที่ 5.2 และตัวอย่างวิธีการกล่าวซ้ำด้วยวิธีต่าง ๆ ในตารางที่ 5.3

ตารางที่ 5.2 วิธีการเขียนเรียงเรียงบทบทวนวรรณกรรม

วิธีการ	ตัวอย่างการเขียน
การคัดลอก ข้อความ	รวีวรรณ โปรรุ่งโรจน์ (2558) ได้ให้ความหมายพฤติกรรมนักท่องเที่ยวว่า “ความรู้สึกนึกคิดและการแสดงออกในด้านต่าง ๆ ของนักท่องเที่ยว ทั้งก่อนการเดินทางท่องเที่ยว ในระหว่างเดินทางท่องเที่ยว และภายหลังจากเดินทางท่องเที่ยว ตลอดจนปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดและการแสดงออกนั้น ๆ”
การกล่าวซ้ำ	ข้อความต้นฉบับ นักการตลาดเชื่อว่า ตลาดประกอบด้วยลูกค้าจำนวนมากซึ่งมีความต้องการที่แตกต่างกันไปเมื่อเริ่มต้นวางแผนธุรกิจ โรงแรมจึงควรคำนึงถึงการแบ่งส่วนตลาดเป็นจุดแรก โดยพิจารณาว่าธุรกิจต้องการขายให้กับลูกค้ากลุ่มใดบ้าง ต้องการขายให้หลาย ๆ ส่วนตลาด หรือต้องการทำธุรกิจกับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง โดยเฉพาะซึ่งเรียกว่า การเลือกตลาดเป้าหมาย (Target Marketing) ที่มา : มณฑกานติ ชูชูวงศ์ (2562) ข้อความใหม่ที่กล่าวซ้ำ นักการตลาดมีความเห็นว่า ตลาดประกอบด้วยลูกค้าซึ่งมีความแตกต่างหลากหลายด้านความต้องการ ดังนั้น ในการวางแผนการตลาด โรงแรมควรให้ความสำคัญกับการแบ่งส่วนตลาดเป็นลำดับแรก แล้วจึงค่อยพิจารณาว่าจะเน้นเจาะกลุ่มลูกค้าใดบ้าง โดยอาจเลือกลูกค้าเพียงกลุ่มเดียวหรือหลายกลุ่มก็ได้ ซึ่งกระบวนการนี้เรียกว่า การกำหนดตลาดเป้าหมาย (target marketing) (มณฑกานติ ชูชูวงศ์, 2562)
การสรุปความ	ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์ (2551, หน้า 184–235) กล่าวถึงการสร้างวัฒนธรรมในเมืองหลวงพระบางสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเพื่อการท่องเที่ยวในประเด็นพื้นที่แห่งการประดิษฐ์สร้างประเพณีพิธีกรรมใหม่ของรัฐชาติสังคมนิยมลาว โดยยกตัวอย่างการประดิษฐ์ประเพณีงานบุญปีใหม่ซึ่งในอดีตเป็นงานบุญตามปฏิทินจันทรคติโดยในวันแรม 1 ค่ำ ถึงแรม 3 ค่ำ เดือน 5 ของทุกปีเมื่อการท่องเที่ยวเข้ามายังเมืองหลวงพระบาง แม้ว่าวัน เวลา และสถานที่จัดงานบุญปีใหม่จะยังคงเหมือนเดิม แต่พบว่ารูปแบบและความหมายของงานเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ที่มา : บุญยสฤษฎ์ อเนกสุข (2559)

ตารางที่ 5.2 วิธีการเขียนเรียงเรียงบทบทวรรณกรรม (ต่อ)

วิธีการ	ตัวอย่างการเขียน
การ ประเมิ นค่า	ในระยะเวลาประมาณ 50 ปีที่ผ่านมา ได้มีองค์การและนักการตลาดหลายท่านที่พยายามให้คำนิยามคำว่าบริการ โดยเรียงลำดับตามระยะเวลาดังต่อไปนี้ 1. "การบริการ คือ กิจกรรม ผลประโยชน์ หรือความพึงพอใจที่ถูกเสนอขายหรือจัดไว้ให้ ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการขายสินค้า" (สมาคมการตลาดแห่งสหรัฐอเมริกา 1960, 21) 2. "การบริการเป็นกิจกรรมที่ถูกเสนอขาย ซึ่งให้ผลตอบแทนในรูปของผลประโยชน์และความพึงพอใจ โดยปราศจากการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพในตัวสินค้า" (Blois 1974, 157) 3. "การบริการ คือ กิจกรรมหรือผลประโยชน์ใด ๆ ก็ตาม ที่บุคคลหนึ่งสามารถเสนอให้อีกบุคคลหนึ่ง ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่อาจจับต้องได้ และไม่ทำให้เกิดความเป็นเจ้าของใด ๆ ทั้งสิ้น การผลิตบริการนี้อาจจะเกี่ยวข้องหรือไม่เกี่ยวข้องกับการผลิตสินค้าก็ได้" (Kotler and Bloom 1984, 147; Kotler 1988, 477) 4. "การบริการ คือ กิจกรรม หรือชุดของกิจกรรมที่โดยทั่วไปอาจจับต้องได้ซึ่งตามปกติมักจะเกิดขึ้นเมื่อมีการติดต่อกันระหว่างลูกค้ากับพนักงานผู้ให้บริการ และ/หรือกับทรัพยากรที่มีตัวตนหรือสินค้า และ/หรือระบบของผู้ให้บริการนั้น ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาให้กับลูกค้านั่นเอง" (Gronroos 1990, 27) 5. "การบริการ คือ การกระทำ กระบวนการ และผลการปฏิบัติงาน (Zeithaml and Bitner 2000) เมื่อพิจารณาคำนิยามความหมายของ "การบริการ" โดยรวมทั้ง 5 ความหมายนั้น จะเห็นว่าความหมายที่ 1-3 อธิบายว่าบริการมักจะเกี่ยวข้องกับตัวสินค้าที่จับต้องได้ ซึ่งนักการตลาดบริการในปัจจุบันไม่เช่นนั้นแล้ว ความหมายที่ 4 ใช้ข้อความอธิบายที่ค่อนข้างยาวและซับซ้อน ทำให้ยากแก่การทำความเข้าใจและการจดจำ ส่วนความหมายที่ 5 นั้นเน้นว่าบริการเป็นกระบวนการ และ เป็นการอธิบายคำว่าบริการที่สั้น กระชับ เข้าใจได้ง่าย และนิยมใช้กันมากที่สุดความหมายหนึ่งในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ดัดแปลงจาก : ชิริกิติ นวรัตน์ ณ อยู่ธยา (2558)

ตารางที่ 5.3 ตัวอย่างวิธีการกล่าวซ้ำ

วิธีการ	ข้อความต้นฉบับ	ตัวอย่างการเขียน
การเรียบเรียงใหม่	การท่องเที่ยวเชิงอาหารเกิดขึ้นเนื่องจากกระแสวัฒนธรรมการบริโภคอาหารจานด่วน (fast food) เช่น วัฒนธรรมการกลายเป็นแม็คโดนัลด์ (McDonaldization) ที่ขยายสาขาไปทั่วโลก ซึ่งไม่เพียงแต่เป็นการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและชนชั้นกลางในสังคมแล้วยังหมายถึงการกำหนดมาตรฐานทางอาหารในฐานะสัญลักษณ์ของความทันสมัยและความเจริญแบบสังคมเมืองเพื่อลดทอนคุณค่าและความหมายของอาหารในท้องถิ่น ภายใต้ที่ความสะดวกสบายเนื่องจากมีความรวดเร็ว (Fast) และหารับประทานได้ทุกที่ในโลก ซึ่งทำให้คนในท้องถิ่นโดยเฉพาะที่อยู่ในประเทศด้อยพัฒนามีความรู้สึกถูกลดทอนคุณค่าจากการสร้างมาตรฐานอาหารแบบตะวันตก (บุญยสฤษฎ์ อเนกสุข, 2559)	การท่องเที่ยวเชิงอาหารเกิดขึ้นจากกระแสวัฒนธรรมการรับประทานอาหารแบบเร่งด่วน (fast food) ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด เช่น วัฒนธรรมการกลายเป็นแม็คโดนัลด์ (McDonaldization) ที่แพร่กระจายไปทั่วโลก วัฒนธรรมนี้ไม่ได้ตอบโจทย์ความต้องการในหมู่นักท่องเที่ยวและชนชั้นกลางในสังคมเมืองเท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึงมาตรฐานด้านอาหารซึ่งกำหนดโดยชาติตะวันตกในฐานะตัวแทนของความทันสมัยและความก้าวหน้าของสังคมเมือง ที่เน้นความสะดวกรวดเร็วในการบริโภคและการซื้อหาสินค้าอย่างง่ายดาย แต่ในทางกลับกันกลับทำให้คนท้องถิ่น โดยเฉพาะในประเทศที่เคยเป็นอาณานิคม รู้สึกว่ามาตรฐานอาหารของชาติตะวันตกได้ลดทอนอัตลักษณ์และคุณค่าดั้งเดิมของตนไป (บุญยสฤษฎ์ อเนกสุข, 2559)

ตารางที่ 5.3 ตัวอย่างวิธีการกล่าวซ้ำ (ต่อ)

วิธีการ	ข้อความต้นฉบับ	ตัวอย่างการเขียน
การสลับที่	การบริหารค่าตอบแทนเป็นการกำหนดค่าตอบแทนที่บุคลากรพึงได้รับจากองค์กรธุรกิจ ซึ่งควรมีการจัดการที่เป็นระบบโดยการจัดทำให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน คือการจัดกลุ่มค่าตอบแทนโดยพิจารณาเปรียบเทียบกับข้อมูลอัตราค่าตอบแทนในตลาดแรงงานท่องเที่ยว หรือเปรียบเทียบกับค่าตอบแทนภายในองค์กรที่มีอยู่ เพื่อให้เกิดความยุติธรรม เหมาะสมและถูกต้อง ค่าตอบแทนอาจมีทั้งที่เป็นตัวเงิน เช่น เงินเดือน ค่าล่วงเวลา ค่านายหน้า ค่าเซอร์วิส ค่าทิป หรือที่ไม่เป็นตัวเงิน เช่น สิทธิการลาต่าง ๆ ค่ารักษาพยาบาล รวมทั้งประโยชน์และบริการที่มักพบเห็นในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เช่น การให้เครื่องบิน อาหาร และที่พัก เป็นต้น (ราณี อธิชัยกุล, 2557)	การบริหารค่าตอบแทน คือ กระบวนการกำหนดผลตอบแทนที่พนักงานขององค์กรควรได้รับอย่างเป็นระบบและมีมาตรฐานเดียวกัน ซึ่งมักใช้วิธีจัดกลุ่มค่าตอบแทนโดยอ้างอิงจากอัตราค่าตอบแทนในตลาดแรงงานด้านการท่องเที่ยว หรือเปรียบเทียบเฉพาะภายในองค์กร โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและเหมาะสม ทั้งนี้ ค่าตอบแทนอาจอยู่ในรูปตัวเงิน เช่น เงินเดือน ค่านายหน้า ค่าทิป ค่าเซอร์วิส ค่าล่วงเวลา รวมไปถึงผลประโยชน์อื่น ๆ ที่ไม่ใช่ตัวเงิน เช่น ค่ารักษาพยาบาล สิทธิการลา อาหาร ที่พัก เครื่องแบบพนักงาน (ราณี อธิชัยกุล, 2557)
การแทน	ลักษณะบางประการของทรัพยากรวัฒนธรรมที่แตกต่างกันจากทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ทรัพยากรวัฒนธรรมนั้น เป็นทรัพยากรที่ไม่สามารถหาอะไรมาทดแทนหรือปลูกใหม่ได้ (non-renewable resources) ไม่เหมือนทรัพยากรธรรมชาติบางอย่างที่ปลูกทดแทนหรือสร้างขึ้นมาใหม่ได้ (เช่น ต้นไม้ น้ำ สัตว์ เป็นต้น) (ธนิช เลิศชาญฤทธ์, 2559)	ลักษณะประการหนึ่งที่ทำให้ทรัพยากรวัฒนธรรมแตกต่างจากทรัพยากรธรรมชาติก็คือ ทรัพยากรวัฒนธรรมไม่สามารถสร้างขึ้นใหม่ทดแทนของเดิม (non-renewable resources) ขณะที่ทรัพยากรธรรมชาติบางประเภท เช่น ต้นไม้ น้ำ สัตว์ สามารถฟื้นฟูใหม่ได้ (ธนิช เลิศชาญฤทธ์, 2559)
		หมายเหตุ : แทนที่ “ทรัพยากรที่ไม่สามารถหาอะไรมาทดแทนหรือปลูกใหม่ได้” ด้วยคำอื่น

ตารางที่ 5.3 ตัวอย่างวิธีการกล่าวซ้ำ (ต่อ)

วิธีการ	ข้อความต้นฉบับ	ตัวอย่างการเขียน
การจัด โครงสร้าง ใหม่	สาเหตุที่กิจกรรมการตลาด (Event Marketing) มีอิทธิพลสามารถกระตุ้นให้เกิดความสนใจในบริการ หรือต้องการตัดสินใจซื้อสินค้าต่าง ๆ เนื่องจากรูปแบบกิจกรรมได้ถูกออกแบบและกำหนดให้มีความน่าสนใจ น่าตื่นเต้น การจัดและตกแต่งสถานที่ที่สวยงาม สามารถดึงดูดผู้คนที่ผ่านมาที่สำคัญได้นำเอาบุคคลต่าง ๆ ที่ถูกนำมาใช้อ้างอิงในสินค้าและบริการมาร่วมงานด้วย เช่น ศิลปิน ดารา และคนดังที่เป็นที่รู้จักของสังคมมาเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรม แม้จะมีข้อควรระวังว่าหากนำพรีเซ็นเตอร์ดังกล่าวมา กิจกรรมการตลาดที่จัดขึ้น แล้วมีแฟนคลับรวมทั้งผู้ที่หลงใหลมาร่วมกิจกรรมเป็นจำนวนมาก อาจทำให้ความสนใจในตัวสินค้าและบริการมีน้อยกว่าบุคคลที่นำมาอ้างอิงหรือพรีเซ็นเตอร์ ซึ่งความจริงก็เป็นเช่นนั้น เพราะหากดารานั้น ๆ เดินออกจากงาน กิจกรรมนำเสนอสินค้าก็จะเสียแหล่งทันที ดังนั้น นักการตลาดที่ต้องการนำเอากิจกรรมดังกล่าวมาขับเคลื่อนแบรนด์ให้เป็นที่รู้จักของลูกค้า จำเป็นต้องวางแผนอย่างรอบคอบ โดยเฉพาะรูปแบบของการจัดกิจกรรมจะต้องใช้กลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อดึงดูดให้กลุ่มเป้าหมายอยู่กับงานอย่างต่อเนื่อง (กฤษฎิกา คงสมพงษ์, 2561)	นักการตลาดที่ต้องการนำพรีเซ็นเตอร์สินค้า เช่น ศิลปิน ดารา หรือบุคคลที่มีชื่อเสียงมาเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการตลาด (Event Marketing) เพื่อสร้างการรับรู้และส่งเสริมภาพลักษณ์ของตราสินค้า รวมไปถึงกระตุ้นให้เกิดสนใจและความต้องการซื้อผลิตภัณฑ์ จำเป็นต้องมีการวางแผนอย่างรอบคอบ โดยเฉพาะการออกแบบกิจกรรมที่สามารถดึงดูดให้กลุ่มเป้าหมายมีส่วนร่วมกับการงานอย่างต่อเนื่อง แม้การปรากฏตัวของพรีเซ็นเตอร์จะช่วยเรียกความสนใจจากผู้เข้าร่วมงานได้เป็นจำนวนมากก็จริง แต่ก็มีประเด็นที่ควรระวัง คือ แฟนคลับหรือผู้ชื่นชอบพรีเซ็นเตอร์ท่านนั้น อาจให้ความสนใจต่อสินค้าและบริการไม่มากเท่าที่ควร เพราะมุ่งความสนใจไปยังตัว พรีเซ็นเตอร์มากกว่า สังเกตได้ว่าบ่อยครั้งซึ่งทันทีที่ดาราหรือคนดังเดินทางออกจากงาน ความศึกักในกิจกรรมก็จะลดลงอย่างเห็นได้ชัด (กฤษฎิกา คงสมพงษ์, 2561)

หมายเหตุ : จัดโครงสร้างการนำเสนอใหม่ โดยนำบทสรุปขึ้นก่อนแล้วตามด้วยเหตุผลสนับสนุน

6. พยายามชี้ให้เห็นว่า งานวิจัยที่ผ่านมาในอดีตยังมีส่วนที่ไม่สมบูรณ์ หรือยังมีช่องว่างความรู้บางอย่างที่ยังไม่มีคำตอบที่ชัดเจนและมีความจำเป็นต้องมีการศึกษาเพิ่มเติม เพื่อให้ผู้อ่านมองเห็นความจำเป็นและประโยชน์ที่จะได้รับการศึกษาวิจัย

7. ผู้วิจัยควรนำเสนอความคิดเห็นที่มีต่องานวิจัยบนพื้นฐานของทฤษฎี เช่น การประเมินคุณค่าจุดแข็งจุดอ่อนของงานแต่ละงาน ไม่ควรนำมาความรู้สึกส่วนตัวมาปะปน และควรวิจารณ์โดยพิจารณาที่ผลงานมากกว่าตัวบุคคล

8. ควรนำเสนอเฉพาะวรรณกรรมที่มีเนื้อหาตรงหรือเกี่ยวข้องกับงานวิจัยหรือตัวแปรที่ศึกษา ไม่ควรนำงานวิชาการที่เกี่ยวข้องน้อยมาเขียนเรียงเรียงเพื่อทำให้ดูมีเนื้อหามาก เพราะจะทำให้บททบทวนวรรณกรรมเปล่าประโยชน์และด้อยคุณค่า

9. หลีกเลี่ยงการคัดลอกเนื้อหาจากบทคัดย่องานวิจัย เนื่องจากจะทำให้ผู้วิจัยไม่สามารถเก็บประเด็นสำคัญมาสู่การสังเคราะห์งานวิจัยได้

10. ควรมีการเขียนสรุปประเด็นสำคัญของการทบทวนวรรณกรรมแต่ละตอน และมีการสรุปรวบยอดผลการทบทวนวรรณกรรมในลักษณะการหมวดประเด็นต่าง ๆ เข้าด้วยกันในตอนท้าย โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับความหมาย แนวคิด ทฤษฎี หลักการ แนวปฏิบัติ ซึ่งได้รวบรวมมาจากแหล่งข้อมูลหลาย ๆ แหล่งประกอบกัน เพื่อแสดงให้เห็นว่าผู้วิจัยสังเคราะห์เอกสารมาอย่างดี ขอบกพร่องที่พบบ่อยในการเขียนรายงานการวิจัย คือ ผู้วิจัยมักคัดลอกข้อมูล เช่น คำนิยามศัพท์ มาจากเอกสารหลาย ๆ ฉบับ แล้วนำมาเรียงต่อ ๆ กัน และเขียนสรุปในตอนท้าย วิธีการดังกล่าวอาจทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกถึงความซ้ำซาก น่าเบื่อหน่าย ส่วนวิธีการที่เหมาะสมนั้น ผู้วิจัยควรเขียนสรุปในลักษณะประมวลและสังเคราะห์องค์ความรู้ด้วยภาษาของตนเอง ยกตัวอย่างวิธีที่ไม่ควรทำและตัวอย่างวิธีที่ควรทำ ดังนี้ (กองกฤษณ์ โตชัยวัฒน์, 2560)

วิธีการที่ไม่ควรทำ

A (ปีที่พิมพ์) นิยามว่า การท่องเที่ยวเชิงฟื้นฟูสร้าง (regenerative tourism) หมายถึง.....

B (ปีที่พิมพ์) นิยามว่า การท่องเที่ยวเชิงฟื้นฟูสร้าง หมายถึง

C (ปีที่พิมพ์) นิยามว่า การท่องเที่ยวเชิงฟื้นฟูสร้าง หมายถึง

จากนิยามข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงฟื้นฟูสร้าง หมายถึง

.....

วิธีการที่ควรทำ

จากการทบทวนวรรณกรรมของ A (ปีที่พิมพ์), B (ปีที่พิมพ์) และ C (ปีที่พิมพ์) สามารถสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงฟื้นฟูสร้าง (regenerative tourism) หมายถึง

.....

11. ระบุแหล่งที่มาของงานวิจัย เพื่อให้ผู้อ่านตัดสินใจได้ว่า แหล่งที่มาของข้อมูลมีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด และสามารถอ่านเนื้อหาเพิ่มเติมได้จากแหล่งใด อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยไม่จำเป็นต้องอ้างอิงข้อมูลทั่วไป ที่ใคร ๆ ก็ทราบดีอยู่แล้ว เช่น โลกกลม กรุงเทพมหานครเป็นเมืองหลวงของประเทศไทย ยาเสพติดเป็นพิษต่อร่างกาย ฯลฯ แต่ควรระบุแหล่งข้อมูลเฉพาะที่มีลักษณะเจาะจง เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ข้อมูลทางสถิติ แนวคิดทฤษฎี เป็นต้น แต่เมื่อใดที่นักวิจัยเกิดความลังเลว่า ข้อมูลใดเป็นที่ทราบกันดีโดยทั่วไปหรือไม่ มีข้อเสนอแนะว่า นักวิจัยควรอ้างอิงมากกว่ากล่าวอ้างลอย ๆ เพื่อป้องกันมิให้เกิดความเสี่ยงว่าเป็นการลักลอบผลงานผู้อื่น (ภานุมาศ ชัดเงางาม, 2552) นอกจากนี้ ผู้เขียนควรอ้างอิงเอกสารเท่าที่จำเป็น ไม่ควรอ้างอิงเอกสารพร่ำเพรื่อเพราะอาจทำให้เนื้อหาขาดความกระชับและเสียอรรถรสในการอ่าน (สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ, 2558) ทั้งนี้ การอ้างอิงแหล่งข้อมูลมักใช้วิธีการอ้างอิงแทรกในเนื้อหา (in-text citation) ซึ่งเป็นไปตามรูปแบบที่แต่ละหน่วยงานกำหนด นอกจากนี้ ผู้วิจัยควรตรวจสอบรายการอ้างอิงแทรกในเนื้อหากับรายการอ้างอิงท้ายเล่มให้ครบถ้วนตรงกัน

ทั้งนี้ การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา มี 2 วิธีหลัก ๆ คือ (1) ระบุผู้แต่งและปีที่พิมพ์ไว้ภายในวงเล็บท้ายข้อความที่อ้างถึง (2) ระบุผู้แต่งนอกวงเล็บ และปีที่พิมพ์ในวงเล็บหน้าข้อความที่อ้างถึง ซึ่งมีหลักการเขียนตามแนวทางของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (2553) ดังนี้

1) ระบุผู้แต่งและปีที่พิมพ์ของแหล่งข้อมูลที่อ้างอิงสำหรับการอ้างอิงทั้ง 2 แบบ กรณีแหล่งข้อมูลภาษาไทย ระบุชื่อและนามสกุลผู้แต่ง และตามด้วยปีที่พิมพ์ เอกสารภาษาต่างประเทศ ระบุเฉพาะนามสกุลผู้แต่งและตามด้วยปีที่พิมพ์ ตัวอย่างเช่น

- (มิ่งสรรพ ขาวสะอาด, 2565)
- (Hallard, 2025)
- มนต์ภัทร์ เมชลิน (2557) สรุปว่า.....
- Hallard (2025) ให้ความเห็นว่า.....

2) กรณีผู้แต่งมี 2 คน ใช้ “และ” หรือ “and” เชื่อมระหว่างผู้แต่งทั้ง 2 คน ตัวอย่างเช่น

- (สุจิตรา หนูมี และ เจริญชัย เอกมาไพศาล, 2563)
- Bailey and Russell (2012) เสนอว่า...

3) กรณีผู้แต่งมีจำนวน 3 คน ให้ระบุผู้แต่งทุกคนในการอ้างอิงครั้งแรก ส่วนการอ้างอิงครั้งถัดไป ให้ระบุเพียงผู้แต่งคนแรกและตามด้วย “และคณะ” หรือ “*et al.*” ตัวอย่างเช่น

- (ขวัญฤทัย ครองยุติ, เสี่ยม บัญพัจน์, และญาณัท ศิริสาร, 2568)
- (ขวัญฤทัย ครองยุติ และคณะ, 2568)
- Yang, Yang, and Huang (2025) แนะนำว่า.....
- งานวิจัยของ Yang *et al.* (2025) ชี้ให้เห็นว่า.....

4) กรณีผู้แต่งมีมากกว่า 3 คน ให้ระบุชื่อผู้แต่งเฉพาะคนแรกและต่อด้วย “และคณะ” หรือ “*et al.*” ตัวอย่างเช่น

- (ปีทมล อินทสุวรรณ และคณะ, 2568)
- Qiu *et al.* (2025) สรุปว่า.....

5) กรณีอ้างอิงแหล่งข้อมูลหลายแหล่งในคราวเดียวกัน ให้ระบุแหล่งข้อมูลทั้งหมดในวงเล็บเดียวกัน โดยใช้เครื่องหมายอัฒภาค (;) คั่นระหว่างแหล่งข้อมูลแต่ละแหล่ง โดยเรียงลำดับจากปีที่พิมพ์น้อยไปหามาก ตัวอย่างเช่น

– (เสรี บุญรัตน์, 2565; วงษ์จันทร์ ไพโรจน์ และภาณุมาศ เกตุแก้ว, 2567)

– (Gao, 2020; Li, 2021; Chan 2023; Ma and Wang, 2025)

6) กรณีที่ปีที่พิมพ์ซ้ำกัน ให้ใช้อักษร ก ข ค สำหรับเอกสารภาษาไทย และ a b c สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ หากอ้างอิงพร้อมกันในคราวเดียวให้ใช้เครื่องหมายจุลภาค (,) คั่นระหว่างปี ตัวอย่างเช่น

– โสพิศพิไล ทองใส (2564ก, 2564ข) เสนอว่า.....

– (Blomstervik and Olsen, 2022a, 2022b)

7) กรณีผู้แต่งคนเดียวกันหรือชุดเดียวกัน แต่ต่างปีที่พิมพ์ ให้ใช้เครื่องหมายจุลภาค (,) คั่นระหว่างปี โดยเรียงลำดับจากปีที่พิมพ์น้อยไปหามาก ตัวอย่างเช่น

– (ปีทมล อินทสุวรรณ, 2562, 2564)

– ผลการวิจัยของ Moyle and Weaver (2021, 2024) ได้ข้อสรุปว่า

.....

8) ในกรณีที่จำเป็นต้องอ้างอิงสองทอด เนื่องจากไม่สามารถสืบค้นเอกสารต้นฉบับได้ สามารถทำได้ 2 ลักษณะ คือ

(1) เขียนชื่อผู้ที่นำผลงานผู้อื่นมาอ้างอิงก่อน แล้วตามด้วยเจ้าของผลงานต้นฉบับ โดยใช้ “อ้างถึง” หรือ “cited” คั่นระหว่างชื่อทั้งสอง ยกตัวอย่างเช่น

– (นิตินันท์ ศรีสุวรรณ และ ปุริปัญญวิทย์ ธนนาถเขาวรินทร์, 2566 อ้างถึง Hunter, 2015)

– (McLennan, 2022 cited Casali, 2000)

(2) เขียนชื่อเจ้าของผลงานต้นฉบับก่อน แล้วตามด้วยผู้นำผลงานมาอ้างอิง โดยใช้ “อ้างใน” หรือ “cited in” คั่นระหว่างชื่อทั้งสอง ยกตัวอย่างเช่น

– (Hunter, 2015 อ้างใน นิตินันท์ ศรีสุวรรณ และ ปุริปัญญวิทย์ ธนนาถเขาวรินทร์, 2566)

– (Casali, 2000 cited in McLennan, 2022)

11. ในกรณีที่มีงานวิจัยในประเด็นหรือใช้แบบแผนการวิจัยในลักษณะเดียวกันหลายชิ้น ผู้วิจัยอาจจะบ่งชี้จำนวนงานวิจัยที่พบว่ามีกี่ชิ้น รวมทั้งทำเป็นตารางเปรียบเทียบการใช้ตัวแปรของงานวิจัยแต่ละชิ้นก็ได้

ในที่นี้จะยกตัวอย่างตารางสังเคราะห์ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับตัวชี้วัดการจัดการพิพิธภัณฑ์ด้านกิจกรรมของ ผุสดี คัมรักษา (2563) มีรายละเอียดดังนี้

การจัดการพิพิธภัณฑ์ด้านกิจกรรม

กิจกรรมถือเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว โดยมีความสำคัญต่อการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยวยังจุดหมายปลายทาง (Daria and Andrzej, 2018) โดยกิจกรรมในพิพิธภัณฑ์ส่วนมากจะเป็นกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ที่จัดขึ้นพร้อมกับการจัดแสดงนิทรรศการต่าง ๆ เพื่อดึงดูดความสนใจจากผู้เข้าชมให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ เกิดการปฏิสัมพันธ์ร่วมกับผู้เข้าชมพิพิธภัณฑ์ท่านอื่น ๆ ตลอดจนสามารถสร้างบรรยากาศภายในพิพิธภัณฑ์ให้สนุกสนาน มีชีวิตชีวา ไม่น่าเบื่อ (กานต์วีชมเขย, 2557) ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาตัวชี้วัดของกิจกรรมภายในพิพิธภัณฑ์ซึ่งสามารถสรุปออกมาได้ดังตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.11 ตัวชี้วัดด้านกิจกรรม

ผู้แต่ง	ความหลากหลาย	ความสนุกสนาน เพลิดเพลิน	การกระตุ้นการมีส่วนร่วม	กิจกรรมเสริม
Sheng and Chen (2012)		√		
Conti and Pencarelli (2017)				√
Daria and Andrzej (2018)	√		√	√
Manna and Palumbo (2018)				√
มนัญญา นวลศรี (2552)	√	√		
สำนักศิลปะและวัฒนธรรม ม.ราชภัฏพิบูลสงคราม (2555)			√	
ณัฏฐาพร ศรีวิลาศ (2556)	√		√	√

ผู้แต่ง	ความ หลากหลาย	ความสนุกสนาน เพลิดเพลิน	การกระตุ้นการ มีส่วนร่วม	กิจกรรมเสริม
กานต์วี ชมเชย (2557)	✓	✓	✓	
ปฐมพร สงวนแก้ว (2557)	✓		✓	✓
ปรีดี ปลื้มสำราญกิจ และฟ้า วิไลขำ (2561)	✓	✓	✓	
รวม	6	4	6	5

จากการศึกษาข้างต้น พบว่า การจัดกิจกรรมภายในพิพิธภัณฑ์ควรมีลักษณะที่เอื้อต่อการส่งเสริมความรู้ ดังนี้ 1) กิจกรรมมีความหลากหลาย เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เข้าชมที่มีหลากหลายกลุ่ม รวมถึงส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ได้หลายรูปแบบ (Daria and Andrzej, 2018; กานต์วี ชมเชย, 2557; ปฐมพร สงวนแก้ว, 2557) 2) กิจกรรมมีความสนุกสนาน เพลิดเพลิน เพื่อไม่ให้เกิดความรู้สึกละเลินเล่อในการเที่ยวชม เช่น การเล่นเกมสลับปัญหา ใบคำศัพท์ เป็นต้น (Sheng and Chen, 2012; กานต์วี ชมเชย, 2557; ปรีดี ปลื้มสำราญกิจ และ ฟ้า วิไลขำ, 2561) 3) กิจกรรมต้องสามารถกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมทั้งการมีส่วนร่วมระหว่างพิพิธภัณฑ์และการมีส่วนร่วมระหว่างผู้เข้าชมด้วยกัน เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกัน (Daria and Andrzej, 2018; ญัฐฎาพร ศรีวิลาศ, 2556; ปฐมพร สงวนแก้ว, 2557; สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรสุคนธ์, 2555) และ 4) กิจกรรมเสริมหรือกิจกรรมพิเศษซึ่งต้องมีความสอดคล้องกับการเรียนรู้หรือการจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์ เช่น พิพิธภัณฑ์ด้านศิลปวัฒนธรรม ควรมีการจัดกิจกรรมฝึกอบรมด้านศิลปะพื้นบ้าน งานหัตถกรรม การรำละครหรือการทำอาหารพื้นเมือง นอกจากนี้ อาจมีการจัดกิจกรรมเสวนา ปาฐกถาเกี่ยวกับหัวข้องานแสดงในพิพิธภัณฑ์หรือหัวข้อที่เป็นประเด็นทางสังคม เช่น การเมือง เทคโนโลยี เป็นต้น รวมไปถึงกิจกรรมที่ให้ผู้เข้าชมได้ร่วมสนุกเพื่อชิงรางวัล เช่น การประกวดวาดภาพ การประกวดภาพถ่ายตามหัวข้อที่พิพิธภัณฑ์กำหนด ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ล้วนแล้วแต่สร้างประสบการณ์ให้กับผู้มาเที่ยวชมพิพิธภัณฑ์ทั้งสิ้น (Conti and Pencarelli, 2017; Daria and Andrzej, 2018; ญัฐฎาพร ศรีวิลาศ, 2556; ปฐมพร สงวนแก้ว, 2557) จากการทบทวนวรรณกรรมจะเห็นว่า กิจกรรมเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้พิพิธภัณฑ์เกิดความเคลื่อนไหว มีชีวิตชีวา เป็นสิ่งที่กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ ได้ทดลองสิ่งแปลกใหม่ รวมถึงการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับความเคลื่อนไหว มีชีวิตชีวา เป็นสิ่งที่กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ ได้ทดลองสิ่งแปลกใหม่ รวมถึงการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับผู้อื่น ซึ่งจะทำให้เกิดการแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ระหว่างกัน ทำให้แต่ละบุคคลมีโลกทัศน์ที่กว้างขึ้น อีกทั้งกิจกรรมภายในพิพิธภัณฑ์ยังสามารถสร้างความพึงพอใจและ

สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้กลับมาเที่ยวซ้ำได้ โดยที่พิพิธภัณฑ์จะต้องมีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและสร้างสรรค์กิจกรรมแปลกใหม่ให้เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา เพื่อดึงดูดความสนใจจากนักท่องเที่ยว ดังนั้น ผู้วิจัยสามารถตั้งสมมติฐานได้ว่า

“H3 ปัจจัยด้านกิจกรรมมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจมาเที่ยวพิพิธภัณฑ์ของนักท่องเที่ยวกลุ่มเจนเอเรชันวาย”

ที่มา : ผุสดี คุ่มรักษา (2563)

12. เนื้อหาที่นำมาเขียนบทบทวนวรรณกรรม ควรมีความทันสมัยและเป็นปัจจุบันมากที่สุด โดยเฉพาะวรรณกรรมจำพวกงานวิจัยและข้อมูลเชิงบริบทพื้นที่ที่ศึกษา สำหรับเอกสารที่มาจากงานวิจัย เช่น รายงานการวิจัย บทความวิจัย วิทยานิพนธ์ไม่ควรมีอายุเก่าเกิน 10 ปี (ฉลาด จันทรสมบัติ และ ทองสง่า ผ่องแผ้ว, 2555) เพื่อให้ได้องค์ความรู้ล่าสุดที่จำเป็นต่อการตั้งสมมติฐานหรือวิเคราะห์ข้อมูล

13. เนื้อหาในบทบทวนวรรณกรรมต้องสะท้อนกรอบแนวคิดการวิจัย โดยต้องมีการนำเสนอแนวคิดและทฤษฎีอย่างครบถ้วน เพื่อแสดงให้เห็นว่า กรอบแนวคิดการวิจัยมีแนวคิดและทฤษฎีรองรับ ไม่ใช่เกิดขึ้นลอย ๆ โดยผู้วิจัยคิดนึกขึ้นเอง

ในที่นี้จะยกตัวอย่างการเขียนบทบทวนวรรณกรรม จำนวน 2 ตัวอย่าง ตัวอย่างแรกเกี่ยวข้องกับการเรียบเรียงบทบทวนแนวคิดและทฤษฎีหัวข้อ “ภาพลักษณ์ตราสินค้าทางการท่องเที่ยว” ของ ณัฐวุฒิ วิทา และสุวารี นามวงศ์ (2561) และตัวอย่างที่ 2 เกี่ยวข้องกับการเรียบเรียงบทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในหัวข้อ “คุณค่าเชิงประสบการณ์จากแหล่งท่องเที่ยวตามรอยภาพยนตร์” ของ กุณฑล เพ็ชรเสนา (2564) โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพลักษณ์ตราสินค้าทางการท่องเที่ยว

จากอดีตจนถึงปัจจุบัน มีผู้ให้ความหมายของภาพลักษณ์ตราสินค้าไว้อย่างมากมาย โดยส่วนใหญ่มุ่งเน้นความคิดของบุคคลที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยว ตัวอย่างเช่น Lawson and Baud-Bovy (1977) ได้ให้ความหมายภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวว่า การแสดงออกของความรู้ทั้งหมด ความประทับใจ อคติและอารมณ์ผ่านสิ่งเฉพาะหรือกลุ่มที่มีอยู่ในแหล่งท่องเที่ยว ส่วน Baloglu and Brinberg (1997) ให้ความหมายของภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวว่า มวลรวมของความเชื่อ ความคิดและความประทับใจ ซึ่งบุคคลมาต่อสถานที่หรือจุดหมายปลายทาง ในขณะที่ Tasci *et al.* (2007) มองว่า ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยว คือระบบเชิงปฏิสัมพันธ์ของความทรงจำ ทักษะ ความรู้สึก การสร้างภาพในใจและความรู้ของนักท่องเที่ยวต่อจุดหมายปลายทาง จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวประกอบด้วย 3 องค์ประกอบที่สัมพันธ์กัน ได้แก่ ความรู้คิด (cognitive) อารมณ์ความรู้สึก (affective) และความตั้งใจ (conative) (Gartner, 1993, 1996) ผู้วิจัยจึงสรุปว่า ภาพลักษณ์ หมายถึง ความรู้ ความเชื่อ ความประทับใจ อารมณ์ของบุคคลซึ่งมีต่ออัตลักษณ์ ที่บ่งบอกถึงตัวตนของแหล่งท่องเที่ยว

ภาพลักษณ์ตราสินค้าทางการท่องเที่ยวในปัจจุบัน มีบทบาทสำคัญในการสร้างการรับรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว (Vitic-Cetkovic *et al.*, 2015) และเป็นกลยุทธ์ทางการตลาดที่ทำให้แหล่งท่องเที่ยวประสบความสำเร็จ (Matiza and Oni, 2014) เนื่องจากภาพลักษณ์ตราสินค้าการท่องเที่ยว ส่งผลต่อความได้เปรียบด้านการแข่งขัน (LoiandSentosa, 2015) และสร้างความแตกต่างจากคู่แข่งในอุตสาหกรรม (Ji and Wall, 2015; Saeedi and Heidarzadeh Hanzae, 2018) ทั้งนี้ การรักษาไว้ซึ่งชื่อเสียงด้านคุณภาพและความดึงดูดใจ เพื่อให้นักท่องเที่ยวรับรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวจะนำไปสู่การตระหนักและเลือกแหล่งท่องเที่ยว (Loureiro, 2014; Yu *et al.*, 2015; Papadimitriou *et al.*, 2015) กล่าวคือ ภาพลักษณ์ตราสินค้าจะมีความสำคัญต่อการประเมินทางเลือกและการตัดสินใจท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวทั้งก่อนการท่องเที่ยวและหลังจากการท่องเที่ยว โดยนักท่องเที่ยวจะหาข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวก่อนการตัดสินใจมาเยือน (Li-Hui *et al.*, 2015) และเมื่อมีประสบการณ์ในแหล่งท่องเที่ยวแล้ว ยังอาจส่งผลให้เกิดความภักดีต่อแหล่งท่องเที่ยวซึ่งแสดงออกในทั้งแง่พฤติกรรมมาท่องเที่ยวซ้ำ รวมทั้งการบอกต่อกันแบบปากต่อปาก (Buhalis, 1999; Zhang *et al.*, 2014; Smith *et al.*, 2015) ซึ่งนำไปสู่การเกิดรายได้ในแหล่งท่องเที่ยวในที่สุด นอกจากนี้ ภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวยังมีประโยชน์ต่อนักท่องเที่ยวในแง่ที่ช่วยลดความเสี่ยงด้านต่าง ๆ ทั้งทางด้านสังคม จิตวิทยา และความเสี่ยงด้านการเงินในการท่องเที่ยวอีกด้วย (Chew and Jahari, 2014)

ที่มา : ญัฐติ วิทา และสุวารี นามวงศ์ (2561)

คุณค่าเชิงประสบการณ์จากแหล่งท่องเที่ยวตามรอยภาพยนตร์

การรับรู้คุณค่าเชิงประสบการณ์จากแหล่งท่องเที่ยวตามรอยภาพยนตร์ของแต่ละบุคคลย่อมแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย ทั้งนี้ นักท่องเที่ยวจะมีการประเมินประสบการณ์ที่ตนได้รับระหว่างการเดินทาง ซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจเยือนซ้ำและการบอกต่อ โดยอาจแบ่งประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวได้ 2 แบบ คือ ประสบการณ์เชิงบวกและประสบการณ์เชิงลบ ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจและความประทับใจของนักท่องเที่ยวเป็นสำคัญ โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการบริการ การปฏิบัติตนของเจ้าบ้าน ตลอดจนสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ (Jin, Lee, & Lee, 2015) โดยพบว่า นักวิจัยหลายท่านได้ต่อยอดแนวความคิดเดิมที่ให้ความสำคัญกับคุณภาพการบริการไปสู่แนวคิดเรื่องคุณภาพประสบการณ์เพื่อให้เห็นมุมมองที่หลากหลายลึกซึ้งมากขึ้น (Jae Ko, Zhang, Cattani, & Pastore, 2011; Ko, & Pastore, 2005) โดยเชื่อว่า การประเมินคุณภาพประสบการณ์ของลูกค้าจะช่วยให้เข้าใจประสบการณ์การบริโภค โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตอบสนองทางอารมณ์และความต้องการทางจิตวิทยาของนักท่องเที่ยวในการเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี (Anastasopoulos, 1992; Cole, & Scott, 2004; Lam, & Hsu, 2006) ซึ่งเป็นหนึ่งในองค์ประกอบที่สำคัญสำหรับการกำหนดกลยุทธ์การตลาด เนื่องจากคุณค่าประสบการณ์เชิงบวกเป็นปัจจัยเชิงสาเหตุของความพึงพอใจการรับรู้ภาพลักษณ์และคุณค่าของนักท่องเที่ยว

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า คุณภาพประสบการณ์มีความสัมพันธ์กับหลายองค์ประกอบ และส่งผลกระทบต่อการรับรู้ของลูกค้าในหลายมิติ ตัวอย่างเช่น การศึกษาของ Dann (1996) พบว่า ประสบการณ์ต่อจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวและนำไปสู่การเยือนซ้ำ เช่นเดียวกับการศึกษาของ Cole, & Illum (2006) ที่พบว่า คุณภาพประสบการณ์มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจและความตั้งใจเชิงพฤติกรรมของผู้เข้าร่วมงานเทศกาล รวมไปถึง Kao et al. (2008) ที่พบว่า ประสบการณ์ที่มีคุณภาพมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจและความภักดีของผู้ใช้บริการสวนสนุก นอกจากนี้ Chen, & Chen (2010) ได้ข้อสรุปว่า คุณภาพของประสบการณ์เป็นตัวทำนายที่สำคัญของการรับรู้คุณค่า ความพึงพอใจ ความตั้งใจเชิงพฤติกรรมในนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดก

ทั้งนี้ ตัวชี้วัดคุณภาพประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวย่อมแตกต่างกันตามลักษณะของธุรกิจภายในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งมีความหลากหลาย (Chen, & Chen, 2010; Lian Chan, & Baum, 2007; Otto, & Ritchie, 1996) ตัวอย่างเช่น Otto, & Ritchie (1996) เห็นว่า แนวคิดคุณภาพบริการไม่เพียงพอต่อความเข้าใจความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ด้วยเหตุนี้ จึงได้จำแนกคุณภาพเชิงประสบการณ์ออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ สุนทรียรส ความสงบของจิตใจ การเข้าร่วม

และการยอมรับ เพื่อใช้สำหรับประเมินคุณภาพประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวในธุรกิจต่าง ๆ ได้แก่ โรงแรม สถานที่ท่องเที่ยว และสายการบิน ในขณะที่ Cole, & Scott (2004) ได้จำแนกคุณภาพประสบการณ์ของผู้ใช้บริการสวนสัตว์ออกเป็น 3 มิติ ได้แก่ ความบันเทิง การศึกษา และชุมชน ผลการศึกษา พบว่า คุณภาพของประสบการณ์มีความสัมพันธ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมกับคุณภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน ความพึงพอใจโดยรวม และความตั้งใจกลับมาเยือนซ้ำของนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ Kao et al. (2008) ได้ทำการประเมินคุณภาพประสบการณ์นักท่องเที่ยวใน 4 มิติ ได้แก่ การดื่มด่ำใจ ความประหลาดใจจากประสบการณ์ที่ไม่คาดคิด การเข้าร่วมกิจกรรม และความสนุกสนาน

การศึกษาเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวตามรอยภาพยนตร์ในมิติคุณค่าเชิงประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว ปรากฏให้เห็นจำนวนหนึ่ง เช่น งานวิจัยของ Kim (2012a) พบว่านักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์เชิงอารมณ์ (Emotional Experience) เมื่อเยี่ยมชมสถานที่ถ่ายทำซีรีส์ “แดจังกึม” ในขณะที่การศึกษาของ Kim and Kim (2018) พบว่า นักท่องเที่ยวที่ไปเยือนสถานที่ถ่ายทำภาพยนตร์ในเมืองฮองกงได้รับประสบการณ์ด้านโภชนาการดี และอธิบายเพิ่มเติมว่า ลักษณะเชิงประชากรศาสตร์ของนักท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน มีความเกี่ยวข้องกับประสบการณ์ที่ได้รับแตกต่างกัน Macionis (2004) สรุปในประเด็นนี้ว่า แหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะแตกต่างกันจะให้ประสบการณ์ที่แตกต่างกัน กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ คุณค่าเชิงประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวได้รับจะขึ้นอยู่กับคุณลักษณะของสถานที่ การตีความของนักท่องเที่ยว ตลอดจนการเสกสือต่าง ๆ จากรายละเอียดดังที่กล่าวมา สามารถอนุมานได้ว่าแหล่งท่องเที่ยวตามรอยภาพยนตร์แต่ละประเภทจะให้คุณค่าเชิงประสบการณ์ที่แตกต่างกัน ซึ่งมีมิติด้านคุณค่าเชิงประสบการณ์จากแหล่งท่องเที่ยวตามรอยภาพยนตร์สามารถสรุปได้ดังตาราง 6

คุณค่าเชิงประสบการณ์	ความหมาย
สุนทรียะ (hedonics)	การตอบสนองทางอารมณ์และความรู้สึก เช่น การจดจำ/ระลึกถึงความสนุกสนาน/เพลิดเพลิน หรือความตื่นเต้น
การยอมรับ (recognition)	มีความเชื่อมโยงกับคุณค่าและความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยวซึ่งเป็นที่รู้จักและได้รับการยอมรับ
การมีส่วนร่วม (participation)	การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับบริการหรือผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว เช่น การทำกิจกรรมต่าง ๆ ในแหล่งท่องเที่ยว
ความประทับใจ (impression)	ความประทับใจและภาคภูมิใจเมื่อได้มาเยือนแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งเกิดจากทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีในพื้นที่และเรื่องราวที่น่าสนใจเกี่ยวข้องกับสถานที่

คุณค่าเชิงประสบการณ์	ความหมาย
ความแปลกใหม่ (novelty)	การที่นักท่องเที่ยวได้พบกับสิ่งที่ยู้นอกเหนือจากความคุ้นเคยเป็นประสบการณ์ที่น่าจดจำในเชิงบวกและสนุกสนาน ซึ่งเกี่ยวข้องกับสิ่งใหม่ๆ และแตกต่างจากชีวิตประจำวันปกติ
ความจริงเสมือน (virtual reality)	เกี่ยวข้องกับการจำลองสถานที่/เหตุการณ์ให้นักท่องเที่ยวได้เห็นตามละคร/ภาพยนตร์เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์เสมือนจริง
ความชื่นชอบ (admiration)	การที่นักท่องเที่ยวมีความชื่นชอบในตัวละคร/ฉากจากวรรณกรรม/ภาพยนตร์ที่ได้อ่าน/ชม แล้วออกตามรอยภาพยนตร์เพื่อสัมผัสภาพนั้นด้วยตนเอง

จากมิติเกี่ยวกับคุณค่าเชิงประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวซึ่งรวบรวมมาข้างต้น การศึกษานี้จะได้ใช้เป็นแนวทางในการศึกษาคุณค่าเชิงประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวในบริบทแหล่งท่องเที่ยวตามรอยภาพยนตร์ เพื่อให้ทราบถึงลักษณะของประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวต้องการ ซึ่งจะช่วยให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตามรอยภาพยนตร์ให้สามารถส่งมอบคุณค่าเชิงประสบการณ์ได้อย่างเหมาะสม

ปรับปรุงจาก : กุณฑล เพ็ชรเสนา (2564)

บทสรุป

การทบทวนวรรณกรรมเป็นขั้นตอนสำคัญที่ช่วยสร้างรากฐานทางวิชาการให้แก่งานวิจัย โดยผู้วิจัยได้ทำความเข้าใจแนวคิดและทฤษฎี และสถานะขององค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่สนใจ เพื่อหลีกเลี่ยงความซ้ำซ้อน อีกทั้งค้นพบช่องว่างความรู้ที่สามารถพัฒนาเป็นประเด็นศึกษาต่อไป วรรณกรรมที่ใช้ในการทบทวนแบ่งได้เป็น 2 ประเภทหลัก ได้แก่ วรรณกรรมที่ไม่ได้มาจากการวิจัย และวรรณกรรมที่มาจาก การวิจัย ซึ่งประเภทหลังถือเป็นข้อมูลที่จำเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้องโดยตรง

กระบวนการทบทวนวรรณกรรมต้องอาศัยการคัดเลือกเอกสารอย่างมีหลักเกณฑ์โดยคำนึงถึงเกี่ยวข้อง คุณภาพ ความน่าเชื่อถือ และความทันสมัยของข้อมูล ขั้นตอนดำเนินงานครอบคลุมตั้งแต่การกำหนดจุดมุ่งหมาย การสืบค้น คัดเลือก

จดบันทึก สังเคราะห์ จนถึงการจัดเรียงเรียบเรียง ซึ่งควรนำเสนออย่างเป็นระบบ กระชับ ตรงประเด็น และสะท้อนให้เห็นการบูรณาการ องค์ความรู้จากหลายแหล่ง ไม่ใช่เพียง การสรุปเนื้อหาทีละเรื่อง โดยควรเริ่มต้นจากการวางเค้าโครง ซึ่งควรจัดหมวดหมู่ เนื้อหาโดยแบ่งเป็นหัวข้อใหญ่ หัวข้อย่อย และหัวข้อย่อย และจึงทำการอ่าน เชิงวิเคราะห์และสังเคราะห์ โดยนำข้อมูลจากหลายแหล่งมาประมวล เปรียบเทียบ และเชื่อมโยงกันจนเกิดเป็นกรอบแนวคิดและสมมติฐานที่ชัดเจน ทั้งนี้ ต้องไม่ละเลย การอ้างอิงแหล่งข้อมูลอย่างถูกต้องเพื่อความเป็นระเบียบแบบแผน และความน่าเชื่อถือของบทบทวนวรรณกรรม

คำถามท้ายบท

1. วรรณกรรมในบริบทของงานวิจัยคืออะไร มีความสำคัญอย่างไรต่อการ ทำงานวิจัย
2. วรรณกรรมสามารถแบ่งออกเป็นกี่ประเภท อะไรบ้าง พร้อมยกตัวอย่าง วรรณกรรมแต่ละประเภท
3. ผู้วิจัยควรคำนึงถึงหลักเกณฑ์ใดบ้างในการคัดเลือกวรรณกรรมที่ใช้ในการ วิจัย
4. จงอธิบายขั้นตอนการทบทวนวรรณกรรมมาพอเข้าใจ
5. เทคนิคการเขียนบททบทวนวรรณกรรมมีวิธีการใดบ้าง
6. การกล่าวอ้างคืออะไร สามารถทำได้กี่วิธี อะไรบ้าง

บทที่ 6

การเขียนส่วนเนื้อเรื่อง : วิธีดำเนินการวิจัย (ตอนที่ 1)

วิธีดำเนินการวิจัย หรือบางครั้งเรียก วิธีการวิจัย คือ การออกแบบกระบวนการและวิธีการแสวงหาและการได้มาซึ่งความรู้และข้อเท็จจริงอย่างเป็นระบบและมีแบบแผน โดยอาศัยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และวิธีการอื่นที่เชื่อถือได้ วิธีดำเนินการวิจัยนับเป็นหัวใจของงานวิจัย ซึ่งระบุถึงขั้นตอนการดำเนินการวิจัยที่ครอบคลุมสาระสำคัญ 2 ส่วน คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลและการจัดการข้อมูล (ชไมพร กาญจนกิจสกุล, 2559) อีกนัยหนึ่ง ระเบียบวิธีวิจัยสามารถแตกประเด็นออกได้เป็น 3 ส่วน ได้แก่ (1) การออกแบบการสุ่มตัวอย่าง ซึ่งอธิบายเกี่ยวกับประชากรและการเลือกตัวอย่าง (2) การออกแบบการวัดตัวแปร เป็นการอธิบายเกี่ยวกับเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล รวมถึงการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ (3) การออกแบบการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการอธิบายถึงวิธีการวิเคราะห์และสถิติที่ใช้ (พิชิต ฤทธิ์จรรยา, 2567)

วิธีดำเนินการวิจัยประกอบด้วย 6 หัวข้อ ได้แก่ ประชากร ขนาดตัวอย่าง เทคนิคการเลือกตัวอย่าง เครื่องมือการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล อย่างไรก็ตาม ในบทนี้จะกล่าวเฉพาะหัวข้อประชากร ขนาดตัวอย่าง และเทคนิคการเลือกตัวอย่าง ส่วนรายละเอียดในหัวข้อเครื่องมือการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล จะได้กล่าวในบทถัดไป

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

1. อธิบายสาระสำคัญของประชากร ขนาดตัวอย่าง และเทคนิคการเลือกตัวอย่างได้
2. อธิบายหลักการการเขียนประชากร ขนาดตัวอย่าง และเทคนิคการเลือกตัวอย่างได้

3. เขียนเรียบเรียงประชากร ขนาดตัวอย่าง และเทคนิคการเลือกตัวอย่างได้อย่างถูกต้องตามหลักการที่ศึกษามา

ประชากร

ประชากร หรือประชากรเป้าหมาย (target population) หมายถึง หน่วยหรือสมาชิกทั้งหมดที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาเรื่องใดเรื่องหนึ่งซึ่งอาจเป็นสิ่งมีชีวิต เช่น คน สัตว์ พืช หรือสิ่งไม่มีชีวิตก็ได้ เช่น แหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว เอกสาร ฯลฯ (วนิดา วาตีเจริญ และคณะ, 2560; อัสวิน แสงพิกุล, 2562) ซึ่งหมายความว่าประชากรในฐานะหน่วยการวิเคราะห์ (unit of analysis) อาจเป็นคน สถานที่ หรือสิ่งของก็ได้ (สิทธิ์ อีธรรม, 2566) นอกจากนี้ ประชากรในการวิจัยแต่ละเรื่องอาจมีเพียงกลุ่มเดียวหรือหลายกลุ่มก็ได้ ระดับเดียวกันหรือต่างระดับกันก็ได้ (วัลลภ รัฐนัตรานนท์, 2554; ฉลาด จันทรมสมบัติ และทองสง่า ผ่องแผ้ว, 2555) การเก็บข้อมูลจากทุกหน่วยสมาชิกของประชากร เรียกว่า “การสำมะโน” (census) ซึ่งแม้ว่าจะทำให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมประชากรทั้งหมด แต่ต้องใช้งบประมาณ เวลา และบุคลากรจำนวนมาก (ชไมพร กาญจนกิจสกุล, 2555) ด้วยข้อจำกัดเหล่านี้ นักวิจัยจึงมักเลือกเก็บข้อมูลจากบางส่วนของประชากร โดยใช้วิธีการกำหนดขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมควบคู่กับเทคนิคการเลือกตัวอย่าง เพื่อให้ตัวอย่างมีความเป็นตัวแทนของประชากรเป้าหมาย

ในการทำวิจัย หัวข้อประชากรนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นการระบุว่ากลุ่มเป้าหมายของการศึกษาคือใครหรือสิ่งใด มีขอบเขตน้อยเพียงใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเราต้องการให้ผลการวิจัยสามารถอ้างอิงหรือสรุปไปยังกลุ่มที่กว้างขึ้นได้อย่างสมเหตุสมผล จุดประสงค์ในการเขียนประชากรก็เพื่อทำให้ผู้วิจัยเกิดความชัดเจนว่า กลุ่มใดที่ต้องดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล หากไม่มีการกำหนดประชากร อาจได้ข้อมูลจากกลุ่มที่ไม่เกี่ยวข้อง ทำให้ผลวิจัยคลาดเคลื่อนไม่แม่นยำ ในขณะเดียวกัน การระบุประชากรยังเป็นที่มาของการสุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของประชากร นอกจากนี้ ยังช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจบริบทของการวิจัยและสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์กับกลุ่มที่เกี่ยวข้องได้อย่างเหมาะสม ดูประเภทหน่วยการวิเคราะห์และตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยดังตารางที่ 6.1

ตารางที่ 6.1 หน่วยการวิเคราะห์ของประชากรในการวิจัย

หน่วยการวิเคราะห์	ประชากรที่ใช้ในการวิจัย
บุคคล	– ลูกค้าที่ใช้บริการโรงแรมระดับ 5 ดาว ในจังหวัดเชียงใหม่ – พนักงานองค์การสวนสัตว์แห่งประเทศไทย
องค์กร/หน่วยงาน	– สภาที่เปิดดำเนินการในเขตกรุงเทพมหานครและได้รับอนุญาตจากกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ – สายการบินต้นทุนต่ำที่เปิดดำเนินการในประเทศไทย
เอกสาร/ข้อมูล	– ข้อร้องเรียนที่ลูกค้าส่งเข้ามาผ่านช่องทางออนไลน์ – คำวิจารณ์สินค้าและบริการในช่องทางออนไลน์ – หนังสือแนะนำเที่ยวประเทศไทยที่แต่งโดยชาวต่างชาติ
สถานที่	– แหล่งอารยธรรมทวารวดีในเขตจังหวัดภาคกลางตอนล่าง – สถานที่ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม
วัตถุสิ่งของ	– ของที่ระลึกประจำถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี – เมนูอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์กระเหรี่ยง บ้านแก่นมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

ที่มา : ผู้เขียน

1. ประเภทของประชากร

ประชากรที่ใช้การวิจัยสามารถแบ่งออกได้ 2 ประเภท (กาสั๊ก เตชะชั้นหมาก, 2553; วนิดา วาติเจริญ, รังสรรค์ เลิศในสัตย์, และ สมบัติ ทิฆมทรัพย์, 2560) ได้แก่

1.1 ประชากรจำนวนจำกัด (finite population) คือ ประชากรที่ทราบจำนวนแน่นอน แจกนับได้ หรือทราบว่ามีจำนวนเท่าไร เนื่องจากการบันทึกข้อมูลเป็นสถิติ เช่น นักท่องเที่ยวชาวจีนแผ่นดินใหญ่ที่เดินทางมาท่องเที่ยวประเทศไทยในแต่ละปี ผู้ใช้บริการพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พนักงานบริษัทการบินไทย

นิสิตสาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมบริการของคณะสหวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ นักท่องเที่ยวที่เดินทางเยือนอุทยานแห่งชาติ ผู้ประกอบการในธุรกิจรีสอร์ทในพื้นที่หนึ่ง ๆ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านแห่งหนึ่ง

1.2 ประชากรจำนวนไม่จำกัด (infinite population) คือ ประชากรที่ไม่ทราบจำนวนแน่นอน ไม่อาจแจกแจงนับได้ เนื่องจากไม่มีการจดบันทึกข้อมูลทางสถิติไว้ เช่น นักท่องเที่ยวผู้หญิงที่เดินทางคนเดียว โสเภณีในเมืองพัทยา นักท่องเที่ยวเพศทางเลือก นักท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัคร นักท่องเที่ยวในสถานที่สำคัญซึ่งไม่มีการเก็บค่าธรรมเนียมเข้าชม เช่น ศาลเจ้าพ่อเสือ วัดหน้าพระเมรุ วัดบวรนิเวศวิหาร สวนลุมพินี ฯลฯ อนึ่ง ในการหาขนาดประชากรประเภทนี้ สามารถทำได้โดยการขอความอนุเคราะห์จากผู้เชี่ยวชาญในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อการวิจัยจำนวน 5-10 ท่านให้ช่วยประมาณการให้ แล้วนำข้อมูลที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านมาหาค่าเฉลี่ย (เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2555)

ทั้งนี้ ผู้วิจัยจำเป็นต้องทำความเข้าใจลักษณะของประชากรทั้งสองประเภท เนื่องจากมีผลต่อการเขียนรายละเอียดประชากรให้เหมาะสมกับบริบทของการวิจัย เช่น หากเป็นประชากรแบบจำนวนจำกัด ผู้วิจัยควรระบุจำนวนประชากรทั้งหมดอย่างชัดเจน พร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูลดังกล่าว นอกจากนี้ ประเภทของประชากรแต่ละแบบยังมีความเกี่ยวข้องกับวิธีการกำหนดขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมด้วย

นอกจากนี้ ผู้วิจัยจำเป็นต้องเข้าใจลักษณะภายในของประชากรด้วย ซึ่งมีลักษณะ 2 ประการที่แตกต่างกัน ได้แก่ (1) กลุ่มประชากรเนื้อเดียวกัน (homogeneity) หมายความว่า ประชากร แต่ละหน่วยมีลักษณะเหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน โดยความเป็นเนื้อเดียวกันอาจพิจารณาจากลักษณะใดลักษณะหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกันก็ได้ เช่น มัคคุเทศก์ไทยภาษาฝรั่งเศส มีลักษณะเป็นเนื้อเดียวกันเพราะมีระดับการศึกษา ความถนัด และลักษณะงานใกล้เคียงกัน และ (2) กลุ่มประชากรคนละเนื้อ (heterogeneity) หมายความว่า หน่วยของประชากรมีความแตกต่างหลากหลายมาก เช่น กลุ่มประชากรในจังหวัดใดจังหวัดหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วยคนหลากหลายอาชีพ รายได้ และระดับการศึกษา เป็นต้น (สุธรรม รัตนโชติ, 2551) ทั้งนี้ ความเข้าใจของผู้วิจัยถึงลักษณะ

ภายในของประชากรจะมีความสำคัญต่อการกำหนดเทคนิคการเลือกตัวอย่างที่เหมาะสม ซึ่งจะได้กล่าวในหัวข้อถัดไป

2. ข้อเสนอแนะในการเขียนประชากร

ในการดำเนินงานวิจัย การระบุประชากรถือเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะประชากรเป็นกลุ่มเป้าหมายที่นักวิจัยต้องการศึกษาและเก็บข้อมูล หากระบุประชากรไม่ชัดเจน อาจนำไปสู่ความคลาดเคลื่อนในการเก็บข้อมูล การเลือกตัวอย่าง และการวิเคราะห์ข้อมูลได้ ดังนั้น การเขียนประชากรจึงควรมีความถูกต้อง ชัดเจน และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อให้ได้ผลการศึกษาที่น่าเชื่อถือ สามารถใช้อ้างอิงได้ การเขียนประชากรมีหลักการดังนี้ (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2551; ฉลาด จันทรมสมบัติ และ ทองสง่า ผ่องแผ้ว, 2555; สุนทร โคตรบรรเทา, 2560)

1) เขียนประชากรโดยละเอียด โดยระบุว่าเป็นใคร จำนวนเท่าไร จากไหน เมื่อไร (ดูตัวอย่างการเขียนด้านล่าง)

2) ในกรณีที่มีการบันทึกข้อมูลทางสถิติรองรับ ผู้วิจัยควรระบุถึงจำนวนประชากรทั้งหมด แต่หากไม่ทราบจำนวนแน่นอน สามารถทำได้ 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) ไม่ต้องระบุจำนวน แต่ควรชี้แจงว่าไม่สามารถระบุจำนวนประชากรได้เพราะเหตุใด ตัวอย่างเช่น "ไม่สามารถระบุจำนวนประชากรที่แน่นอนได้ เนื่องจากไม่มีฐานข้อมูลกลางหรือสถิติที่สามารถเข้าถึงได้" 2) หาจำนวนประชากรประมาณการโดยการสอบถามผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมในแต่ละกรณี

3) ผู้วิจัยควรระบุคุณลักษณะของประชากรที่ทำการวิจัยให้ชัดเจน โดยอาจระบุเกณฑ์คัดเข้า (inclusion criteria) และเกณฑ์คัดออก (exclusion criteria) ก็ได้ เพื่อให้ได้กรอบประชากรเป้าหมายที่ชัดเจนมากขึ้น โดยมากเกณฑ์คัดเข้าจะใช้คุณลักษณะส่วนบุคคล เช่น เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ สภาพร่างกายและจิตใจ ฯลฯ เมื่อผู้วิจัยตั้งเกณฑ์คัดเข้ามาแล้ว ก็มักจะตั้งเกณฑ์ในการคัดออกด้วย คือ คัดประชากรที่ผ่านเกณฑ์แรกบางคนออกให้เหลือเฉพาะประชากรกลุ่มที่ต้องการจริง ๆ เท่านั้น ทั้งนี้ ในการเขียนเกณฑ์คัดออก ผู้วิจัยไม่ควรเขียนในลักษณะตรงกันข้ามกับเกณฑ์คัดเข้า (สิทธิ์ ชีรสรณ์, 2566) เช่น ถ้าเกณฑ์คัดเข้าระบุประชากรอายุระหว่าง

15–25 ปี เกณฑ์คัดออกไม่ควรระบุว่าประชากรอายุต่ำกว่า 15 ปี และอายุเกิน 25 ปี เพราะไม่มีโอกาสที่ประชากรอายุต่ำกว่า 15 ปี และอายุเกิน 25 ปีจะเข้าร่วมโครงการวิจัยตั้งแต่แรกอยู่แล้ว

4) ผู้วิจัยควรคำนึงถึงหน่วยการวิเคราะห์ว่าหมายถึงใคร สิ่งใด ดังที่กล่าวไว้แล้ว ประชากรไม่จำเป็นต้องเป็นบุคคลเสมอไป อาจเป็นองค์กร หน่วยงาน สถานที่ วัตถุสิ่งของ เอกสารก็ได้

5) ในกรณีที่ไม่ทราบจำนวนประชากรในปีปัจจุบัน อนุโลมให้อ้างอิงจำนวนประชากรที่จดบันทึกไว้ในปีล่าสุดได้

6) การเขียนรายละเอียดประชากรในบทที่ 3 ควรสอดคล้องตรงกันกับขอบเขตประชากรในบทที่ 1 แต่ควรแสดงรายละเอียดที่ชัดเจนมากกว่าบทที่ 1

ดูตัวอย่างการเขียนประชากรในกรณีที่ไม่ทราบจำนวนที่แน่นอนในหัวข้อ “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางเยือนประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาตินิวกินี” และตัวอย่างการเขียนประชากรในกรณีที่ไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน โดยสอบถามตัวเลขประมาณการจากผู้เชี่ยวชาญในหัวข้อ “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางเยือนจังหวัดภูเก็ตของนักท่องเที่ยววัยรุ่นสัญชาติรัสเซียที่เดินทางคนเดียว” (ตัวเลขสมมติ) ดังแสดงด้านล่างนี้

ประชากร

ประชากรในการวิจัยนี้ ได้แก่ นักท่องเที่ยวต่างชาติจาก 9 ประเทศสมาชิกอาเซียน (ยกเว้นประเทศไทย) จำนวนรวม 10,660,779 คน (ข้อมูลระหว่างเดือนมกราคม-ธันวาคม พ.ศ. 2567) (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2568) จำแนกจำนวน (คน) เป็นรายประเทศได้ดังนี้

- บรูไน	16,188
- กัมพูชา	553,060
- อินโดนีเซีย	876,610
- ลาว	1,124,202
- มาเลเซีย	4,952,078
- เมียนมา	546,629
- ฟิลิปปินส์	598,124
- สิงคโปร์	1,009,640
- เวียดนาม	984,248

ทั้งนี้ การวิจัยนี้มีเกณฑ์คัดเข้าประชากร (inclusion criteria) และเกณฑ์คัดออกประชากร (exclusion criteria) ดังนี้

1. เกณฑ์คัดเข้าประชากร

- 1.1 เป็นพลเมืองของประเทศสมาชิกอาเซียน 9 ชาติ ได้แก่ บรูไน กัมพูชา อินโดนีเซีย ลาว มาเลเซีย เมียนมา ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และเวียดนาม
- 1.2 มีอายุตั้งแต่ 15 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป
- 1.3 ยินยอมเข้าร่วมในการวิจัยโดยสมัครใจ

2. เกณฑ์คัดออกประชากร

- 2.1 มีวัตถุประสงค์การเดินทางเพื่อวัตถุประสงค์อื่นนอกเหนือจากการท่องเที่ยว เช่น การทำงานและประกอบธุรกิจในประเทศไทย
- 2.2 ไม่สามารถสื่อสารภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษโดยการอ่านและตอบแบบสอบถาม

ที่มา : ผู้เขียน

ประชากร

ประชากรในการวิจัยนี้ ได้แก่ นักท่องเที่ยววัยรุ่นสัญชาติรัสเซียที่เดินทางท่องเที่ยวคนเดียวในจังหวัดภูเก็ต ซึ่งไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน เนื่องจากไม่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลทางสถิติโดยหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ดำเนินการสอบถามข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ตจำนวน 5 ท่าน เพื่อหาจำนวนประชากรต่อปีของนักท่องเที่ยววัยรุ่นสัญชาติรัสเซียที่เดินทางท่องเที่ยวคนเดียวในจังหวัดภูเก็ต ได้ข้อมูลดังนี้

ลำดับ	ผู้ให้ข้อมูล	จำนวนประชากร (คน)
1	นายกสมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดภูเก็ต	50,000
2	ประธานสภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัดภูเก็ต	40,000
3	ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภูเก็ต	30,000
4	ผู้อำนวยการสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดภูเก็ต	30,000
5	นายกสมาคมโรงแรมภูเก็ต	50,000
รวม		200,000
ค่าเฉลี่ย		40,000

จากข้อมูลที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญรวมกันทั้ง 5 ท่าน นำมาหารเฉลี่ยด้วยจำนวนผู้ให้ข้อมูลพบว่า ประชากรนักท่องเที่ยววัยรุ่นสัญชาติรัสเซียที่เดินทางท่องเที่ยวคนเดียวในจังหวัดภูเก็ต มีจำนวนรวม 40,000 คน ต่อปี โดยมีเกณฑ์คัดเข้าและคัดออกประชากร ดังนี้

1. เกณฑ์คัดเข้าประชากร

- 1.1 ถิ่นสัญชาติรัสเซีย
- 1.2 มีอายุระหว่าง 11–25 ปีบริบูรณ์
- 1.3 เดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ตลำพังคนเดียว
- 1.4 ยินยอมเข้าร่วมในการวิจัยโดยสมัครใจ

2. เกณฑ์คัดออกประชากร

- 2.1 ใช้บริการนำเที่ยวแบบเบ็ดเสร็จเหมารวม (all-inclusive package tour)
- 2.2 เดินทางมาเป็นคู่หรือกลุ่ม
- 2.4 ใช้เวลาอยู่ในจังหวัดภูเก็ตไม่ถึง 24 ชั่วโมง
- 2.5 ไม่สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษโดยการอ่านและตอบแบบสอบถามได้

ที่มา : ผู้เขียน

ขนาดตัวอย่าง

ตัวอย่าง หมายถึง ส่วนหนึ่งของประชากรที่ถูกเลือกขึ้นมา เพื่อใช้เป็นตัวแทนในการศึกษาวิจัย เนื่องจากประชากรมีขนาดใหญ่ และมีข้อจำกัดด้านงบประมาณและเวลาในการดำเนินการ ผู้วิจัยไม่สามารถสำรวจข้อมูลจากประชากรทั้งหมดได้ ในกรณีเช่นนี้ ผู้วิจัยจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างแทน อาจกล่าวได้ว่า กลุ่มตัวอย่างคือส่วนหนึ่งของประชากรแต่มีขนาดเล็กกว่า (ซีไมพร กาญจนกิจสกุล, 2555) ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างมีคำเรียกต่าง ๆ กัน เช่น sample, subject, informant, participant ขึ้นอยู่กับบริบทและลักษณะของงานวิจัย (สิทธิ์ ธีระสรณ์, 2550) หากสามารถกำหนดขนาดตัวอย่างที่เหมาะสม จะทำให้ข้อมูลที่ได้รับจากตัวแทนสามารถอ้างอิงกลับไปยังประชากรทั้งหมดได้ อย่างไรก็ตาม ในบางครั้งหากกลุ่มประชากรไม่ได้มีขนาดใหญ่มาก ผู้วิจัยอาจเก็บข้อมูลกับประชากรกลุ่มเป้าหมายทั้งหมดได้ ก็เรียกว่าการศึกษาในกลุ่มประชากร (ซีไมพร กาญจนกิจสกุล, 2559) ข้อดีของการใช้ตัวอย่างแทนประชากรมีหลายประการ (กาสัก เต๊ะชันหมาก, 2553; อัศวิน แสงพิกุล, 2562; ฉลาด จันทรมสมบัติ และ เอกอนันต์ สมบัติสกุลกิจ, 2564) ดังนี้

1. ประหยัดเวลา แรงงาน และงบประมาณดำเนินการ
2. สามารถเก็บข้อมูลได้รวดเร็ว สะดวก และยืดหยุ่น
3. มีความถูกต้องแม่นยำมากขึ้น เนื่องจากตัวอย่างมีจำนวนน้อยกว่าประชากร การเก็บข้อมูลจากตัวอย่าง จะทำให้ผู้วิจัยควบคุมคุณภาพหรือปัจจัยต่าง ๆ ได้ดีกว่า ข้อมูลที่ได้อาจมีความลึกซึ้งกว่า และลดโอกาสเกิดข้อผิดพลาดในการเก็บข้อมูลได้มากกว่าการเก็บข้อมูลจากประชากร

ฉลาด จันทรมสมบัติ และ เอกอนันต์ สมบัติสกุลกิจ (2564) และ กาสัก เต๊ะชันหมาก (2553) ได้กล่าวถึงลักษณะของกลุ่มตัวอย่างที่ดีว่า มี 3 องค์ประกอบ คือ

1. ความเป็นตัวแทน (representativeness) คือ กลุ่มตัวอย่างต้องมีคุณสมบัติ ไม่แตกต่างจากคุณสมบัติที่แท้จริงของประชากรเป้าหมาย
2. มีความเพียงพอ (adequacy) คือ กลุ่มตัวอย่างมีจำนวนเพียงพอหรือมีขนาดพอเหมาะที่จะทำให้เชื่อมั่นได้ว่าคุณสมบัติของกลุ่มตัวอย่างมีความคงที่

3. วิธีการสุ่มมีความเหมาะสม (unbiased) ตัวแทนประชากรที่ดีส่วนหนึ่ง จะขึ้นอยู่กับวิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง ที่จะต้องทำการสุ่มเลือกอย่างเหมาะสมกับ ลักษณะของประชากรและเรื่องที่จะวิจัย โดยปราศจากอคติความเอียงเอนของผู้วิจัย

สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งไม่ได้มุ่งอ้างอิงผลการศึกษาเพื่ออธิบายหรือสรุปไปยังประชากรทั้งหมด อาจไม่จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับขนาดหรือวิธีการเลือกตัวอย่างมากเท่ากับการวิจัยเชิงปริมาณ เพียงแต่ผู้วิจัยจะต้องระบุเกณฑ์คุณสมบัติ รวมทั้งจำนวนของผู้ให้ข้อมูลให้ชัดเจน เมื่อพบว่าข้อมูลอิ่มตัว (ชไมพร กาญจนกิจสกุล, 2559)

1. ข้อเสนอแนะในการเขียนขนาดตัวอย่าง

1) ระบุว่าจะใช้วิธีการกำหนดขนาดตัวอย่างแบบใด (แบบที่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน หรือแบบที่ไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน

2) ระบุจำนวนตัวอย่างและวิธีได้มาซึ่งขนาดตัวอย่างให้ชัดเจน หากใช้สูตรคำนวณ ผู้วิจัยควรแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับสูตรที่ใช้การแทนค่าในสูตร ระดับความเชื่อมั่นและค่าความคลาดเคลื่อน รวมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของสูตรให้ครบถ้วน หากใช้ตารางสำเร็จรูป ก็ควรบอกว่า ตารางนั้นเป็นของนักทฤษฎีท่านใด กำหนดค่าความคลาดเคลื่อนไว้ที่เท่าไร

3) อาจระบุจำนวนตัวอย่างเพิ่มเติมเผื่อกรณีข้อมูลสูญหายหรือไม่สมบูรณ์ ตัวอย่างเช่น “จากการคำนวณขนาดตัวอย่างเบื้องต้นได้จำนวนทั้งสิ้น 385 คน อย่างไรก็ตาม เพื่อป้องกันปัญหาเกี่ยวกับการสูญหายของข้อมูลหรือผู้ตอบแบบสอบถามกรอกข้อมูลไม่ครบถ้วน ผู้วิจัยจึงได้เผื่อขนาดตัวอย่างเพิ่มขึ้นเป็น 400 คน”

4) หากการวิจัยใช้ประชากรในการศึกษา ให้เขียนเพียงคุณลักษณะของประชากรที่ศึกษาและไม่เลือกศึกษาเท่านั้น และควรเปลี่ยนชื่อหัวข้อเป็นประชากรที่ศึกษา (บุญธรรม กิจปรีดาภิรตสุทธิ, 2551) อนึ่ง การใช้ประชากรแทนที่จะเป็นกลุ่มตัวอย่างนั้น แนะนำในกรณีที่ประชากรมีจำนวนไม่ถึง 100 คน (วิลลก รัฐฉัตรานนท์, 2554)

2. วิธีการกำหนดขนาดตัวอย่าง

วิธีการกำหนดขนาดตัวอย่างในทางสังคมศาสตร์ จำแนกได้เป็น 2 กรณี คือ กรณีทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน และกรณีไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน

2.1 การกำหนดขนาดตัวอย่างในกรณีทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน

การกำหนดขนาดตัวอย่างในกรณีทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน สามารถดำเนินการได้ 3 วิธีดังนี้

2.1.1 หาจำนวนตัวอย่างจากตารางสำเร็จรูป เช่น ตารางสำเร็จรูปของ Yamane (1967) ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan (1970) ซึ่งเป็นตารางที่นิยมใช้โดยแพร่หลาย (ดูตารางที่ 6.2 และตารางที่ 6.3) ทั้งนี้ นอกจากขนาดตัวอย่างจะขึ้นอยู่กับจำนวนประชากรแล้ว ยังขึ้นอยู่กับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับด้วยซึ่งหากใช้ตารางสำเร็จรูปของ Yamane ประชากรต้องมีขนาดตั้งแต่ 500 คนขึ้นไป ในขณะที่ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan สามารถใช้ได้กับประชากรจำนวนหลักสิบขึ้นไป โดยปกติการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ มักนิยามกำหนดความคลาดเคลื่อนที่ระดับ ± 5 เปอร์เซ็นต์ และความเชื่อมั่นในทางสถิติ 95 เปอร์เซ็นต์ (อัศวิน แสงพิกุล, 2562)

ตารางที่ 6.2 ตารางหาขนาดตัวอย่างของ Yamane

ขนาด ประชากร	ขนาดของตัวอย่างตามความคลาดเคลื่อน					
	$\pm 1\%$	$\pm 2\%$	$\pm 3\%$	$\pm 4\%$	$\pm 5\%$	$\pm 10\%$
500	*	*	*	*	222	83
1,000	*	*	*	385	286	91
1,500	*	*	638	441	316	94
2,000	*	*	714	476	333	95
2,500	*	1,250	769	500	345	96
3,000	*	1,364	811	517	353	97
3,500	*	1,458	843	530	359	87
4,000	*	1,538	870	541	364	98
4,500	*	1,607	891	549	367	98
5,000	*	1,667	909	556	370	98
6,000	*	1,765	938	566	375	98
7,000	*	1,842	959	574	378	99
8,000	*	1,905	676	580	381	99
9,000	*	1,957	989	584	383	99
10,000	5,000	2,000	1,000	588	385	99
15,000	6,000	2,143	1,034	600	390	100
20,000	6,667	2,222	1,034	606	392	100
25,000	7,143	2,273	1,064	610	394	100
50,000	8,333	2,381	1,087	617	397	100
100,000	9,091	2,439	1,099	321	398	100
∞	10,000	2,500	1,111	625	400	100

หมายเหตุ : * = ขนาดประชากรไม่เหมาะสมที่จะใช้สูตรคำนวณขนาดตัวอย่างได้
ที่มา : Yamane (1967)

ตารางที่ 6.3 ตารางหาขนาดตัวอย่างของ Krejcie and Morgan

ประชากร	ตัวอย่าง	ประชากร	ตัวอย่าง	ประชากร	ตัวอย่าง	ประชากร	ตัวอย่าง	ประชากร	ตัวอย่าง
10	10	100	80	280	162	800	260	2,800	338
15	14	110	86	290	165	850	265	3,000	341
20	19	120	92	300	169	900	269	3,500	346
25	24	130	97	320	175	950	274	4,000	351
30	28	140	103	340	181	1,000	278	4,500	354
35	32	150	108	360	186	1,100	285	5,000	357
40	36	160	113	380	191	1,200	291	6,000	361
45	40	170	118	400	196	1,300	297	7,000	364
50	44	180	123	420	201	1,400	302	8,000	367
55	48	190	127	440	205	1,500	306	9,000	368
60	52	200	132	460	210	1,600	310	10,000	370
65	56	210	136	480	214	1,700	313	15,000	375
70	59	220	140	500	217	1,800	317	20,000	377
75	63	230	144	550	226	1,900	320	30,000	379
80	66	240	148	600	234	2,000	322	40,000	380
85	70	250	152	650	242	2,200	327	50,000	381
90	73	260	155	700	248	2,400	331	75,000	382
95	76	270	159	750	254	2,600	335	100,000	384

ในที่นี้ จะยกตัวอย่างการเขียนขนาดประชากรในกรณีทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน โดยการเทียบตารางสูตรของ Krejcie and Morgan ในหัวข้อ “พฤติกรรม การท่องเที่ยวยั่งยืนของนิสิตระดับปริญญาตรี คณะสหวิทยาการจัดการและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์” (ตัวเลขสมมติ) รายละเอียดมีดังนี้

ขนาดตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยนี้ คือ นิสิตรดับปริญญาตรี หลักสูตรอุตสาหกรรมบริการ คณะสหวิทยาการจัดการและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จำนวน 480 คน ผู้วิจัยใช้ตารางกำหนดขนาดตัวอย่างของ Krejcie and Morgan (1970) ณ ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซนต์ และค่าความคลาดเคลื่อน ± 5 เปอร์เซนต์ ได้ขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมเท่ากับ 214 คน (รายละเอียดในตารางดังแนบ)

ตารางที่ 3.1 ขนาดของกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie and Morgan

ประชากร	ตัวอย่าง	ประชากร	ตัวอย่าง	ประชากร	ตัวอย่าง	ประชากร	ตัวอย่าง	ประชากร	ตัวอย่าง
10	10	100	80	280	162	800	260	2,800	338
15	14	110	86	290	165	850	265	3,000	341
20	19	120	92	300	169	900	269	3,500	346
25	24	130	97	320	175	950	274	4,000	351
30	28	140	103	340	181	1,000	278	4,500	354
35	32	150	108	360	186	1,100	285	5,000	357
40	36	160	113	380	191	1,200	291	6,000	361
45	40	170	118	400	196	1,300	297	7,000	364
50	44	180	123	420	201	1,400	302	8,000	367
55	48	190	127	440	205	1,500	306	9,000	368
60	52	200	132	460	210	1,600	310	10,000	370
65	56	210	136	480	214	1,700	313	15,000	375
70	59	220	140	500	217	1,800	317	20,000	377
75	63	230	144	550	226	1,900	320	30,000	379
80	66	240	148	600	234	2,000	322	40,000	380
85	70	250	152	650	242	2,200	327	50,000	381
90	73	260	155	700	248	2,400	331	75,000	382
95	76	270	159	750	254	2,600	335	100,000	384

ที่มา : Krejcie and Morgan (1970)

ที่มา : ผู้เขียน

2.1.2 หาจำนวนตัวอย่างจากสูตรคำนวณ

สูตรคำนวณหาจำนวนตัวอย่างมีอยู่หลายสูตร ทว่า สูตรที่นิยมใช้กว้างขวางที่สุด คือ สูตรของยามาเน (Yamane, 1967) ซึ่งเป็นสูตรที่ไม่ยุ่งยาก ซับซ้อนเหมือนสูตรอื่น ๆ (อัศวิน แสงพิบูล, 2562) โดยมีรายละเอียด คือ

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

เมื่อ N = จำนวนประชากร
 n = จำนวนตัวอย่าง
 e = ระดับความคลาดเคลื่อนที่กำหนด

ในที่นี้จะยกตัวอย่างการเขียนขนาดประชากรในกรณีทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน โดยการใช้สูตรคำนวณของ Yamane (1967) ณ ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์ และ ค่าความคลาดเคลื่อน ± 5 เปอร์เซ็นต์ ในหัวข้อ “ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการทำงานกับความผูกพันต่อองค์กร : กรณีศึกษาพนักงานบริษัท ท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน)” รายละเอียดดังนี้

ขนาดตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ พนักงานและลูกจ้างของบริษัท ท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน) หรือ ทอท. จำนวนทั้งสิ้น 8,878 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 30 กันยายน 2567) (ทอท., 2568) ผู้วิจัยใช้สูตรคำนวณขนาดตัวอย่างของ Yamane (1967) เพื่อหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม โดยกำหนดระดับความเชื่อมั่นที่ 95 เปอร์เซ็นต์ และค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ ± 5 เปอร์เซ็นต์ ได้ขนาดตัวอย่างเท่ากับ 383 คน ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

เมื่อ N = จำนวนประชากร
 n = จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
 e = ระดับความคลาดเคลื่อนที่กำหนด

แทนค่าในสูตร

$$n = \frac{8,878}{1 + 8,878(0.05)^2}$$

$$= 382.75 (\approx 383)$$

ที่มา : ผู้เขียน

2.2 การกำหนดขนาดตัวอย่างในกรณีไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน

ในกรณีที่ผู้วิจัยไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน ผู้วิจัยสามารถดำเนินการหาจำนวนตัวอย่างได้ 2 วิธี

2.2.1 หาจำนวนตัวอย่างจากสูตรคำนวณ

สูตรการคำนวณหาจำนวนตัวอย่างที่นิยมใช้ในสายสังคมศาสตร์ โดยเฉพาะสาขาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการกรณีไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน คือ สูตรของ Cochran (1953) (อัศวิน แสงพิบูล, 2562) มีรายละเอียด คือ

	n	=	$\frac{P(1-P)Z^2}{d^2}$
เมื่อ	n	=	จำนวนตัวอย่างที่ต้องการ
	P	=	สัดส่วนของประชากรที่ผู้วิจัยต้องการสุ่ม (สัดส่วน 50 เปอร์เซ็นต์เท่ากับ 0.5)
	Z	=	ความเชื่อมั่นที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ (นัยสำคัญ 0.05 มีค่า 1.96)
	d	=	สัดส่วนของความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้นได้ (ความคลาดเคลื่อน 0.05 ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์)

ในที่นี้ จะยกตัวอย่างการเขียนขนาดประชากรในกรณีไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน โดยการใช้สูตรคำนวณของ Cochran (1953) ณ ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซนต์ และค่าความคลาดเคลื่อน ± 5 เปอร์เซนต์ สัดส่วนของประชากรที่ต้องการสุ่มคือ 50 เปอร์เซนต์ และระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 (มีค่าเท่ากับ 1.96) ในหัวข้อ “การยอมรับเทคโนโลยีแอปพลิเคชันสั่งอาหารออนไลน์ของลูกค้าสูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร” รายละเอียดดังนี้

ขนาดตัวอย่าง

ในการกำหนดขนาดตัวอย่างสำหรับการวิจัยเรื่อง “การยอมรับเทคโนโลยีแอปพลิเคชันสั่งอาหารออนไลน์ของลูกค้าสูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยไม่สามารถระบุจำนวนประชากรที่แน่นอนได้อย่างชัดเจน เนื่องจากไม่มีข้อมูลจำนวนผู้สูงอายุที่ใช้แอปพลิเคชันสั่งอาหารออนไลน์อย่างเป็นทางการ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงใช้สูตรการคำนวณขนาดตัวอย่างของ Cochran (1953) ซึ่งเหมาะสมสำหรับกรณีที่ประชากรมีจำนวนมากหรือไม่สามารถระบุจำนวนได้ โดยใช้ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซนต์ ค่าความคลาดเคลื่อน ± 5 เปอร์เซนต์ กำหนดสัดส่วนของประชากรที่ต้องการสุ่มตัวอย่างเท่ากับ 50 เปอร์เซนต์ (0.50) และระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ได้ขนาดตัวอย่างที่เหมาะสม คือ 385 คน โดยมีสูตรดังนี้

$$n = \frac{P(1-P)Z^2}{d^2}$$

เมื่อ n = จำนวนตัวอย่างที่ต้องการ
 P = สัดส่วนของประชากรที่ผู้วิจัยต้องการสุ่ม
 Z = ความเชื่อมั่นที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ
 d = สัดส่วนของความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้นได้

แทนค่าในสูตร

$$n = \frac{P(1-P)Z^2}{d^2}$$

$$= \frac{0.5(1-0.5)1.96^2}{(0.05)^2}$$

$$= \frac{0.5 \times 0.5 \times 3.84}{0.0025}$$

$$= 384.16 (\approx 385)$$

อย่างไรก็ตาม เพื่อรองรับความไม่สมบูรณ์ของข้อมูลที่อาจเกิดขึ้นระหว่างการเก็บแบบสอบถาม เช่น คำตอบไม่ครบถ้วนหรือไม่สามารถนำมาใช้วิเคราะห์ได้ ผู้วิจัยจึงกำหนดขนาดตัวอย่างเพิ่มเป็น 400 คน เพื่อให้มีความเหมาะสมและเพียงพอต่อการวิเคราะห์ข้อมูล

ที่มา : ผู้เขียน

2.2.2 หาจำนวนตัวอย่างโดยอนุโลมใช้สูตรคำนวณหรือตารางสำเร็จรูปสำหรับกรณีประชากรที่ทราบจำนวนแน่นอน

ในกรณีที่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน ผู้วิจัยสามารถหาขนาดตัวอย่างโดยอาศัยสูตรคำนวณหรือตารางสำเร็จรูปที่ใช้ในกรณีทราบจำนวนประชากรที่แน่นอนได้โดยอนุโลม โดยมีเทคนิค คือ ก่อนจะนำข้อมูลประชากรมาแทนค่าในสูตรคำนวณหรือเทียบกับตารางสำเร็จรูปนั้น ผู้วิจัยจะต้องสอบถามจำนวนประชากรจากผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อการวิจัยเสียก่อน โดยทั่วไปจะใช้ข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5–10 คน มาหาค่าเฉลี่ยเพื่อให้ได้ตัวเลขจำนวนประชากร แล้วจึงนำจำนวนประชากรที่ได้นั้นมาแทนค่าในสูตรคำนวณหรือเทียบในตารางสูตร เช่น สูตรของ Yamane

ในที่นี้ จะยกตัวอย่างการเขียนขนาดประชากรในกรณีไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน โดยนำตัวเลขประชากรประมาณการที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญมาหาขนาดตัวอย่างโดยสูตรคำนวณของ Yamane (1967) ณ ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์ และค่าความคลาดเคลื่อน ± 5 เปอร์เซ็นต์ ในหัวข้อ “อิทธิพลของสื่อสังคมออนไลน์ต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ณ วัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม” (ตัวเลขสมมติ) รายละเอียดดังนี้

ขนาดตัวอย่าง

ในการกำหนดขนาดตัวอย่างสำหรับการวิจัยนี้ ผู้วิจัยไม่สามารถระบุจำนวนประชากร คือนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางมาเยือนวัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐมได้อย่างชัดเจน เนื่องจากไม่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลทางสถิติโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการสอบถามความคิดเห็นจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับประเด็นการวิจัยจำนวน 5 คน เพื่อประมาณการจำนวนประชากรต่อปี ที่เดินทางมาเยือนวัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม ซึ่งได้ผลสรุปเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 39,000 คน รายละเอียดดังนี้ (ตัวเลขสมมติ)

ลำดับ	ผู้ให้ข้อมูล	จำนวนประชากร (คน)
1	เจ้าอาวาสวัด	30,000
2	ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัด	45,000
3	คณะกรรมการวัดฝ่ายฆราวาส	25,000
4	ไวยาวัจกร	45,000
5	เจ้าหน้าที่จำหน่ายดอกไม้ ธูป เทียน	50,000
รวม		195,000
เฉลี่ย		39,000

จากนั้น ผู้วิจัยได้นำจำนวนประชากรประมาณการดังกล่าวมาใช้ในการคำนวณหาขนาดตัวอย่าง โดยใช้สูตรของ Yamane (1967) โดยกำหนดระดับความเชื่อมั่นที่ 95 เปอร์เซนต์ และค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ ± 5 เปอร์เซนต์ ได้ขนาดตัวอย่างเท่ากับ 396 คน โดยใช้สูตรดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

เมื่อ N = จำนวนประชากร
 n = จำนวนตัวอย่าง
 e = ระดับความคลาดเคลื่อนที่กำหนด

แทนค่าในสูตร

$$\begin{aligned} n &= \frac{39,000}{1 + 39,000(0.05)^2} \\ &= 395.94 (\approx 396) \end{aligned}$$

ที่มา : ผู้เขียน

3. การหาขนาดตัวอย่างในการวิจัยเชิงคุณภาพ

ในการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างมักเรียกว่า “ผู้ให้ข้อมูล” โดยไม่มีการคำนวณหาขนาดตัวอย่างเช่นเดียวกับการวิจัยเชิงปริมาณ จำนวนผู้ให้ข้อมูลที่เหมาะสมขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้วิจัย และระดับความอิ่มตัวของข้อมูล (data saturation) ที่เกิดขึ้นระหว่างเก็บข้อมูลภาคสนาม ซึ่งสามารถจำแนกแนวทางการกำหนดจำนวนผู้ให้ข้อมูลได้เป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

3.1 การกำหนดจำนวนผู้ให้ข้อมูลตามดุลยพินิจของผู้วิจัย ในกรณีที่ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) จำนวนผู้ให้ข้อมูลจะมีได้กำหนดไว้ล่วงหน้าอย่างตายตัว แต่จะพิจารณาจากความครบถ้วนและความลึกซึ้งของข้อมูลที่ได้รับเป็นสำคัญ โดยผู้วิจัยจะยุติการสัมภาษณ์เมื่อพบว่า ข้อมูลที่ได้รับนั้นเพียงพอและไม่มีประเด็นใหม่เกิดขึ้นเพิ่มเติมอีก ซึ่งสะท้อนถึงการบรรลุถึงความอิ่มตัวของข้อมูล

3.2 จำนวนผู้ให้ข้อมูลตามข้อเสนอแนะ สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ บางลักษณะ เช่น การสนทนากลุ่ม มีข้อแนะนำเกี่ยวกับจำนวนผู้เข้าร่วมวงสนทนาที่เหมาะสมว่า ควรอยู่ระหว่าง 6–12 คน (อัศวิน แสงพิกุล, 2562) หรือ 8–10 คน (นงนภัส เทียงกลม, 2551; วรรณญา ภัทรสุข, 2557) ทั้งนี้ ในการศึกษาเรื่องหนึ่งอาจมีการจัดวงสนทนากลุ่มมากกว่า 1 กลุ่ม โดยขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์การวิจัย

ในที่นี้ จะยกตัวอย่างการเขียนผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ เรื่อง “แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้เพลงไทยพื้นบ้านของเยาวชนในจังหวัดสุพรรณบุรี” รายละเอียดดังนี้

ผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ และมีส่วนเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้และสืบสานเพลงไทยพื้นบ้านในจังหวัดสุพรรณบุรี จำนวนรวม 20 คน จำแนกเป็น

1. ปราชญ์เพลงไทยพื้นบ้าน จำนวน 5 คน
2. ครูผู้สอนหมวดวิชานาฏศิลป์ในสถานศึกษา จำนวน 5 คน
3. เยาวชนที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมด้านเพลงไทยพื้นบ้าน จำนวน 5 คน
4. ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐหรือภาคประชาสังคมที่มีบทบาทด้านศิลปวัฒนธรรม ในท้องถิ่น จำนวน 5 คน

การเลือกผู้ให้ข้อมูลใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (purposive selection) โดยพิจารณาจากคุณสมบัติที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยจะดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 20 คน หรือจนกว่าจะได้ข้อมูลครบถ้วนหรือข้อมูลมีความอิ่มตัว

ที่มา : ผู้เขียน

เทคนิคการเลือกตัวอย่าง

เทคนิคการเลือกตัวอย่าง (sampling technique) จำแนกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ การเลือกตัวอย่างโดยอาศัยหลักความน่าจะเป็น (probability sampling) และการเลือกตัวอย่างโดยไม่อาศัยหลักความน่าจะเป็น (non-probability sampling) สำหรับการเลือกตัวอย่างโดยอาศัยหลักความน่าจะเป็นจะเรียกว่า “การสุ่มตัวอย่าง” (random) ก็ได้ ส่วนการเลือกตัวอย่างโดยไม่อาศัยหลักความน่าจะเป็นจะเรียกว่า “การเลือกตัวอย่าง” (selection) ซึ่งเทคนิคที่เลือกใช้จะสะท้อนนัยความเป็นตัวแทนประชากรของกลุ่มตัวอย่าง (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2551) ทั้งนี้ การเลือกตัวอย่างมีหลักการที่ควรคำนึง 3 ประการ ได้แก่ (1) ความเป็นตัวแทน (representative) ยิ่งจัดให้ทุกหน่วยของประชากรมีโอกาสถูกเลือกอย่างเท่าเทียมกันเท่าใด โอกาสที่จะได้ตัวแทนที่ดีก็จะยิ่งมากขึ้นเท่านั้น (2) กำหนดขนาดตัวแทนที่มากพอ (3) มีความน่าเชื่อถือของข้อมูล ซึ่งต้องอาศัยความเอาใจใส่ในการติดตามรวบรวมข้อมูลของผู้วิจัย

อย่างจริงจัง (กาสั๊ก เต๊ะซันหมาก, 2553) เทคนิคการเลือกตัวอย่างแต่ละประเภท จำแนกออกได้หลายเทคนิค ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การเลือกตัวอย่างโดยอาศัยหลักความน่าจะเป็น

การเลือกตัวอย่างโดยอาศัยหลักความน่าจะเป็น เป็นการสุ่มหน่วยตัวอย่างจากประชากรที่สามารถคำนวณหาความน่าจะเป็นที่แต่ละหน่วยของประชากรจะถูกเลือกได้ (กาสั๊ก เต๊ะซันหมาก, 2553; วัลลภ รัฐฉัตรานนท์, 2554) เนื่องจากประชากรทั้งหมดมีโอกาสที่จะถูกสุ่มมาเป็นกลุ่มตัวอย่างเท่าเทียมกัน ตัวอย่างที่ถูกเลือกจึงมีลักษณะเป็นตัวแทนของประชากร ทำให้ข้อมูลที่ได้สามารถอ้างอิงไปยังประชากรได้ การเลือกตัวอย่างโดยอาศัยหลักความน่าจะเป็นมีเงื่อนไขสำคัญ คือ ผู้วิจัยต้องทราบจำนวนประชากรทั้งหมด จึงจะสามารถเลือกใช้การเลือกตัวอย่างประเภทนี้ได้ การเลือกตัวอย่างโดยอาศัยหลักความน่าจะเป็นประกอบไปด้วย 4 เทคนิค ได้แก่

1.1 การสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย

การสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (simple random sampling) เป็นการเลือกตัวอย่างที่เปิดโอกาสให้หน่วยย่อยของประชากรทุกหน่วยมีสิทธิ์ได้รับการเลือกเท่า ๆ กัน การสุ่มด้วยเทคนิคนี้ ผู้วิจัยจำเป็นต้องมีบัญชีรายชื่อของประชากรทุกหน่วยแล้วทำการสุ่ม ซึ่งมีหลายวิธีการ เช่น จับสลาก ใช้ตารางเลขสุ่ม ใช้คอมพิวเตอร์สุ่ม การหมุนวงล้อ เป็นต้น

ในที่นี้ จะยกตัวอย่างการเขียนเทคนิคการสุ่มตัวอย่างอย่างง่ายในหัวข้อ “ระดับการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนตลาดเก่าห้อง อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี”

เทคนิคการเลือกตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนซึ่งอาศัยอยู่ในชุมชนตลาดเก่าห้อง หมู่ที่ 2 ตำบลบางปلام้า อำเภอบางปلام้า จังหวัดสุพรรณบุรี ทั้งสิ้น 159 ครัวเรือน จำนวนรวม 431 คน (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2567) ผู้วิจัยใช้เทคนิคการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (simple random sampling) เพื่อเปิดโอกาสให้ประชากรทุกคนมีสิทธิ์ถูกสุ่มเลือกอย่างเท่าเทียมกัน และได้ตัวอย่างจำนวน 204 คน โดยคำนวณจากสูตรหาขนาดตัวอย่างของ Krejcie and Morgan (1970) โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. กำหนดหมายเลขประชากรทุกคนซึ่งอาศัยอยู่ในชุมชนตลาดเก่าห้อง หมู่ที่ 2 ตำบลบางปلام้า อำเภอบางปلام้า จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 431 หมายเลข
2. สุ่มโดยการจับฉลากหมายเลขตามข้อ 1 ให้ครบจำนวน 204 ใบ

ที่มา : ผู้เขียน

1.2 การสุ่มตัวอย่างอย่างเป็นระบบ

การสุ่มตัวอย่างอย่างเป็นระบบ (systemic sampling) เป็นการเลือกตัวอย่างจากประชากรแบบสุ่มเป็นช่วง ๆ ระยะห่างเท่า ๆ กัน ซึ่งผู้วิจัยต้องมีบัญชีรายชื่อของประชากรทั้งหมด และมีลำดับก่อนหลังชัดเจน จากนั้นจึงทำการคำนวณหาความกว้างของแต่ละช่วง แล้วจึงสุ่มหาเลขที่ ณ จุดเริ่มต้น หลังจากนั้น ทำการสุ่มตัวอย่างของช่วงต่อ ๆ ไป ซึ่งมีระยะห่างระหว่างหมายเลขแต่ละช่วงเท่า ๆ กัน ตัวอย่างเช่น หากต้องการสุ่มนิสิตสาขาการจัดการการท่องเที่ยวของมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งจำนวน 300 คน จากนิสิตทั้งสิ้น 900 คน จะได้ความห่างของช่วงแต่ละช่วงเท่ากับ 3 คน สมมติเมื่อสุ่มผู้ที่ตกเป็นตัวอย่างประชากรคนแรกได้หมายเลข 2 คนที่ 2 ที่ถูกเลือกเป็นตัวอย่างจะอยู่ในหมายเลข ที่อยู่ถัดไปอีก 3 หมายเลข ได้แก่ หมายเลข 5 สำหรับคนที่ 3 และคนต่อ ๆ ไป จะได้หมายเลข 8, 11, 14, 17 ทำต่อไปเรื่อย ๆ จนครบจำนวน 300 คน

ในที่นี้ จะยกตัวอย่างการเขียนเทคนิคการสุ่มตัวอย่างอย่างเป็นระบบ ในหัวข้อ “ผลกระทบของการท่องเที่ยวด้านเศรษฐกิจระดับครัวเรือน : กรณีศึกษา บ้านเมืองน้อย อำเภอบางปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

เทคนิคการเลือกตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ครั้วเรือนบ้านเมื่อน้อย อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวนทั้งสิ้น 420 ครั้วเรือน (ข้อมูลจากงานทะเบียนราษฎร องค์การบริหารส่วนตำบลเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน) ผู้วิจัยใช้เทคนิคการสุ่มตัวอย่างอย่างเป็นระบบ (systemic random sampling) เพื่อเปิดโอกาสให้ประชากรทุกหน่วยมีสิทธิ์ถูกสุ่มเลือกโดยเท่าเทียมกัน และกำหนดขนาดตัวอย่างจำนวน 210 ครั้วเรือน โดยอ้างอิงจากตารางหาขนาดประชากรของ Krejcie and Morgan (1970) ซึ่งแนะนำขนาดประชากรที่เหมาะสมไว้น้อยกว่า 201 ครั้วเรือน ขั้นตอนการสุ่มตัวอย่างมีดังนี้

1. กำหนดหมายเลขครั้วเรือนทั้งหมดของบ้านเมื่อน้อย อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวนทั้งสิ้น 420 ครั้วเรือน
2. คำนวณความกว้างของช่วงในการสุ่มแต่ละหมายเลข โดยคำนวณจากสูตรจำนวนประชากรหารด้วยจำนวนตัวอย่าง ($420 \div 210$) ได้เท่ากับ 2
3. จับหมายเลขตั้งต้น โดยผู้วิจัยจับได้หมายเลข 1
4. ผู้วิจัยสุ่มหมายเลขถัดไป โดยมีระยะห่างช่วงละ 2 หมายเลข หมายเลขที่ได้ คือ 3, 5, 7, 9, 11 ฯลฯ ทำต่อไปเรื่อย ๆ จนครบจำนวน 210 หมายเลข

ที่มา : ผู้เขียน

1.3 การสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ

การสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (stratified sampling) เป็นการเลือกตัวอย่างโดยแยกประชากรออกเป็นกลุ่มย่อย ๆ หรือเรียกว่าชั้นภูมิ โดยหน่วยประชากรภายในกลุ่มจะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน ส่วนหน่วยประชากรภายนอกกลุ่มจะมีลักษณะต่างกัน เช่น จำแนกนิสิตออกเป็นชั้นปี (1, 2, 3, 4) จำแนกโรงแรมออกเป็นขนาดเล็ก กลาง ใหญ่ เป็นต้น เมื่อจำแนกประชากรออกเป็นกลุ่มย่อย ๆ ได้แล้ว อาจทำการสุ่มตัวอย่างง่ายหรือเป็นระบบเพื่อให้ได้ตัวอย่างแต่ละกลุ่มในจำนวนที่เหมาะสม

การกำหนดตัวอย่างแต่ละชั้นภูมิ สามารถทำได้ 2 วิธี คือ การสุ่มตัวอย่างแต่ละชั้นไม่เป็นสัดส่วน (disproportional stratified random sampling) วิธีนี้จะใช้การเลือกตัวอย่างแต่ละชั้นจำนวนเท่า ๆ กัน เช่น ต้องการตัวอย่างนักศึกษาระดับ

ปริญญาตรี 4 ชั้นปีจำนวน 400 คน ก็จะได้จำนวนตัวอย่างแต่ละชั้นปีเท่ากับ 100 คน อีกวิธีหนึ่งคือ การสุ่มตัวอย่างแต่ละชั้นอย่างเป็นสัดส่วน (proportional stratified random sampling) วิธีนี้จำนวนตัวอย่างแต่ละชั้นที่สุ่มจะมีไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับสัดส่วนของประชากรแต่ละชั้นว่ามีมากน้อยเท่าใด เมื่อเทียบกับประชากรทั้งหมดที่ต้องการสุ่ม (บุญมี พันธุ์ไทย, 2545; อัครวิน แสงพิกุล, 2562)

ในที่นี้ จะยกตัวอย่างการเขียนเทคนิคการสุ่มตัวอย่างแบบเป็นชั้นภูมิ หัวข้อเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความต้องการเลือกประกอบอาชีพในอุตสาหกรรมบริการของนิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมบริการ คณะสหวิทยาการจัดการและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์” (ตัวเลขสมมติ)

เทคนิคการเลือกตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นิสิตระดับชั้นปริญญาตรี สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมบริการ ชั้นปีที่ 1-4 จำนวนรวม 252 คน ผู้วิจัยกำหนดขนาดตัวอย่างโดยสูตรของ Krejcie and Morgan (1970) ได้ขนาดตัวอย่างจำนวน 153 คน และทำการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (stratified sampling) ตามสัดส่วนจำนวนนิสิตจำแนกตามชั้นปีของนิสิต โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. คำนวณหาจำนวนตัวอย่างของนิสิตแต่ละชั้นปีตามสัดส่วนต่อประชากร ได้จำนวนตัวอย่างแต่ละชั้นปีดังนี้

ชั้นปี	จำนวน	สัดส่วนต่อประชากร (%)	จำนวนตัวอย่าง
1	58	23.02	35
2	52	20.63	32
3	68	26.98	41
4	74	29.37	45
รวม	252	100	153

2. กำหนดหมายเลขนิสิตทุกคนในแต่ละชั้นปี ตั้งแต่ชั้นปีที่ 1-4 จำนวน 58, 52, 68 และ 74 หมายเลขตามลำดับ

3. สุ่มโดยการจับฉลากหมายเลขนิสิตชั้นปีที่ 1 จำนวน 35 ใบ นิสิตชั้นปีที่ 2 จำนวน 32 ใบ นิสิตชั้นปีที่ 3 จำนวน 41 ใบ และนิสิตชั้นปีที่ 4 อีกจำนวน 45 ใบ จนครบทั้ง 153 ใบ

ที่มา : ผู้เขียน

1.4 การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม

การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม (cluster sampling) มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า area sampling เนื่องจากการสุ่มตัวอย่างโดยแบ่งประชากรตามพื้นที่การปกครองหรือลักษณะภูมิศาสตร์ เทคนิคนี้จะใช้ก็ต่อเมื่อต้องการสำรวจประชากรจำนวนมากและอยู่กระจัดกระจายใน อาณาบริเวณกว้างขวาง และประชากรแบ่งออกเป็นกลุ่ม ๆ โดยหน่วยงานภาครัฐ ไม่เกี่ยวกับผู้วิจัย ซึ่งจำนวนในแต่ละกลุ่มอาจไม่เท่ากันก็ได้ หลักการการแบ่งประชากรเป็นกลุ่มย่อย ๆ คือ ควรให้ประชากรภายในกลุ่มมีลักษณะแตกต่างหลากหลายมากที่สุด ในขณะที่ประชากรระหว่างกลุ่มมีความคล้ายคลึงกันมากที่สุด และการสุ่มตัวอย่างจะใช้กลุ่มเป็นหน่วยในการสุ่มแทนที่จะเป็นสมาชิกของประชากร โดยถือว่าสมาชิกทุกกลุ่มที่สุ่มได้เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด (พิชิต ฤทธิ์จรูญ, 2567) เช่น การแบ่งประชากรของจังหวัดกาญจนบุรีออกเป็นกลุ่มย่อย ๆ ตามอำเภอจำนวน 13 กลุ่ม จะเห็นได้ว่าประชากรในแต่ละกลุ่มทั้ง 13 กลุ่มมีลักษณะที่ไม่แตกต่างกันนัก ทั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถศึกษาประชากรเพียงกลุ่มเดียวหรือหลายกลุ่มก็ได้ ซึ่งอาจสุ่มกลุ่มด้วยวิธีการจับฉลาก แล้วทำการเลือกตัวอย่างตามความสะดวก (อัศวิน แสงพิกุล, 2562)

ในที่นี้ จะยกตัวอย่างการเขียนเทคนิคการเลือกตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม หัวข้อเรื่อง “ทัศนคติของประชาชนต่อนโยบายธุรกิจสถาบันบันเทิงครบวงจรของพรรคเพื่อไทย : กรณีศึกษาจังหวัดอุทัยธานี”

เทคนิคการเลือกตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนซึ่งมีถิ่นอาศัยอยู่ในจังหวัดอุทัยธานีจำนวนทั้งสิ้น 321,314 คน (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุทัยธานี, 2567) ผู้วิจัยกำหนดขนาดตัวอย่างโดยสูตรของ Yamane (1967) ได้ขนาดตัวอย่างจำนวน 400 คน และทำการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม (cluster sampling) โดยใช้เขตอำเภอภายในจังหวัดอุทัยธานีเป็นหน่วยสำหรับการสุ่มตัวอย่าง ทั้งนี้ เนื่องจากจังหวัดอุทัยธานีมีพื้นที่กว้างขวางและประชากรกระจายตัวอยู่ในทุกอำเภอ อีกทั้งประชากรของแต่ละอำเภอมีลักษณะแตกต่างหลากหลายทั้งในด้านอาชีพ วัย เพศ ระดับการศึกษา ระดับรายได้ ฯลฯ แต่เมื่อพิจารณาลักษณะประชากรระหว่างอำเภอกลับพบว่ามีความคล้ายคลึงกัน การใช้เทคนิคการสุ่มแบบแบ่งกลุ่มจึงเป็นแนวทางที่เหมาะสมในการลดต้นทุนและระยะเวลาในการ

เก็บข้อมูล อีกทั้งยังคงรักษาความเป็นตัวแทนของประชากรได้ โดยเฉพาะในกรณีที่ไม่สามารถจัดทำบัญชีรายชื่อของประชากรทั้งหมดได้อย่างครบถ้วน การสุ่มตัวอย่างมีขั้นตอนดังนี้

1. กำหนดหมายเลขอำเภอทั้งหมดของจังหวัดอุทัยธานี อันได้แก่ เมือง หนองขาหย่าง ทัพทัน หนองฉาง สว่างอารมณ์ ห้วยคต ลานสัก บ้านไร่ โดยมีหมายเลขตั้งแต่ 1-8 ตามลำดับ
2. สุ่มหมายเลขโดยการจับสลากจำนวน 1 หมายเลข ผู้วิจัยจับได้หมายเลข 8 คือ อำเภอ บ้านไร่
3. เลือกตัวอย่างตามความสะดวก (convenience sampling) ในกลุ่มประชาชนที่อาศัยอยู่ในอำเภอที่สุ่มได้ตามข้อ 2 จนครบจำนวน 400 คน

ที่มา : ผู้เขียน

1.5 การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน

การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (multi-stage sampling) เป็นการเลือกตัวอย่างประชากรที่ผสมผสานกันหลายวิธี โดยแบ่งประชากรออกเป็นลำดับชั้นต่าง ๆ ลดหลั่นกันลงมา โดยสุ่มจากหน่วยที่มีระดับใหญ่ก่อนแล้วจึงไปหาระดับที่รองลงมา กระทั่งถึงกลุ่มตัวอย่างในระดับที่ต้องการ จนมีลักษณะกระจายเป็นร่างแห เช่น ภาค จังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน (ฉัตรสุมน พฤตมิญโญ, 2553) การสุ่มตัวอย่างแบบนี้จะใช้เทคนิคการสุ่มตัวอย่างโดยอาศัยหลักความน่าจะเป็นตั้งแต่ 2 ขั้นตอนขึ้นไป เช่น ในการวิจัยเรื่อง “ทัศนคติของประชาชนในเขตจังหวัดภาคใต้ต่อโครงการเที่ยวไทยคนละครึ่งของรัฐบาลนางสาวแพรทองธาร ชินวัตร” ผู้วิจัยอาจใช้เทคนิคการเลือกตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม โดยใช้เขตจังหวัดเป็นหน่วยในการสุ่มตัวอย่าง ในขั้นตอนแรก แล้วทำการสุ่มเลือกหน่วยจังหวัดตามจำนวนที่ต้องการ จากนั้นทำการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่มอีกครั้งโดยใช้เขตอำเภอของจังหวัดที่สุ่มได้ในขั้นตอนแรก มาเป็นหน่วยในการสุ่มตัวอย่างในขั้นตอนที่ 2 ถัดจากนั้นทำการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่มอีกครั้งโดยใช้เขตตำบลของอำเภอที่สุ่มได้ในขั้นตอน 2 มาเป็นหน่วยในการสุ่มตัวอย่างในขั้นตอนที่ 3 หลังจากนั้น ทำการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่มอีกครั้งโดยใช้เขตหมู่บ้านของตำบลที่สุ่มได้ในขั้นตอน 3 มาเป็นหน่วยในการสุ่มตัวอย่างในขั้นตอนที่ 4

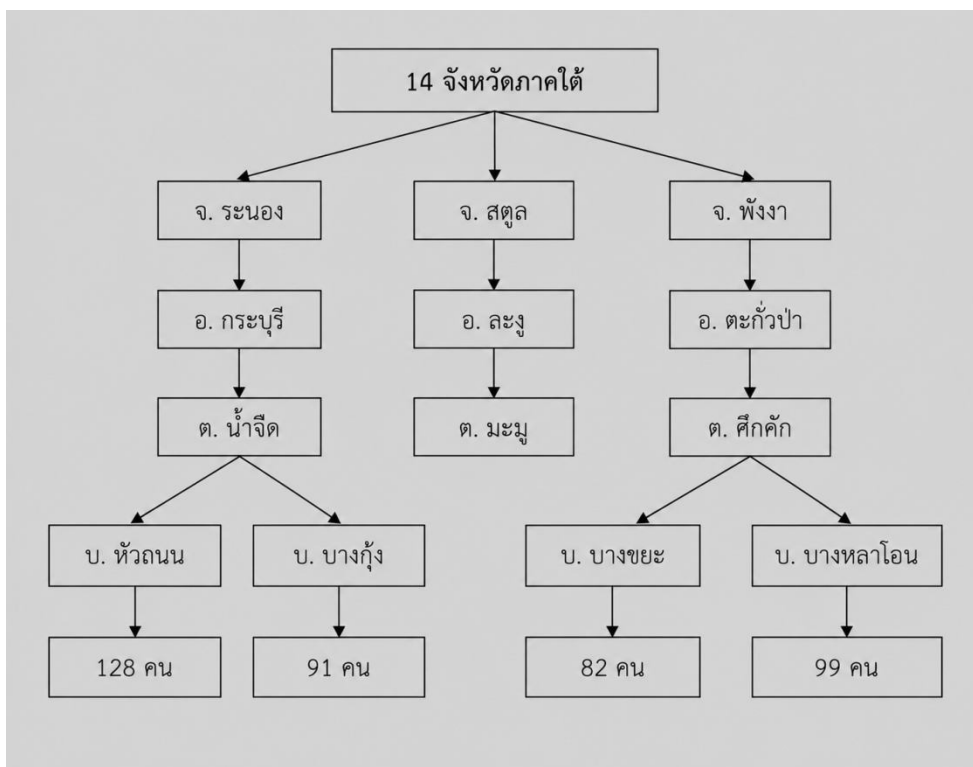
สุดท้ายใช้วิธีสุ่มตัวอย่างอย่างง่ายกับประชาชนในหมู่บ้านที่สุ่มได้จนครบจำนวนตามต้องการ ตัวอย่างการเขียนดังแสดงด้านล่าง

เทคนิคการเลือกตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนไทยซึ่งมีภูมิลำเนาในเขตจังหวัดภาคใต้ จำนวนประมาณ 9,246,000 คน (ประชากรคาดประมาณ ณ กลางปี พ.ศ. 2568) (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2568) ผู้วิจัยกำหนดขนาดตัวอย่างโดยสูตรของ Yamane (1967) ได้ขนาดตัวอย่างจำนวน 400 คน และทำการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (multi-stage sampling) เพื่อให้สามารถจัดการกับประชากรที่มีขนาดใหญ่และกระจายอยู่ในทั่วทุกเขตได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งได้ตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของประชากร ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1. เลือกตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม (cluster sampling) โดยแบ่งประชากรออกเป็น 14 หน่วยตามจำนวนจังหวัดของภาคใต้
2. สุ่มหน่วยจังหวัดโดยการจับฉลากจำนวน 3 จังหวัด ปรากฏว่าจังหวัดที่ถูกสุ่มได้ คือ ระนอง สตูล และพังงา
3. สุ่มหน่วยอำเภอที่อยู่ในเขตปกครองของ 3 จังหวัดที่สุ่มได้ตามข้อ 2 จำนวนทั้งสิ้น 20 อำเภอ (ระนอง 5 อำเภอ, สตูล 7 อำเภอ, พังงา 8 อำเภอ) ให้เหลือ 3 อำเภอ ปรากฏว่าอำเภอที่สุ่มได้ คือ กระบุรี ละงู และตะกั่วป่า
4. สุ่มหน่วยตำบลที่อยู่ในเขตปกครองของ 3 อำเภอที่สุ่มได้ตามข้อ 3 จำนวนทั้งสิ้น 21 ตำบล (กระบุรี 7 ตำบล, ละงู 6 ตำบล, ตะกั่วป่า 8 ตำบล) ให้เหลือ 3 ตำบล ปรากฏว่าตำบลที่สุ่มได้ คือ น้ำจืด มะมุ คึกคัก
5. สุ่มหน่วยหมู่บ้านที่อยู่ในเขตปกครองของ 3 ตำบลที่สุ่มได้ตามข้อ 4 จำนวนทั้งสิ้น 24 หมู่บ้าน (น้ำจืด 9 หมู่บ้าน, มะมุ 8 หมู่บ้าน, คึกคัก 7 หมู่บ้าน) ให้เหลือ 4 หมู่บ้าน ปรากฏว่าหมู่บ้านที่สุ่มได้ คือ หัวถนน บางกุ้ง บางขยะ บางหลาโอน
6. สุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (simple sampling) กับประชากรที่อาศัยอยู่ใน 4 หมู่บ้านตามข้อ 5 โดยวิธีการจับฉลากจนได้ตัวอย่างครบจำนวน 400 คน

ขั้นตอนการสุ่มตัวอย่างสามารถแสดงเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ที่มา : ผู้เขียน

2. การเลือกตัวอย่างโดยไม่อาศัยหลักความน่าจะเป็น

การเลือกตัวอย่างโดยไม่อาศัยหลักความน่าจะเป็น เป็นการเลือกตัวอย่างโดยไม่คำนึงว่าตัวอย่างแต่ละหน่วยมีโอกาสถูกเลือกมากน้อยเท่าใด ทำให้ไม่ทราบความน่าจะเป็นที่แต่ละหน่วยในประชากรจะถูกเลือก การเลือกตัวอย่างประเภทนี้แต่ละหน่วยของประชากรมีโอกาสที่จะถูกเลือกไม่เท่ากัน ทำให้ไม่สามารถนำข้อมูลที่ได้ไปอ้างอิงกับประชากรทั้งหมดได้ การเลือกตัวอย่างโดยไม่อาศัยหลักความน่าจะเป็นประกอบไปด้วย 4 เทคนิค ดังนี้

2.1 การเลือกตัวอย่างแบบบังเอิญ

การเลือกตัวอย่างแบบบังเอิญ (accidental sampling) เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การเลือกตัวอย่างแบบสะดวก (convenience sampling) คือ

การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างตามความสะดวกของผู้วิจัย โดยผู้ให้ข้อมูลอาจเป็นใครก็ได้ที่สามารถให้ข้อมูลตามที่ต้องการซึ่งผู้วิจัยจะดำเนินการเลือกไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะได้จำนวนตัวอย่างครบตามที่กำหนดไว้

ในที่นี้ จะยกตัวอย่างการเขียนเทคนิคการเลือกตัวอย่างแบบบังเอิญ ในหัวข้อ “การรับรู้ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวเชิงอาหารของจังหวัดเพชรบุรีในมุมมองของนักท่องเที่ยวชาวไทย”

เทคนิคการเลือกตัวอย่าง

ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้เทคนิคการเลือกตัวอย่างแบบสะดวก (convenience sampling) กับนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาเยือนจังหวัดเพชรบุรีระหว่างเดือนมกราคมถึงพฤษภาคม 2568 จำนวนทั้งสิ้น 400 คน จากประชากรรวมทั้งสิ้น 10,520,218 ล้านคน (สถิตินักท่องเที่ยวภายในประเทศ พ.ศ. 2567) (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2568) ซึ่งได้ขนาดตัวอย่างโดยการใช้ตาราง Yamane (1967) กรณีที่จำนวนประชากรเกิน 100,000 คน เนื่องจากต้องการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทย ที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย และมีความพร้อมในการให้ข้อมูล ณ แหล่งท่องเที่ยวภายในจังหวัดเพชรบุรีตามวันและเวลาที่สะดวกในการเก็บข้อมูล การเก็บข้อมูลจะดำเนินการโดยการแจกแบบสอบถามแก่นักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดเพชรบุรี อาทิ

- พระนครคีรี (เขาวัง)
- ชายหาดชะอำ
- โครงการชั่งหัวมันตามพระราชดำริ
- วัดมหาธาตุวรวิหาร
- วัดใหญ่สุวรรณารามวรวิหาร

ที่มา : ผู้เขียน

2.2 การเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง

การเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) เป็นการเลือกตัวอย่างโดยอาศัยวิจารณ์ญาณของผู้วิจัยเป็นหลัก โดยพิจารณาจากคุณลักษณะบางประการที่สร้างขึ้น เนื่องจากเห็นว่าตัวอย่างเป็นผู้เชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ใน

เรื่องนั้น ๆ หรือมีคุณสมบัติสอดคล้องกับงานวิจัย เช่น หากผู้วิจัยสนใจทำวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการใช้เทคโนโลยีแอปพลิเคชันสั่งอาหารออนไลน์ของผู้บริโภคสูงอายุในเขตเมืองพัทยา” ในกรณีนี้ ผู้วิจัยจำเป็นต้องเจาะจงเลือกตัวอย่างเฉพาะผู้สูงอายุซึ่งอาศัยในเขตเมืองพัทยาและมีประสบการณ์สั่งซื้ออาหารผ่านทางแพลตฟอร์มออนไลน์มาแล้ว โดยไม่สามารถเก็บข้อมูลจากบุคคลทั่ว ๆ ไปได้ การเลือกตัวอย่างแบบเจาะจงต้องอาศัยความรู้และวิจารณญาณของผู้วิจัยว่า ใครหรือกลุ่มใดควรถูกเลือกเพื่อเข้าร่วมการวิจัย จึงมีชื่อเรียกอีกอย่างว่า การสุ่มแบบใช้ดุลยพินิจ (judgement sampling) ในที่นี้ จะยกตัวอย่างการเขียนเทคนิคการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจงในหัวข้อ “สาเหตุการลาออกของพนักงานที่มีสมรรถนะสูง : กรณีศึกษาพนักงานโรงแรมระดับ 4-5 ดาวในเขตกรุงเทพมหานคร”

เทคนิคการเลือกตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เทคนิคการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) เฉพาะพนักงานที่มีสมรรถนะสูงหรือคนเก่ง (talented employee) ในธุรกิจโรงแรมระดับ 4-5 ดาวในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีประวัติการทำงานดีเยี่ยมและได้รับการประเมินผลงานในระดับสูงก่อนตัดสินใจลาออกจากงานจำนวน 20 คน หรือจนกว่าข้อมูลจะอิ่มตัว โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มเป้าหมายที่ถูกคัดเลือกก็มีเกณฑ์สมบัติ ดังนี้

1. เคยได้รับรางวัลพนักงานดีเด่นประจำปี หรือได้รับผลการประเมินงานอยู่ในระดับดีเยี่ยมอย่างน้อย 2 ปี
2. ระยะเวลาทำงานในโรงแรมระดับ 4-5 ดาวในเขตกรุงเทพมหานครตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไป และลาออกจากงานภายในระยะเวลาไม่เกิน 1 ปีนับถึงวันเก็บรวบรวมข้อมูล
3. ยินดีให้ข้อมูลโดยสมัครใจ

ที่มา : ผู้เขียน

2.3 การเลือกตัวอย่างแบบโควตา

การเลือกตัวอย่างแบบโควตา (quota sampling) เป็นการเลือกตัวอย่างโดยคำนึงถึงสัดส่วนเชิงองค์ประกอบของประชากรเพื่อให้แน่ใจว่ามีการเป็น

ตัวแทนของประชากรกลุ่มต่าง ๆ อย่างเหมาะสมโดยอาศัยการตัดสินใจของผู้วิจัยเป็นหลัก การเลือกตัวอย่างแบบโควตาเหมาะที่จะใช้ในกรณีไม่มีกรอบประชากรที่สมบูรณ์ คือ ไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอนและไม่มีรายชื่อสมาชิกของประชากร อาจกล่าวได้ว่า การเลือกตัวอย่างแบบโควตามีลักษณะคล้ายคลึงกับการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ ซึ่งจะใช้ในกรณีที่ผู้วิจัยไม่มีกรอบประชากรที่สมบูรณ์นั่นเอง (สรชัย พิศาลบุตร, 2551) ยกตัวอย่างเช่น เมื่อต้องการเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวจีนที่เดินทางมาเยือนประเทศไทย ก็แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็นเพศหญิงและเพศชายจำนวนอย่างละเท่า ๆ กัน แล้วจึงเลือกตัวอย่างแบบบังเอิญจนครบจำนวนที่ต้องการ

ในที่นี้ จะยกตัวอย่างการเขียนเทคนิคการเลือกตัวอย่างแบบโควตาในหัวข้อ “การศึกษาความพึงพอใจและความต้องการสวัสดิการของพนักงานรับส่งอาหารในระบบแพลตฟอร์มออนไลน์”

เทคนิคการเลือกตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยนี้ คือ พนักงานรับส่งอาหารในระบบแพลตฟอร์มออนไลน์ในประเทศไทย ซึ่งไม่สามารถระบุจำนวนที่แน่นอนได้อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม จากข้อมูลที่เปิดเผยโดยนายกสมาคมไรเดอร์ไทย (ประชาชาติธุรกิจ, 2567) คาดว่า มีพนักงานรับส่งอาหารในระบบแพลตฟอร์มออนไลน์รวมกันทั่วประเทศประมาณ 300,000–400,000 คน ผู้วิจัยใช้ตารางของ Yamane (1967) ในการคำนวณขนาดตัวอย่าง โดยกำหนดค่าความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซนต์ และความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้เท่ากับ 0.05 และในกรณีที่จำนวนประชากรมากกว่า 100,000 คน จะได้ขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมเท่ากับ 400 คน

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้เทคนิคการเลือกตัวอย่างแบบโควตา (quota sampling) โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างตามภูมิภาคออกเป็น 4 ภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความหลากหลาย และสะท้อนความคิดเห็นของพนักงานรับส่งอาหารแต่ละภูมิภาคอย่างสมดุล ขั้นตอนการเลือกตัวอย่างมีดังนี้

1. แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 4 ภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. กำหนดจำนวนตัวอย่างภาคละ 100 คน
3. กำหนดจังหวัดเป้าหมายในการเก็บข้อมูลในแต่ละภาค ดังนี้

- ภาคเหนือ คือ จังหวัดเชียงใหม่
- ภาคกลาง คือ กรุงเทพมหานคร
- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ จังหวัดขอนแก่น
- ภาคใต้ คือ จังหวัดสงขลา

4. เลือกตัวอย่างแบบตามความสะดวก (convenience sampling) ตามโควตาและพื้นที่ตามข้อ 2 และ 3 โดยเลือกตัวอย่างที่พบตามบริเวณต่าง ๆ ที่สะดวกเก็บข้อมูล เช่น ร้านอาหาร ห้างสรรพสินค้า ย่านที่พักอาศัย ย่านสำนักงาน สถานศึกษา จุดจอดพักรถเรือดอร์ ในขณะที่เดียวกัน ตัวอย่างต้องให้ความยินยอมและมีความพร้อมในการตอบแบบสอบถาม

ที่มา : ผู้เขียน

2.4 การเลือกตัวอย่างแบบบอกต่อ

การเลือกตัวอย่างแบบบอกต่อหรือการเลือกตัวอย่างแบบลูกโซ่ (snowball sampling) เป็นวิธีการเลือกตัวอย่างที่ผู้วิจัยจะเลือกตัวอย่างมาเพียงหน่วยเดียวหรือสองหน่วยก่อน ซึ่งมีคุณสมบัติตรงตามที่ต้องการ หลังจากผู้วิจัยสอบถามข้อมูลจากตัวอย่างคนแรกแล้ว ก็จะขอให้ตัวอย่างคนนั้นแนะนำตัวอย่างคนที่ 2 ที่มีคุณลักษณะตรงตามต้องการ ตัวอย่างคนถัดมาจะถูกร้องขอให้แนะนำตัวอย่างคนถัดไปทำแบบนี้ไปเรื่อย ๆ จนกว่าผู้วิจัยจะได้จำนวนตัวอย่างครบตามที่ต้องการ โดยมากเทคนิคนี้จะใช้ในกรณีที่ผู้วิจัยเข้าถึงแหล่งข้อมูลได้ยากหรือไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับตัวอย่างมากนัก

ในที่นี้ จะยกตัวอย่างการเขียนเทคนิคการเลือกตัวอย่างแบบบอกต่อในหัวข้อ “อุปสรรคและการปรับตัวทางวัฒนธรรมของผู้ให้บริการนวดแผนไทยที่ทำงานในต่างประเทศ : กรณีศึกษาประเทศกลุ่มตะวันออกกลาง”

เทคนิคการเลือกตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ใช้เทคนิคการเลือกตัวอย่างแบบบอกต่อ (snowball sampling) เนื่องจากกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ให้บริการนวดแผนไทยที่ทำงานในประเทศกลุ่มตะวันออกกลาง ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรเฉพาะที่เข้าถึงได้ยาก รวมทั้งไม่มีรายชื่อประชากรที่แน่ชัด

ผู้วิจัยเริ่มต้นการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนแรกที่สามารถติดต่อได้จากเครือข่ายส่วนตัว จากนั้นใช้วิธีการให้ผู้ให้ข้อมูลแนะนำผู้ให้ข้อมูลคนอื่น ๆ ที่มีคุณสมบัติตรงตามเกณฑ์ คือ เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ทำงานนวดแผนไทยในประเทศกลุ่มตะวันออกกลางไม่น้อยกว่า 1 ปี กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการแนะนำจะถูกคัดเลือกอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งข้อมูลที่ได้มีความอิ่มตัว รวมตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยทั้งสิ้นจำนวน 16 คน

ทั้งนี้ การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างคำนึงถึงความหลากหลายด้านประเทศ สถานที่ทำงาน อายุ และประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและครบถ้วนในประเด็นอุปสรรคและการปรับตัวทางวัฒนธรรมของผู้ให้บริการนวดแผนไทยที่ทำงานในกลุ่มประเทศตะวันออกกลาง

ที่มา : ผู้เขียน

3. ข้อเสนอแนะในการเขียนเทคนิคการเลือกตัวอย่าง

ดังได้นำเสนอประเภทและตัวอย่างการเขียนเทคนิคการเลือกตัวอย่างไปแล้ว สามารถสรุปเป็นข้อเสนอแนะในการเขียนเทคนิคการเลือกตัวอย่างได้ดังนี้

1) ระบุประเภทของการเลือกตัวอย่างให้ชัดเจน และเขียนให้เชื่อมโยงกับประชากรและขนาดตัวอย่าง เพื่อสร้างความกลมกลืนในการออกแบบการวิจัย

2) ให้เหตุผลว่าทำไมจึงใช้เทคนิคการเลือกตัวอย่างนั้น ๆ โดยอธิบายว่าเทคนิคที่เลือกเหมาะสมกับลักษณะประชากร หรือข้อจำกัดการวิจัยอย่างไร เช่น มี/ไม่มีบัญชีรายชื่อประชากร ประชากรเข้าถึงได้ยาก ประชากรมีองค์ประกอบที่หลากหลาย ต้องการความสะดวกในการเข้าถึงกลุ่มตัวอย่าง ต้องการได้กลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติเฉพาะสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย เป็นต้น

3) ระบุขั้นตอนในการเลือกตัวอย่าง โดยให้รายละเอียดว่าแบ่งกลุ่มอย่างไร จัดสรรจำนวนกลุ่มตัวอย่างอย่างไร เลือกจากพื้นที่ใด ใช้เกณฑ์หรือคุณสมบัติอะไรบ้าง หากใช้เทคนิคการเลือกตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน ผู้วิจัยอาจแสดงแผนผังขั้นตอนการ

เลือกและจำนวนที่เลือกในแต่ละขั้นตอนด้วยก็ได้ เพื่อให้ผู้อ่านเห็นภาพชัดเจนขึ้น (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2536)

บทสรุป

วิธีดำเนินการวิจัย หรือระเบียบวิธีวิจัย คือ การออกแบบกระบวนการแสวงหา และได้มาซึ่งความรู้และข้อเท็จจริงอย่างเป็นระบบ โดยอาศัยหลักวิทยาศาสตร์และวิธีการที่เชื่อถือได้ วิธีดำเนินการวิจัยครอบคลุม 2 ส่วนหลัก คือ การเก็บรวบรวมข้อมูล และการจัดการข้อมูล ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ การออกแบบการสุ่มตัวอย่าง (ประชากรและตัวอย่าง) การออกแบบการวัดตัวแปร (เครื่องมือและคุณภาพเครื่องมือ) และการออกแบบการวิเคราะห์ข้อมูล (วิธีการวิเคราะห์และสถิติที่ใช้)

ส่วนประกอบของวิธีดำเนินการวิจัย มีทั้งสิ้น 6 หัวข้อ ได้แก่ ประชากร ขนาดตัวอย่าง เทคนิคการเลือกตัวอย่าง เครื่องมือการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล โดยในบทนี้จะเน้นเฉพาะประชากร ขนาดตัวอย่าง และเทคนิคการเลือกตัวอย่างเป็นหลัก โดยมีแนวทางการเขียนโดยสรุป ดังนี้

หัวข้อประชากร ผู้วิจัยควรระบุหน่วยการวิเคราะห์ให้ชัดเจน ทั้งลักษณะจำนวน และแหล่งที่มาของข้อมูล ขณะเดียวกัน อาจกำหนดเกณฑ์คัดเข้าและคัดออกด้วยก็ได้ เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจขอบเขตและความเหมาะสมของกลุ่มที่ศึกษา สำหรับขนาดตัวอย่างควรชี้แจงว่าใช้สูตรคำนวณแบบใดและทำไมจึงใช้สูตรนั้น อีกทั้งควรอธิบายรายละเอียดของสูตรที่ใช้ เช่น ระดับความเชื่อมั่น ค่าความคลาดเคลื่อน พร้อมอ้างอิงแหล่งที่มาของสูตร ส่วนหัวข้อเทคนิคการเลือกตัวอย่าง ผู้วิจัยควรระบุประเภทและวิธีการเลือกตัวอย่างพร้อมให้เหตุผลว่าทำไมเทคนิคที่เลือกเหมาะสมกับงานวิจัย โดยอธิบายขั้นตอนการเลือกตัวอย่างอย่างชัดเจน

คำถามท้ายบท

1. ประชากรในงานวิจัยหมายถึงอะไร แบ่งได้กี่ประเภท และมีความแตกต่างจากประชากรในบริบทอื่นอย่างไร
2. วิธีการกำหนดขนาดตัวอย่างในการวิจัยกรณีที่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอนมีความแตกต่างจากกรณีที่ไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอนหรือไม่ อย่างไร
3. การใช้ตัวอย่างในการวิจัยแทนประชากรมีข้อดีอย่างไรบ้าง
4. จงบอกความหมายของการเลือกตัวอย่างโดยอาศัยความน่าจะเป็นและการเลือกตัวอย่างโดยไม่อาศัยความน่าจะเป็น พร้อมยกตัวอย่างเทคนิคการเลือกตัวอย่างในแต่ละประเภทมาอย่างละ 3 วิธี
5. จงอภิปรายถึงข้อดีและข้อจำกัดของเทคนิคการเลือกตัวอย่างใดก็ได้ โดยเลือกมา 1 วิธี

บทที่ 7

การเขียนส่วนเนื้อเรื่อง : วิธีดำเนินการวิจัย (ตอนที่ 2)

การดำเนินการกระบวนการวิจัยที่มีประสิทธิภาพและสามารถตอบคำถามนำวิจัยได้อย่างมีความน่าเชื่อถือ จำเป็นต้องอาศัยการวางแผนและเรียบเรียงระเบียบวิธีวิจัยอย่างเป็นระบบในทุกขั้นตอน โดยเฉพาะการเชื่อมโยงจากขั้นตอนการกำหนดกลุ่มเป้าหมายไปสู่การปฏิบัติงานภาคสนามและการจัดการข้อมูลอย่างเป็นรูปธรรม

ในบทที่แล้ว ผู้เขียนได้กล่าวถึงการเขียนวิธีดำเนินการวิจัยหรือระเบียบวิธีวิจัยเกี่ยวกับประชากร การกำหนดขนาดตัวอย่าง และเทคนิคการเลือกตัวอย่างไปแล้ว ในบทนี้จะกล่าวถึงการเขียนวิธีดำเนินการวิจัยในส่วนที่เหลือ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่มีผลต่อการได้มาซึ่งข้อมูลที่ครบถ้วนและมีความน่าเชื่อถือสำหรับตอบคำถามการวิจัย โดยครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับเครื่องมือการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล มีรายละเอียดดังนี้

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

1. อธิบายสาระสำคัญของเครื่องมือการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยได้
2. อธิบายหลักการเขียนเครื่องมือการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยได้
3. เขียนเรียบเรียงเครื่องมือการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยได้อย่างถูกต้องตามหลักการที่ศึกษามา

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือการวิจัย (instrument) คือ เครื่องมือที่ใช้สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือและครบถ้วน หลักการในการเลือกใช้เครื่องมือ ผู้วิจัยต้องพิจารณากลับไปยังกรอบแนวคิดการวิจัยว่า มีตัวแปรใดที่เกี่ยวข้องบ้าง และการได้มาซึ่งคำตอบควรใช้เครื่องมือใด

ในการสร้างเครื่องมือรวบรวมข้อมูลนั้น ผู้วิจัยจะสร้างเครื่องมือขึ้นเองหรือใช้เครื่องมือมาตรฐานหรือเครื่องมือที่ผู้อื่นสร้างไว้แล้วก็ได้ หากเป็นเครื่องมือที่ผู้อื่นสร้างไว้แล้ว จะนำมาใช้ทั้งหมด บางส่วน หรือดัดแปลงแก้ไขให้เหมาะสมก็ได้ เพียงแต่ว่าก่อนนำไปใช้จริง ควรนำเครื่องมือขึ้นไปตรวจสอบคุณภาพเสียก่อน เพื่อให้แน่ใจว่าเครื่องมือมีความเที่ยงตรง (validity) และความเชื่อมั่น (reliability) ผ่านเกณฑ์ (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2551)

1. ชนิดของเครื่องมือการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัย เครื่องมือการวิจัยถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้นักวิจัยสามารถรวบรวมข้อมูลได้อย่างครบถ้วนและน่าเชื่อถือ การเลือกใช้เครื่องมือการวิจัยที่เหมาะสม จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยให้ผลการวิจัยเกิดความแม่นยำและเที่ยงตรง เครื่องมือการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการมีทั้งสิ้น 4 ชนิด ดังนี้

1.1 แบบสอบถาม (questionnaire) คือ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ชุดคำถามที่กำหนดไว้ล่วงหน้า ซึ่งอาจมีทั้งข้อความที่ให้ผู้ตอบเลือกคำตอบจากตัวเลือกที่กำหนดให้ และข้อความที่ให้ผู้ตอบเขียนตอบตามความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของตนเอง ข้อดีของการใช้แบบสอบถาม คือ เหมาะที่จะใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่กระจายตัว ได้คำตอบที่รวดเร็ว ประหยัดเวลา และค่าใช้จ่าย

1.1.1 ประเภทของแบบสอบถาม

แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) แบบสอบถามปลายปิด เป็นแบบสอบถามที่ประกอบด้วยชุดคำถามและตัวเลือกที่กำหนดให้ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกตอบ ผู้ตอบแบบสอบถามไม่สามารถเลือกตอบคำถามนอกเหนือจากตัวเลือกที่กำหนดได้ การวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการมักใช้แบบสอบถามประเภทนี้กันมาก เนื่องจากการตอบแบบสอบถามมีความรวดเร็ว และง่ายต่อการนำข้อมูลมาวิเคราะห์ประมวลผล คำถามปลายปิดแบ่งออกเป็น 4 แบบ (दनัย ไชโยธา, 2552) ได้แก่

(1) แบบตรวจรายการ (checklist) เป็นแบบสำรวจที่ต้องการคำตอบในแง่ “มี-ไม่มี” “ใช่-ไม่ใช่” หรือมีคำตอบให้เลือกหลายตัวเลือกแล้วให้ผู้ตอบเลือกคำตอบเพียงข้อเดียวหรือหลายข้อก็ได้ มักให้ผู้ตอบทำเครื่องหมายถูกในช่องสี่เหลี่ยมหน้าตัวเลือก โดยมากเป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบ เช่น เพศ อายุ รายได้ สถานภาพสมรส การศึกษา ภูมิลำเนา ฯลฯ

(2) แบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) เป็นแบบสอบถามที่ใช้ในการวัดเจตคติของบุคคลต่อสิ่งต่าง ๆ ซึ่งครอบคลุมทั้งความคิด ความเชื่อ ความรู้สึก และการแสดงพฤติกรรม โดยคำถามในแบบสอบถามประเภทนี้จะมีตัวเลือกคำตอบหลายระดับ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย และให้ผู้ตอบเลือกเพียงหนึ่งตัวเลือกที่ตรงกับความคิดเห็นของตนมากที่สุด ทั้งนี้ ในการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ มาตราส่วนประมาณค่าชนิดที่นิยมที่ใช้อย่างกว้างขวางที่สุด คือ มาตราส่วนลิเคิร์ต (Likert scale) ซึ่งมีคำตอบให้เลือกตอบทั้งแบบ 5 ช่องตัวเลือก และ 7 ช่องตัวเลือก ขึ้นอยู่กับความละเอียดของค่าการประมาณที่ผู้วิจัยต้องการ

ดูตัวอย่างมาตราส่วนประมาณค่า (มาตราส่วนลิเคิร์ต 7 ระดับ) ด้านอิทธิพลของยูทูบเบอร์สายรีวิวอาหารในตารางที่ 7.1 โดยมีเกณฑ์การประมาณค่าดังนี้

- 7 = เห็นด้วยในระดับมากที่สุด
 6 = เห็นด้วยในระดับมาก
 5 = เห็นด้วยในระดับค่อนข้างมาก
 4 = เห็นด้วยในระดับปานกลาง
 3 = เห็นด้วยในระดับค่อนข้างน้อย
 2 = เห็นด้วยในระดับน้อย
 1 = เห็นด้วยในระดับน้อยที่สุด

ตารางที่ 7.1 ตัวอย่างมาตราส่วนประมาณค่า

อิทธิพลของยูทูบเบอร์สายรีวิวอาหาร	ระดับความคิดเห็น						
	1	2	3	4	5	6	7
1. ความเกี่ยวพัน							
1.1 ท่านคิดว่าความรู้สึกพัวพันกับยูทูบเบอร์มีความสำคัญต่อการรับชมคลิปวิดีโอยูทูบเบอร์สายรีวิวอาหาร							
1.2 ท่านคิดว่าความรู้สึกพัวพันกับยูทูบเบอร์จำเป็นต่อการรับชมคลิปวิดีโอยูทูบเบอร์สายรีวิวอาหาร							
2. ความชอบ							
2.1 ท่านมีความสุขเมื่อได้รับชมคลิปวิดีโอยูทูบเบอร์สายรีวิวอาหาร							
2.2 ท่านรู้สึกดีเมื่อได้รับชมคลิปวิดีโอยูทูบเบอร์สายรีวิวอาหาร							
3. ปฏิสัมพันธ์							
3.1 ท่านใช้เวลาส่วนใหญ่ในการรับชมคลิปวิดีโอยูทูบเบอร์สายรีวิวอาหาร							
3.2 เมื่อท่านรับชมคลิปวิดีโอในเว็บไซต์ยูทูบ ท่านมักจะเลือกรับชมคลิปวิดีโอยูทูบเบอร์สายรีวิวอาหาร							

ตารางที่ 7.1 ตัวอย่างมาตราส่วนประมาณค่า (ต่อ)

อิทธิพลของยูทูบเบอร์สายรีวิวอาหาร	ระดับความคิดเห็น						
	1	2	3	4	5	6	7
4. ความภักดี							
4.1 ท่านรู้สึกดีต่อยูทูบเบอร์สายรีวิวอาหาร							
4.2 ท่านชื่นชอบยูทูบเบอร์สายรีวิวอาหารเป็นอย่างมาก							
5. ความไว้วางใจ							
5.1 ท่านเชื่อมั่นว่ายูทูบเบอร์สายรีวิวอาหารนำเสนอข้อมูลอย่างตรงไปตรงมา							
5.2 ท่านเชื่อถือข้อมูลที่ยูทูบเบอร์สายรีวิวอาหารนำเสนอ							

ที่มา : อังคริสา อีระพันธ์ (2565)

(3) แบบจัดอันดับ เป็นแบบสอบถามที่มีคำตอบไว้

หลายข้อแล้วให้ผู้ตอบเรียงลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อย โดยใส่หมายเลขไว้หน้าตัวเลือก เช่น คำถามเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดสุพรรณบุรี ที่นักท่องเที่ยวชื่นชอบมากที่สุด 3 อันดับแรก โดยให้นักท่องเที่ยวใส่หมายเลข 1, 2 และ 3 หน้าตัวเลือกดังตัวอย่างนี้

.....อุทยานมังกรสวรรค์
บึงฉวากเฉลิมพระเกียรติ
ตลาดร้อยปีสามชุก
วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร
พระบรมราชานุสาวรีย์ดอนเจดีย์

(4) แบบเติมคำสั้น ๆ เป็นแบบสอบถามที่กำหนด

คำถามเฉพาะเจาะจง และมีช่องว่างให้เติมคำตอบสั้น ๆ เช่น

- ปัจจุบันท่านอายุ.....ปี
- กำลังศึกษาในชั้นปีที่..... สาขาวิชาเอก.....

2) แบบสอบถามปลายเปิด เป็นแบบสอบถามที่เปิดโอกาสให้ผู้ตอบตอบคำถามได้โดยอิสระ มักใช้สำหรับให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นต่อเรื่องต่าง ๆ รวมไปถึงข้อเสนอแนะ โดยปกติแบบสอบถามปลายเปิดจะใช้ควบคู่กับแบบสอบถามปลายปิด แต่มักอยู่ในส่วนท้ายของแบบสอบถาม

1.1.2 โครงสร้างของแบบสอบถาม

แบบสอบถามมักมีองค์ประกอบ 3 ส่วน (วัลลภ รัฐนิตรานนท์, 2554) ได้แก่

1) คำชี้แจง ส่วนนี้จะให้ข้อมูลแก่ผู้ตอบแบบสอบถามว่าผู้วิจัยคือใคร งานวิจัยมีชื่อเรื่องอะไร มีวัตถุประสงค์อะไร สิทธิของผู้ตอบแบบสอบถามมีอย่างไรบ้าง และแบบสอบถามประกอบด้วยข้อคำถามกี่ตอน จำนวนกี่ข้อ

2) ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนนี้จะให้ผู้ตอบแบบสอบถามให้ข้อมูลส่วนตัวของตนเอง ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพสมรส รายได้ ภูมิลำเนา เป็นต้น

3) คำถามหลัก องค์ประกอบส่วนนี้ถือเป็นส่วนสำคัญที่สุดของแบบสอบถาม ข้อคำถามในส่วนนี้อาจแบ่งเป็นตอน ๆ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์การวิจัยและตัวแปรที่ต้องการทดสอบสมมติฐาน ข้อคำถามในส่วนนี้อาจมีทั้งแบบปลายเปิดและปลายปิดก็ได้

1.2 แบบสัมภาษณ์ (interview form) มีไว้เพื่อให้ผู้วิจัยใช้เป็นแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1.2.1 แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง (structured interview form) เป็นเครื่องมือประกอบการสัมภาษณ์ ซึ่งมีความเคร่งครัดและเป็นทางการ โดยผู้วิจัยจะเตรียมคำถามไว้ล่วงหน้า ขณะดำเนินการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยไม่สามารถเพิ่ม ลดทอนข้อคำถาม หรือสลับลำดับข้อคำถามตามที่ปรากฏในแบบสัมภาษณ์ได้ ซึ่งหมายความว่า การดำเนินการสัมภาษณ์จะต้องทำในลักษณะเดียวกันกับผู้ให้ข้อมูลทุกคน ข้อดีของการใช้แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง คือ ทำให้การสัมภาษณ์

มีความชัดเจน ตรงประเด็นที่ต้องการรู้ และข้อมูลครบถ้วน ตลอดจนง่ายต่อการวิเคราะห์ข้อมูล เหมาะสำหรับการเปรียบเทียบคำตอบจากกลุ่มตัวอย่างจำนวนมาก

1.2.2 แบบสัมภาษณ์ไม่มีโครงสร้าง (unstructured Interview form) เป็นเครื่องมือประกอบการสัมภาษณ์ที่ไม่มีชุดคำถามกำหนดไว้ล่วงหน้าอย่างตายตัว ผู้วิจัยเพียงแต่กำหนดหัวข้อหรือประเด็นกว้าง ๆ เป็นแนวทางในการซักถาม โดยลักษณะการสนทนาจะเป็นไปตามธรรมชาติ ไม่เคร่งครัดตายตัว ขึ้นอยู่กับสถานการณ์เฉพาะหน้า เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ให้สัมภาษณ์แสดงข้อมูลอย่างเต็มที่

1.2.3 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview form) เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยกำหนดแนวคำถามไว้ล่วงหน้าแบบหลวม ๆ โดยสามารถปรับเปลี่ยนและสลับลำดับคำถามได้ตามความเหมาะสมกับสถานการณ์เฉพาะหน้า ทำให้การดำเนินการสัมภาษณ์มีความเคร่งครัดและเป็นทางการน้อยกว่าแบบแรก แต่มากกว่าแบบที่สอง แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเหมาะสำหรับการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจำนวนไม่มาก แต่ต้องการข้อมูลที่ละเอียดลึกซึ้ง หนึ่ง โดยมางานวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ มักใช้รูปแบบการสัมภาษณ์ประเภทนี้

1.3 แบบสังเกต (observation form) สามารถใช้ได้กับการสังเกต 2 ลักษณะ คือ การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสังเกตตามแนวทางแรก ผู้วิจัยจะเป็นผู้สังเกตกิจกรรมที่เกิดขึ้นตรงหน้าแบบห่าง ๆ โดยไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่ดำเนินอยู่ ส่วนการสังเกตตามแนวทางที่ 2 ผู้วิจัยจะเข้าไปมีส่วนร่วมกับกิจกรรมนั้นด้วย ดังนั้น แบบสังเกตจึงแบ่งได้เป็น 2 ประเภทตามลักษณะการสังเกตการณ์ คือ (1) แบบสังเกตแบบมีโครงสร้าง ใช้กับการสังเกตที่มีการกำหนดประเด็นไว้ล่วงหน้า ข้อมูลที่ได้ก็จะนำมาจัดบันทึกลงในแบบฟอร์มหรือแบบตรวจรายการ (checklist) ที่มีการจัดหมวดหมู่ประเด็นชัดเจน กับ (2) แบบสังเกตแบบไม่มีโครงสร้างใช้กับการสังเกตพฤติกรรมและเหตุการณ์ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาจัดบันทึกลงในกระดาษเปล่าหรือแบบสังเกตที่ไม่มีโครงสร้างและรูปแบบตายตัว

1.4 แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม คือ เครื่องมือที่ใช้ในการจดบันทึกสาระสำคัญที่ได้จากการสนทนากลุ่ม ซึ่งเหมาะที่จะใช้ศึกษาทัศนคติ ความคิดเห็น และประสบการณ์ของกลุ่มบุคคลที่มีลักษณะหรือความสนใจร่วมกัน ผ่านการแสดงแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในประเด็นที่กำหนด เนื้อหาที่มักปรากฏในแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม ได้แก่

- 1) ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับกลุ่มสนทนา โดยบันทึกวันที่ เวลา สถานที่ จำนวนและข้อมูลของผู้เข้าร่วม ตลอดจนชื่อผู้ดำเนินรายการและผู้บันทึกข้อมูล
- 2) ประเด็นหรือหัวข้อในการสนทนาโดยระบุแนวคำถามหรือประเด็นสำคัญที่เตรียมไว้ล่วงหน้า
- 3) เนื้อหาการสนทนาโดยบันทึกข้อคิดเห็นที่เกิดขึ้นในวงสนทนา ตลอดจนท่าที อารมณ์ หรือพฤติกรรมของผู้เข้าร่วมแต่ละคน
- 4) สรุปประเด็นสำคัญทั้งในส่วนที่ผู้เข้าร่วมมีความเห็นร่วมกันและส่วนที่ผู้เข้าร่วมมีความเห็นต่างกัน รวมไปถึงข้อเสนอแนะที่น่าเสนอในวงสนทนา

2. ข้อเสนอแนะในการเขียนเครื่องมือการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัย เครื่องมือการวิจัยถือเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นสิ่งที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งมีผลโดยตรงต่อคุณภาพและความน่าเชื่อถือของงานวิจัย ฉะนั้น ผู้วิจัยจึงควรให้ความสำคัญต่อการเขียนอธิบายเครื่องมือการวิจัย ซึ่งมีแนวทางดังนี้ (สุนทร โคตรบรรเทา, 2560)

- 1) อธิบายโครงสร้างของเครื่องมือ โดยระบุว่ามีกี่ตอน ตอนละกี่ข้อ พร้อมระบุว่าแต่ละตอนใช้เครื่องมืออะไร ชนิดใด2) แสดงแหล่งที่มาของเครื่องมือ ระบุว่าเครื่องมือถูกพัฒนาขึ้นเองหรือดัดแปลงมาจากแหล่งใด หรือตามแนวคิดทฤษฎีของใคร

3) หากการวิจัยมีหลายวัตถุประสงค์และใช้เครื่องมือการวิจัยที่แตกต่างกันในแต่ละวัตถุประสงค์ อาจเขียนอธิบายเครื่องมือการวิจัยโดยไล่เรียงไปตามลำดับของวัตถุประสงค์แต่ละข้อก็ได้

ดูตัวอย่างการเขียนเครื่องมือการวิจัยในหัวข้อ “ผลของภาวะผู้นำต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานบริการภาคพื้น บริษัทการบินไทย จำกัด (มหาชน)” รายละเอียดดังนี้

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามปลายปิดและปลายเปิดสำหรับใช้ประเมินภาวะผู้นำในองค์กรและประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานบริการภาคพื้น บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) โดยแบบสอบถามประกอบด้วย 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล เป็นแบบสอบถามปลายปิดแบบตรวจรายการ จำนวน 5 ข้อ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และประสบการณ์ทำงาน

ตอนที่ 2 ภาวะผู้นำ เป็นแบบสอบถามปลายปิดแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ (Likert scale) จำนวนรวม 30 ข้อ โดยกำหนดให้ระดับ 5 = มากที่สุด, 4 = มาก, 3 = ปานกลาง, 2 = น้อย, 1 = น้อยที่สุด แบบสอบถามตอนนี้พัฒนาขึ้นโดยใช้แนวคิดของ Kirkpatrick and Locke (1991) ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่

พลังขับเคลื่อน	6 ข้อ
แรงจูงใจ	4 ข้อ
ความซื่อสัตย์	5 ข้อ
ความมั่นใจในตนเอง	4 ข้อ
ความสามารถในการคิดวิเคราะห์	6 ข้อ
ความรู้ทางธุรกิจ	5 ข้อ

ตอนที่ 3 ประสิทธิภาพการทำงาน เป็นแบบสอบถามปลายปิดแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ โดยกำหนดคะแนนเช่นเดียวกันตอนที่ 2 จำนวน 5 ข้อ โดยอ้างอิงจากงานวิจัยของ กรกนก พรประดิษฐ์ (2562)

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นเพิ่มเติม เป็นแบบสอบถามปลายเปิด จำนวน 1 ข้อ ให้กลุ่มตัวอย่างสามารถแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมได้อย่างอิสระ

ที่มา : ผู้เขียน

3. การสร้างและพัฒนาเครื่องมือการวิจัย

ในหัวข้อเครื่องมือการวิจัย นอกจากผู้วิจัยต้องเขียนอธิบายรายละเอียดเชิงโครงสร้างของเครื่องมือการวิจัยแล้ว ยังจะต้องเขียนอธิบายขั้นตอนการสร้างและพัฒนาเครื่องมือด้วย โดยการเขียนควรขึ้นต้นด้วยคำกริยา เรียงตามลำดับขั้นตอนตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการ (สุนทร โคตรบรรเทา, 2560) ซึ่งโดยทั่วไปขั้นตอนมักเริ่มต้นด้วยการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นกรอบในการกำหนดตัวแปร ก่อนที่จะไปสู่ขั้นตอนการกำหนดโครงสร้างแบบสอบถามและร่างข้อคำถาม จากนั้นจึงเข้าสู่กระบวนการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของเครื่องมือ และการปรับปรุงเครื่องมือให้ได้คุณภาพก่อนนำไปใช้ (ฉลาด จันทรสมบัติ และทองสง่า ผ่องแผ้ว, 2555) ในที่นี้จะยกตัวอย่าง การเขียนหัวข้อการสร้างและพัฒนาเครื่องมือการวิจัยในหัวข้อ “ผลของภาวะผู้นำต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติของพนักงานบริการภาคพื้นดิน : กรณีศึกษาบริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน)” โดยเชื่อมโยงกับตัวอย่างการเขียนเครื่องมือการวิจัยตามที่ได้กล่าวมาในหัวข้อก่อน โดยมีรายละเอียดดังนี้

การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและพัฒนาแบบสอบถามโดยมีขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการกำหนดตัวแปรแนวคำถาม และจัดโครงสร้างของแบบสอบถาม โดยเฉพาะในส่วนของภาวะผู้นำและประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานโรงแรม ซึ่งผู้วิจัยอ้างอิงแนวคิดของ Kirkpatrick and Locke (1991) และงานวิจัยของ กรกนก พรประดิษฐ์ (2562)

2. กำหนดโครงสร้างแบบสอบถาม โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่ ข้อมูลส่วนบุคคล ภาวะผู้นำ ประสิทธิภาพการทำงาน และความคิดเห็นเพิ่มเติม โดยตอนที่ 1 ใช้แบบสอบถามปลายปิดแบบตรวจรายการ ตอนที่ 2 และ 3 ใช้แบบสอบถามปลายปิดแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และตอนที่ 4 ใช้แบบสอบถามปลายเปิด ให้เขียนตอบอย่างอิสระ

3. จัดทำร่างแบบสอบถามตามโครงสร้างที่กำหนดในข้อ 2 โดยผู้วิจัยพัฒนาข้อคำถามในตอนที่ 2 จำนวน 30 ข้อ ครอบคลุมลักษณะผู้นำ 6 ด้านตามแนวคิดของ Kirkpatrick และ Locke (1991) และใช้ข้อคำถามในตอนที่ 3 จำนวน 5 ข้อจากงานวิจัยของ กรกนก พรประดิษฐ์ (2562)

จากนั้นได้นำร่างแบบสอบถามเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสม ก่อนปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ

4. ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) ผู้วิจัยได้นำร่างแบบสอบถามผ่านการพิจารณาของอาจารย์ที่ปรึกษาแล้วเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ซึ่งมีความเชี่ยวชาญด้านภาวะผู้นำและทรัพยากรมนุษย์ เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องของเนื้อหา (Item-Objective Congruence : IOC) ซึ่งแต่ละข้อคำถามต้องมีค่า IOC ไม่น้อยกว่า 0.50

5. ปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้มั่นใจว่าแบบสอบถามสามารถวัดประเมินได้อย่างถูกต้อง ครบคลุม และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

6. ทดลองใช้แบบสอบถาม โดยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วตามข้อ 5 ไปทดลองเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย เพื่อทดสอบความเชื่อมั่น (reliability) ของแบบสอบถาม

7. ตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) เฉพาะตอนที่ 2 และ 3 เนื่องจากเป็นชุดข้อคำถามที่เกี่ยวข้องกับการวัดประเมิน ซึ่งค่าที่ได้ในแต่ละตอนต้องไม่ต่ำกว่า 0.70 เพื่อแสดงว่าเครื่องมือมีความเชื่อมั่นผ่านเกณฑ์ที่ยอมรับได้

ที่มา : ผู้เขียน

4. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบว่าเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น มีความน่าเชื่อถือหรือไม่ โดยทั่วไปการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ นิยมตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือใน 2 ลักษณะ ได้แก่ การตรวจสอบความเที่ยงตรงและการตรวจสอบความเชื่อมั่น การเขียนรายงานเกี่ยวกับการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือการวิจัยสามารถทำได้ 2 ระยะ ได้แก่ (1) การนำเสนอในขั้นตอนการจัดทำเค้าโครงการวิจัย เป็นการอธิบายแนวทางหรือวิธีการที่จะใช้ในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ และ (2) การรายงานผลในขั้นตอนการจัดทำรายงานผลการวิจัย เป็นการนำเสนอผลการตรวจสอบความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นของเครื่องมือที่ได้ดำเนินการจริง

4.1 การตรวจสอบความเที่ยงตรง

ความเที่ยงตรงของเครื่องมือการวิจัย หมายถึง คุณสมบัติของเครื่องมือที่สามารถวัดตัวแปรหรือรวบรวมข้อมูลได้ตรงกับจุดประสงค์การวิจัยโดยถูกต้อง ครบถ้วน และเหมาะสม การวิเคราะห์ความเที่ยงตรงมีหลายลักษณะ ทว่าในสาขาวิชาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ นิยมวิเคราะห์ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) เป็นหลัก โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้แน่ใจว่า เครื่องมือการวิจัย เช่น แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ ฯลฯ ครอบคลุมทุกด้านของเนื้อหาตามขอบเขตและวัตถุประสงค์การวิจัย รวมทั้งมีความเหมาะสมในการนำคำถามไปใช้ ทั้งนี้ วิธีที่นิยมใช้ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของเครื่องมือการวิจัย คือ การหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Congruence : IOC)

การหาค่าดัชนีความสอดคล้องหรือค่า IOC จะให้ผู้เชี่ยวชาญ 3–5 คนประเมินว่า คำถามแต่ละข้อนั้นมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาหรือไม่ โดยกำหนดค่าคะแนนออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

+1 คะแนน หมายถึง คำถามข้อนั้นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือประเด็นที่ต้องการวัด

0 คะแนน หมายถึง ไม่แน่ใจว่าคำถามนั้นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือประเด็นที่ต้องการวัด

-1 คะแนน หมายถึง คำถามข้อนั้นไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือประเด็นที่ต้องการวัด

การคำนวณหาค่า IOC ได้จากสูตรดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ $\sum R$ แทน ผลรวมคะแนนจากผู้เชี่ยวชาญ

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

เมื่อหาค่าเฉลี่ยของผลรวมในแต่ละข้อออกมาแล้ว หากค่า IOC มากกว่า 0.5 แสดงว่า ข้อคำถามนั้นนำไปใช้ได้ แต่หากค่า IOC น้อยกว่า 0.5 แสดงว่า ข้อคำถามนั้นสมควรตัดทิ้งหรือปรับปรุงใหม่ (ประเวศน์ มหารัตน์สกุล, 2557) ดูตัวอย่างตารางวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในตารางที่ 7.2

ตารางที่ 7.2 ตัวอย่างตารางวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

ด้าน	ข้อคำถาม	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5	ผลรวม	IOC
การวางแผน	1.	+1	+1	0	+1	0	3	0.6
	2.	+1	-1	+1	+1	+1	3	0.6
	3.	0	0	0	+1	+1	2	0.4
	4.	+1	0	+1	+1	+1	4	0.8
การดำเนินงาน	5.	0	+1	+1	+1	+1	4	0.8
	6.	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
	7.	0	0	+1	0	-1	0	0
	8.	+1	+1	+1	+1	+1	5	1

ที่มา : ผู้เขียน

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ข้อคำถามที่สามารถนำไปใช้ได้ ประกอบด้วยข้อ 1, 2, 4, 5, 6 และ 8 เนื่องจากมีค่า IOC เกิน 0.5 ค่ะ เน้น ในขณะที่ข้อ 3 และ 7 ไม่ผ่านเกณฑ์ เพราะมีค่า IOC ต่ำกว่า 0.5 ค่ะ เน้น

4.3 การตรวจสอบค่าความเชื่อมั่น

ค่าความเชื่อมั่น หมายถึง คุณสมบัติของเครื่องมือวัดที่แสดงให้เห็นทราบว่า เครื่องมือนั้น ๆ ให้ผลการวัดที่คงที่ กล่าวคือ ไม่ว่าจะใช้วัดกี่ครั้ง ก็จะได้ผลเหมือนเดิมทุกครั้ง มีความเสถียร (stability) ใช้วัดซ้ำได้ อีกคุณลักษณะหนึ่งของความเชื่อมั่น คือ ความสอดคล้องภายใน (internal consistency) หมายถึง ความสามารถของรายการในแบบประเมินที่จะเชื่อมโยงสัมพันธ์กับรายการอื่น ๆ ที่อยู่ในมิติเดียวกันหรือตัวแปรแฝง (construct) เดียวกัน (Gursoy *et al.*, 2015) ในการวิจัยทางอุตสาหกรรมการ

ห้องเที่ยวและบริการ วิธีที่นิยมในการวิเคราะห์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม คือ การหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) ซึ่งสามารถวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามได้จากโปรแกรมสำเร็จรูป เช่น SPSS, JAMOVİ ซึ่งขั้นตอนนี้จะดำเนินการหลังจากแบบสอบถามผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงแล้ว โดยผู้วิจัยจะต้องนำเครื่องมือไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างประมาณ 30–50 คน แล้วจึงนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ผล ทั้งนี้ ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคจะมีช่วงระหว่าง 0–1 หากค่าเข้าใกล้ 1 สะท้อนว่าแบบสอบถามนั้นมีความเชื่อมั่นสูง ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคที่สะท้อนความเชื่อมั่นของเครื่องมือที่อยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ ควรมีค่าไม่น้อยกว่า 0.70 (ยุทธ ไกรวรรณ และ กมลพรรณ ไกรวรรณ, 2562) อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่พบว่าค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคมีค่าน้อยกว่า 0.70 ให้พิจารณาตัดคำถามข้อที่มีค่า Corrected Item-Total Correlation น้อยที่สุดออกแล้วคำนวณใหม่ จนกระทั่งค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคเกิน 0.70 จึงจะสามารถนำแบบสอบถามนั้นไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลได้ (Hair et al., 2010)

ในที่นี้จะยกตัวอย่างการเขียนการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัยในหัวข้อ “ผลของภาวะผู้นำต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติของพนักงานบริการภาคพื้นดิน : กรณีศึกษาบริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน)” โดยเชื่อมโยงกับตัวอย่างการเขียนเครื่องมือการวิจัยและการสร้างและพัฒนาเครื่องมือการวิจัยตามที่ได้กล่าวมาก่อนหน้านี้ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย

การวิจัยนี้กำหนดวิธีตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย 2 ด้าน ได้แก่ การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) และการตรวจสอบความเชื่อมั่นโดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การตรวจสอบความเที่ยงตรง

ผู้วิจัยได้นำร่างแบบสอบถามเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ความครอบคลุมของเนื้อหา ความเหมาะสม ความถูกต้องความสมบูรณ์ของข้อความ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) และใช้เกณฑ์การพิจารณาเลือกข้อความที่มีค่า ดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไปในการประเมินแต่ละข้อความว่าเหมาะสมหรือไม่ ซึ่งกำหนดค่าคะแนนออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

+1 คะแนน หมายถึง คำถามข้อนั้นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือประเด็นที่ต้องการวัด

0 คะแนน หมายถึง ไม่แน่ใจว่าคำถามนั้นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือประเด็นที่ต้องการวัด

-1 คะแนน หมายถึง คำถามข้อนั้นไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือประเด็นที่ต้องการวัด สำหรับผู้เชี่ยวชาญซึ่งทำการประเมิน ประกอบด้วย

1) อาจารย์ประจำสาขาวิชาการบริหารทรัพยากรมนุษย์และองค์การ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ตำแหน่งทางวิชาการระดับรองศาสตราจารย์ วุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก และมีประสบการณ์สอนในมหาวิทยาลัยรวม 11 ปี

2) อาจารย์ประจำภาควิชาการจัดการธุรกิจบริการ คณะสหวิทยาการจัดการและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ตำแหน่งทางวิชาการระดับผู้ช่วยศาสตราจารย์ วุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก และมีประสบการณ์สอนในมหาวิทยาลัยรวม 7 ปี

3) พนักงานโรงแรมเครือข่าย (chain hotel) ระดับห้าดาวแห่งหนึ่งในเขตสาทร กรุงเทพมหานคร ตำแหน่งผู้อำนวยการฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ วุฒิการศึกษาระดับปริญญาโท และมีประสบการณ์ในธุรกิจโรงแรมรวม 23 ปี

การคำนวณค่า IOC ใช้สูตรดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ $\sum R$ แทน ผลรวมคะแนนจากผู้เชี่ยวชาญ

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

เมื่อตรวจสอบแล้ว พบว่าข้อคำถามทุกข้อมีค่าดัชนีความสอดคล้องเกินกว่า 0.5 (ตัวเลขสมมติ) ถือว่ามีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาผ่านเกณฑ์ที่จะนำไปใช้ในการเก็บข้อมูล (ดูตารางที่ 3.1)

ตารางที่ 3.1 ผลการตรวจค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC)

ตอนที่	ข้อที่	ท่านที่ 1	ท่านที่ 2	ท่านที่ 3	ผลรวม	ค่า IOC	แปลผล
1	1	+1	+1	+1	3	1	ผ่านเกณฑ์
	2	+1	+1	+1	3	1	ผ่านเกณฑ์
							
2	1	+1	0	+1	2	0.67	ผ่านเกณฑ์
	2	+1	+1	+1	3	1	ผ่านเกณฑ์
	3	+1	+1	0	2	0.67	ผ่านเกณฑ์
3	1	+1	+1	+1	3	1	ผ่านเกณฑ์
	2	0	+1	+1	2	0.67	ผ่านเกณฑ์
	3	+1	+1	+1	3	1	ผ่านเกณฑ์
4	1	+1	+1	+1	3	1	ผ่านเกณฑ์

2. การตรวจสอบความเชื่อมั่น

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบค่า IOC และได้ดำเนินการปรับปรุงแบบสอบถามตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญเรียบร้อยแล้ว ไปทำการทดลองเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบความเชื่อมั่นแบบคงเส้นคงวาภายใน (internal consistency) เพื่อให้มั่นใจว่าข้อคำถามในแต่ละด้านอยู่ในมิติเดียวกัน และข้อคำถามทั้งฉบับอยู่ในเรื่องเดียวกัน (สิทธิธีรธรรม, 2566) หลังจากเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างครบถ้วนแล้ว ผู้วิจัยได้นำผลการประเมินเฉพาะตอนที่เกี่ยวกับการวัดประเมิน คือ ตอนที่ 2 (ภาวะผู้นำองค์กร) และตอนที่ 3 (ประสิทธิภาพการทำงานของพนักงาน) ไปวิเคราะห์ในโปรแกรม IBM SPSS พบว่าข้อคำถามในตอนที่ 2 ตอนที่ 3 และข้อคำถามโดยรวม มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคเกิน 0.70 แสดงว่าแบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือ (ตัวเลขสมมติ) (รายละเอียดดังตารางที่ 3.2)

ตารางที่ 3.2 ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์
ภาวะผู้นำ	0.876
พลังขับเคลื่อน	0.915
แรงจูงใจ	0.877
ความซื่อสัตย์	0.875
ความมั่นใจในตนเอง	0.832
ความสามารถในการคิดวิเคราะห์	0.867
ความรู้ทางธุรกิจ	0.912
ประสิทธิภาพการทำงาน	0.861
ค่าความเชื่อมั่นรวม	0.864

ที่มา : ผู้เขียน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นขั้นตอนสำคัญในการดำเนินการวิจัย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงลำดับวิธีและกระบวนการที่ผู้วิจัยใช้ในการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วน ถูกต้อง และเพียงพอสำหรับการวิเคราะห์และตอบคำถามการวิจัย โดยกระบวนการนี้ควรอธิบายอย่างชัดเจนว่าผู้วิจัยใช้วิธีใดในการเก็บข้อมูล ใครเป็นผู้ดำเนินการเก็บข้อมูล เก็บข้อมูลในช่วงเวลาใด และเก็บจากสถานที่ใด เพื่อให้สามารถตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้ (สมคิด พรหมจ้อย, 2555) ทั้งนี้ ข้อมูลที่เก็บรวบรวมนั้น สามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่ ข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิ ซึ่งไม่ว่าข้อมูลจะจัดอยู่ในประเภทใด ข้อมูลต้องมีคุณสมบัติ 3 ประการ คือ (1) สอดคล้องกับวัตถุประสงค์กรอบแนวคิด และสมมติฐานการวิจัย (2) มีความถูกต้องแม่นยำ และ (3) มีความน่าเชื่อถือ (วรัญญา ภัทรสุข, 2557) โดยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลสามารถแบ่งออกได้เป็นหลายวิธี ขึ้นอยู่กับลักษณะของการวิจัยและวัตถุประสงค์ของการศึกษาดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ

แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ คือ ข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาเป็นครั้งแรก ซึ่งเป็นข้อมูล ที่เก็บรวบรวมด้วยตนเองจากแหล่งข้อมูลโดยตรง ข้อมูลประเภทนี้จะได้มาจากหลาย วิธีการ เช่น การใช้แบบสอบถาม การสังเกต การสัมภาษณ์ ฯลฯ ในงานวิจัยทาง อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ มักเกี่ยวข้องกับการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่ง ปฐมภูมิ เนื่องจากแหล่งข้อมูลส่วนใหญ่เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยว ชาวบ้านในชุมชน เจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้ประกอบการ พนักงานในสถานประกอบการ ทั้งนี้ ข้อมูลจากแหล่ง ปฐมภูมียังสามารถจำแนกได้เป็น 2 ชนิด ได้แก่ (1) ข้อมูลทางกายภาพ (physical data) คือ ข้อมูลเชิงรูปธรรมที่สามารถสังเกต สัมผัส และรับรู้ได้โดยตรง รวมทั้ง สามารถนับและวัดได้ ตัวอย่างเช่น เพศ น้ำหนัก ส่วนสูง เชื้อชาติ ข้อมูลทางกายภาพ จึงสามารถเก็บข้อมูลได้ง่าย ไม่ซับซ้อน (2) ข้อมูลทางจิตวิทยา (psychological data) เป็นข้อมูลแฝงภายในตัวบุคคลที่มีลักษณะนามธรรม ไม่สามารถสังเกตเห็น สัมผัสและ รับรู้ได้โดยตรง อาทิ แรงจูงใจ ทศนคติ การรับรู้ บุคลิกภาพ ความพึงพอใจ ความภักดี การทำความเข้าใจข้อมูลทางจิตวิทยาจำเป็นต้องอาศัยแนวคิดและทฤษฎีมารองรับเพื่อ ช่วยอธิบายคุณลักษณะที่ต้องการทราบ รวมไปถึงการนำข้อมูลไปสร้างนิยาม เชิงปฏิบัติการ เพื่อแปลงลักษณะนามธรรมของตัวแปร ให้สามารถวัดได้ด้วย แบบสอบถามหรือแบบวัด (ทิพย์สิริ กาญจนวาสี และ ศิริชัย กาญจนวาสี, 2564)

สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ สิ่งที่ผู้วิจัยควรพิจารณาเมื่ออยู่ 5 ประการ (กาสั๊ก เต๊ะชันหมาก, 2553) ได้แก่

- 1) มีข้อมูลอะไรบ้างที่ต้องการ
 - 2) ข้อมูลนั้นอยู่ที่ไหนและใครจะเป็นผู้ให้ข้อมูลนั้น
 - 3) จะได้มาซึ่งข้อมูลนั้นโดยเครื่องมือใด
 - 4) จะสร้างและทดสอบคุณภาพของเครื่องมืออย่างไร
 - 5) จะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างไรให้เกิดประสิทธิภาพ
- การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิสามารถทำได้หลายวิธี ดังนี้

1.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งอาจเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง เก็บรวบรวมข้อมูลเองบางส่วน หรือให้ผู้อื่นเก็บข้อมูลให้บางส่วนหรือทั้งหมดก็ได้ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับปัจจัยเรื่องงบประมาณ เวลา และความสามารถของผู้วิจัยเอง อย่างไรก็ตาม หากผู้วิจัยไม่สะดวกลงพื้นที่เก็บข้อมูลเอง หรือมีข้อจำกัดในเรื่องการเข้าถึงแหล่งข้อมูล ผู้วิจัยสามารถส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์หรือส่งผ่านช่องทางออนไลน์ก็ได้ เช่น อีเมล หน้าเว็บไซต์ สื่อสังคม (อโณทัย งามวิชัยกิจ, 2559)

1.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์สามารถจำแนกได้เป็น 3 รูปแบบ คือ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง และการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ซึ่งการสัมภาษณ์แต่ละแบบมีลักษณะที่แตกต่างกัน กล่าวคือ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เป็นการสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยเตรียมแนวคำถามไว้ล่วงหน้าและกรอกข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ลงในแบบฟอร์มที่เตรียมไว้ แล้วนำไปใช้ถามผู้ให้สัมภาษณ์เหมือนกันทุกคน คำถามจึงมีลักษณะแน่นอนตายตัว ไม่ยืดหยุ่น และง่ายต่อการวิเคราะห์ (दनัย ไซโยธา, 2552; อัศวิน แสงพิกุล, 2562) ส่วนการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง จะเป็นการสัมภาษณ์ที่มีความยืดหยุ่นมากกว่าการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยจะไหลลื่นไปตามธรรมชาติ เป็นการสัมภาษณ์ที่ไม่มีการเตรียมคำถามไว้ล่วงหน้าขึ้นอยู่กับว่าผู้สัมภาษณ์ต้องการทราบเรื่องอะไรในการสัมภาษณ์รูปแบบนี้ ผู้สัมภาษณ์จะถามเรื่องใดก่อนหรือหลังก็ได้ และไม่จำเป็นต้องถามคำถามเหมือนกันทุกคน โดยพิจารณาถึงความเหมาะสมของสถานการณ์ที่เกิดขึ้นตรงหน้าเป็นสำคัญ นอกจากนี้ ผู้วิจัยจะไม่ใช้แบบฟอร์มที่มีชุดคำถามตายตัวเหมือนการสัมภาษณ์แบบแรก แต่จะดำเนินการสัมภาษณ์ตามประเด็นหลักที่ตั้งไว้ล่วงหน้าสำหรับเป็นแนวทางในการซักถามเท่านั้น นอกจากนี้ ยังมีการสัมภาษณ์อีกรูปแบบหนึ่ง คือ การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ซึ่งอยู่กึ่งกลางระหว่างการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างกับการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง กล่าวคือ ผู้วิจัยจะกำหนดประเด็นคำถามไว้ล่วงหน้าแบบหลวม ๆ แต่ในขณะสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสามารถปรับเปลี่ยน เพิ่มเติม ลดทอน และสลับข้อคำถามได้ตามความเหมาะสมของสถานการณ์ตรงหน้า โดยปล่อยให้การสนทนาไหลไปตามธรรมชาติพอสมควร

แต่อยู่ภายในกรอบประเด็นคำถามที่กำหนด เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนและครบถ้วนในประเด็นเนื้อหาที่อยากทราบ (จิตติรัตน์ แสงเลิศอุทัย, 2558)

1.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกต การสังเกตเป็นวิธีที่ใช้รวบรวมข้อมูลที่เป็นพฤติกรรม การกระทำ กิริยาอาการหรือการแสดงออกของบุคคล วัตถุ รวมไปถึงบริบทแวดล้อมต่าง ๆ ผ่านประสาทสัมผัสของผู้วิจัย เช่น ตา หู จมูก ลิ้น และกาย เพื่อให้ได้ข้อมูลซึ่งตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด โดยอาจใช้วิธีการนี้ควบคู่กับการรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีอื่น ๆ ด้วยก็ได้ ทั้งนี้ การสังเกตสามารถจำแนกได้ 2 รูปแบบ ขึ้นอยู่กับเกณฑ์ ที่ใช้

1.3.1 เกณฑ์การมีส่วนร่วมของผู้สังเกต สามารถแบ่งการสังเกตได้เป็น 2 แบบ ได้แก่ (1) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participative observation) เป็นการสังเกตที่ผู้วิจัยต้องเข้าไปอยู่ในเหตุการณ์จริงและทำกิจกรรมร่วมกับผู้เข้าร่วมกิจกรรมคนอื่น ๆ (2) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เป็นวิธีการที่ผู้สังเกตไม่ได้ร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมจะเป็นเพียงผู้เฝ้าดูเหตุการณ์อยู่ห่าง ๆ นอกจากนี้ การสังเกตแบบมีส่วนร่วมยังสามารถแบ่งได้อีก 2 วิธีการ คือ (1) การสังเกตแบบปกปิด (covert observation) เป็นการสังเกตที่ผู้สังเกตไม่แจ้งรายละเอียดให้ผู้ถูกสังเกตทราบ จึงเป็นการสังเกตที่มีลักษณะเป็นความลับ และ (2) การสังเกตแบบเปิดเผย (overt observation) การสังเกตในลักษณะนี้ ผู้วิจัยจะแจ้งรายละเอียดการสังเกตให้ผู้ถูกสังเกตทราบ และต้องได้รับอนุญาตจากผู้ถูกสังเกตก่อนทำการสังเกต (Brunt, Horner, and Semley, 2017)

1.3.2 เกณฑ์โครงสร้างการสังเกต สามารถแบ่งประเภทของการสังเกตได้ 2 รูปแบบ ได้แก่ (1) การสังเกตแบบมีเค้าโครง (structured observation) คือ การสังเกตแบบที่ผู้สังเกตมีประเด็นที่ต้องการสังเกตแน่นอนว่ามีอะไรบ้าง (2) การสังเกตแบบไม่มีเค้าโครง (unstructured observation) คือ การสังเกตที่ผู้สังเกตไม่ได้ตั้งประเด็นว่าจะสังเกตอะไรบ้าง แต่ปล่อยให้ไปตามสถานการณ์เฉพาะหน้าว่าควรจะสังเกตในเรื่องใด (วรัญญา ภัทรสุข, 2557)

สำหรับวิธีการสังเกตนั้น ผู้สังเกตสามารถใช้วิธีการได้ 2 แนวทาง ได้แก่ (1) สังเกตด้วยตนเอง ซึ่งจะเรียกวิธีนี้ว่า การสังเกตโดยตรง (direct observation) และ (2) สังเกตผ่านสื่อซึ่งมีผู้บันทึกไว้ เช่น ภาพถ่าย ภาพวิดีโอ เป็นต้น (ชไมพร กาญจนกิจสกุล, 2555; อัสวิน แสงพิกุล, 2562) ทั้งนี้ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต อาจใช้เครื่องมือในการจดบันทึก เพื่อให้สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้อย่างครบถ้วนตามจุดประสงค์การวิจัย เช่น แบบสำรวจรายการ แบบบันทึก เป็นต้น

1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม เป็นวิธีในการระดมความคิดเห็นหรือข้อมูลเชิงลึกจากผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในประเด็นที่ผู้วิจัยสนใจ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลและความคิดเห็นต่าง ๆ ของสมาชิกในวงสนทนาอย่างหลากหลายและกว้างขวาง โดยให้สมาชิกในวงสนทนาแสดงความคิดเห็นโดยอิสระ (เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2555) ทั้งนี้ สมาชิกในกลุ่มสนทนาต้องมีความรู้ ความสนใจ และประสบการณ์ในเรื่องนั้น ๆ เหมือนกัน ซึ่งไม่ควรมีจำนวนมากจนเกินไป อาจอยู่ระหว่าง 8–10 คน (นงนภัส เทียงกมล, 2551; วรัญญา ภัทรสุข, 2557) หรือ 6–12 คน (อัสวิน แสงพิกุล, 2562) ส่วนระยะเวลาที่เหมาะสมในการดำเนินการสนทนาควรอยู่ระหว่าง 1–2 ชั่วโมง (นงนภัส เทียงกมล, 2551) ในระหว่างการสนทนากลุ่ม ผู้ดำเนินรายการจะเป็นผู้ตั้งประเด็นคำถามและควบคุมให้สมาชิกแสดงความคิดเห็นอยู่ในกรอบประเด็นอย่างเหมาะสม ทั้งนี้ การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม อาจมีการบันทึกประเด็นที่ได้จากการสนทนากลุ่ม ซึ่งทำได้โดยการบันทึกเสียงและการจดบันทึกลงในแบบฟอร์ม

อนึ่ง การใช้เครื่องมือการวิจัยแต่ละประเภทมีวิธีดำเนินการต่าง ๆ กันดังแสดงในตารางที่ 7.3

ตารางที่ 7.3 วิธีการรวบรวมข้อมูลของเครื่องมือการวิจัยแต่ละประเภท

ประเภทเครื่องมือ	วิธีการรวบรวมข้อมูล
แบบสอบถาม	แจกโดยตรงกับกลุ่มตัวอย่าง ส่งทางไปรษณีย์ สอบถามออนไลน์ สอบถามทางโทรศัพท์
แบบสัมภาษณ์	ลงพื้นที่สัมภาษณ์ ให้ผู้ช่วยวิจัยสัมภาษณ์แทน สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ สัมภาษณ์ออนไลน์
แบบสังเกต	ลงพื้นที่สังเกตเอง สังเกตผ่านข้อมูลทุติยภูมิ เช่น คลิปวิดีโอ
แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม	จัดเวทีเสวนากลุ่มย่อย 3–9 คน จัดประชุมกลุ่มย่อย 3–9 คน

ที่มา : สัญญา เคนาภูมิ (2564)

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิ

การเก็บรวบรวมข้อมูลประเภทนี้ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ผู้อื่นได้ทำการรวบรวมและเรียบเรียงไว้แล้ว ผู้วิจัยเพียงนำข้อมูลนั้นมาใช้ประกอบการทำวิจัย (กาสั๊ก เตชะชั้นหมาก, 2553) แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ส่วนมากจะอยู่ในรูปแบบเอกสารหรือสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น ตำรา หนังสือ บทความวิชาการ บทความวิจัย รายงานการวิจัย ฯลฯ ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากห้องสมุด จึงเรียกว่า การวิจัยในห้องสมุด (library research) (วัลลภ รัชฉัตรานนท์, 2554) โดยแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ สามารถจำแนกได้ 2 ประเภท (1) แหล่งข้อมูลภายในองค์กร (internal secondary source) คือ ข้อมูลที่ใช้เฉพาะภายในองค์กร เช่น บันทึกการประชุม รายงานการเงิน รายงานยอดขาย และ (2) แหล่งข้อมูลภายนอกองค์กร (external secondary source) คือ แหล่งข้อมูลที่มี

การเปิดเผยต่อบุคคลภายนอก เช่น ข้อมูลทางสถิติที่เป็นทางการต่าง ๆ หนังสือ ตำรา หนังสือพิมพ์ นิตยสาร เป็นต้น (Brunt, Horner, and Semley, 2017) ทั้งนี้ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิ มีหลายวัตถุประสงค์ในการนำไปใช้ อาทิ เพื่อทบทวนวรรณกรรม เพื่อให้ผู้วิจัยทราบถึงสถานะความรู้ของงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนแนวคิด ทฤษฎี และหลักการสำคัญของเรื่องที่ต้องการศึกษา หรือมีวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) ตัวอย่างเช่น ผู้วิจัยสนใจทำวิจัยเกี่ยวกับภาวะความเครียดในที่ทำงานของพนักงานโรงแรมในจังหวัดเชียงใหม่ จึงจำเป็นต้องอาศัยการค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งข้อมูลชั้นทุติยภูมิ เช่น หนังสือด้านสุขภาพจิต ควบคู่กับการค้นหาข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิในพื้นที่

ทั้งนี้ ในการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิ ผู้วิจัยควรคำนึงถึงหลักการสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ (กาสกร เตชะขันทมก, 2553)

1) **ความเกี่ยวข้อง (relevance)** คือ พิจารณาว่าเนื้อหาที่จะนำมาใช้อ้างอิงนั้นเกี่ยวข้องกับหัวข้อการวิจัยหรือไม่

2) **ความเชื่อถือได้ (reliability)** คือ เอกสารที่ใช้อ้างอิงต้องเชื่อถือได้ โดยอาจพิจารณาจากแหล่งที่มาของเอกสารว่าตีพิมพ์เผยแพร่โดยหน่วยงานที่เชื่อถือได้หรือไม่ ผู้เขียนมีความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้นหรือไม่ และมีการระบุแหล่งที่มาของข้อมูลในเอกสารที่ชัดเจนและน่าเชื่อถือหรือไม่

3) **ความทันสมัย (up-to-date)** คือ เอกสารที่ใช้อ้างอิงควรมีเนื้อหาที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันและไม่ล้าสมัยจนอาจนำไปสู่ข้อสรุปที่คลาดเคลื่อน

ในขณะที่ Kothari and Garg (2014) เสนอว่า ผู้วิจัยควรพิจารณาคุณภาพของแหล่งข้อมูลโดยใช้เกณฑ์ 2 เกณฑ์ประกอบกัน ได้แก่ (1) เกณฑ์ภายนอก คือ การประเมินแหล่งที่มาของเอกสาร เช่น เอกสารเป็นของจริงหรือไม่ เอกสารถูกแก้ไข ดัดแปลงหรือไม่ ผู้เขียนคือใคร สำนักพิมพ์น่าเชื่อถือหรือไม่ เอกสารตีพิมพ์เมื่อใด (2) เกณฑ์ภายใน คือ การพิจารณาความถูกต้องของเนื้อหา เช่น เนื้อหาที่น่าเสนอเชื่อถือได้มากน้อยเพียงไร ผู้เขียนมีความรู้ความเชี่ยวชาญมากน้อยเพียงใด มีแรงจูงใจอะไรในการเขียน และมีความเป็นกลางหรืออคติแอบแฝงหรือไม่ เนื้อหาสาระมีความ

ขัดแย้งในตัวเองหรือไม่ วิธีการวิจัยที่ใช้เหมาะสมหรือไม่ ข้อสรุปสอดคล้องกับข้อมูลหรือไม่

อนึ่ง เมื่อเปรียบเทียบกันแล้ว ข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิถือว่ามีความถูกต้องและทันสมัยมากกว่าข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิ เนื่องจากเป็นข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งต้นตอโดยตรง (กาสิก เตชะชั้นหมาก, 2553) โดยไม่ปรับเปลี่ยนหรือแทรกความคิดเห็นส่วนบุคคลลงไป ในทางตรงกันข้าม แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ เป็นข้อมูลที่ผ่านการแปลความหมายและตีความโดยผู้อื่นมาแล้ว จึงอาจทำให้ข้อมูลเกิดความเอนเอียง ไม่ครบถ้วนตามข้อเท็จจริง หรือไม่ทันต่อสถานการณ์ อย่างไรก็ตาม ในการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ การใช้ข้อมูลจากทั้งแหล่งปฐมภูมิและทุติยภูมิร่วมกันยังคงมีความจำเป็น เพราะการบูรณาการข้อมูลทั้งสองแหล่งเข้าด้วยกัน จะทำให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์และครอบคลุมประเด็นเนื้อหาต่าง ๆ อย่างครบถ้วน

3. ข้อเสนอแนะในการเขียนการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นขั้นตอนสำคัญในการดำเนินการวิจัย ซึ่งมีผลโดยตรงต่อความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือ และคุณภาพของผลการวิจัย การเลือกวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย จะช่วยให้สามารถรวบรวมข้อมูลที่สอดคล้องกับปัญหาการวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ การเขียนอธิบายกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลในรายงานการวิจัยจึงควรมีความชัดเจน ครอบคลุม และเป็นระบบ เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจวิธีการที่ผู้วิจัยใช้ในการได้มาซึ่งข้อมูล พร้อมทั้งสามารถประเมินความน่าเชื่อถือของกระบวนการวิจัยโดยรวมได้ โดยมีข้อเสนอแนะในการเขียนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2536; อนุพันธ์ อภิขยานุภาพ, 2547; สิทธิ อีระสรณ์, 2550; บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2551; ชไมพร กาญจนกิจสกุล, 2555; สุนทร โคตรบรรเทา, 2560; ประเวศน์ มหารัตน์สกุล, 2561)

1) ผู้วิจัยควรอธิบายถึงวิธีการได้มาซึ่งข้อมูลว่ามาจากแหล่งปฐมภูมิหรือทุติยภูมิ หากเป็นแหล่งปฐมภูมิ ผู้วิจัยจะต้องระบุถึงเครื่องมือที่ใช้ วิธีการเก็บข้อมูล รวมถึงการควบคุมตรวจสอบการเก็บรวบรวมข้อมูล (ในกรณีผู้เก็บรวบรวมข้อมูลมีมากกว่า 1 คน)

2) ควรอธิบายถึงขั้นตอนเป็นข้อ ๆ อย่างชัดเจน เพื่อให้เห็นภาพกิจกรรมที่ผู้วิจัยจะทำ โดยเรียงลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อน-หลัง โดยอาจเริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผนก่อนเก็บข้อมูลซึ่งครอบคลุมรายละเอียดเหล่านี้ คือ what (ทำอะไร) who (กับใคร) where (ที่ไหน) when (ที่ไหน) how (อย่างไร) why (ทำไม) และ so what (มีความสำคัญหรือประโยชน์อะไร) อย่างไรก็ตาม การอธิบายขั้นตอนการดำเนินการ อาจแบ่งตามช่วงเวลาของกิจกรรมที่ทำก็ได้ ตัวอย่างเช่น ขั้นตอนการเตรียมความพร้อม ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ขั้นตอนหลังการเก็บรวบรวมข้อมูล อนึ่ง สำหรับการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ ควรระบุถึงหน่วยงานที่เป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลนั้น

ทั้งนี้ สุนทร โคตรบรรเทา (2560) ได้ยกตัวอย่างแนวทางการเขียนอธิบายการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสอบถาม ซึ่งควรระบุถึงรายละเอียดดังนี้

- จะเตรียมการอย่างไร
- จะส่งแบบสอบถามไปยังผู้ตอบอย่างไร
- จะให้ผู้ตอบแบบสอบถามทำอย่างไร
- แบบสอบถามจะมาถึงผู้วิจัยอย่างไร
- ถ้าได้แบบสอบถามไม่ครบจะทำอย่างไร

ส่วนกรณีรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ สุนทร โคตรบรรเทา (2560) ให้คำแนะนำเกี่ยวกับแนวทางการเขียนอธิบายซึ่งควรครอบคลุมรายละเอียดเหล่านี้

- ผู้ให้สัมภาษณ์เป็นใคร
- ผู้สัมภาษณ์เป็นใคร
- จะนัดหมายกันอย่างไร
- จะพบกันที่ไหน
- จะพบกันเมื่อไร
- ใช้เวลานานเท่าไร

3) หากมีเครื่องมือหลายอย่าง เช่น มีทั้งแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ จะต้องเขียนอธิบายไปตามลำดับของการใช้เครื่องมือเหล่านั้น

4) อาจระบุถึงกลยุทธ์ในการบริหารเครื่องมือการวิจัยให้สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลจนครบถ้วนสมบูรณ์ เช่น การสร้างแรงจูงใจให้กลุ่มเป้าหมายตอบแบบสอบถามการติดตามการส่งแบบสอบถามกลับ

ในที่นี้จะยกตัวอย่างการเขียนวิธีเก็บรวบรวมข้อมูล 2 ตัวอย่าง ได้แก่

ตัวอย่างที่ 1 หัวข้อ “คุณภาพการให้บริการในแหล่งท่องเที่ยวที่มีผลต่อความภักดีของนักท่องเที่ยว : กรณีศึกษาสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรี”

ตัวอย่างที่ 2 หัวข้อ “มุมมองของมัคคุเทศก์ไทยต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวจีนหลังวิกฤตโควิด-19”

การรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยหัวข้อ “คุณภาพการให้บริการในแหล่งท่องเที่ยวที่มีผลต่อความภักดีของนักท่องเที่ยว : กรณีศึกษาสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรี” ประกอบด้วยแหล่งข้อมูลปฐมภูมิและแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลจากแต่ละแหล่ง ดังนี้

1. แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ได้มาจากนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมายังสวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรี โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามซึ่งดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1) จัดทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลจากคณะสหวิทยาการจัดการและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ถึงผู้อำนวยการสวนสัตว์เปิดเขาเขียว เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูล

2) นำแบบสอบถามจำนวน 400 ชุด พร้อมแบบสอบถามสำรองอีก 20 ชุด (รวมทั้งสิ้น 420 ชุด) ไปดำเนินการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง ณ สวนสัตว์เปิดเขาเขียว ระหว่างวันที่ 1 ถึง 30 มีนาคม พ.ศ. 2568

3) รวบรวมแบบสอบถามคืนจากนักท่องเที่ยวทุกฉบับด้วยตนเอง

4) ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามทันทีที่นักท่องเที่ยวส่งคืน หากพบความความไม่สมบูรณ์ของข้อมูล ผู้วิจัยได้ขอให้นักท่องเที่ยวแก้ไขเพิ่มเติมข้อมูลจนครบถ้วนสมบูรณ์

5) ตรวจสอบจำนวนแบบสอบถามที่มีข้อมูลครบถ้วนสมบูรณ์ให้ครบตามที่กำหนดก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

2. แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้มาจากเอกสารและแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีความสำคัญในการดำเนินการวิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทบทวนวรรณกรรม การกำหนดตัวแปร การจัดทำเครื่องมือการวิเคราะห์ข้อมูล และการอภิปรายผล ซึ่งประกอบด้วย

1) ข้อมูลสถิติจำนวนนักท่องเที่ยวที่เก็บรวบรวมโดยสวนสัตว์เปิดเขาเขียว

2) บทความทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีคุณภาพการให้บริการ ความพึงพอใจ และความภักดีของนักท่องเที่ยว เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ข้อมูล

3) เอกสารประชาสัมพันธ์และข้อมูลจากเว็บไซต์ของสวนสัตว์เปิดเขาเขียวซึ่งประกอบด้วยข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพ โครงสร้างการบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก และกิจกรรมที่จัดไว้บริการแก่นักท่องเที่ยว

ที่มา : ผู้เขียน

การรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย “มุมมองของมัคคุเทศก์ไทยต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวจีน หลังวิกฤตโควิด-19” ประกอบด้วยแหล่งข้อมูลปฐมภูมิและแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลจากแต่ละแหล่งอย่างเป็นระบบ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ได้มาจากวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างกับมัคคุเทศก์ภาษาจีน ชาวไทยจำนวน 20 คน เพื่อทราบถึงมุมมองของมัคคุเทศก์เหล่านี้ต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวจีน หลังวิกฤตโควิด-19 โดยมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1.1 ขั้นตอนเตรียมการสัมภาษณ์ เป็นขั้นตอนก่อนการสัมภาษณ์ มีรายละเอียดกิจกรรม ดังนี้

(1) นัดหมายผู้ให้ข้อมูลล่วงหน้าเพื่อนัดหมายวัน เวลา และสถานที่สำหรับการสัมภาษณ์

(2) ทบทวนประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ให้เกิดความแม่นยำ

(3) จัดเตรียมเอกสารและอุปกรณ์เครื่องใช้ที่เกี่ยวข้อง เช่น แบบสัมภาษณ์และเอกสารประกอบ สมุดจดบันทึก ปากกา โทรศัพท์มือถือ ยานพาหนะ ตลอดจนค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เช่น ค่าเบี้ยเลี้ยง ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง ค่าที่พัก

1.2 ขั้นตอนการสัมภาษณ์ เป็นขั้นตอนในขณะทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลในเวลาและสถานที่ที่นัดหมายไว้ มีรายละเอียดกิจกรรมดังนี้

(1) ก่อนสัมภาษณ์ ผู้วิจัยแนะนำตัวเอง ชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การวิจัย สิทธิของผู้ให้ข้อมูลพึงมี และแนวทางการเก็บรักษาข้อมูลเป็นความลับ ตลอดจนขอความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์และบันทึกเสียงการสนทนา โดยให้ผู้ให้ข้อมูลลงนามในเอกสารเป็นหลักฐาน

(2) ดำเนินการสัมภาษณ์โดยใช้แนวคำถามเตรียมไว้ ใช้เวลาการสัมภาษณ์ท่านละประมาณ 1 ชั่วโมง และมีการบันทึกคำสนทนาระหว่างการสัมภาษณ์

1.3 ขั้นภายหลังการสัมภาษณ์ มีรายละเอียดกิจกรรมดังนี้

(1) ผู้วิจัยถอดเทปการสนทนาออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร จากนั้นทำการตรวจสอบความถูกต้องของต้นฉบับ

(2) ในบางประเด็นที่ยังคลุมเครือไม่ชัดเจน ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมทางโทรศัพท์

(3) ข้อมูลใด ๆ ที่บันทึกไว้ในระหว่างการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้เก็บรักษาไว้เป็น

ความลับในคอมพิวเตอร์ที่มีรหัสผ่านและในตู้เก็บเอกสารที่มีกุญแจล็อกแน่นหนา เมื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ทำลายข้อมูลที่เก็บรักษาไว้ในทันที

2. แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้มาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์และกรอบ เช่น ตำรา หนังสือ รายงานการวิจัย บทความวิจัย ทั้งที่ตีพิมพ์เป็นเล่มและอยู่ในระบบฐานข้อมูลออนไลน์

ที่มา : ผู้เขียน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล คือ กระบวนการแปลงข้อมูลดิบให้กลายเป็นข้อมูลเชิงลึกหรือสารสนเทศ โดยวิธีการเรียงเรียง จัดกลุ่ม หาความสัมพันธ์ระหว่างชุดข้อมูลต่าง ๆ รวมไปถึงการแปลความหมาย และสรุปผลข้อมูลที่พบ เพื่อนำไปสู่คำตอบของประเด็นคำถามการวิจัยและพิสูจน์สมมติฐานที่ตั้งไว้ การวิเคราะห์ข้อมูลอาจจำแนกได้เป็น 2 ประเภท คือ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ คือ การนำข้อมูลเชิงตัวเลขมาวิเคราะห์โดยกระบวนการทางสถิติเพื่อช่วยในการทำความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ อาทิ รายได้ อายุ จำนวนคน จำนวนครั้ง ความถี่บ่อย ระดับความคิดเห็น ระดับความพึงพอใจ ฯลฯ ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยกระบวนการทางสถิตินั้น ผู้วิจัยจำเป็นต้องทราบถึงระดับและประเภทของข้อมูล เพื่อจะได้เลือกใช้สถิติอย่างเหมาะสมกับลักษณะของข้อมูล ซึ่งจะส่งผลต่อความถูกต้องแม่นยำในการวิเคราะห์และแปลผลการวิจัย

1.1 ระดับและประเภทของข้อมูล

ก่อนที่ผู้วิจัยจะนำข้อมูลเชิงปริมาณที่เก็บรวบรวมได้มาวิเคราะห์ผลในโปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ผู้วิจัยจำเป็นต้องทราบถึงระดับและประเภทของข้อมูล

เสียก่อน เนื่องจากการทดสอบค่าทางสถิติแต่ละวิธี อาศัยข้อมูลในระดับและประเภทที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้ ระดับของข้อมูลมีทั้งสิ้น 4 ระดับ ได้แก่ ระดับนามบัญญัติ (nominal scale) ระดับอันดับ (ordinal scale) ระดับช่วงหรืออันตรภาค (interval scale) ระดับอัตราส่วน (ratio scale) ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละระดับดังนี้ (ชไมพร กาจนกิจสกุล, 2555; เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2555; วรางคณา จันทรงค์, 2556)

1.1.1 ระดับนามบัญญัติ เป็นระดับการวัดที่หยาบที่สุด ตัวแปรแต่ละตัวสามารถบอกได้เพียงความต่างระหว่างกลุ่มตัวแปร แต่ไม่สามารถบอกได้ว่าตัวแปรใดมีค่ามากกว่าตัวแปรใด หรือตัวแปรใดมาก่อนมาหลัง ฉะนั้น ข้อมูลที่จะนำไปวิเคราะห์ผล จำเป็นต้องสมมุติเป็นตัวเลข แทนสิ่งต่าง ๆ ที่จะนำไปวิเคราะห์ เช่น เพศชาย = 0, เพศหญิง = 1 ตัวอย่างข้อมูลระดับนามบัญญัติ ได้แก่ เพศ อาชีพ เชื้อชาติ ศาสนา เป็นต้น

1.1.2 ระดับอันดับ เป็นระดับการวัดที่สูงกว่าระดับนามบัญญัติ ข้อมูลชนิดนี้บอกได้ว่าตัวแปรใดมีค่ามากกว่าตัวแปรใด และตัวแปรใดมาก่อนมาหลัง โดยใช้ตัวเลขแทนค่าสิ่งต่าง ๆ ก่อนนำไปวิเคราะห์ แต่ตัวเลขที่สมมติขึ้นนี้ ไม่มีความหมายในเชิงคณิตศาสตร์ เพราะไม่สามารถนำไปคำนวณได้ ตัวอย่างข้อมูลระดับอันดับ ได้แก่ ช่วงอายุ ระดับรายได้ ระดับการศึกษา ระดับยศ ฯลฯ ตัวอย่างเช่น วุฒิประถมศึกษา = 1, วุฒิมัธยมศึกษาตอนต้น = 2, วุฒิมัธยมศึกษาตอนปลาย = 3, วุฒิปริญญาตรี = 4, วุฒิสสูงกว่าปริญญาตรี = 5 เป็นต้น

อนึ่ง เนื่องจากข้อมูลระดับนามบัญญัติและระดับอันดับ ไม่ใช่ข้อมูลแบบเมตริก ซึ่งไม่สามารถนำไปบวก ลบ คูณ หาค่าเฉลี่ยได้ จึงจัดอยู่ในประเภทข้อมูลเชิงคุณภาพหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ข้อมูลเชิงกลุ่มหรือแบ่งประเภท (categorical data) (สิทธิ์ อีระสรณ์, 2550) และจัดเป็นระดับการวัดที่ไม่ต่อเนื่อง (uncontinuous measure) ซึ่งคำนวณเป็นจุดทศนิยมไม่ได้ (สุธรรม รัตนโชติ, 2551)

1.1.3 ระดับช่วงหรืออันตรภาค เป็นระดับการวัดที่สูงกว่า 2 ประเภทแรก เนื่องจากข้อมูลแต่ละกลุ่ม สามารถนำไปคิดคำนวณทางคณิตศาสตร์ได้ เพราะสามารถจำแนกแยกแยะความแตกต่างของแต่ละกลุ่มว่า สูง-ต่ำหรือมาก-น้อย

เท่าใด โดยข้อมูลแต่ละกลุ่มจะมีระยะห่างระหว่างกลุ่มเท่า ๆ กัน โดยค่า 0 ของข้อมูลระดับนี้จะไม่มี 0 แท้ บ้างเรียกว่า 0 สมมุติ ตัวอย่างข้อมูลระดับช่วงหรืออันตรภาค เช่น อุณหภูมิ เกรด คะแนนสอบ เวลา ระดับความคิดเห็นซึ่งแบ่งข้อมูลออกเป็นกลุ่ม ๆ เช่น เห็นด้วยมากที่สุด (5) ถึงเห็นด้วยน้อยที่สุด (1) เป็นต้น

1.1.4 ระดับอัตราส่วน เป็นระดับการวัดที่มีความละเอียดสมบูรณ์สูงสุดเมื่อเทียบกับข้อมูล 3 ระดับที่กล่าวมาข้างต้น ข้อมูลระดับอัตราส่วนมีคุณสมบัติคล้ายคลึงกับข้อมูลระดับช่วงหรืออันตรภาค คือ ข้อมูลแต่ละกลุ่มสามารถบอกได้ว่ามีค่ามาก-น้อยแตกต่างกันเท่าใด และข้อมูลแต่ละกลุ่มจะมีระยะห่างระหว่างกลุ่มเท่า ๆ กัน ทว่า ข้อมูลระดับอัตราส่วนมีค่า 0 แท้ ซึ่งจะแตกต่างจากข้อมูลระดับช่วงหรืออันตรภาคซึ่งไม่มีค่า 0 แท้ ตัวอย่างข้อมูลระดับอัตราส่วน เช่น น้ำหนัก ความสูง อายุ รายได้ ปริมาณผลผลิต ยอดขายสินค้า ระยะทาง จำนวนข้าราชการ ซึ่งต้องระบุข้อมูลเป็นค่าที่แท้จริง ไม่สามารถกำหนดค่าเป็นกลุ่มหรือช่วงได้

อนึ่ง ข้อมูลระดับช่วงหรืออันตรภาคและอัตราส่วน จัดเป็นข้อมูลเชิงปริมาณ หรือข้อมูลเชิงตัวเลข (numerical data) เพราะสามารถนำผลไปคิดคำนวณด้วยวิธีทางคณิตศาสตร์ได้ และจัดเป็นระดับการวัดที่ต่อเนื่อง (continuous measure) ซึ่งคำนวณเป็นจุดทศนิยมได้ (สุธรรม รัตน์โชติ, 2551)

1.2 ประเภทของการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ (1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา กับ (2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอ้างอิง มีรายละเอียดดังนี้

1.2.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาเกี่ยวกับสถิติวิเคราะห์เชิงพรรณนา หรืออาจเรียกว่า สถิติเชิงบรรยายหรือสถิติพื้นฐาน เป็นสถิติที่ใช้อธิบายลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง เช่น เพศ อายุ รายได้ การศึกษา ฯลฯ ตลอดจนข้อมูลเชิงตัวแปรที่ต้องการวัด (สิทธิ อธิสรณ์, 2550) สถิติเชิงพรรณนาประกอบด้วยการวัดทางสถิติ 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) สถิติที่ใช้แจกแจงความถี่และค่าร้อยละ (2) สถิติที่ใช้วัดแนวโน้ม

เข้าสู่ส่วนกลาง เช่น ค่าเฉลี่ย มัธยฐาน ฐานนิยม (3) สถิติที่ใช้วัดการกระจาย เช่น พิสัย ส่วนเบี่ยงเบนควอไทล์ ส่วนเบี่ยงเบนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (วนิดา วาตีเจริญ และคณะ, 2560) อย่างไรก็ตาม ข้อมูลเชิงพรรณนาจะไม่สามารถนำไปใช้อ้างอิงกับกลุ่มประชากรทั้งหมดได้

ทั้งนี้ ระดับของข้อมูลในการวิจัย สามารถนำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติที่แตกต่างกัน ฉะนั้น ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องเข้าใจลักษณะของข้อมูลแต่ละระดับ และวิธีการทางสถิติที่เกี่ยวข้อง ในการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ ค่าทางสถิติเชิงพรรณนาที่ใช้บ่อย อาทิ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยระดับของข้อมูลแต่ละระดับสามารถนำมาวิเคราะห์ค่าทางสถิติเชิงพรรณนาได้ดังตารางที่ 7.4

ตารางที่ 7.4 สถิติเชิงพรรณนาที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลระดับต่าง ๆ

ระดับข้อมูล	ความถี่	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน
นามบัญญัติ	✓	✓		
อันดับ	✓	✓		
ช่วง/อันตรภาค			✓	✓
อัตราส่วน			✓	✓

ที่มา : ผู้เขียน

อนึ่ง ในการวัดประเมินเจตคติ โดยเฉพาะกรณีที่ใช้มาตราส่วนประมาณค่า มักนิยมแปลผลค่าเฉลี่ยออกเป็นระดับต่าง ๆ ภายใต้เกณฑ์ที่กำหนดขึ้น เพื่อให้สามารถตีความข้อมูลให้เข้าใจง่ายและชัดเจนยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น การประเมินความพึงพอใจโดยรวมของนักท่องเที่ยวต่ออุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย พบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ระดับ 3.95 ซึ่งจะแปลความหมายเป็นระดับความพึงพอใจตามช่วงคะแนนที่กำหนดไว้ โดยทั่วไปหากแบบสอบถามมีคะแนนตั้งแต่ 1 ถึง 5 และต้องการแบ่งผลการประเมิน

ออกเป็น 5 ระดับ จะคำนวณความกว้างของอันตรภาคชั้นได้จากสูตรด้านล่างนี้ (อโนทัย งามวิชัยกิจ, 2559)

$$\text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} = \frac{(\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด})}{\text{จำนวนชั้น}}$$

$$0.80 = \frac{(5 - 1)}{5}$$

จากการแทนค่าในสูตร พบว่า ความกว้างของอันตรภาคชั้นเท่ากับ 0.80 โดยแต่ละชั้นให้ความหมายดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 1.00–1.80 หมายถึง พึงพอใจน้อยที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 1.81–2.60 หมายถึง พึงพอใจน้อย

คะแนนเฉลี่ย 2.61–3.40 หมายถึง พึงพอใจปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 3.41–4.20 หมายถึง พึงพอใจมาก

คะแนนเฉลี่ย 4.21–5.00 หมายถึง พึงพอใจมากที่สุด

ดังนั้น ความพึงพอใจโดยรวมของนักท่องเที่ยวที่มีต่ออุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.95 จะอยู่ในระดับพึงพอใจมาก

1.2.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอ้างอิง

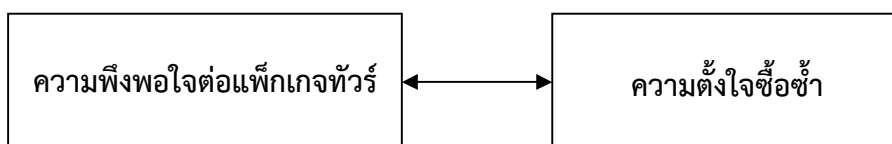
การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอ้างอิงเกี่ยวข้องกับสถิติวิเคราะห์เชิงอ้างอิงหรืออาจเรียกว่า สถิติเชิงอนุมานหรือสถิติขั้นสูง สถิติประเภทนี้สามารถนำผล การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างมาอ้างอิงกับประชากรทั้งหมดได้ วัตถุประสงค์ของการใช้สถิติประเภทนี้ คือ เพื่อทดสอบสมมติฐานในลักษณะตรวจสอบความสัมพันธ์และเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างตัวแปรตั้งแต่ 2 กลุ่มขึ้นไป โดยสถิติเชิงอ้างอิงนั้น จัดอยู่ในกลุ่มสถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐาน (สิทธิ์ ธีรธรรม, 2550) ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเภท (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2551; อโนทัย งามวิชัยกิจ, 2559) ได้แก่

1) สถิติที่ใช้เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่ม ปกติเป็นการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย (mean) ระหว่างกลุ่มตัวแปรอิสระ เช่น การเปรียบเทียบ 2 กลุ่มที่เป็นอิสระต่อกัน ใช้วิธีทดสอบค่าที่ (independent samples t-test) ส่วนการเปรียบเทียบมากกว่า 2 กลุ่มใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวน

2) สถิติที่ใช้หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร มักทดสอบด้วยไคสแควร์ การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ และการวิเคราะห์การถดถอย

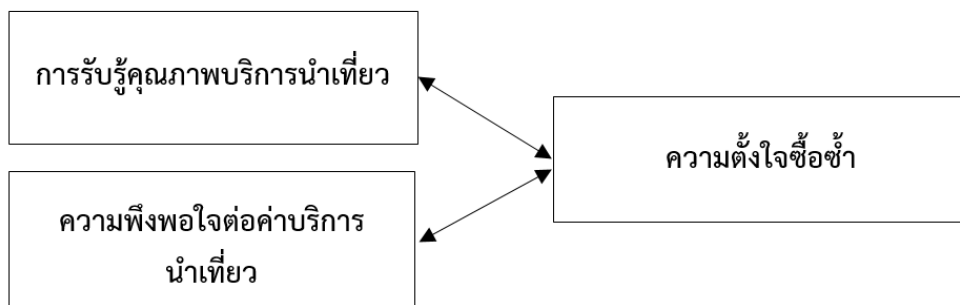
1.2.2.1 การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ เป็นสถิติที่ใช้หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร 2 กลุ่ม เพื่อทดสอบว่าตัวแปรมีความสัมพันธ์ต่อกันหรือไม่ มากน้อยเพียงใด และสัมพันธ์ต่อกันในทิศทางใด กล่าวคือ มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกหรือลบ ในกรณีที่ตัวแปรอิสระและตัวแปรตามเป็นข้อมูลเชิงปริมาณทั้งคู่ (ระดับช่วงหรืออัตราส่วน) จะเรียกว่า สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson correlation)

สหสัมพันธ์มีหลายชนิด แต่ในสาขาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ นิยมใช้อยู่ 2 ชนิด คือ (1) สหสัมพันธ์อย่างง่าย (simple correlation) และ (2) สหสัมพันธ์พหุคูณ (multiple correlation) โดยที่สหสัมพันธ์อย่างง่ายเป็นสถิติทดสอบที่ใช้หาความสัมพันธ์ระหว่างชุดข้อมูลเชิงปริมาณที่ประกอบด้วยตัวแปรอิสระ 1 ตัว กับตัวแปรตาม 1 ตัว ตัวอย่างเช่น การทดสอบหาสหสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจต่อแพ็คเกจทัวร์กับความตั้งใจซื้อซ้ำ สามารถอธิบายเป็นกรอบแนวคิดได้ดังนี้

ในขณะที่สหสัมพันธ์พหุคูณ จะใช้ทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างชุดข้อมูลเชิงปริมาณที่ประกอบด้วยตัวแปรอิสระมากกว่า 1 ตัว (2 ตัวขึ้นไป) กับตัวแปรตาม 1 ตัว หรือตัวแปรอิสระมากกว่า 1 ตัว กับตัวแปรตามมากกว่า 1 ตัว (2 ตัวขึ้นไป) ก็ได้ ยกตัวอย่างเช่น การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้คุณภาพบริการนำเที่ยวและ

ความพึงพอใจต่อค่าบริการนำเที่ยวเกี่ยวกับความตั้งใจซื้อซ้ำ สามารถอธิบายเป็นกรอบแนวคิดได้ดังนี้

ทั้งนี้ ค่าที่ได้จากการทดสอบสหสัมพันธ์ เรียกว่า สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (correlation coefficient) ซึ่งเป็นดัชนีที่บ่งบอกขนาดและทิศทางความสัมพันธ์ระหว่าง ตัวแปร (ผ่องพรรณ ตรียมงคลกุล และ สุภาพ ฉัตรารณ, 2555) โดยใช้ r เป็นสัญลักษณ์ (มักเรียกว่า ค่า r) ซึ่งเป็นค่าต่อเนื่องมีพิสัยอยู่ระหว่าง -1.00 ถึง 1.00 ซึ่งสามารถตีความหมายได้ดังนี้ (Hair *et al.*, 2010)

หากค่า r เป็นบวก หมายความว่า ตัวแปร 2 กลุ่มมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน หรือสัมพันธ์กันในเชิงบวก โดยที่ +1 แสดงถึงความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างตัวแปรอย่างสมบูรณ์

หากค่า r ติดลบ หมายความว่า ตัวแปร 2 กลุ่มมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามหรือสัมพันธ์กันในเชิงลบ โดยที่ -1 แสดงถึงความสัมพันธ์เชิงลบระหว่างตัวแปรอย่างสมบูรณ์

หากค่า r เป็น 0 หมายความว่า ตัวแปร 2 กลุ่มไม่มีความสัมพันธ์กันเลย

นอกจากนี้ สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ หรือค่า r ยังบอกระดับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร X และ Y ได้อีกด้วย ทั้งนี้ การระบุระดับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรมีด้วยกันหลายเกณฑ์ แต่โดยทั่วไป ยอมรับกันว่า หากค่า r น้อยกว่า 3 แสดงว่าตัวแปรมีความสัมพันธ์กันเล็กน้อย (weak) ในขณะที่หากค่า r มากกว่า 7 แสดงว่าตัวแปร

มีความสัมพันธ์มาก (strong) (Li, 2012) ในที่นี้ จะยกตัวอย่างเกณฑ์ของ Davis (1971) ดังตารางที่ 7.5

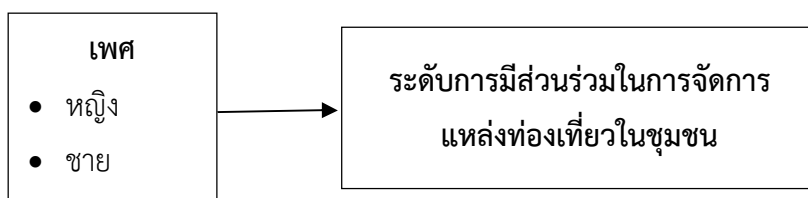
ตารางที่ 7.5 การแปลผลค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์

สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	ระดับความสัมพันธ์
0.70 ขึ้นไป	สูงมาก
0.50–0.69	สูง
0.30–0.49	ปานกลาง
0.10–0.29	ต่ำ
0.01–0.09	แทบไม่มี

ที่มา : Davis (1971)

สมมติงานวิจัย เรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจต่อแพ็คเกจทัวร์กับความตั้งใจซื้อซ้ำของนักท่องเที่ยวไทยซึ่งใช้บริการนำเที่ยวต่างประเทศ” พบว่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์หรือค่า $r = 0.57$ แปลความได้ว่า ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวไทยต่อแพ็คเกจทัวร์ญี่ปุ่นมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลางกับความตั้งใจซื้อซ้ำ

1.2.2.2 การทดสอบค่าที เป็นสถิติเชิงทดสอบเพื่อหาความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ซึ่งมีอิสระต่อกัน โดยตัวแปรอิสระเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ (ข้อมูลระดับนามบัญญัติและอันดับ) กับตัวแปรตามซึ่งเป็นข้อมูลเชิงปริมาณเพียงตัวเดียว (ข้อมูลระดับช่วง/อันตรภาคและอัตราส่วน) ตัวอย่างเช่น การเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนระหว่างเพศชายและเพศหญิง สามารถอธิบายเป็นกรอบแนวคิดได้ดังนี้

ทั้งนี้ หากค่าความน่าจะเป็นที่ได้จาก t-test หรือค่า p (p-value) น้อยกว่า 0.05 แสดงว่าคะแนนเฉลี่ยของตัวแปรอิสระสองกลุ่ม (ชาย-หญิง) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่หากค่า p สูงกว่า 0.05 แสดงว่าคะแนนเฉลี่ยของสองกลุ่มไม่มีความแตกต่างกัน

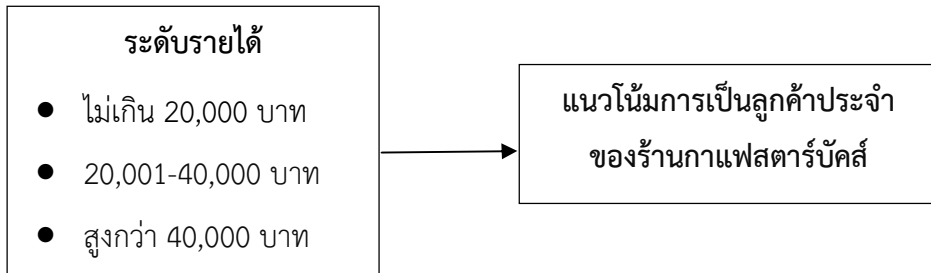
1.2.2.3 การวิเคราะห์ความแปรปรวน บางครั้ง

เรียก การทดสอบค่าเอฟ (f-test) ถือเป็นส่วนขยายของการทดสอบค่าที (Li, 2012) กล่าวคือ เป็นสถิติทดสอบที่ใช้หาความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มตัวอย่าง เช่นเดียวกับการทดสอบค่าที แต่มีความซับซ้อนมากกว่า การวิเคราะห์ความแปรปรวนมีหลายประเภท แต่ที่พบมากในการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ อาทิ การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one-way ANOVA) การวิเคราะห์ความแปรปรวนสองทาง (two-way ANOVA)

หากเป็นการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว จะใช้เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของข้อมูลตั้งแต่ 3 กลุ่มขึ้นไป เพื่อพิจารณาว่าตัวแปรอิสระ ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ (ระดับนามบัญญัติและระดับอันดับ) จะส่งผลต่อตัวแปรตามที่เป็นข้อมูลเชิงปริมาณ (ระดับช่วงและอัตราส่วน) หรือไม่ โดยมีเงื่อนไขว่า ตัวแปรอิสระต้องเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ 1 ตัว และตัวแปรตามเป็นข้อมูลเชิงปริมาณ 1 ตัว ส่วนการวิเคราะห์ความแปรปรวนสองทาง จะใช้เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของข้อมูลตั้งแต่ 2 กลุ่มขึ้นไปจำแนกตามตัวแปรอิสระจำนวน 2 ตัว เพื่อทดสอบว่าตัวแปรอิสระทั้งสองนี้ส่งผลอย่างไรต่อตัวแปรตาม รวมทั้งศึกษาอิทธิพลร่วมหรือปฏิสัมพันธ์ (interaction effect) ระหว่างตัวแปรอิสระทั้งสองที่มีต่อผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในตัวแปรตาม โดยมีเงื่อนไขว่า ตัวแปรอิสระต้องเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ 2 ตัว และตัวแปรตามเป็นข้อมูลเชิงปริมาณ 1 ตัว

ในที่นี้จะยกตัวอย่างการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว โดยมีจุดประสงค์จะทดสอบว่า รายได้ต่อเดือนของลูกค้าที่แตกต่างกัน (รายได้ไม่เกิน 20,000 บาท—รายได้ 20,001–40,000 บาท—รายได้สูงกว่า 40,000 บาท) มีแนวโน้มการเป็นลูกค้า

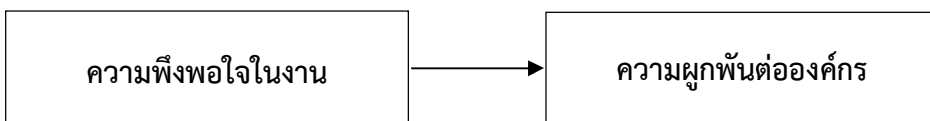
ประจำของร้านกาแฟสตาร์บัคส์ที่แตกต่างกันหรือไม่ สามารถอธิบายเป็นกรอบแนวคิดได้ดังนี้

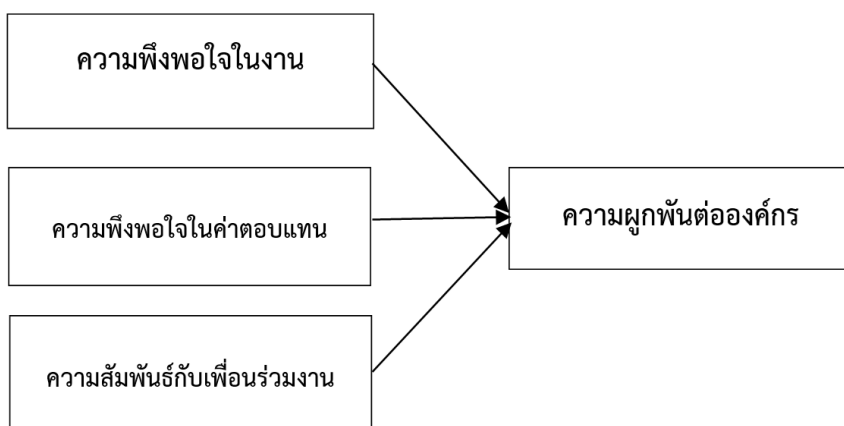
อนึ่ง หากค่าความน่าจะเป็นที่ได้จาก f-test หรือค่า p น้อยกว่า 0.05 แสดงว่าคะแนนเฉลี่ยของ 3 กลุ่มรายได้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ หากค่า p สูงกว่า 0.05 แสดงว่าคะแนนเฉลี่ยของ 3 กลุ่มนี้ไม่มีความแตกต่างกัน

1.2.2.4 การวิเคราะห์การถดถอย เป็นสถิติเชิงทดสอบที่ใช้ทำนายอิทธิพลของตัวแปรอิสระที่มีต่อตัวแปรตาม และหาว่าอิทธิพลนั้นมีมากน้อยเพียงใด โดยตัวแปรทั้ง 2 กลุ่มต้องเป็นข้อมูลเชิงปริมาณทั้งคู่ (ข้อมูลระดับช่วง/อันตรภาคและอัตราส่วน) สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การวิเคราะห์การถดถอยอย่างง่าย (simple regression analysis) และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (multiple regression analysis) (ผ่องพรรณ ตรียมงคลกุล และ สุภาพ ฉัตรภรณ์, 2555)

การวิเคราะห์การถดถอยอย่างง่ายใช้ในกรณีทำนายอิทธิพลของตัวแปรอิสระ 1 ตัว ต่อตัวแปรตาม 1 ตัว ยกตัวอย่าง เช่นการทดสอบว่าความพึงพอใจในงานของพนักงานโรงแรมส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรหรือไม่ เพียงใด ตัวอย่างกรอบ เช่น

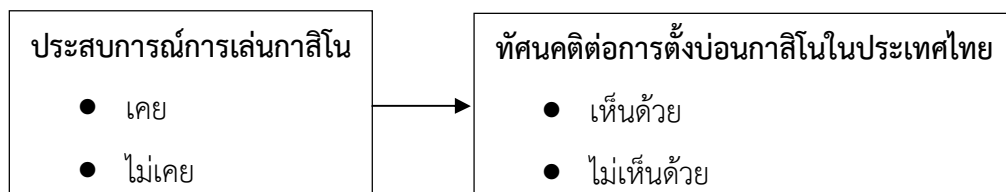
ส่วนการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ใช้ทำนายอิทธิพลของตัวแปรอิสระมากกว่า 1 ตัวต่อ ตัวแปรตาม 1 ตัว ตัวอย่างเช่น ทดสอบว่าปัจจัยใดบ้าง (ความพึงพอใจในงาน–ความพึงพอใจในค่าตอบแทน–ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน) ที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานโรงแรม ตัวอย่างกรอบ เช่น

ทั้งนี้ ในการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณนั้น นอกจากจะต้องพิจารณาค่า p ซึ่งจะบ่งบอกนัยสำคัญทางสถิติแล้ว ยังมีค่าอื่น ๆ ที่ต้องพิจารณาควบคู่กันด้วย เช่น ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย (Standardized Coefficient/Beta/ β) หรือค่าเบต้าซึ่งบ่งบอกว่าตัวแปรอิสระแต่ละตัวมีอิทธิพลต่อตัวแปรตามมากน้อยเพียงใด โดยมีค่าตั้งแต่ 0–1 หากค่าเบต้าเข้าใกล้ 1 แสดงว่า ตัวแปรอิสระตัวนั้นมีอิทธิพลต่อตัวแปรตามสูง แต่หากค่าเบต้าเข้าใกล้ 0 แสดงว่า ตัวแปรอิสระตัวนั้นมีอิทธิพลต่อตัวแปรตามต่ำ และหากค่าเบต้าเป็นบวก แสดงว่า ตัวแปรอิสระมีอิทธิพลเชิงบวกต่อตัวแปรตาม แต่หากค่าเบต้าเป็นลบแสดงว่า ตัวแปรอิสระมีอิทธิพลในทางตรงข้ามต่อตัวแปรตาม ยกตัวอย่างเช่น หากพบว่า ตัวแปรความพึงพอใจในงาน ความพึงพอใจในค่าตอบแทน ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน มีค่าเบต้าเท่ากับ 0.214, 0.571 และ 0.138 ตามลำดับ แสดงว่า ความพึงพอใจในค่าตอบแทนมีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อองค์กรสูงที่สุด รองลงมา คือ ความพึงพอใจในงาน ส่วนความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานมีอิทธิพลน้อยที่สุด

อีกค่าหนึ่งที่มีความสำคัญในการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ คือ ค่าความแปรปรวน (r -squared : R^2) ซึ่งทำให้ทราบด้วยว่าตัวแปรอิสระที่ทำการทดสอบสามารถทำนายอิทธิพลต่อตัวแปรตามรวมกันได้ร้อยละเท่าใด ยกตัวอย่างเช่น $R^2 = 0.725$ หมายความว่า ตัวแปรอิสระทั้งหมดที่ทำการทดสอบสามารถอธิบายตัวแปรตามได้ร้อยละ 72.5 ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 27.5 มาจากอิทธิพลของปัจจัยอื่น ๆ

1.2.2.5 การทดสอบไคสแควร์ เป็นสถิติทดสอบที่ใช้ตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพทั้งคู่ (ข้อมูลระดับนามบัญญัติและอันดับ) เพื่อตรวจสอบการแจกแจงความถี่ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ของตัวแปรอิสระว่า มีความแตกต่างกันหรือไม่เมื่อเทียบกับตัวแปรตาม ตัวอย่างเช่น การทดสอบว่า ประสบการณ์การเล่นกาสีโน (เคยเล่น-ไม่เคยเล่น) ส่งผลทำให้ทัศนคติต่อการตั้งบ่อนกาสีโนในประเทศไทย (เห็นด้วย-ไม่เห็นด้วย) แตกต่างกันหรือไม่ สามารถอธิบายเป็นกรอบแนวคิดได้ดังนี้

อนึ่ง หากพบว่าค่า p น้อยกว่า 0.05 แสดงว่า ประสบการณ์การเล่นกาสีโนส่งผลทำให้เกิดความแตกต่างของทัศนคติต่อการตั้งบ่อนกาสีโนในประเทศไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ หากค่า p สูงกว่า 0.05 แสดงว่า ประสบการณ์การเล่นกาสีโนไม่ส่งผลทำให้เกิดความแตกต่างของทัศนคติต่อการตั้งบ่อนกาสีโนในประเทศไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ การเลือกใช้วิธีทดสอบสมมุติฐานการวิจัยมีข้อกำหนดเกี่ยวกับจำนวนตัวแปรและลักษณะของตัวแปรโดยสรุปดังตารางที่ 7.6

ตารางที่ 7.6 ลักษณะการใช้สถิติทดสอบสมมติฐานแต่ละชนิด

สถิติ	ตัวแปรอิสระ	ตัวแปรตาม
simple correlation	ตัวแปรเชิงปริมาณ 1 ตัว	ตัวแปรเชิงปริมาณ 1 ตัว
multiple correlation	ตัวแปรเชิงปริมาณ 2 ตัวขึ้นไป	ตัวแปรเชิงปริมาณ 1 ตัว
chi-square	ตัวแปรเชิงคุณภาพ 1 ตัว (2 กลุ่มขึ้นไป)	ตัวแปรเชิงคุณภาพ 1 ตัว (2 กลุ่มขึ้นไป)
independent t-test	ตัวแปรเชิงคุณภาพ 1 ตัว (2 กลุ่ม)	ตัวแปรเชิงปริมาณ 1 ตัว
one-way ANOVA	ตัวแปรเชิงคุณภาพ 1 ตัว (3 กลุ่มขึ้นไป)	ตัวแปรเชิงปริมาณ 1 ตัว
two-way ANOVA	ตัวแปรเชิงคุณภาพ 2 ตัว (2 กลุ่มขึ้นไป)	ตัวแปรเชิงปริมาณ 1 ตัว
simple regression analysis	ตัวแปรเชิงปริมาณ 1 ตัว	ตัวแปรเชิงปริมาณ 1 ตัว
multiple regression analysis	ตัวแปรเชิงปริมาณ 2 ตัวขึ้นไป	ตัวแปรเชิงปริมาณ 1 ตัว

ที่มา : ผู้เขียน

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นการสร้างข้อสรุปที่ได้จากข้อมูลที่ไม่เป็นตัวเลข ซึ่งรวบรวมมาด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนากลุ่ม การอ่านเอกสาร ตลอดจนการใช้แบบสอบถาม โดยมีการจัดกระทำข้อมูล แล้ววิเคราะห์หาความเชื่อมโยงสัมพันธ์ระหว่างข้อมูล เพื่อทำความเข้าใจเรื่องต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ (ศากุล ช่างไม้, 2555) ข้อมูลเชิงคุณภาพมักอยู่ในลักษณะข้อมูลด้านอารมณ์ ความรู้สึก ทศนคติ ข้อคิดเห็น ประสบการณ์ ตลอดจนการรับรู้ต่อเหตุการณ์ หรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับบุคคลและสังคม โดยมุ่งหาคำตอบเกี่ยวกับคำถาม “เหตุใด” และ “อย่างไร” เป็นสำคัญ (อัศวิน แสงพิกุล, 2562) นอกจากนี้ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจะใช้สำหรับการค้นหาความรู้ใหม่ ๆ ที่การวิจัยเชิงปริมาณไม่อาจให้คำตอบได้ หรือยังไม่มีทฤษฎีใดให้คำอธิบายได้อย่างชัดเจน มักใช้เพื่อ

ค้นหาเหตุผลที่อยู่เบื้องหลังพฤติกรรมหรืออยู่นอกขอบเขตประเด็นคำถามที่ผู้วิจัยตั้งไว้ล่วงหน้าในแบบสอบถาม (ประเวศน์ มหารัตนสกุล, 2557) อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพมักจะได้ไม่ได้ใช้สถิติขั้นสูงในการวิเคราะห์ แต่จะใช้แนวคิดทฤษฎีเป็นกรอบในการวิเคราะห์ โดยเฉพาะการตีความเพื่อสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย ซึ่งต้องอาศัยทักษะความสามารถในการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้วิจัย ทำให้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพถูกมองว่า มีจุดอ่อนในแง่ความน่าเชื่อถือของการสรุปผล ที่ไม่สามารถอ้างอิงใช้กับกลุ่มอื่น ๆ โดยทั่วไป รวมไปถึงจุดอ่อนในแง่ความเป็นปรนัยของผลการวิจัย (ฉัตรสุมน พงศ์มณีโชติ, 2553) เช่นเดียวกันกับ สุภางค์ จันทวานิช (2559) ได้ชี้ให้เห็นถึงจุดอ่อนของการวิเคราะห์ข้อมูลและสร้างข้อสรุปของงานวิจัยเชิงคุณภาพไว้ 3 ประการ ได้แก่ (1) ผู้วิจัยสรุปข้อมูลกว้างกว่าข้อมูลที่ได้มา (2) ผู้วิจัยมีความลำเอียง โดยให้น้ำหนักของข้อมูลที่ได้มาจากบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ทั้งที่บุคคลนั้นไม่มีลักษณะตัวแทนที่เพียงพอ และ (3) มุมมองความคิดของผู้วิจัยถูกกลืนให้เป็นไปในลักษณะเช่นเดียวกับคนใน จึงไม่อาจจะสร้างคำอธิบายด้วยมุมมองที่เป็นอิสระและเป็นกลางได้ นอกจากนั้น พิสนุ พงศรี (2558) ยังมองว่า การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นการวิเคราะห์ที่ไม่ได้ใช้วิธีทางสถิติมาช่วยในการวิเคราะห์เท่าใดนัก อีกทั้งจำเป็นต้องอาศัยความรู้และประสบการณ์ของนักวิจัยอย่างมาก จึงเป็นสิ่งที่ยากสำหรับนักวิจัยมือใหม่ ดังนั้น จึงแนะนำนักวิจัยมือใหม่ให้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเป็นส่วนเสริมเท่านั้น เว้นแต่หัวข้อการวิจัยจำเป็นต้องใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพจริง ๆ ในการวิเคราะห์ เช่น การวิเคราะห์ข้อมูลจากข้อคำถามปลายเปิดในแบบสอบถาม ทั้งนี้ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพประกอบด้วย 3 ขั้นตอนหลัก ๆ ดังนี้ (พิสนุ พงศรี, 2558)

1) **การวิเคราะห์ขั้นต้น** เป็นขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลในระหว่างเก็บข้อมูล โดยนำข้อมูลไม่ว่าจะมาจากการสังเกต การสัมภาษณ์ สทนากลุ่ม ฯลฯ มาบันทึกและกลั่นกรองเบื้องต้น

2) **การจัดจำแนกกลุ่มข้อมูล** เป็นขั้นตอนการลดทอนข้อมูล และจัดจำแนกกลุ่มตามคุณลักษณะของข้อมูล เช่น ชนิด กระบวนการ ลำดับ โครงสร้าง ฯลฯ

3) การเชื่อมโยงข้อมูลตามกลุ่มของข้อมูล เป็นขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหารูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มข้อมูล เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาโดยใช้เทคนิคที่เหมาะสม

ทั้งนี้ เนื่องจากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเป็นการวิเคราะห์เนื้อหาสาระของข้อมูลที่ได้รวบรวมมาตามความเป็นจริงของข้อมูล ไม่ว่าจะได้มาด้วยวิธีการใด เช่น ตรวจสอบเอกสาร ถอดเทปสัมภาษณ์ บันทึกการสังเกต การใช้แบบสอบถามชนิดปลายเปิด ดังนั้น การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจึงใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเป็นหลัก (จำเนียร จวงตระกูล และนวัสนันท์ วงศ์ประสิทธิ์, 2562) อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์เนื้อหาสามารถใช้ได้ทั้งกับการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพียงแต่วิธีการที่แตกต่างกัน กล่าวคือ หากเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ จะมุ่งเน้นการทำให้ถ้อยคำข้อความ หรือประโยคอยู่ในลักษณะที่แจกแจงได้ แล้วทำการนับจำนวนความถี่ แต่หากเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพจะเน้นการตีความหมายของถ้อยคำ ข้อความ หรือประโยคเพื่อสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (อัศวิน แสงพิกุล, 2562; สุภางค์ จันทวานิช, 2567)

ขั้นตอนการวิเคราะห์เนื้อหาในการวิจัยเชิงคุณภาพ มีด้วยกัน 4 ขั้นตอนดังนี้ (ศากุล ช่างไม้, 2555)

1) การจัดระบบระเบียบข้อมูล (data organizing) คือ การทำให้ข้อมูลอยู่ในสภาพที่สามารถนำมาใช้งานได้สะดวก โดยแบ่งการจัดระบบระเบียบข้อมูลออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ (1) การจัดระบบระเบียบข้อมูลทางกายภาพ คือ การจัดเก็บในแฟ้มข้อมูลออกเป็นหมวดหมู่ โดยระบุถึงแหล่งที่มาของข้อมูล วันและเวลาที่ได้ข้อมูล เพื่อมิให้เกิดความสับสน กับ (2) การจัดระบบระเบียบข้อมูลด้านเนื้อหา คือ การจัดประเภทข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ตามข้อความสำคัญที่ได้ ทั้งนี้ สุภางค์ จันทวานิช (2567) เสนอว่า ระบบจำแนกหมวดหมู่ข้อความควรมีความครอบคลุมเพียงพอที่จะรองรับคำหรือข้อความทั้งหมดได้ เพื่อป้องกันมิให้ผู้วิจัยเกิดความยุ่งยากใจในการตัดสินใจว่า ข้อความใดอยู่ในหมวดหมู่ใด รวมทั้งระบบจำแนกหมวดหมู่ต้องมีความเด่นชัดในตัวเอง ไม่เหลื่อมซ้อนกัน เพื่อมิให้ข้อความสามารถจำแนกเข้าได้กับหลายหมวดหมู่พร้อม ๆ กัน

2) การลงรหัสข้อมูล (data coding) คือ การนำข้อความสำคัญที่ได้จากการรวบรวมข้อมูล มาจัดจำแนกเป็นหมวดหมู่ โดยให้ข้อความสำคัญที่มีลักษณะใกล้เคียงหรือคล้ายคลึงกันมาอยู่ในกลุ่มเดียวกัน โดยมีการลงรหัสข้อมูลและกำหนดนิยามรหัสเพื่อให้ง่ายแก่การจัดกลุ่มข้อมูล ทั้งนี้ รหัสข้อมูลจำแนกได้ 3 ประเภท (ณรงค์ ศรีสวัสดิ์, 2552; อโณทัย งามวิชัยกุล, 2559)

(1) รหัสเบื้องต้น (open coding) เป็นรหัสที่ได้จากการให้ความหมายเบื้องต้นกับบันทึกสนามหรือข้อความที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยแยกเป็นส่วนแล้วลงรหัสเป็นคำสำคัญ

(2) รหัสกลุ่ม (group coding) เป็นรหัสที่ตั้งชื่อจากการรวบรวมรหัสเบื้องต้นที่มีความหมายเดียวกัน หรือมีความสัมพันธ์กันให้อยู่ในกลุ่มเดียวกัน โดยแบ่งออกเป็นกลุ่ม ๆ ตามประเภทของความคิดรวบยอด

(3) รหัสเลือก (selective coding) เป็นรหัสที่พัฒนาขึ้นจากการรวบรวมรหัสกลุ่มที่มีความหมายและแนวคิดเกี่ยวข้องกันให้อยู่ในหมวดหมู่เดียวกัน ในลักษณะแก่นสาระที่สำคัญ (theme) ของเรื่องที่ศึกษา

3) การจัดกลุ่มข้อมูล (data clustering) คือ การนำข้อมูลที่ผ่านการลงรหัสแล้วมาจัดกลุ่ม โดยจัดให้ข้อมูลที่ลักษณะคล้ายคลึงและเชื่อมโยงกันอยู่ในกลุ่มหัวข้อเรื่องเดียวกัน (category) ดูตัวอย่างการลงรหัสและการจัดกลุ่มข้อมูลในขั้นตอนที่ 2 และ 3 เกี่ยวกับอุปสรรคการเดินทางท่องเที่ยวของผู้สูงอายุไทย ดังตารางที่ 7.7

4) การหาความเชื่อมโยงของข้อมูลระหว่างกลุ่มเพื่อสร้างข้อสรุป คือ การพิจารณาความเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มข้อมูลต่าง ๆ และทำการอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในลักษณะภาพรวมเชิงเหตุและผล เชิงระบบ เชิงโครงสร้าง เชิงกระบวนการ ฯลฯ ซึ่งในขั้นตอนนี้ต้องอาศัยข้อมูลที่มีครบถ้วนสมบูรณ์ประกอบกับความสามารถในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลของผู้วิจัย

ตารางที่ 7.7 ตัวอย่างการลงรหัสและการจัดกลุ่มข้อมูลเชิงคุณภาพ

รหัสเลือก	รหัสกลุ่ม	รหัสเบื้องต้น	ข้อมูลสนาม
อุปสรรคภายใน ภายนอก	อุปสรรคด้านสุขภาพ	เดินไม่ไหว	“แค่เดินจากลานจอดรถไปถึงทางเข้า ก็กินเวลาเป็นชั่วโมง เพราะเดินไม่ค่อยไหว”
		กลัวล้ม	“อยากไปเที่ยวภูเขา แต่กลัวเดินแล้วหกล้ม”
		เหนื่อยง่าย	“อยากเดินดูรอบ ๆ แต่เดินได้แป๊บเดียวก็เหนื่อย”
	อุปสรรคด้านจิตใจ	กลัวเดินทางไกล	“นั่งรถนาน ๆ แล้วปวดหลัง ปวดขา กลัวสุขภาพจะทรุด”
		กลัวเป็นภาระ	“กลัวจะไม่ไหว แล้วต้องให้ลูกหลานดูแลตลอดเวลา”
	อุปสรรคด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	ห้องน้ำไม่เหมาะสม ไม่มีรถเข็น ไม่มีลิฟต์	“ห้องน้ำที่แวะพักไม่มีราวจับเลย ทำให้ลื่นล้มลำบาก” “ตอนถึงที่เที่ยว ไม่มีรถเข็นให้ยืมเลย ทำให้ต้องนั่งรออยู่ข้างนอก” “ต้องขึ้นบันไดหลายชั้น แต่ไม่มีลิฟต์เลย เดินไม่ไหวจริง ๆ”
	อุปสรรคด้านการสนับสนุนทางสังคม	ลูกไม่มีเวลาว่าง	“ลูกไม่ว่างไปด้วย ถ้าไปคนเดียวก็เหงา ไม่สนุก”
		ต้องเลี้ยงหลาน	“ตอนนี้ลูกทำงานต่างจังหวัด ทั้งหลานไว้ให้ฉันดู เลยไปไหนไม่ได้เลย”
		ไม่มีเพื่อนเที่ยว	“เพื่อนรุ่นเดียวกันเขาไม่ค่อยเดินทางกันแล้ว บางคนก็เสียชีวิตไปแล้ว”

ที่มา : ผู้เขียน

3. ข้อเสนอแนะในการเขียนผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในกระบวนการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลนับเป็นขั้นตอนสำคัญอย่างยิ่ง เพราะส่งผลต่อความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย โดยจำเป็นต้องดำเนินการอย่างมีระเบียบแบบแผนและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ตลอดจนสมมติฐานที่ตั้งไว้ หัวข้อต่อไปนี้นี้จะกล่าวถึงข้อเสนอแนะในการเขียนการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งจะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจขั้นตอนและเนื้อหาของการวิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างชัดเจน (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2536; อนุพันธ์ อภิษยานุภาพ, 2547; สิทธิ อธิสรณ์, 2550; บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2551; ฉลาด จันทรมบัติ และทองสง่า ผ่องแผ้ว, 2555; สมคิด พรหมจ้อย, 2555; สุนทร โคตรบรรเทา, 2560; สิทธิ อธิสรณ์, 2566; พิชิต ฤทธิ์จรูญ, 2567) มีรายละเอียดดังนี้

1) ระบุถึงวิธีการทางสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์และค่าทางสถิติที่ต้องการวัด ยกตัวอย่างเช่น หากเป็นข้อมูลเชิงกลุ่ม เช่น เพศ อายุ อาชีพ รายได้ ฯลฯ วิเคราะห์ด้วยวิธีทางสถิติเชิงพรรณนา แสดงค่าในลักษณะความถี่ ร้อยละ หากเป็นข้อมูลเชิงตัวเลข วิเคราะห์ด้วยวิธีทางสถิติเชิงพรรณนา แสดงค่าที่ได้ในลักษณะค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน หากวัตถุประสงค์การศึกษาเกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอ้างอิง ควรระบุประเภทของสถิติทดสอบและวิธีการทดสอบที่ใช้ให้ชัดเจน เช่น หากใช้การวิเคราะห์ ความแปรปรวนควรระบุด้วยว่า ทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่ด้วยวิธีการของใคร เช่น Scheffe, Newman-Keuls หรือ Turkey รวมทั้งควรระบุค่านัยสำคัญทางสถิติไว้ด้วย นอกจากนี้ ผู้วิจัยอาจแสดงสูตรการคำนวณทางสถิติพร้อมอ้างอิงที่มาของสูตรนั้นให้ชัดเจน อย่างไรก็ตาม หากผู้วิจัยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ให้การวิเคราะห์ประมวลผลข้อมูลไม่จำเป็นต้องแสดงสูตรทางสถิติก็ได้

2) การนำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูล อาจบรรยายถึงขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับก่อน-หลังโดยเขียนรายละเอียดเป็นข้อ ๆ ในลักษณะเดียวกันกับการเขียนการรวบรวมข้อมูลก็ได้ โดยอาจเรียงลำดับขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลก่อน-หลังดังนี้

(1) ตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูลว่า แบบสอบถามที่ได้รับกลับมานั้นมีข้อมูลครบถ้วนสมบูรณ์ หากพบว่าข้อมูลขาดหายหรือผิดปกติจะคัดออกจากการวิเคราะห์

(2) ทำความสะอาดข้อมูล (data cleaning) คือ พิจารณาว่ามีข้อมูลที่ผิดปกติหรือไม่ และกำจัดข้อมูลที่ผิดปกติออกจากการวิเคราะห์

(3) จัดกลุ่มและเข้ารหัสข้อมูล โดยทำการเข้ารหัสข้อมูล เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการนำข้อมูลเข้าสู่โปรแกรมวิเคราะห์

(4) ป้อนข้อมูลเข้าสู่โปรแกรมวิเคราะห์ อาทิ SPSS JAMOVİ

(5) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา เช่น ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าอัตราส่วนร้อยละ และความถี่ เพื่อสรุปข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ตลอดจนตัวแปรอิสระและตัวแปรตามแต่ละตัว

(6) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงอ้างอิง เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์หรืออิทธิพลของตัวแปรต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์การวิจัย

(7) สรุปผลและตีความข้อมูล คือ นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาแปลความหมาย สรุปและอภิปรายผล

3) หากงานวิจัยนั้นใช้เครื่องมือเดียว เช่น แบบสอบถาม อาจนำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นตอน ๆ เช่นเดียวกับโครงสร้างของแบบสอบถาม

4) หากวัตถุประสงค์การวิจัยหรือสมมติฐานมีหลายข้อ อาจนำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูลเรียงไปตามลำดับของวัตถุประสงค์การวิจัยหรือสมมติฐานที่ตั้งไว้

5) หากงานวิจัยจำเป็นต้องรวบรวมข้อมูลหลายประเภท อาจเขียนการวิเคราะห์ข้อมูลแยกตามลักษณะของข้อมูล เช่น แยกระหว่างการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณกับเชิงคุณภาพ

6) การเขียนการวิเคราะห์ข้อมูลอาจจะบรรยายละเอียดของเนื้อหาตามประเภทของสถิติที่ใช้ก็ได้ เช่น แยกระหว่างสถิติที่ใช้บรรยายลักษณะของตัวอย่างกับสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน

7) ในการวัดประเมินเจตคติหรือความคิดเห็นต่าง ๆ ซึ่งใช้มาตราส่วนประมาณค่า ควรระบุถึงเกณฑ์ในการแปลความหมายข้อมูลนั้นด้วย เช่น 1.00–1.80 หมายถึงเห็นด้วยน้อยที่สุด 4.21–5.00 หมายถึงเห็นด้วยมากที่สุด

8) การเขียนการวิเคราะห์ข้อมูลหมายรวมเฉพาะการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยหรือสมมติฐานการวิจัย ไม่รวมถึงการวิเคราะห์คุณภาพของเครื่องมือ (ฉลาด จันทรสมบัติ และ ทองสง่า ผ่องแผ้ว, 2555)

ตัวอย่างการเขียนการวิเคราะห์ข้อมูลหัวข้อเรื่อง “การตลาดเชิง
ประสบการณ์ที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว : กรณีศึกษาพิพิธภัณฑ์
วิทยาศาสตร์ องค์การพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทย จังหวัดปทุมธานี” ซึ่ง
เก็บรวบรวมข้อมูลจากนักท่องเที่ยวจำนวน 400 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ
ในการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย เรื่อง “อิทธิพลของการตลาดเชิงประสบการณ์ที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว : กรณีศึกษาพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ องค์การพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์แห่งชาติ ประเทศไทย จังหวัดปทุมธานี” แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ ช่วงอายุ ระดับการศึกษา รายได้ อาชีพ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาเป็นความถี่และค่าอัตราส่วนร้อยละ

ตอนที่ 2 การตลาดเชิงประสบการณ์ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้จากนักท่องเที่ยวจำแนกตามตัวแปรอิสระแต่ละด้านจำนวน 5 ด้าน ได้แก่ การจัดบริการเฉพาะบุคคล การเล่าเรื่อง การมีปฏิสัมพันธ์ การเกี่ยวข้องทางประสาทสัมผัส และความสามารถในการแบ่งปัน แสดงข้อมูลเป็นค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยแปลความหมายระดับค่าเฉลี่ย ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 1.00–1.80 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 1.81-2.60 หมายถึง เห็นด้วยน้อย

คะแนนเฉลี่ย 2.61-3.40 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 3.41-4.20 หมายถึง เห็นด้วยมาก

คะแนนเฉลี่ย 4.21-5.00 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด

ตอนที่ 3 ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาของตัวแปรตามที่รวบรวมได้จากนักท่องเที่ยวจำนวน 5 ข้อ แสดงข้อมูลเป็นค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยแปลความหมายระดับค่าเฉลี่ย ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 1.00–1.80 หมายถึง พึงพอใจน้อยที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 1.81–2.60 หมายถึง พึงพอใจน้อย

คะแนนเฉลี่ย 2.61–3.40 หมายถึง พึงพอใจปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 3.41–4.20 หมายถึง พึงพอใจมาก

คะแนนเฉลี่ย 4.21–5.00 หมายถึง พึงพอใจมากที่สุด

ตอนที่ 4 การตลาดเชิงประสบการณ์ที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว เป็นการหาอิทธิพลของการตลาดเชิงประสบการณ์จำแนกเป็นรายด้านต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวโดยใช้สถิติทดสอบการถดถอยพหุคูณ โดยโปรแกรมประมวลผลสำเร็จรูป SPSS ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติเชิงอนุมานที่สามารถนำไปอ้างอิงกับประชากรทั้งหมดได้

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นเพิ่มเติม เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา ซึ่งได้มาจากการเขียนแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระของนักท่องเที่ยว โดยมีขั้นตอนดังนี้ (Hsieh and Shanon, 2005 อ้างใน จำเนียร จวงตระกูล และ นวัสนันท์ วงศ์ประสิทธิ์, 2562)

- 1) อ่านทำความเข้าใจเนื้อหาอย่างละเอียด
- 2) เพิกรหัสข้อมูลคำหรือประโยคที่พบในเนื้อหา
- 3) ลงรหัสข้อมูลคำหรือประโยคที่พบในเนื้อหาจนครบถ้วน
- 4) นำรหัสมาจัดเป็นกลุ่มหัวข้อเรื่อง (category) ตามความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงของรหัส
- 5) กำหนดค่าจำกัดความของหัวข้อเรื่อง

ที่มา : ผู้เขียน

บทสรุป

บทนี้ได้นำเสนอแนวทางการเขียนวิธีดำเนินการวิจัยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเครื่องมือการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล โดยเริ่มจากเครื่องมือการวิจัยซึ่งเป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูลให้ครบถ้วนและน่าเชื่อถือ ผู้วิจัยต้องอธิบายโครงสร้างและแหล่งที่มาของเครื่องมือ พร้อมทั้งขั้นตอน

การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ ตลอดจนวิธีตรวจสอบคุณภาพทั้งความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่น เพื่อให้มั่นใจว่าข้อมูลที่ได้มีความถูกต้องและเชื่อถือได้

ส่วนประกอบถัดมา คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญในการได้มาซึ่งข้อมูล ผู้วิจัยต้องระบุแหล่งที่มาของข้อมูลทั้งแหล่งปฐมภูมิและทุติยภูมิ วิธีการเก็บข้อมูล รวมไปถึงรายละเอียดที่เกี่ยวข้อง เช่น ช่วงเวลาและสถานที่เก็บข้อมูล

ส่วนประกอบสุดท้าย คือ การวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งเป็นกระบวนการแปลงข้อมูลดิบให้กลายเป็นสารสนเทศ ที่สามารถตอบคำถามวิจัยได้อย่างชัดเจน หากเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ควรระบุวิธีการวิเคราะห์ สถิติที่ใช้ ขั้นตอนการวิเคราะห์ ตลอดจนเกณฑ์ในการแปลความหมายข้อมูลอย่างครบถ้วน หากเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ควรระบุถึงวิธีการวิเคราะห์และขั้นตอนการวิเคราะห์ตามลำดับโดยแสดงรายละเอียดเป็นข้อ ๆ เพื่อความเข้าใจที่ชัดเจน

คำถามท้ายบท

1. เครื่องมือการวิจัยคืออะไร และมีชนิดใดบ้าง พร้อมอธิบายรายละเอียดของเครื่องมือการวิจัยแต่ละประเภท
2. จงบอกความหมายของความเชื่อมั่นและความเที่ยงตรงของเครื่องมือการวิจัย
3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล จำแนกตามแหล่งข้อมูลประกอบด้วยกี่ประเภท แต่ละประเภทมีวิธีอะไรบ้าง
4. ระดับของข้อมูลเชิงปริมาณจำแนกได้กี่ระดับ ข้อมูลแต่ละระดับมีลักษณะสำคัญอย่างไร
5. จงอธิบายขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

บทที่ 8

การเขียนส่วนเนื้อเรื่อง : ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การเขียนผลการวิเคราะห์ข้อมูล บางครั้งเรียก ผลการวิจัย เป็นหัวใจของการเขียนรายงานการวิจัยเพราะเป็นการนำเสนอผลที่ได้จากการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ โดยมีหลักฐานและข้อมูลสนับสนุนและแปลผลที่ได้ให้กลายเป็นสารสนเทศที่มีความหมาย การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ รายงานผลทางสถิติเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง และรายงานผลทางสถิติการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบคำถามการวิจัย ซึ่งในส่วนหลังนั้น จำแนกได้เป็น 2 ส่วนย่อย ได้แก่ (1) การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยควรนำเสนอ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การศึกษา โดยยึดหลักการสำคัญ คือ ควรแสดงผลในแนวทางที่จะทำให้ผู้อ่านสามารถอ่านเข้าใจได้รวดเร็วและง่ายที่สุด ซึ่งอาจนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบตาราง รูปภาพ แผนภูมิ และกราฟ (2) การแปลความและแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยต้องเขียนอธิบายข้อค้นพบว่ามีอะไรบ้าง และอธิบายความหมายของข้อค้นพบนั้น ทั้งนี้ การแปลความต้องทำอย่างตรงไปตรงมาและไม่สอดแทรกความคิดเห็นส่วนตัว (สมคิด พรหมจักษ์, 2555; ณัฐรฐนนท์ กานต์วีกุลธนา, 2565)

ในบทนี้จะอธิบายถึงหลักการเขียนผลการวิเคราะห์ข้อมูล ทั้งการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยมีตัวอย่างประกอบในการเขียนรายงานผลการวิเคราะห์ในการวิจัยแต่ละประเภท เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและเป็นแนวทางในการเขียนรายงานการวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

1. อธิบายหลักการเขียนผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพได้

2. เขียนเรียบเรียงผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยได้อย่างถูกต้องตามหลักการที่ศึกษามา

ข้อเสนอแนะในการเขียนผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การเขียนผลการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการนำเสนอผลลัพธ์จากการวิเคราะห์ข้อมูล โดยอาจใช้สถิติต่าง ๆ มาช่วยในการวิเคราะห์ โดยมีหลักการเขียนผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2551; พิสนุ พองศรี, 2553; ฉลาด จันทรมบัติ และทองสง่า ผ่องแผ้ว, 2555; สมคิด พรหมจ้อย, 2555; สุนทร โคตรบรรเทา, 2560; อัครวิน แสงพิกุล, 2562)

1. เขียนผลการวิเคราะห์ข้อมูลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย คือ เขียนผลให้ครบถ้วนตามวัตถุประสงค์การวิจัย ไม่เขียนผลเกินหรือขาดไปจากวัตถุประสงค์การวิจัยที่กำหนดไว้ รวมทั้งควรเขียนผลการวิเคราะห์ข้อมูลเรียงลำดับตามวัตถุประสงค์การวิจัย

2. แสดงผลการวิเคราะห์ในรูปแบบตารางหรือแผนภาพ (เช่น แผนภูมิ รูปภาพ แผนผัง) เพื่อให้อ่านเข้าใจง่าย และเขียนอธิบายข้อมูลให้กระชับ ไม่ควรบรรยายค่าทุกค่าที่พบให้อธิบายเฉพาะค่าเด่น ๆ เช่น ค่าสูง ค่าต่ำ ส่วนค่าที่ใกล้เคียงกัน ควรบรรยายโดยสรุปเพื่อความกระชับ นอกจากนี้ ควรอธิบายภาพรวมก่อน แล้วจึงอธิบายเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับข้อมูลจากมากไปน้อย 3 อันดับแรก และใช้เกณฑ์การแปลผลในลักษณะเดียวกันตลอดทั้งเล่ม

3. ในการเขียนอธิบายข้อมูลในตาราง ผู้วิจัยไม่ควรแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมในลักษณะวิพากษ์วิจารณ์ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ เพราะจะทำให้เนื้อหาซ้ำซ้อนกับการอภิปรายผล สิ่งที่นักวิจัยพึงกระทำ คือ การแปลหรือตีความหมายค่าสถิติ รวมไปถึงประเด็นสำคัญ ๆ ที่พบให้อยู่ในรูปของคำบรรยายที่ผู้อ่านทำความเข้าใจได้ง่าย

4. ไม่ควรนำผลการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือมารายงานด้วยกับผลการวิเคราะห์ข้อมูล แต่ควรนำไปไว้ในบทที่ 3 ว่าด้วยวิธีดำเนินการวิจัย

5. การจัดรูปแบบตารางควรคำนึงถึงความเข้าใจง่าย ไม่จำเป็นต้องใส่ผลการวิเคราะห์ทางสถิติทุกตัวลงไปตาราง ควรเลือกเฉพาะค่าที่มีความสำคัญ

ต่อการตีความผลการวิเคราะห์หรือสนับสนุนข้อสรุปที่ต้องการนำเสนอ โดยเฉพาะค่าที่บ่งชี้ัยสำคัญทางสถิติ และค่าที่เกี่ยวข้องกับสมมติฐานหลักของการศึกษา เนื่องจากการแสดงข้อมูลเท่าที่จำเป็นจะทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจสาระสำคัญของผลการศึกษได้อย่างรวดเร็ว อีกทั้งการตั้งชื่อตารางควรเขียนให้สื่อถึงตัวเลขที่แสดงในตาราง เช่น “จำนวนและร้อยละของนักท่องเที่ยวไทยที่เดินทางเยือนอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ จำแนกตามภูมิภาค” อย่างไรก็ตาม นอกจากตารางแล้ว ผู้วิจัยสามารถใช้กราฟ แผนภูมิ สำหรับแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลได้ด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้ การกำหนดหมายเลขตาราง สามารถทำได้ 2 ลักษณะ โดยเลือกเพียงอย่างใดอย่างหนึ่ง ได้แก่ (1) กำหนดหมายเลขตารางโดยใช้รูปแบบ “บทที่ ลำดับที่” เช่น ตารางแรกในบทที่ 1 ตั้งว่า “ตารางที่ 1.1” ตารางที่ 2 ในบทที่ 2 ตั้งว่า “ตารางที่ 2.2” (2) กำหนดหมายเลขตารางเรียงตามลำดับตั้งแต่ตารางแรกในบทที่ 1 เรื่อยไปจนถึงตารางสุดท้ายในบทสุดท้าย

6. ก่อนการเขียนผลการวิเคราะห์ข้อมูล ควรมีการกล่าวนำสักเล็กน้อย เพื่อนำผู้อ่านเข้าสู่ผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยให้รายละเอียดถึงรูปแบบการวิจัย วัตถุประสงค์ การวิจัย วิธีการวิจัยโดยสังเขป พร้อมทั้งระบุถึงรายละเอียดการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลว่าประกอบด้วยกี่ตอน อะไรบ้าง ตามลำดับ ดังตัวอย่างนี้

7. การเขียนตัวเลขในตาราง ควรกำหนดรูปแบบให้มีความสม่ำเสมอและเป็นมาตรฐานเดียวกันทั้งเล่ม โดยเฉพาะการกำหนดจำนวนตำแหน่งของจุดทศนิยม ผู้เขียนควรเลือกใช้จำนวนตำแหน่งทศนิยมที่แบบใดแบบหนึ่ง เช่น 2 หรือ 3 ตำแหน่ง แล้วใช้รูปแบบนั้นให้เหมือนกันทุกตาราง

8. ในการแปลผลการศึกษาที่วิเคราะห์ข้อมูลซึ่งรวบรวมจากตัวอย่าง ต้องอ้างอิงกลับสู่ประชากรเสมอ ไม่ควรเขียนว่า “กลุ่มตัวอย่างหรือผู้ตอบแบบสอบถามให้ความเห็นว่า.....” (สิน พันธุ์พินิจ, 2568)

9. จัดทำเนื้อหาในบทที่ 4 ให้มีปริมาณใกล้เคียงกับบทอื่น ๆ ข้อบกพร่องที่พบบ่อย คือ เนื้อหาในบทนี้น้อยเกินไป ไม่สมดุลกับบทอื่น ๆ (พิสณ พองศรี, 2553) ผู้วิจัยจึงควรปรับปรุงปริมาณเนื้อหาในบทนี้โดยการเพิ่มรายละเอียดผลการวิเคราะห์ทั้งใน

ภาพรวมและปlickย่อย รวมไปถึงใส่ภาพและกราฟต่าง ๆ เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจที่ชัดเจน อีกทั้งได้ปริมาณเนื้อหาที่สมดุลกับบทอื่น ๆ

10. ในการแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอ้างอิง ผู้วิจัยควรระบุถึงระดับนัยสำคัญทางสถิติไว้ด้วย โดยทั่วไปจะกำหนดไว้ 2 ระดับ ได้แก่ ≤ 0.01 และ ≤ 0.05 ซึ่งหมายความว่า ความน่าจะเป็นที่ผลลัพธ์เกิดขึ้นจากความบังเอิญหรือมีความคลาดเคลื่อนมีน้อยกว่าหรือเท่ากับร้อยละ 1 และร้อยละ 5 ตามลำดับ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ผลลัพธ์มีโอกาสเกิดความผิดพลาดไม่เกิน 1 ครั้ง และ 5 ครั้ง จาก 100 ครั้ง

11. ระบุสัญลักษณ์และอักษรย่อที่ใช้อธิบายความหมายผลการวิเคราะห์ข้อมูลให้ชัดเจนและเป็นไปตามมาตรฐานสากล และใช้ให้เหมือนกันทั้งเล่ม โดยแสดงไว้ในส่วนต้นของบทที่ 4 และจัดเรียงสัญลักษณ์ตามลำดับที่ปรากฏในตารางแสดงผลการวิเคราะห์แรกสุดถึงตารางสุดท้าย ดูตัวอย่างการเขียนด้านล่างนี้

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การรับรู้คุณค่าด้านอารมณ์ที่ส่งผลต่อความภักดีต่อตราบริการสายการบิน บางกอกแอร์เวย์ เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ ซึ่งผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์การวิจัยไว้ 3 ข้อ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาระดับการรับรู้คุณค่าด้านอารมณ์ของลูกค้าสายการบินบางกอกแอร์เวย์
2. เพื่อศึกษาระดับความภักดีต่อตราบริการของลูกค้าสายการบินบางกอกแอร์เวย์
3. เพื่อวิเคราะห์คุณค่าด้านอารมณ์ที่ส่งผลต่อความภักดีต่อตราบริการของลูกค้าสาย

การบินบางกอกแอร์เวย์

ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับตัวอย่างจำนวน 400 คน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรม SPSS โดยใช้วิธีวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 4 ตอน ตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ระดับการรับรู้คุณค่าด้านอารมณ์ของสายการบินบางกอกแอร์เวย์

ตอนที่ 3 ระดับความภักดีต่อตราบริการของสายการบินบางกอกแอร์เวย์

ตอนที่ 4 คุณค่าด้านอารมณ์ที่ส่งผลต่อความภักดีต่อตราบริการของสายการบินบางกอกแอร์เวย์

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลความหมาย ผู้วิจัยจึงกำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ผลข้อมูลดังนี้

$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย
S.D.	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
β	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐาน (Standardized Beta Coefficients)
R^2	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (Coefficient of Determination)
p	แทน	ค่าความน่าจะเป็นหรือค่านัยสำคัญทางสถิติ (sig.)

ที่มา : ผู้เขียน

การเขียนผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

การเขียนผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยทั่วไป แบ่งเป็น 2 ส่วนหลัก คือ ข้อมูลเชิงพรรณนา และข้อมูลเชิงอ้างอิง

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

การรายงานผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนานั้น เกี่ยวข้องกับการบรรยาย ลักษณะเชิงประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง ตลอดจนข้อมูลภาพรวมของตัวแปรที่ ทดสอบตามวัตถุประสงค์การศึกษา ข้อมูลทั้งสองอย่างนี้จะใช้สถิติเชิงพรรณนาที่แตกต่าง กัน ขึ้นอยู่กับระดับของข้อมูล หากเป็นระดับข้อมูลเชิงกลุ่ม (นามบัญญัติและลำดับ) จะใช้สถิติที่แสดงการแจกแจงความถี่ และค่าอัตราส่วนร้อยละหรือค่าร้อยละ ขณะที่ ข้อมูลเชิงตัวเลข (ช่วง/อันตรภาคและอัตราส่วน) จะใช้สถิติที่แสดงค่าเฉลี่ยและ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ทั้งนี้ การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ประกอบด้วย 3 ส่วน (ฉลาด จันทรสมบัติ และ ทองสง่า ผ่องแผ้ว, 2555) ได้แก่

- 1) ชื่อหัวตารางซึ่งแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับข้อมูลในตาราง
- 2) ตารางนำเสนอข้อมูล
- 3) การเขียนบรรยายรายละเอียดในตาราง

ในที่นี้ จะแสดงตัวอย่างการเขียนผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ตามลำดับดังนี้

ตัวอย่างที่ 1 นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยว เรื่อง “การรับรู้คุณภาพอาหารของนักท่องเที่ยวจีนที่ใช้บริการนำเที่ยวแบบเบ็ดเสร็จ ในประเทศไทย” ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักท่องเที่ยวจำนวนทั้งสิ้น 400 คน โดยใช้ แบบสอบถาม (ตัวเลขสมมติ)

ตัวอย่างที่ 2 นำเสนอผลการวิเคราะห์การรับรู้คุณภาพอาหารของนักท่องเที่ยว จีนที่ใช้บริการนำเที่ยวแบบเบ็ดเสร็จในประเทศไทย (ตัวเลขสมมติ)

โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตาราง 4.2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการรับรู้คุณภาพอาหารของนักท่องเที่ยวจีนที่ใช้บริการนำเที่ยวในประเทศไทย

ข้อ	ด้าน	Mean	S.D.	แปลผล
1	อาหารรสชาติอร่อย	4.37	0.84	มากที่สุด
2	ปริมาณอาหารเหมาะสม	3.93	0.75	มาก
3	เมนูอาหารมีความหลากหลาย	3.77	0.81	มาก
4	การตกแต่งจานสวยงาม	3.98	0.69	มาก
5	อาหารมีความสดใหม่	4.28	0.83	มากที่สุด
6	อุณหภูมิเหมาะสม	4.47	0.78	มากที่สุด
7	อาหารมีคุณค่าทางโภชนาการ	4.06	0.91	มาก
8	อาหารส่งกลิ่นเย้ายวนใจ	4.51	0.95	มากที่สุด
9	อาหารปรุงสะอาดถูกหลักอนามัย	4.13	0.73	มาก
รวม		4.17	0.84	มาก

จากตารางที่ 4.2 พบว่า นักท่องเที่ยวจีนที่ใช้บริการนำเที่ยวแบบเบ็ดเสร็จในประเทศไทย มีการรับรู้เกี่ยวกับคุณภาพอาหารโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.17$) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด 4 ข้อ และในระดับมาก 5 ข้อ เรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก คือ อาหารส่งกลิ่นเย้ายวนใจ ($\bar{X} = 4.51$) รองลงมา คือ อาหารจัดเสิร์ฟด้วยอุณหภูมิที่เหมาะสม ($\bar{X} = 4.47$) และอาหารรสชาติอร่อย ($\bar{X} = 4.37$)

ที่มา : ผู้เขียน

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอ้างอิง

การเขียนรายงานผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอ้างอิงมีรูปแบบที่แตกต่างกันตามวิธีการทดสอบที่ใช้ แต่ทุกวิธีจำเป็นต้องแสดงค่าทดสอบที่ได้ เพื่อเป็นการยืนยันถึงผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่เชื่อถือ โดยทั่วไปการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ซึ่งรวมถึงสาขาวิชาบริหารธุรกิจ จะกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติน้อยกว่าหรือเท่ากับ 0.05

ในที่นี้จะยกตัวอย่างการเขียนบรรยายข้อมูลทางสถิติโดยวิธีทดสอบต่าง ๆ ตามลำดับดังนี้

- สหสัมพันธ์
- การทดสอบค่าที
- การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว
- การถดถอยพหุคูณ
- ไคสแควร์

(ดูบทที่ 7 หัวข้อการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบ)

2.1 สหสัมพันธ์ คือ สถิติที่ใช้วัดความสัมพันธ์เชิงเส้นระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตามว่า มีความสัมพันธ์กันมากน้อยเพียงใดและทิศทางของความสัมพัธ์เป็นอย่างไร แต่ไม่สามารถชี้ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผลได้ในการเขียนรายงานผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ ควรรายงานค่าทางสถิติ ดังนี้

- 1) ค่า r หรือค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (correlation coefficient) พร้อมบอกทิศทางความสัมพันธ์ (บวก-ลบ) และระดับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร
- 2) ค่า p หรือ ค่า sig. หรือค่านัยสำคัญทางสถิติ โดยทั่วไปกำหนดไว้ 2 ระดับ คือ $p \leq 0.01$ และ $p \leq 0.05$

ในที่นี้จะแสดงตัวอย่างการเขียนผลการวิเคราะห์ข้อมูลในหัวข้อ “ความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ก่อนเข้าพักแรมของลูกค้ากับการรับรู้ภาพลักษณ์โรงแรมระดับ 5 ดาวในเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี” โดยกำหนดตัวแปรอิสระ (X) คือ ประสบการณ์ก่อนเข้าพักแรม ประกอบด้วยข้อมูลเชิงปริมาณ 3 ตัว ได้แก่ การค้นหาข้อมูล ระบบการจองและการสื่อสารและการตอบสนอง ตัวแปรตาม (Y) เป็นข้อมูลเชิงปริมาณ 1 ตัว คือ การรับรู้ภาพลักษณ์โรงแรมระดับ 5 ดาวในเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี ผลการวิเคราะห์สามารถนำมาเขียนตารางและคำบรรยาย (ตัวเลขสมมติ) ได้ดังนี้

ตาราง 4.4 ความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ก่อนเข้าพักแรมกับการรับรู้ภาพลักษณ์โรงแรมระดับ 5 ดาวในเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี

ประสบการณ์ก่อนเข้าพักแรม	การรับรู้ภาพลักษณ์โรงแรมระดับ 5 ดาวในเมืองพัทยา		
	correlation (r)	p-value	ระดับความสัมพันธ์
การค้นหาข้อมูล	0.629**	0.000	สูง
ระบบการจอง	0.444*	0.041	ปานกลาง
การสื่อสารและการตอบสนอง	0.375*	0.022	ปานกลาง
รวม	0.516*	0.038	สูง

หมายเหตุ ** ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ≤ 0.01

* ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ≤ 0.05

จากตารางที่ 4.4 ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ก่อนเข้าพักแรมของลูกค้กับการรับรู้ภาพลักษณ์โรงแรมระดับ 5 ดาวในเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน พบว่า ประสบการณ์ก่อนเข้าพักแรมมีความสัมพันธ์เชิงบวกระดับสูงกับการรับรู้ภาพลักษณ์โรงแรมระดับ 5 ดาวในเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($r = 0.516$, $p = 0.038$) หมายความว่า หากประสบการณ์ก่อนเข้าพักแรมสูงขึ้น (ตัวแปร X) การรับรู้ภาพลักษณ์โรงแรมระดับ 5 ดาวในเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี (ตัวแปร Y) ก็จะสูงขึ้นด้วย เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ประสบการณ์ด้านการค้นหาข้อมูลมีความสัมพันธ์เชิงบวกระดับสูงกับการรับรู้ภาพลักษณ์โรงแรมระดับ 5 ดาวในเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($r = 0.629$, $p = 0.000$) ในขณะที่ประสบการณ์ด้านระบบการจอง และประสบการณ์ด้านการสื่อสารและการตอบสนอง ต่างมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลางกับการรับรู้ภาพลักษณ์โรงแรมระดับ 5 ดาวในเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ที่ 0.444 และ 0.375 ตามลำดับ

ที่มา : ผู้เขียน

2.2 การทดสอบค่าที คือ สถิติที่ใช้เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มข้อมูล 2 กลุ่มที่เป็นอิสระต่อกันว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติหรือไม่

เรียกว่า “independent sample t-test” ในการเขียนรายงานผลการทดสอบค่าที่ควรรายงานค่าทางสถิติ ดังนี้

1) จำนวนค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของข้อมูลแต่ละกลุ่ม
2) ค่า t หรือความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของข้อมูลสองกลุ่ม เมื่อเทียบกับความแปรปรวนของข้อมูล

3) ค่า p หรือ ค่า sig. หรือค่านัยสำคัญทางสถิติ

ในที่นี้จะแสดงตัวอย่างการเขียนผลการวิเคราะห์ข้อมูลในหัวข้อ “ผลของเพลงประกอบการแสดงที่มีต่อความพึงพอใจในการชมโชว์ช้างแสนรู้” โดยกำหนดตัวแปรอิสระ (X) คือ เพลงประกอบการแสดง ประกอบด้วยข้อมูลเชิงคุณภาพ 2 กลุ่ม ได้แก่ เปิดเพลงประกอบและไม่เปิดเพลงประกอบ ตัวแปรตาม (Y) เป็นข้อมูลเชิงปริมาณ คือ ความพึงพอใจในการชมโชว์ช้างแสนรู้ ผลการวิเคราะห์สามารถนำมาเขียนตารางและคำบรรยายข้อมูล (ตัวเลขสมมติ) ได้ดังนี้

ตาราง 4.4 เปรียบเทียบความพึงพอใจต่อการชมโชว์ช้างแสนรู้ระหว่างการใช้เพลงประกอบการแสดงกับไม่ใช้เพลงประกอบการแสดง

เพลงประกอบ	จำนวน	$\bar{X}$	SD	t-value	p-value	ผลการทดสอบ
ใช้	200	4.250	0.684	0.395	0.421	ไม่แตกต่าง
ไม่ใช้	200	4.187	0.709			

หมายเหตุ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ≤ 0.05

จากตาราง 4.4 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความพึงพอใจต่อการชมโชว์ช้างแสนรู้ระหว่างการใช้เพลงประกอบการแสดงกับไม่ใช้เพลงประกอบการแสดงโดยการทดสอบค่าที่ พบว่า ค่านัยสำคัญทางสถิติ (ค่า p) สูงกว่า 0.05 คือเท่ากับ 0.421 แสดงว่า ความพึงพอใจต่อการชมโชว์ช้างแสนรู้ เปรียบเทียบระหว่างการใช้เพลงประกอบการแสดงกับไม่ใช้เพลงประกอบการแสดงไม่แตกต่างกัน กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ความพึงพอใจต่อการชมโชว์ช้างแสนรู้ไม่ขึ้นกับการใช้เพลงประกอบการแสดง

ที่มา : ผู้เขียน

2.3 การวิเคราะห์ความแปรปรวน หรือการทดสอบค่าเอฟ (f-test)

คือ สถิติที่ใช้ตรวจสอบว่า ค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างตั้งแต่ 3 กลุ่มขึ้นไปแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติหรือไม่ หากค่า f มีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่าค่าเฉลี่ยของข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยแตกต่างกัน ในทางตรงข้าม หากค่า f ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่าค่าเฉลี่ยของข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่มไม่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์ความแปรปรวนเป็นเพียงการวิเคราะห์ในภาพรวม ไม่ใช่การวิเคราะห์รายคู่ หากผู้วิจัยอยากทราบว่ากลุ่มข้อมูลคู่ใดแตกต่างกัน จะต้องทดสอบเพิ่มเติม (post hoc test) ซึ่งมีหลายวิธี เช่น LSD, Turkey และ Scheffe เป็นต้น (บุญชม ศรีสะอาด, 2556) ในการเขียนรายงานผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน ควรรายงานค่าทางสถิติ ดังนี้

- 1) จำนวน ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของข้อมูลแต่ละกลุ่ม
- 2) ค่า f คือ อัตราส่วนความแปรปรวนของข้อมูลภายในกลุ่ม เมื่อเทียบกับความแปรปรวนของข้อมูลระหว่างกลุ่ม
- 3) ค่า p หรือ ค่า sig. หรือค่านัยสำคัญทางสถิติ
- 4) ผลการตรวจสอบเพิ่มเติม (post hoc test) ในกรณีที่พบความแตกต่างระหว่างกลุ่ม ให้รายงานว่ากลุ่มใดแตกต่างกัน

ในที่นี้จะยกตัวอย่างการเขียนผลการวิเคราะห์ข้อมูลในหัวข้อ “ผลของช่วงเวลาจัดงานที่มีต่อความตั้งใจกลับมาเข้าร่วมงานโอท็อปซิตี ณ ศูนย์แสดงสินค้าและการประชุมอิมแพ็คเมืองทองธานี” โดยกำหนดตัวแปรอิสระ (X) คือ ช่วงเวลาจัดงาน ประกอบด้วยข้อมูลเชิงคุณภาพ 3 กลุ่ม คือ ช่วงเช้า (9.00–12.00 น.) ช่วงบ่าย (13.00–16.00 น.) และ ช่วงเย็น (17.00–20.00 น.) ตัวแปรตาม (Y) เป็นข้อมูลเชิงปริมาณ 1 ตัว คือ ความตั้งใจกลับมาเข้าร่วมงานโอท็อปซิตี ณ ศูนย์แสดงสินค้าและการประชุม อิมแพ็คเมืองทองธานี ผลการวิเคราะห์สามารถนำมาเขียนตารางและคำบรรยายข้อมูล (ตัวเลขสมมติ) ได้ดังนี้

ตาราง 4.4 เปรียบเทียบความตั้งใจกลับมาเข้าร่วมงานโอทอปซีดี ณ ศูนย์แสดงสินค้าและการประชุม อิมแพ็ค เมืองทองธานี จำแนกตามช่วงเวลาจัดงาน

ช่วงเวลา จัดงาน	จำนวน	$\bar{x}$	SD	f-value	p- value	ผลการ ทดสอบ
ช่วงเช้า (9.00–12.00 น.)	200	3.565	0.734	3.478*	0.015	แตกต่าง
ช่วงบ่าย (13.00–16.00 น.)	200	4.171	0.805			
ช่วงเย็น (17.00–20.00 น.)	200	4.009	0.763			

หมายเหตุ * ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ≤ 0.05

จากตาราง 4.4 แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว เพื่อทดสอบว่าช่วงเวลา
การจัดงาน ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเข้าร่วมงานโอทอปซีดี ณ ศูนย์แสดงสินค้าและการประชุม
อิมแพ็ค เมืองทองธานี หรือไม่ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบค่านัยสำคัญทางสถิติต่ำกว่า 0.05 ($f =$
3.478, $p = 0.015$) แสดงว่า ผู้ที่เข้าร่วมงานโอทอปซีดีในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน มีความตั้งใจ
กลับมาเข้าร่วมงานโอทอปซีดี ณ ศูนย์แสดงสินค้าและการประชุม อิมแพ็ค เมืองทองธานี แตกต่างกัน
กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ความตั้งใจกลับมาเข้าร่วมงานร่วมงานโอทอป ซีดี ณ ศูนย์แสดงสินค้าและ
การประชุม อิมแพ็ค เมืองทองธานี ขึ้นอยู่กับช่วงเวลาจัดงาน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงทำการทดสอบความ
แตกต่างของข้อมูลรายคู่ระหว่างช่วงเวลาจัดงานที่แตกต่างกันด้วยวิธี LSD ผลการวิเคราะห์ ดังตาราง
ที่ 4.5

ตาราง 4.5 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของความตั้งใจกลับมาเข้าร่วมงานโอทอปซีดี ณ ศูนย์แสดงสินค้าและการประชุม อิมแพ็ค เมืองทองธานี ในช่วงเวลาจัดงานที่ต่างกัน

ช่วงเวลา จัดงาน	$\bar{X}$	ช่วงเช้า (9.00–12.00 น.)	ช่วงบ่าย (13.00–16.00 น.)	ช่วงเย็น (17.00–20.00 น.)
ช่วงเช้า (9.00–12.00 น.)	3.565	-	0.606** (0.000)	0.444** (0.000)
ช่วงบ่าย (13.00–16.00 น.)	4.171	-	-	0.162* (0.042)
ช่วงเย็น (17.00–20.00 น.)	4.009	-	-	-

หมายเหตุ ** ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ≤ 0.01

* ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ≤ 0.05

จากตาราง 4.5 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของความตั้งใจกลับมาเข้าร่วมงานเทศกาลของดีสี่ภาค จังหวัดขอนแก่น ในช่วงเวลาจัดงานที่ต่างกันเป็นรายคู่ พบว่า ผู้เข้าร่วมงานในช่วงเช้า (9.00–12.00 น.) มีความตั้งใจกลับมาเข้าร่วมงานแตกต่างจากผู้เข้าร่วมงานในช่วงบ่าย (13.00–16.00 น.) และช่วงค่ำ (13.00–16.00 น.) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 โดยมีค่า p เท่ากับ 0.000 และมีผลต่างค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.606 และ 0.444 ตามลำดับ นอกจากนี้ พบว่า ผู้เข้าร่วมงานในช่วงบ่าย (13.00–16.00 น.) มีความตั้งใจกลับมาเข้าร่วมงานแตกต่างจากผู้เข้าร่วมงานในช่วงค่ำ (13.00–16.00 น.) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีค่า p เท่ากับ 0.042 และมีผลต่างค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.162

ที่มา : ผู้เขียน

2.4 การถดถอยพหุคูณ คือ วิธีการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระตั้งแต่ 2 ตัวขึ้นไปกับตัวแปรตามเพียง 1 ตัว โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อทำนายอิทธิพลของตัวแปรอิสระแต่ละตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรตาม ในการเขียนรายงานผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ควรรายงานค่าทางสถิติ ดังนี้

1) ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (coefficient of determination) หรือ R-squared (R^2) คือ ค่าที่บ่งชี้ว่าตัวแปรอิสระทั้งหมดมีความสามารถในการอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรตามได้เท่าใด

2) ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐานหรือค่าเบต้ามาตรฐาน (standardized beta coefficients) (β) คือ ค่าที่แสดงอิทธิพลของตัวแปรอิสระแต่ละตัวที่มีต่อตัวแปรตาม

3) ค่า p หรือ ค่า sig. หรือค่านัยสำคัญทางสถิติ

4) ค่า t หรือค่าทดสอบนัยสำคัญของค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย

ในที่นี้จะแสดงตัวอย่างการเขียนผลการวิเคราะห์ข้อมูลในหัวข้อ “อิทธิพลของทำเลที่ตั้งโฮเทลต่อการรับรู้คุณค่าของผู้ใช้บริการในจังหวัดเชียงใหม่” โดยกำหนดตัวแปรอิสระ (X) คือ ทำเลที่ตั้งโฮเทล ประกอบด้วยข้อมูลเชิงปริมาณ 5 ตัว ได้แก่ ความสะดวกในการเดินทาง ความใกล้แหล่งท่องเที่ยว ความปลอดภัยของพื้นที่ ความใกล้ร้านอาหาร บรรยากาศและสิ่งแวดล้อม ตัวแปรตามเป็นข้อมูลเชิงปริมาณ 1 กลุ่ม คือ การรับรู้คุณค่าของผู้ใช้บริการ ผลการวิเคราะห์สามารถนำมาเขียนตารางและคำบรรยายข้อมูล (ตัวเลขสมมติ) ได้ดังนี้

ตาราง 4.4 อิทธิพลของทำเลที่ตั้งโฮเทลต่อการรับรู้คุณค่าของผู้ใช้บริการในจังหวัดเชียงใหม่

ตัวแปร	Beta (β)	t-value	p-value	R^2	ผลการทดสอบ
ความสะดวกในการเดินทาง	0.456**	7.770	0.000	0.669	มีอิทธิพล
ความปลอดภัยของพื้นที่	0.129	1.929	0.064		ไม่มีอิทธิพล
ความใกล้แหล่งท่องเที่ยว	0.026	0.360	0.719		ไม่มีอิทธิพล
ความใกล้ร้านอาหาร	0.352**	7.213	0.001		มีอิทธิพล
บรรยากาศและสิ่งแวดล้อม	0.289*	5.744	0.028		มีอิทธิพล

หมายเหตุ ** ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ≤ 0.01

* ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ≤ 0.05

จากตารางที่ 4.4 ผลการตรวจสอบอิทธิพลของทำเลที่ตั้งโฮสเทลต่อการรับรู้คุณค่าของผู้ใช้บริการในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (coefficient of determination) (R^2) มีค่าเท่ากับ 0.669 นั่นคือ ความสะดวกในการเดินทาง ความใกล้แหล่งท่องเที่ยว ความปลอดภัยของพื้นที่ ความใกล้ร้านอาหาร บรรยากาศและสิ่งแวดล้อม สามารถอธิบายการรับรู้คุณค่าของผู้ใช้บริการโฮสเทลในจังหวัดเชียงใหม่ได้ร้อยละ 66.90

เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า คุณลักษณะของทำเลที่ตั้งโฮสเทลที่ส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าของผู้ใช้บริการในจังหวัดเชียงใหม่ เรียงตามลำดับอิทธิพลการทำนาย ได้แก่ ความสะดวกในการเดินทาง ($\beta = 0.456$, $t = 7.770$, $p = 0.000$) รองลงมา คือ ความใกล้ร้านอาหาร ($\beta = 0.352$, $t = 7.213$, $p = 0.001$) และบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม ($\beta = 0.289$, $t = 5.744$, $p = 0.028$) ตามลำดับ ในขณะที่ความปลอดภัยของพื้นที่และความใกล้แหล่งท่องเที่ยวไม่ส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าของผู้ใช้บริการโฮสเทลในจังหวัดเชียงใหม่

ที่มา : ผู้เขียน

2.5 ไคสแควร์ คือ สถิติที่ใช้ในการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพทั้งคู่ โดยเปรียบเทียบความถี่ที่สังเกตได้กับความถี่ที่คาดหวัง เพื่อตรวจสอบว่าความสัมพันธ์ของทั้งสองตัวแปรมีนัยสำคัญหรือความแตกต่างเกิดขึ้นหรือไม่ ในการเขียนรายงานผลการวิเคราะห์ไคสแควร์ ควรรายงาน ค่าทางสถิติ ดังนี้ ในการเขียนรายงานผลการวิเคราะห์ไคสแควร์ ควรรายงานค่าทางสถิติ ดังนี้

- 1) จำนวนของแต่ละกลุ่มและโดยรวม
- 2) ค่า p หรือ ค่า sig. หรือค่านัยสำคัญทางสถิติ
- 3) ค่าไคสแควร์ (χ^2)

ในที่นี้จะแสดงตัวอย่างการเขียนผลการวิเคราะห์ข้อมูลในหัวข้อ “ความสัมพันธ์ระหว่างเพศสภาพกับการเลือกใช้บริการหนุ่มบาร์โฮสต์” โดยกำหนดตัวแปรอิสระ (X) คือ เพศสภาพ ประกอบด้วยข้อมูลเชิงคุณภาพ 2 กลุ่ม ได้แก่ เพศหญิง และเพศทางเลือก (LGBTQ+) ตัวแปรตาม คือ บุคลิกของหนุ่มบาร์โฮสต์ ประกอบด้วยข้อมูลเชิงคุณภาพ 3 กลุ่ม ได้แก่ ร่าเริง-ขี้เล่น, สุขุม-สุภาพ และอบอุ่น-เอาใจใส่ ผลการวิเคราะห์สามารถนำมาเขียนตารางและคำบรรยายข้อมูล (ตัวเลขสมมติ) ได้ดังนี้

ตาราง 4.4 ความสัมพันธ์ระหว่างเพศสภาพกับการเลือกใช้บริการหม่มบาร์โฮสต์

เพศสภาพ	บุคลิกของหม่มบาร์โฮสต์			รวม	χ^2 (p-value)	ผลการ ทดสอบ
	ร่าเริง-ขี้เล่น	สุ่ม-สุภาพ	อบอุ่น-เอาใจใส่			
เพศหญิง	62	84	79	225	17.755	สัมพันธ์
เพศทางเลือก	45	36	84	165	(0.038)**	กัน
รวม	107	120	163	390		

หมายเหตุ ** ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ≤ 0.05

จากตารางที่ 4.4 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างเพศสภาพของลูกค้ากับการเลือกใช้บริการหม่มบาร์โฮสต์ พบว่า มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 โดยมีค่าไคสแควร์ และค่า p เท่ากับ 17.755 และ 0.038 ตามลำดับ

ที่มา : ผู้เขียน

การเขียนผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

การเขียนผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นการนำเสนอข้อมูลในลักษณะข้อความเป็นหลักซึ่งจะแตกต่างจากการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณที่เกี่ยวข้องกับค่าทางสถิติและการแปลความหมาย ทั้งนี้ การเขียนผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจะเริ่มต้นจากวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่หนึ่ง ไปเรียงตามลำดับไปจนถึงวัตถุประสงค์การวิจัยข้อสุดท้าย โดยจะไม่มี การสลับข้ามวัตถุประสงค์ ซึ่งเป็นแนวทางเดียวกันกับการเขียนผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณดังที่กล่าวไปแล้ว (ประเวศน์ มหารัตน์สกุล, 2557) โดยทั่วไป การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย 3 รูปแบบ (สิน พันธุ์พินิจ, 2554; ผ่องพรรณ ตรียมงคลกุล และสุภาพ ฉัตรารณ, 2555; ชาย โพธิสิตา, 2562; อัสวิน แสงพิกุล, 2562; สุรางค์ จันทวานิช, 2567) ดังนี้

1. การบรรยายข้อมูลในลักษณะความเรียง ข้อความบรรยายเป็นข้อมูลส่วนใหญ่ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยควรพิจารณานำเสนอข้อมูลที่เป็นสาระสำคัญ และ

เสียตายเป็นสละทิ้งข้อมูลบางส่วนที่ไม่สำคัญออกไปบ้าง เพื่อมิให้ผู้อ่านเข้าใจเพียงเบนความสนใจจากข้อมูลหลัก การนำเสนอข้อมูลประเภทนี้ ยังนิยมยกคำพูดของผู้ให้ข้อมูลมาใช้อ้างอิงประกอบการบรรยาย เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือของผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนให้ผู้อ่านเข้าถึงอารมณ์ความรู้สึก รวมถึงความนึกคิดของผู้ให้ข้อมูลได้อย่างชัดเจน เข้าทำนอง “ปล่อยให้ผู้ข้อมูลพูดด้วยตัวของมันเอง” (สุรางค์ จันทวานิช, 2567) ทั้งนี้ ชาย โพธิสिता (2562) ให้ข้อคิดว่า การยกข้อความจากคำพูดของผู้ให้ข้อมูลไม่ควรทำอย่างพร่ำเพรื่อ ควรเลือกใช้ในกรณีที่เป็น เนื่องจากการยกคำพูดของผู้ให้ข้อมูลบ่อยเกินไป อาจทำให้ผู้อ่านคิดว่า การวิเคราะห์ข้อมูลของนักวิจัยเป็นเพียงการเอาข้อมูลมาปะติดปะต่อกัน แทนที่จะมาจากกระบวนการสังเคราะห์ข้อมูลของนักวิจัยเอง

2. การนำเสนอข้อมูลในลักษณะรูปภาพ โดยนำข้อความที่บรรยายมาสร้างเป็นภาพในลักษณะต่าง ๆ เช่น แผนภาพ แผนผัง กรอบมโนทัศน์ (conceptual framework) ที่แสดงความสัมพันธ์ของปัจจัยและองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องราวได้ง่ายและเป็นระบบชัดเจนยิ่งขึ้น

3. การนำเสนอข้อมูลทางสถิติหรือตัวเลข นอกจากรูปแบบการนำเสนอข้อมูล 2 รูปแบบดังที่กล่าวมา สิน พันธุ์พิณีจ (2554) เสนอว่า ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ยังคงมีข้อมูลเชิงปริมาณบางส่วนที่ต้องนำเสนอ เช่น ลักษณะเชิงประชากรศาสตร์ต่าง ๆ ซึ่งต้องแน่นับด้วยความถี่ ฉะนั้น ข้อมูลเชิงจำนวนและสถิติตัวเลขต่าง ๆ อาจนำเสนอด้วยตารางและแผนภูมิ ที่อ่านเข้าใจง่าย กระทัดรัด ทั้งนี้ หากตัวเลขมีจุดทศนิยม ควรแสดงไม่ควรเกิน 2 ตำแหน่ง (สุรางค์ จันทวานิช, 2567)

ในที่นี้จะยกตัวอย่างวิธีการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ตัวอย่างที่ 1 แสดงการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในลักษณะความเรียงประกอบคำให้สัมภาษณ์ หัวข้อเรื่อง “การจัดการความรู้ในธุรกิจโรงแรมยุค VUCA” โดย เบญจพร แยมจำเมือง และ เพชรศรี นนท์ศิริ (2568)

ตัวอย่างที่ 2 แสดงวิธีการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในลักษณะความเรียง ประกอบรูปภาพ หัวข้อเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการจัดการกีฬาฟุตบอลเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงกีฬา” โดย อุดุลยชาติ ชันธมะ, วิชิต อิ่มอารมณ์, และ วรณวีร์ บุญคุ้ม (2568) รายละเอียดมีดังนี้

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์เนื้อหาของผู้ให้ข้อมูลจำนวน 16 คน มีสัดส่วนเพศชายและเพศหญิง จำนวน 8 คน เท่ากัน โดยดำรงตำแหน่งบริหารฝ่ายฝึกอบรม, ฝ่ายทรัพยากรบุคคล, ผู้จัดการทั่วไป ส่วนงานละ 5 คน และรองประธานกรรมการฝ่ายปฏิบัติการ 1 คน พบปัจจัยสนับสนุนการถ่ายทอดและการแบ่งปันความรู้ของธุรกิจโรงแรมในยุค VUCA สามารถนำเสนอผลวิจัยตามแก่นสาระ (Themes) ได้ 8 แก่นสาระ ดังนี้

แก่นสาระ 1 : ผู้นำ

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า ผู้นำมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการสนับสนุนให้เกิดการถ่ายทอดและการแบ่งปันความรู้ในโรงแรม รวมถึงวิสัยทัศน์รูปแบบการบริหารและทัศนคติ อีกทั้งผู้นำเป็นผู้ริเริ่มวิธีการใหม่ ๆ เป็นต้นแบบ และเป็นผู้สนับสนุนการถ่ายทอดและการแบ่งปันความรู้ เช่นคำให้สัมภาษณ์ ดังนี้

“หัวหน้าต้องทำให้เห็นว่าหัวหน้าทำได้และพร้อมที่จะทำ เช่น หัวหน้าสามารถมาช่วยเคลียร์งานได้” (H03, สัมภาษณ์วันที่ 9 มีนาคม 2565)

“Manager จะให้ความสำคัญกับพนักงานในเรื่องของ Tone of Culture และมี Requirement กึ่งบังคับ เช่น ใน 1วัน จะต้องให้พนักงานมีการ Training ที่เรียกว่า 15 minutes of training” (H02, สัมภาษณ์วันที่ 4 มีนาคม 2565)

“ปัจจัยความสำเร็จในการถ่ายทอดและการแบ่งปันความรู้ขององค์กร Leader หรือ Owner ต้อง Support ว่าจะอย่างไรให้เกิดผลลัพธ์ที่ต้องการ” (H02, สัมภาษณ์วันที่ 4 มีนาคม 2565)

แก่นสาระ 2 : วัฒนธรรมองค์กร

ผู้ให้ข้อมูลหลักให้ความคิดเห็นว่า วัฒนธรรมองค์กรมีส่วนสำคัญต่อการส่งเสริมการเกิดบรรยากาศของการถ่ายทอดและการแบ่งปันความรู้ในโรงแรม ทัศนคติที่ดีจะก่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างกัน ให้ความช่วยเหลือ สอนงานกัน มีการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาสนับสนุนการถ่ายทอดความรู้เพื่อให้เกิดการรับรู้อย่างทั่วถึง และหากมีใครในทีมที่ตามไม่ทันเทคโนโลยี สมาชิกในทีมจะช่วยสอนกัน ดังเช่นคำให้สัมภาษณ์

“เราช่วยกันสอนงานและกระจายข้อสรุปผ่านทุกช่องทาง online เพื่อให้ทุกคนได้รับข้อมูลและได้เรียนรู้งานอย่างเท่าเทียมกัน” (H09, สัมภาษณ์วันที่ 6 มิถุนายน 2565)

“เราไม่สามารถลงไปสอนงานทุกคนได้แต่ทุกคนต้องช่วยกันเรียนรู้ ทีมช่วยกันไหม หัวหน้าส่งเสริมไหม ต้องขอบคุณ Teamwork” (H05, สัมภาษณ์วันที่ 11 มีนาคม 2565)

“อายุไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ อยู่ที่ Attitude ส่วนบุคคลมากกว่า บางทีมช่วยกันเรียน เช่น งานหลังบ้าน ในช่วง WFH เคื่ก็ช่วยสอนกันเองค่อนข้างเยอะ เคื่ก็มี Mixed Generation” (H05, สัมภาษณ์วันที่ 11 มีนาคม 2565)

ที่มา : เบญจพร แยมจำเมือง และ เพชรศรี นนท์ศิริ (2568)

ผลการวิจัย

ในการพัฒนารูปแบบการจัดการกีฬาฟุตซอล เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงกีฬา ผู้วิจัยได้ดำเนินการขอความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านกีฬาฟุตซอล ด้านการท่องเที่ยวเชิงกีฬา และด้านการจัดการกีฬา รวมทั้งสิ้น 8 ท่านผ่านกระบวนการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณตามขั้นตอน 1 และร่างรูปแบบฯ มานำเสนอแก่ผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่ม ขอความคิดเห็น และพัฒนาออกมาในรูปแบบ DPE FUTSAL เพื่อใช้ในการจัดการการแข่งขันกีฬาฟุตซอล เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงกีฬา โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังต่อไปนี้

1. การขับเคลื่อนปัจจัยความสำเร็จหรือสิ่งที่จำเป็นจะต้องเตรียมการหรือดำเนินการในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงกีฬาฟุตซอล โดยใช้รูปแบบ DPE

D – Development – พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐาน สิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว เช่น ป้ายบอกทาง แผนที่แหล่งท่องเที่ยว โปรแกรมการท่องเที่ยว ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ รวมทั้งการจัดที่พัก ร้านอาหาร ร้านสะดวกซื้อ และการสนับสนุนการเดินทางท่องเที่ยว (Logistic) ที่ได้มาตรฐาน สะดวก รวดเร็ว และเอื้อต่อการท่องเที่ยวในสถานที่ใกล้เคียงกับการจัดการแข่งขัน

P – Participation – สร้างและส่งเสริมการมีส่วนร่วมและความร่วมมือกับทุกภาคส่วนที่อยู่ในพื้นที่ เพื่อจัดการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรปกครองท้องถิ่น สถานประกอบการและผู้ประกอบการรายย่อยในพื้นที่ หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน และเครือข่ายภาคธุรกิจในพื้นที่ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพและสร้างความประทับใจให้แก่ผู้มาเยือน

E – Encouragement – ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เข้าร่วมการแข่งขัน เจ้าหน้าที่ และผู้ที่เกี่ยวข้องกิจกรรมการแข่งขันฟุตซอล เช่น ผู้ปกครอง ญาติพี่น้อง เพื่อน และกองเชียร์ เป็นต้น ได้เกิดการรับรู้ เข้าใจ และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการแข่งขันและสถานที่โดยรอบ โปรแกรมการท่องเที่ยวและสาระต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์และเกี่ยวข้องกับการแข่งขันและแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ รวมถึงการอำนวยความสะดวกและบริการต่าง ๆ ที่ผู้จัดและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกันจัดขึ้น

2. การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงกีฬาฟุตซอล ตามแนวคิดการจัดการทรัพยากรการบริหาร 6M โดยใช้รูปแบบ FUTSAL

F – Fair – จัดสรรและแบ่งปันงบประมาณและทรัพยากรอย่างเหมาะสม ทั้งถึง และเป็นธรรม โดยการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการและผู้ให้บริการในพื้นที่ เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้และผลประโยชน์จากการแข่งขันฟุตซอลในพื้นที่อย่างเป็นธรรมและทั่วถึงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกกลุ่ม รวมทั้งมีการระดมทุนจากแหล่งทุนต่าง ๆ (sponsorship) อย่างต่อเนื่องและโปร่งใส (money)

U – Unity – จัดระบบการบริหารจัดการให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ภายใต้คณะกรรมการจัดการแข่งขันที่เป็นตัวแทนจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างชัดเจนตามศักยภาพและความสามารถของแต่ละหน่วยงาน (management)

T – Technology – นำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการจัดการการแข่งขัน เช่น

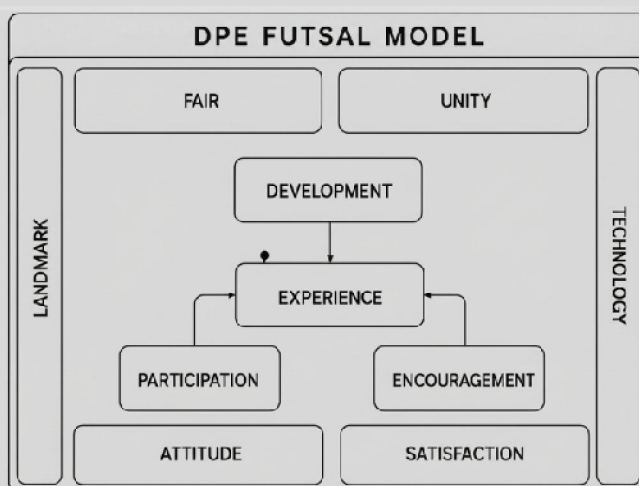
การรวบรวมคณะ การแบ่งสาย การจัดเวลาการแข่งขันอย่างเหมาะสม เป็นต้น และการสื่อสารประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้อย่างทั่วถึง ทั้งกับเครือข่ายผู้ประกอบการในพื้นที่ และผู้เข้าร่วมการแข่งขัน (message)

S – Satisfaction – สร้างความพึงพอใจและประสบการณ์ที่น่าประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยว โดยการจัดสถานที่แข่งขัน สถานที่ฝึกซ้อม วัสดุอุปกรณ์ ที่พัก และสิ่งอำนวยความสะดวกภายในและภายนอกสนามแข่งขันให้แก่นักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยว ได้มาตรฐาน และเพียงพอต่อปริมาณและจำนวนของผู้เข้าร่วม รวมถึงมาตรฐานการดูแลรักษาความปลอดภัยที่ได้มาตรฐาน (material)

A – Attitude – ปรับทัศนคติของบุคลากร เจ้าหน้าที่ผู้จัดการแข่งขัน และผู้ประกอบการในพื้นที่ ให้เป็นผู้ที่มีจิตบริการ ให้คำปรึกษาแนะนำ และบริการที่น่าประทับใจแก่ผู้เข้าร่วมการแข่งขัน พร้อมทั้งปรับทัศนคติของเจ้าหน้าที่และกรรมการตัดสินในการแข่งขัน ให้มีความเป็นกลาง และตัดสินอย่างเป็นธรรม สามารถจัดการแข่งขันได้อย่างบริสุทธิ์ยุติธรรม (man)

L – Linkage – เชื่อมโยงข้อมูลข่าวสาร การตลาดและการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการแข่งขัน และแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ที่มีความชัดเจน ถูกต้อง และสอดคล้องกัน ผ่านช่องทางการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ที่มีความหลากหลาย สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่มได้อย่างทั่วถึง เพื่อสร้างกระแสและกระตุ้นความสนใจและความต้องการในการเข้าร่วมการแข่งขันและการท่องเที่ยวในพื้นที่ (marketing)

รูปแบบการจัดการกีฬาฟุตบอลเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงกีฬา (DPE FUTSAL Model ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 รูปแบบการจัดการกีฬาฟุตบอลเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงกีฬา (DPE FUTSAL Model)

ที่มา : อดุลยชาติ ชื่นธมะ, และคณะ (2568)

บทสรุป

บทนี้ได้นำเสนอแนวทางการเขียนผลการวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของรายงานการวิจัย เพราะเป็นขั้นตอนที่แสดงให้เห็นข้อมูลและหลักฐานเชิงประจักษ์อย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งแปลผลให้กลายเป็นสารสนเทศที่มีความหมายและตอบวัตถุประสงค์การวิจัยอย่างครบถ้วน

สำหรับการเขียนผลการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น มีหลักการสำคัญ คือ ควรรายงานผลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย โดยนำเสนอผลในรูปแบบที่อ่านง่าย เช่น ตารางหรือแผนภาพ และไม่ควรสอดแทรกทัศนส่วนตัวลงไปรวมกับผลการวิเคราะห์ข้อมูล ในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ สามารถนำเสนอได้ทั้งในรูปแบบการบรรยายเชิงความเรียง โดยอ้างอิงคำพูดของผู้ให้ข้อมูลเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ และนำเสนอเป็นแผนภาพ เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจข้อมูลอย่างเป็นระบบและเห็นความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยหรือองค์ประกอบต่าง ๆ ได้ชัดเจน

โดยสรุป การเขียนผลการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างชัดเจน ครบถ้วนตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่ตั้งไว้ เป็นระบบ และเข้าใจง่าย ไม่เพียงทำให้ผู้อ่านเข้าใจผลลัพธ์ของการวิจัยอย่างชัดเจนเท่านั้น แต่ยังช่วยสร้างความน่าเชื่อถือและคุณค่าแก่งานวิจัย

คำถามท้ายบท

1. การเขียนผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ตีควรมีลักษณะอย่างไร
2. การเขียนรายงานผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติเชิงพรรณนาในรายงานการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการมักประกอบด้วยค่าสถิติใดบ้าง
3. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติเชิงพรรณนาประกอบด้วยกี่ส่วนอะไรบ้าง
4. จงอธิบายแนวทางการเขียนผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติเชิงอ้างอิงด้วยวิธีทดสอบทางสถิติ โดยเลือกมา 2 วิธี
5. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพประกอบด้วยรูปแบบใดบ้าง

บทที่ 9

การเขียนสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การเขียนสรุป อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ เป็นเนื้อหาในบทสุดท้ายของส่วนเนื้อเรื่องของรายงานการวิจัย ถือเป็นส่วนที่สำคัญอีกส่วนหนึ่งของรายงานการวิจัย เพราะเป็นส่วนที่สะท้อนภาพรวมของงานวิจัย วิเคราะห์ตีความผลการวิจัยที่ได้ ตลอดจนให้ข้อเสนอแนะแนวทางการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย รวมถึงแนวทางการวิจัยในอนาคต

ในบทนี้ จะกล่าวถึงแนวทางการเขียนสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะการวิจัย พร้อมกับยกตัวอย่างประกอบเพื่อความเข้าใจที่ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยมีรายละเอียดเนื้อหาดังนี้

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

1. อธิบายสาระสำคัญของส่วนประกอบในบทสรุป อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะได้
2. อธิบายหลักการเขียนบทสรุป อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะได้
3. เขียนเรียบเรียงบทสรุป อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะได้อย่างถูกต้องตามหลักการที่ศึกษามา

สรุปวิธีดำเนินการวิจัย

ส่วนนี้จะเป็นส่วนแรกของบทที่ 5 ซึ่งกล่าวถึงรายละเอียดโดยสรุปเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การวิจัย และการออกแบบการวิจัยรวม 3 ประเด็น ได้แก่ (1) การออกแบบการเลือกตัวอย่าง เพื่อบอกว่าประชากรคือใคร มีจำนวนเท่าใด จำนวนตัวอย่างหรือผู้ให้ข้อมูลมีเท่าใด และใช้เทคนิคการเลือกตัวอย่างแบบใด (2) การออกแบบการวัดเพื่อบอกว่าใช้เครื่องมือใดในการวิจัย และเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างไร และ (3) การออกแบบการ

วิเคราะห์ข้อมูล เพื่อบอกว่าใช้วิธีวิเคราะห์แบบใดและใช้วิธีทดสอบชนิดใด ในส่วนนี้ผู้วิจัยสามารถเขียนเป็นความเรียงโดยใช้ย่อหน้าเป็นตัวจัดแบ่งประเด็น หรือจะแจกแจงรายละเอียดเป็นหัวข้อย่อย ๆ เพื่อให้เข้าใจได้ง่ายก็ได้ ดูตัวอย่างการเขียนด้านล่างนี้

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่น : กรณีศึกษาชุมชนสะพานมอญ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี” เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวในมิติต่าง ๆ ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งเน้นศึกษาการรับรู้และความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ต่อผลกระทบในมิติเหล่านี้

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ชาวบ้านที่อาศัยในหมู่บ้านวังกะ (หม่องสะเทอ) หมู่ที่ 2 ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จำนวน 6,828 คน กลุ่มตัวอย่างคัดเลือกด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (simple Sampling) จำนวน 378 คน โดยใช้สูตรคำนวณตัวอย่างของ Yamane

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามซึ่งพัฒนาขึ้นจากการศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน จำนวนรวม 36 ข้อ

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม แบบตรวจรายการ

ตอนที่ 2 ผลกระทบของการท่องเที่ยว แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ ผลกระทบด้านสังคม ผลกระทบด้านวัฒนธรรม และผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเพิ่มเติม (ถ้ามี) แบบเขียนตอบ

การวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับตอนที่ 1 และ 2 ใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อแสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามและระดับของผลกระทบในแต่ละด้าน ส่วนตอนที่ 3 ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาสำหรับความคิดเห็นเพิ่มเติมของกลุ่มตัวอย่าง

ที่มา : ผู้เขียน

สรุปข้อมูลพื้นฐานกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูล

ส่วนนี้จะกล่าวถึงรายละเอียดโดยย่อเกี่ยวกับภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่างหรือผู้ให้ข้อมูลตามลักษณะทางประชากรศาสตร์ เช่น เพศ อายุ การศึกษา รายได้ อาชีพ ฯลฯ รายละเอียดในส่วนนี้ควรนำเสนอให้สั้นกระชับ นำเสนอเฉพาะข้อมูลและค่าทางสถิติที่สำคัญ ควรเขียนเรียบเรียงใหม่ในลักษณะที่แตกต่างจากข้อมูลที่บรรยายไว้ในบทที่ 4 ในที่นี้ จะยกตัวอย่างการเขียนสรุปข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างในหัวข้อ “ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่น : กรณีศึกษาชุมชนสะพานมอญ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี” (ตัวเลขสมมติ) ดูตัวอย่างการเขียนด้านล่าง

ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งคือชาวบ้านในหมู่บ้านวังกะ (หม่องสะเทอ) หมู่ที่ 2 ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 378 คน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 55) ที่เหลือเป็นเพศชาย (ร้อยละ 45) โดยช่วงอายุที่มีมากที่สุดอยู่ระหว่าง 31–40 ปี (ร้อยละ 36) รองลงมา คือ ระหว่าง 41–50 ปี (ร้อยละ 25) และระหว่าง 21–30 ปี (ร้อยละ 21)

ในด้านระดับการศึกษานั้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างสำเร็จการศึกษาในระดับประถมศึกษาจำนวนมากที่สุด (ร้อยละ 36) รองลงมา คือ สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ร้อยละ 25) ซึ่งมีปริมาณใกล้เคียงกับผู้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย คือ ร้อยละ 22

สำหรับรายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่า ส่วนใหญ่มีรายได้อยู่ในช่วงน้อยกว่า 20,000 บาท (ร้อยละ 55) รองลงมา มีรายได้ในช่วง 20,001–30,000 บาท (ร้อยละ 31) และ 30,001–40,000 บาท (ร้อยละ 14)

ในด้านอาชีพ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามประกอบอาชีพรับจ้างจำนวนมากที่สุด (ร้อยละ 32) รองลงมา ได้แก่ ธุรกิจส่วนตัว (ร้อยละ 23) และลูกจ้างประจำ (ร้อยละ 19)

ที่มา : ผู้เขียน

สรุปผลการวิจัย

การเขียนสรุปผลการวิจัย (conclusion) คือ การสรุปข้อค้นพบที่สำคัญของการวิจัย เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจเนื้อหาภาพรวมของงานวิจัย หลักการสำคัญของการสรุปผลการวิจัย คือ ผู้วิจัยต้องสรุปผลการวิจัยในขอบเขตข้อมูลที่ได้รับและจุดประสงค์การวิจัยที่กำหนด ไม่ควรสรุปผลเกินไปจากข้อเท็จจริงหรือบิดเบือนข้อมูลโดยใช้อคติส่วนตัวเข้ามาเกี่ยวข้อง ทั้งนี้ เมื่อผู้อ่านอ่านบทนี้แล้ว จะได้เห็นภาพงานวิจัยทั้งหมดว่า ทำขึ้นเพื่ออะไร กับใคร ด้วยวิธีการใด และได้ผลเป็นอย่างไร แม้ผู้อ่านจะไม่ได้อ่านเนื้อหารายงานการวิจัยโดยละเอียด ก็สามารถเข้าใจเนื้อหาสาระในรายงานการวิจัยโดยรวมได้ (สมคิด พรหมจ้อย, 2555)

ในงานวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ การสรุปผลการวิจัยสามารถทำได้ 2 รูปแบบ คือ การสรุปผลแบบสั้น และการสรุปผลแบบยาว การสรุปผลแบบสั้นนั้น ผู้วิจัยจะเขียนสรุปประเด็นสำคัญเฉพาะส่วนที่เป็นวัตถุประสงค์การวิจัย สมมุติฐานการวิจัย และข้อค้นพบจากการวิจัย ในขณะที่การเขียนสรุปเนื้อหาแบบยาวนั้น ผู้วิจัยจะเขียนสรุปประเด็นที่ครอบคลุมเนื้อหาหลายส่วนรวมกัน เช่น วัตถุประสงค์การวิจัย ขอบเขตการวิจัย ตัวแปรที่ใช้การศึกษา วิธีการศึกษา สมมุติฐานการวิจัย และผลการศึกษา (อัศวิน แสงพิกุล, 2562)

1. ข้อเสนอแนะในการเขียนสรุปผลการวิจัย

ในการเขียนสรุปผลการวิจัย ผู้วิจัยควรให้ความสำคัญกับความเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบระหว่างวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผลที่ได้จากการศึกษา และข้อสรุปที่นำเสนอ โดยทุกองค์ประกอบควรสอดคล้องกันดังสายโซ่ที่แต่ละข้อเกี่ยวร้อยกัน และต้องนำเสนอให้สั้นกระชับแต่เก็บใจความหลักของข้อค้นพบได้อย่างครบถ้วน ไม่ขาดตกบกพร่อง การเขียนสรุปผลการวิจัยมีรายละเอียดที่ควรให้ความสำคัญดังนี้ (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2536; พิสนุ พองศรี, 2553; สมคิด พรหมจ้อย, 2555; ประเวศน์ มหารัตน์สกุล, 2557, 2561)

1) เขียนสรุปผลการวิจัยไปที่ละวัตถุประสงค์การวิจัยจนครบทุก วัตถุประสงค์ โดยเรียงตามลำดับการนำเสนอให้เหมือนกับลำดับที่ปรากฏในบทที่ 1 และบทที่ 4 อย่าสลับลำดับวัตถุประสงค์การวิจัย เพราะจะทำให้เกิดความสับสน

2) ควรเขียนให้สั้นกระชับ โดยเขียนเฉพาะประเด็นสำคัญ ไม่ควร เขียนสรุปผลการวิจัยโดยเสนอรายละเอียดที่เป็นตัวเลขต่าง ๆ อย่างละเอียด เพราะ จะทำให้เนื้อหามีความยาวใกล้เคียงกับบทที่ 4 ควรรายงานเฉพาะค่าทางสถิติสำคัญ ๆ เท่านั้น

3) ไม่สอດแทรกความคิดเห็นส่วนตัวของผู้วิจัยลงไปในการสรุปผลการวิจัย อีกทั้งต้องไม่มีประเด็นใหม่หรือข้อมูลใหม่ที่อยู่นอกเหนือจากที่รายงานไว้ในบทที่ 4

4) หลีกเลี่ยงใน

จากบทที่พบว่าด้วยผลการวิเคราะห์ข้อมูล แต่ให้เขียนใหม่ให้กระชับลง ในลักษณะย่อความ เพื่อไม่ให้ผู้อ่านเสียรรถรสในการอ่านที่ต้องเจอข้อความซ้ำซาก

ด้านล่างนี้คือตัวอย่างการเขียนสรุปผลการวิจัย เรื่อง “ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่น : กรณีศึกษาชุมชนสะพานมอญ อำเภอสังขละบุรี จังหวัด กาญจนบุรี” (ตัวเลขสมมติ) ซึ่งมีวัตถุประสงค์การวิจัย 2 ข้อ ได้แก่

1. เพื่อศึกษาระดับผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนสะพานมอญ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

2. เพื่อเปรียบเทียบการรับรู้ผลกระทบของการท่องเที่ยวของชาวบ้านชุมชน สะพานมอญ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ

ตัวอย่างการเขียนสรุปผลการวิจัยมีดังนี้

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่น : กรณีศึกษาชุมชนสะพานมอญ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี” มีวัตถุประสงค์การวิจัย 2 ข้อ ได้แก่

1. เพื่อศึกษาระดับผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนสะพานมอญ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบการรับรู้ผลกระทบของการท่องเที่ยวของชาวบ้านชุมชนสะพานมอญ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ

ผลการวิจัยสามารถสรุปตามวัตถุประสงค์การวิจัย ได้ดังนี้

1. วัตถุประสงค์การวิจัยที่ 1 : ระดับผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนสะพานมอญ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

ผลการวิจัย พบว่า ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนสะพานมอญ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรีในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ผลกระทบด้านเศรษฐกิจอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านวัฒนธรรม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านสังคม ตามลำดับ ซึ่งล้วนอยู่ในระดับมาก

สำหรับผลกระทบด้านเศรษฐกิจ ประเด็นที่ประชาชนรับรู้ผลกระทบมากที่สุด คือ ค่าครองชีพสูงขึ้น รองลงมา คือ การกระจายรายได้ในชุมชน และการจ้างงาน ตามลำดับ

ในส่วนผลกระทบด้านวัฒนธรรม พบว่า ประเด็นที่ประชาชนรับรู้ผลกระทบมากที่สุด คือ ก่อให้เกิดการสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น รองลงมา คือ เกิดความภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเองและค่านิยมทางวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไป ตามลำดับ

สำหรับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ประเด็นที่ประชาชนรับรู้ผลกระทบมากที่สุด คือ ปริมาณขยะ รองลงมา อาทิ การจราจรติดขัด และพื้นที่แออัด

ส่วนผลกระทบด้านสังคม พบว่า ประเด็นที่ประชาชนรับรู้ผลกระทบมากที่สุด คือ การมีปฏิสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยว รองลงมา ได้แก่ เกิดความสามัคคีในชุมชน และอัตราการอุบัติเหตุเพิ่มขึ้น ตามลำดับ

2. วัตถุประสงค์การวิจัย 2 : การเปรียบเทียบการรับรู้ผลกระทบของการท่องเที่ยวของชาวบ้านชุมชนสะพานมอญ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ

ผลการวิเคราะห์พบว่า ประชาชนต่างอาชีพมีการรับรู้ผลกระทบโดยรวมของการท่องเที่ยวในชุมชนสะพานมอญแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่ปัจจัยด้านเพศ อายุ และระดับการศึกษาของประชาชน ไม่พบความแตกต่างของการรับรู้ผลกระทบโดยรวมของการท่องเที่ยว

เมื่อพิจารณาผลกระทบรายด้าน พบว่า ประชาชนซึ่งมีความแตกต่างด้านเพศ อายุ และระดับการศึกษา มีการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นปัจจัยด้านอาชีพที่พบว่า มีความแตกต่างของการรับรู้ผลกระทบของการท่องเที่ยวในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านวัฒนธรรม แต่ไม่พบความแตกต่างของการรับรู้ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม

ที่มา : ผู้เขียน

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัย (discussion) คือ การนำประเด็นหลัก ๆ จากข้อค้นพบ หรือผลการวิจัยแต่ละวัตถุประสงค์มาวิเคราะห์ตีความ เพื่อให้เกิดความเข้าใจ ผลการวิจัยชัดเจนขึ้น เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยจะทำหลังจากสรุปผลการวิจัย โดยนำเอาแนวคิด ทฤษฎี หลักการ ตลอดจนข้อค้นพบที่ปรากฏในงานวิจัยที่ผ่าน ๆ มา มาวิเคราะห์เปรียบเทียบและวิพากษ์วิจารณ์กับผลการวิจัยของตนเอง โดยพิจารณาว่า ผลการวิจัยที่พบนั้นมีความสอดคล้องหรือขัดแย้งกับผลการวิจัยของผู้ใดบ้าง พร้อมทั้งแสดงเหตุผลว่า ข้อค้นพบที่สอดคล้องหรือขัดแย้งกับงานวิจัยก่อนหน้านั้นเกิดจากสาเหตุใด โดยอาศัยหลักการทางทฤษฎีมาช่วยสนับสนุนการอภิปรายให้มีน้ำหนัก น่าเชื่อถือ ทั้งนี้ พรชนก ทองลาด (2561) เสนอว่า การเขียนอภิปรายผลการวิจัยมีลักษณะใกล้เคียงกับการเขียนความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา แต่แตกต่างกันที่มุมมองในการนำเสนอ กล่าวคือ การเขียนความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาจะเริ่มจากการอธิบายในภาพรวม แล้วค่อย ๆ กระชับประเด็นให้แคบลงสู่ประเด็นเฉพาะที่ต้องการศึกษา ขณะที่การอภิปรายผลการวิจัยจะเริ่มจากคำตอบที่ได้จากการวิจัยซึ่งมีขอบเขตที่แคบและเฉพาะเจาะจง ก่อนจะขยายความเชื่อมโยงไปสู่ภาพกว้างที่เกิดจากการประมวลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การอภิปรายผลการวิจัยนับเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดในบทที่ 5 (สิทธิ์ ชีรสรณ์, 2566) หรืออาจกล่าวได้ว่าสำคัญที่สุดของการวิจัยก็ว่าได้ เพราะเป็นขั้นตอนที่แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาความสามารถของผู้วิจัยในการเชื่อมโยงผลการวิจัยกับการนำไปใช้ประโยชน์ ตลอดจนงานวิจัยที่ทำมาแล้วในสาขาเดียวกัน (นงนภัส เทียงกมล, 2551) ในขณะเดียวกัน การอภิปรายผลการวิจัยยังเป็นส่วนที่ทำให้ผู้วิจัยได้พิจารณาทบทวนว่า วรรณกรรมที่ได้ทบทวนไว้ครบถ้วนแล้วหรือไม่ มีส่วนใดต้องทบทวนเพิ่มเติม เพื่อให้การอภิปรายผลมีความครบถ้วนสมบูรณ์ (ประเวศน์ มหารัตน์สกุล, 2561)

ในการเขียนอภิปรายผล ข้อมูลที่ผู้วิจัยต้องนำมาสนับสนุนการอภิปรายมีทั้งสิ้น 3 ประเด็นซึ่งผู้วิจัยจะนำมาจากประเด็นใดประเด็นหนึ่งหรือทุกประเด็นก็ได้ ประกอบด้วย (1) เหตุผลที่ผู้วิจัยพบระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม เช่น จากกลุ่มตัวอย่าง หรือจากการสังเกตเห็น (2) เหตุผลในเชิงหลักการหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องของนักวิชาการท่านต่าง ๆ (3) ผลการวิจัยของนักวิจัยท่านอื่นในประเด็นคล้ายคลึงกัน (นภาลัย สุวรรณธาดา, ธิดา โมสิกรัตน์, และ สุมาลี สังข์ศรี, 2553) อย่างไรก็ตาม นิเวศน์ มหารัตน์สกุล (2561) ให้แง่คิดว่า สิ่งที่ค้นพบจากการวิจัย หากเป็นสิ่งที่ยังไม่มีใครค้นพบหรือเคยศึกษามาก่อน จะช่วยเสริมคุณค่าของงานวิจัยให้เด่นชัด ในขณะที่ “การอภิปรายผลการวิจัยแล้วบอกว่าสอดคล้องกับงานวิจัยของใครเท่ากับไม่ได้ค้นพบเพียงแต่ได้ข้อมูลสอดคล้องเท่านั้น...ผลงานวิจัยของตนเองจึงมีความหมายเพียงยืนยันทฤษฎีเท่านั้น”

นักวิชาการหลายท่าน อาทิ อนุพันธ์ อภิขยานุภาพ (2547) ฉลาด จันทรมบัติ และ ทองสง่า ผ่องแผ้ว (2555) และ ชาย โพธิสิตา (2562) ได้เสนอแนวทางการอภิปรายผลการวิจัยว่า ควรครอบคลุมประเด็นสำคัญ ดังนี้

- 1) มีผลการวิจัยเด่น ๆ อะไรบ้างที่ค้นพบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อค้นพบใหม่ ๆ ที่ช่วยอุดช่องว่างความรู้
- 2) ผลการวิจัยบ่งบอกอะไร มีความหมายว่าอะไร
- 3) ผลการวิจัยเหมือนหรือต่างจากงานวิจัยที่ผ่านมาอย่างไร
- 4) เหตุใดผลการวิจัยจึงเป็นเช่นนั้น

- 5) ผลการวิจัยมีนัยสำคัญอย่างไรต่อบริบทที่ศึกษา
- 6) ผลการวิจัยมีนัยสำคัญอย่างไรต่อคนทั่วไป ชุมชน องค์กรที่เกี่ยวข้อง
- 7) ผลการวิจัยมีนัยสำคัญอย่างไรในแง่การนำไปปฏิบัติ
- 8) ผลการวิจัยมีนัยสำคัญอย่างไรในการแจ้งการพัฒนาแนวคิดทฤษฎี
- 9) ผลการวิจัยมีข้อจำกัดอย่างไร

1. ข้อเสนอแนะในการเขียนอภิปรายผลการวิจัย

การเขียนอภิปรายผลการวิจัยช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจสิ่งที่ผู้วิจัยค้นพบได้อย่างมีเหตุผล และมีผล และสามารถเชื่อมโยงกับองค์ความรู้เดิมได้อย่างชัดเจน ถือเป็นขั้นตอนสำคัญที่ทำให้ผลการวิจัยมีมิติเชิงวิเคราะห์มากยิ่งขึ้น ซึ่งมีหลักการเขียนดังนี้ (อนุพันธ์ อภิษานภาพ, 2547; บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2551; พิสนุ พงศ์ศรี, 2553; ฉลาด จันทรมสมบัติ และ ทองสง่า ผ่องแผ้ว, 2555; ชไมพร กาญจนกิจสกุล, 2555; สมคิด พรหมจักษ์, 2555; ประเวศน์ มหารัตน์สกุล, 2561; มนสิข สิริธิตสมบุรณ์, 2563; สีน พันธุ์พินิจ, 2568)

1) การอภิปรายผลการวิจัยให้เขียนเรียงลำดับวัตถุประสงค์หรือสมมติฐานการวิจัยทีละข้อจนครบทุกข้อ

2) นำข้อค้นพบสำคัญ ๆ จากบทที่ 4 มาตีความว่ามีความหมายว่าอย่างไร สามารถอธิบายด้วยหลักการหรือตรรกะทางทฤษฎีใด

3) ผลการวิจัยสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้หรือไม่ อย่างไร ถ้าไม่สอดคล้อง ต้องให้เหตุผลว่าเหตุใดจึงไม่สอดคล้อง ต้องหาข้อมูลมาหักล้างสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

4) ผลการวิจัยสอดคล้องกับงานในอดีตหรือไม่ อย่างไร โดยให้ระบุว่าข้อค้นพบที่พบนั้น สอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมาในประเด็นใด และไม่สอดคล้องในประเด็นใด โดยควรนำเนื้อหาสาระที่ค้นคว้าในบทที่ 2 (ทบทวนวรรณกรรม) มาใช้ในการอภิปรายผลการวิจัยด้วย เพื่อให้ใช้ประโยชน์จากเอกสารได้คุ้มค่า หากจะนำเนื้อหาสาระส่วนอื่นมาอภิปราย ก็ควรนำไปเพิ่มในบทที่ 2 ด้วย เพื่อให้เนื้อหาของรายงานการวิจัยมีความสอดคล้องกันตลอดทั้งเล่ม อนึ่ง การยกงานวิจัยมาเขียนอธิบาย

ในการอภิปรายผลนั้น ต้องเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับผลการวิจัยเท่านั้น หากไม่เกี่ยวข้องกันจะทำให้เกิดความขัดแย้งในการอภิปรายผล และหากงานวิจัยที่นำมาอ้างนั้นมีผลการวิจัยหลายข้อ ผู้วิจัยควรดึงเฉพาะข้อที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยมาอภิปรายเท่านั้น

5) ให้เหตุผลว่าเพราะเหตุใดผลการวิจัยจึงเป็นเช่นนั้น โดยอ้างอิงแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ประกอบ เพื่อให้การแสดงผลของผู้วิจัยนั้นมีความหนักแน่น พร้อมทั้งควรหลีกเลี่ยงการใช้ความรู้สึกส่วนตัวของผู้วิจัยเป็นตัวตั้ง เพราะจะทำให้เนื้อหาต้อยคุณค่าและขาดความน่าเชื่อถือ

6) ผู้วิจัยควรสรุปความหมายเชิงปฏิบัติหรือการนำไปใช้ โดยชี้ให้เห็นว่าผลการวิจัยสามารถนำไปปรับใช้ในบริบทที่ศึกษาได้อย่างไร ทั้งในแง่การบริหารจัดการและการพัฒนานโยบายตัวอย่างเช่น “ผลการวิจัยนี้มีนัยสำคัญต่อการวางแผนและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวและสร้างรายได้ที่ยั่งยืนให้กับชุมชนในพื้นที่”

7) ไม่จำเป็นต้องนำค่าตัวเลขทางสถิติมากล่าวซ้ำในการอภิปรายการวิจัยอีก เนื่องจากการอภิปรายไม่ใช้การรายงานผลการวิจัย แต่มุ่งเน้นการตีความหมายของผลการวิจัย

8) การเขียนข้อจำกัดการวิจัย (limitation) ผู้วิจัยสามารถนำข้อจำกัดที่ตนเองเผชิญในระหว่างการทำวิจัยมากล่าวถึงได้ในหลายลักษณะ เช่น ข้อจำกัดเกี่ยวกับตัวอย่าง แบบแผนการวิจัย เครื่องมือการวิจัย ทรัพยากรในการทำวิจัย ดังตัวอย่างการเขียนในตารางที่ 9.1 อย่างไรก็ตาม บางสถาบันอาจกำหนดให้เขียนข้อจำกัดการวิจัยแยกเป็นหัวข้อต่างหาก หรืออาจนำไปรวมไว้กับหัวข้อข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ตารางที่ 9.1 ข้อจำกัดการวิจัยและตัวอย่างการเขียน

ข้อจำกัด	สาเหตุและตัวอย่างการเขียน
กลุ่ม ตัวอย่าง ง	สาเหตุ – ขนาดตัวอย่างมีจำนวนจำกัด – กลุ่มตัวอย่างไม่เป็นตัวแทนของประชากรทั้งหมด – ผู้ให้ข้อมูลอาจไม่ให้ข้อมูลตรงตามความเป็นจริง ตัวอย่างการเขียน “การเก็บข้อมูลในครั้งนี้อาศัยการตอบแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่างจากการสุ่มแบบบังเอิญในย่านสถานบันเทิงยามค่ำคืน ซึ่งอาจมีข้อจำกัดในแง่ความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้รับ กล่าวคือ ผู้ตอบแบบสอบถามบางรายอาจไม่ให้ข้อมูลตรงตามความเป็นจริง โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมหรือทัศนคติที่มีความละเอียดอ่อนหรือมีผลต่อภาพลักษณ์ส่วนตัว นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบว่า ตัวอย่าง บางรายมีลักษณะการตอบแบบสอบถามที่เร่งรีบ ไม่ให้ความสนใจอย่างเพียงพอ อาจส่งผลให้คำตอบไม่สะท้อนความคิดเห็นที่แท้จริง และอาจกระทบต่อความแม่นยำในการวิเคราะห์ข้อมูลในภาพรวมได้”
เครื่อง มือ	สาเหตุ – ข้อคำถามเป็นแบบปลายปิด – ตัวเลือกตอบไม่ครอบคลุมความคิดเห็นที่แท้จริงของผู้ตอบ ซึ่งบังคับให้ผู้ตอบเลือกคำตอบที่ใกล้เคียงแทนที่จะเป็นคำตอบที่ตรงที่สุด – เครื่องมือไม่ครอบคลุมตัวแปรบางตัว – เครื่องมือไม่เป็นปรนัย – ข้อจำกัดทางเทคนิค เช่น ภาษาที่ใช้ จำนวนคำถาม โครงสร้างแบบสอบถาม – ทักษะด้านภาษาของผู้วิจัยในการเข้าถึงแหล่งข้อมูล ตัวอย่างการเขียน “เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถาม ซึ่งมีเพียงภาษาอังกฤษเพียงภาษาเดียว ทำให้การเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักท่องเที่ยวต่างชาติซึ่งไม่ได้ใช้

ข้อจำกัด	สาเหตุและตัวอย่างการเขียน
	ภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่หรือภาษาที่สอง อาจมีปัญหาในการทำความเข้าใจแบบสอบถาม ฉะนั้น ข้อมูลที่ได้รับอาจไม่สะท้อนความคิดเห็นของนักท่งเทียวต่างชาติอย่างแท้จริง ด้วยเหตุนี้ ผลการวิจัยจึงมีข้อจำกัดในการสรุปผลไปใช้กับประชากรนักท่งเทียวต่างชาติโดยรวม”
แบบ	<u>สาเหตุ</u>
แผน	– การใช้ระเบียบวิธีวิจัยเพียงประเภทเดียว
การ	– ไม่สามารถควบคุมสภาพแวดล้อมในการตอบคำถามได้
วิจัย	– แหล่งข้อมูลที่ใช้วิเคราะห์มีจำนวนน้อย
	– การสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลไม่เป็นปรนัย
	<u>ตัวอย่างการเขียน</u>
	“งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ โดยเน้นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามเป็นเครื่องมือหลัก ซึ่งแม้ว่าข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จะสามารถนำไปวิเคราะห์ทางสถิติเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ได้อย่างเป็นระบบ แต่เครื่องมือประเภทแบบสอบถามมีข้อจำกัดในแง่ของความลึกซึ้งของข้อมูลที่ได้รับ กล่าวคือ ไม่สามารถสะท้อนถึงเหตุผลเบื้องลึกหรือแรงจูงใจภายในที่แท้จริงของพฤติกรรมหรือความคิดเห็นนั้น ๆ ได้อย่างครบถ้วน อีกทั้งผู้วิจัยไม่สามารถสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมจากกลุ่มตัวอย่างเช่นเดียวกับการสัมภาษณ์ จึงเป็นข้อจำกัดสำคัญที่อาจส่งผลกระทบต่อการศึกษาผลการวิจัย และการสรุปสาเหตุเชิงพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่างได้อย่างชัดเจน”
ทรัพยากร	<u>สาเหตุ</u>
กร	– ด้านเวลา
	– ด้านงบประมาณ
	– ด้านบุคลากร
	<u>ตัวอย่างการเขียน</u>

ข้อจำกัด

สาเหตุและตัวอย่างการเขียน

“ด้วยข้อจำกัดด้านเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล ทำให้ไม่สามารถเลือกตัวอย่างจากนักท่องเที่ยวนั้นในทุกฤดูกาลได้อย่างครอบคลุม ซึ่งอาจส่งผลให้ข้อมูลที่ได้รับไม่สามารถสะท้อนประสบการณ์หรือความคิดเห็นของนักท่องเที่ยงทั้งหมดในพื้นที่ในช่วงเวลาที่แตกต่างกันได้อย่างสมบูรณ์”

ที่มา : ผู้เขียน

อนึ่ง อัคริน แสงพิกุล (2562) ชี้ให้เห็นปัญหาที่พบบ่อยในการเขียนอภิปรายผลการวิจัยด้วยกัน 3 ลักษณะ ได้แก่ (1) ผู้วิจัยมักเขียนบรรยายเฉพาะผลการวิจัยที่สอดคล้องกับงานวิจัยในอดีต แต่ละเลยการกล่าวถึงผลการวิจัยที่ไม่สอดคล้องหรือเป็นไปในทางตรงกันข้าม (2) ผู้วิจัยมักไม่กล่าวแสดงเหตุผลว่าเหตุใดผลการวิจัยที่ได้ (ไม่ว่าจะสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับงานวิจัยในอดีต) จึงเป็นเช่นนั้น (3) ผู้วิจัยแสดงผลประกอบโดยใช้ความเห็นส่วนตัวแทนที่จะอ้างอิงทฤษฎีหรือใช้ข้อมูลทางวิชาการมาสนับสนุน สำหรับปัญหาข้อที่ 2 กรณีที่พบว่า ผลการวิจัยไม่สอดคล้องกับงานวิจัยในอดีต วาโร เฟ็งสวัสต์ (2557) ให้ข้อแนะนำว่า การหาเหตุผลเพื่ออธิบายเหตุแห่งผลการวิจัยที่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยในอดีตนั้น อาจพิจารณากระบวนการวิจัยว่ามีจุดอ่อนเรื่องใดบ้าง ตัวแปรที่นำมาศึกษาเหมาะสมกับทฤษฎีที่ใช้ศึกษาหรือไม่

จากข้อแนะนำข้างต้น สามารถกำหนดเป็นรูปแบบพื้นฐานสำหรับการเขียนอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้ (วาโร เฟ็งสวัสต์, 2557)

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1 ที่ว่า..... จากการทดสอบสมมติฐานพบว่า..... ซึ่ง (สอดคล้อง/ไม่สอดคล้อง) กับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เนื่องจาก..... ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ..... ที่พบว่า.....

ดูตัวอย่างการเขียนอภิปรายผลการวิจัย หัวข้อ “ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่น : กรณีศึกษาชุมชนสะพานมอญ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี” (ตัวเลขสมมติ) ดังนี้

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง “ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่น : กรณีศึกษาชุมชนสะพานมอญ อำเภอ สังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี” สามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัยตามสมมติฐานการวิจัยได้ดังนี้

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1 ที่ว่า ประชาชนซึ่งมีปัจจัยส่วนบุคคล (เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ) ที่แตกต่างกัน มีระดับการรับรู้ผลกระทบโดยรวมของการท่องเที่ยวในชุมชนสะพานมอญ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรีแตกต่างกัน จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า อาชีพของประชาชนที่แตกต่างกัน มีระดับการรับรู้ผลกระทบโดยรวมของการท่องเที่ยวในชุมชนสะพานมอญ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี แตกต่างกัน ในขณะที่ปัจจัยส่วนบุคคลอื่น ๆ ได้แก่ เพศ อายุ และระดับการศึกษา กลับไม่พบความแตกต่างของระดับการรับรู้ผลกระทบโดยรวมของการท่องเที่ยวในชุมชนสะพานมอญ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ในทางตรงกันข้าม กลับสอดคล้องกับงานวิจัย ของ พิรานันท์ จันทาพูน (2558) ที่พบว่า ความแตกต่างของการรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับผลกระทบจากการท่องเที่ยว ไม่ได้ขึ้นกับเพศ อายุ และระดับการศึกษา แต่ขึ้นอยู่กับอาชีพ

ผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ลักษณะการประกอบอาชีพของประชาชนมีผลต่อมุมมองและประสบการณ์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว โดยผู้ที่มีอาชีพเกี่ยวข้องโดยตรงกับการท่องเที่ยว เช่น ค้าขาย บริการ หรือขนส่ง อาจรับรู้ผลกระทบทั้งด้านบวกและลบชัดเจนกว่าผู้ที่ไม่ได้เกี่ยวข้องโดยตรง เนื่องจากการดำเนินชีวิตประจำวันจำเป็นต้องพึ่งพิงกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อการยังชีพและเลี้ยงดูครอบครัว ด้วยเหตุนี้ บทบาททางเศรษฐกิจของคนในชุมชนจึงส่งผลโดยตรงต่อการรับรู้ต่อปรากฏการณ์ทางสังคม โดยเฉพาะในพื้นที่ที่เศรษฐกิจพึ่งพาการท่องเที่ยวเป็นหลัก ซึ่งผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ได้รับจะมากน้อยแตกต่างกันไปในแต่ละอาชีพ ทั้งนี้ อ้างอิงจากทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม (Social Exchange Theory) ของ Ap (1992) ที่กล่าวว่าประเภทของอาชีพเป็นตัวแปรสำคัญในการประเมินการรับรู้ของประชาชนในพื้นที่ โดยประชาชนที่พึ่งพาการท่องเที่ยวเป็นหลัก มักจะประเมินผลกระทบจากการท่องเที่ยวในเชิงบวกมากกว่า เมื่อเทียบกับผู้ที่พึ่งพาน้อยกว่า นอกจากนี้ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ Timothy and Said (2023) และ González, Coromina, and Galí (2018) รวมทั้ง Dai *et al.* (2017) ที่พบว่า ประชาชนที่มีอาชีพหลักเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว มีแนวโน้มที่จะรับรู้ถึงผลกระทบเชิงบวก

ทางด้านเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวมากกว่าผู้ที่ประกอบอาชีพที่ไม่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

ส่วนสมมุติฐานข้อที่ 2 ที่ว่า ประชาชนซึ่งมีปัจจัยส่วนบุคคล (เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ) ที่แตกต่างกันมีระดับการรับรู้ผลกระทบรายด้าน (ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม ด้านสิ่งแวดล้อม) ของการท่องเที่ยวในชุมชน สะพานมอญ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรีแตกต่างกันนั้น จากการทดสอบสมมุติฐาน พบว่า ประชาชนซึ่งมีปัจจัยด้าน เพศ อายุ และระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน ไม่มีการรับรู้ผลกระทบรายด้านของการท่องเที่ยวแตกต่างกัน ในขณะที่ปัจจัยด้านอาชีพกลับพบว่า มีความแตกต่างกันของการรับรู้ผลกระทบของการท่องเที่ยวในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านวัฒนธรรม แต่ไม่พบความแตกต่างในการรับรู้ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม เหตุที่เป็นเช่นนั้น วิเคราะห์ว่าอาจเนื่องมาจากผลกระทบจากการท่องเที่ยวด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่เกิดขึ้นอย่างทั่วถึงและกระจายตัวในลักษณะที่ไม่ขึ้นอยู่กับอาชีพ เพศ อายุ ระดับการศึกษา เช่น ปัญหาขยะ มลภาวะ จราจรติดขัด ความแออัด ฯลฯ จึงส่งผลกระทบต่อประชาชนเป็นวงกว้างอย่างเท่าเทียมกันไปยังทุกกลุ่มประชากรซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดความเป็นธรรมด้านสิ่งแวดล้อม (environmental justice) ที่ว่าผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจะกระจายออกไปอย่างเป็นธรรม โดยไม่เลือกปฏิบัติด้วยปัจจัยแห่งรายได้ ชชาติพันธุ์ หรือสถานะทางสังคม ทุกคนในสังคมจึงได้รับผลกระทบที่เกิดขึ้นอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม (Bullard, 1990)

ที่มา : ผู้เขียน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะ (recommendation) เป็นส่วนสุดท้ายของกระบวนการทำวิจัย ข้อเสนอแนะจะประกอบด้วย 2 ลักษณะ ได้แก่ (1) ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ คือ การเขียนว่าผลการวิจัยควรนำไปใช้ประโยชน์กับใคร องค์กรใด ในเรื่องใด และมีแนวทางนำไปใช้ประโยชน์อย่างไร (ประเวศน์ มหารัตน์สกุล, 2557) และ (2) การเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป คือ การเขียนว่า จากปัญหาการวิจัยที่ผู้วิจัยได้ตอบคำถามแล้ว ยังมีช่องว่างการวิจัยใดที่ผู้วิจัยท่านอื่นสามารถนำไปต่อยอดหรืออุดช่องว่างสำหรับการทำงานวิจัยในอนาคตได้อีก

ทั้งนี้ ในส่วนข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยอาจจะบุงจุดอ่อน ข้อบกพร่อง และข้อจำกัดของงานวิจัยไว้ด้วยก็ได้ เพื่อประกอบการใช้วิจารณ์ของผู้อ่านว่าจะเชื่อถือผลการวิจัยได้มากน้อยเพียงใด และมีข้อจำกัดในการนำผลการวิจัย

ไปใช้อย่างไร รวมทั้งเพื่อให้ผู้ที่สนใจในหัวข้อใกล้เคียงกัน นำประเด็นข้อเสนอแนะไปศึกษาเพิ่มเติมในอนาคต

ทั้งนี้ แนวทางการเขียนข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป สามารถทำได้ใน 3 ลักษณะ (สุนทร โคตรบรรเทา, 2560) คือ

1) การต่อยอด เป็นการทำให้เรื่องเดียวกัน แต่เพิ่มหรือเปลี่ยนตัวแปรอิสระ ขยายเนื้อหาตัวแปรให้กว้างและมากขึ้น หรือขยายพื้นที่วิจัยให้กว้างขึ้น เช่น จากหมู่บ้านเป็นตำบลหรือจังหวัด หรือจากสถานประกอบการเพียงแห่งเดียวเป็นสถานประกอบการทั้งจังหวัด เป็นต้น

2) การทำซ้ำ เป็นการเสนอแนะให้ทำเรื่องเดียวกัน แต่ใช้ประชากรและกลุ่มตัวอย่างคนละกลุ่ม เช่น ทำคนละปี ทำกับพื้นที่วิจัยอื่น แต่ใช้วิธีการดำเนินการวิจัยเหมือนเดิม

3) การเปลี่ยนแปลง เป็นการเสนอแนะให้ปรับปรุงเครื่องมือหรือใช้เครื่องมืออื่นเสริม เช่น ใช้แบบสัมภาษณ์แทนแบบสอบถามหรือใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพแทนการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งจะทำให้การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนสถิติที่ใช้แตกต่างกันด้วย

1. ข้อเสนอแนะในการเขียนข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเป็นส่วนที่สำคัญอีกส่วนหนึ่งของบทที่ 5 เนื่องจากสะท้อนให้เห็นว่า ผู้วิจัยได้ไตร่ตรองผลการศึกษาและมองเห็นแนวทางที่สามารถนำไปใช้ต่อยอดผลการวิจัยในทางปฏิบัติ รวมทั้งปรับปรุงงานวิจัยในการศึกษาครั้งถัดไป การเขียนข้อเสนอแนะมีข้อเสนอแนะดังนี้ (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2536; ฉลาด จันทรสมบัติ และทองสง่า ผ่องแผ้ว, 2555; วรัญญา ภัทรสุข, 2557; อัครวิน แสงพิกุล, 2562)

1) ข้อเสนอแนะต้องเกี่ยวข้องกับผลการวิจัย ไม่ควรเสนอแนะสิ่งที่อยู่นอกเหนือขอบเขตการวิจัย และไม่ควรมาจากความรู้สึกนึกเอาเองของผู้วิจัย หากผู้วิจัยสามารถให้ข้อเสนอแนะได้เลยโดยไม่ต้องทำวิจัย แสดงว่าข้อเสนอแนะนั้นไม่เกี่ยวข้องกับการวิจัย (ขไมพร กาญจนกิจสกุล, 2555)

2) ผู้วิจัยควรให้ข้อเสนอแนะที่แปลกใหม่ ที่ไม่ใช่เรื่องที่รู้ ๆ กันอยู่แล้ว โดยอิงเหตุผลและข้อมูลจากงานวิจัยเป็นสำคัญ แต่ทั้งนี้ ข้อเสนอแนะที่เสนอต้องอยู่ในวิสัยที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงหรือเป็นไปได้ในสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง รวมไปถึงคำนึงถึงข้อจำกัดและความจำเป็นต่าง ๆ ร่วมด้วย

3) ข้อเสนอแนะควมให้รายละเอียดมากพอเกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติไม่ควรกล่าวแบบกว้าง ๆ หรือคลุมเครือ กล่าวคือ ไม่ใช่บอกแค่ควรพัฒนา “อะไร” แต่ต้องบอกว่าควรพัฒนา “อะไร” “อย่างไร” และกับ “ใคร”

4) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ผู้วิจัยต้องเขียนข้อเสนอแนะในลักษณะที่เป็นกลางทางวิชาการ ไม่ใช่ข้อคติเอนเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

5) ข้อเสนอแนะที่นำเสนอไม่จำเป็นต้องอยู่ในความคาดหวังที่จะต้องเป็นไปได้ในปัจจุบัน เนื่องจากความเป็นจริงของสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน หลายสิ่งเกิดขึ้นมาจากแนวคิดที่ถูกต่อต้านมาในอดีต ฉะนั้น การเสนอแนวคิดที่ไม่ได้รับการยอมรับในปัจจุบัน ก็ไม่แน่ว่าอาจได้รับการยอมรับในอนาคตก็ได้ (ภานุมาศ ชัดเจนงาม, 2552) ยกตัวอย่างเช่น พระราชบัญญัติสมรสเท่าเทียม ซึ่งครั้งหนึ่งเป็นประเด็นที่หลายฝ่ายไม่ให้การยอมรับ แต่ปัจจุบันได้กลายเป็นบรรทัดฐานใหม่ที่ถูกรับรองโดยรัฐ และได้รับการยอมรับในสังคมไทยอย่างกว้างขวาง

ในที่นี้ จะยกตัวอย่างการเขียนข้อเสนอแนะการวิจัย หัวข้อ “อิทธิพลของภาระงาน การสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงาน และค่าตอบแทนต่อภาวะหมดไฟในการทำงานของพนักงานโรงแรมที่ปฏิบัติงานในระบบหลังบ้าน” โดยมีรายละเอียดดังนี้

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย เรื่อง “อิทธิพลของภาระงาน การสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงาน และค่าตอบแทนต่อภาวะหมดไฟในการทำงานของพนักงานโรงแรมที่ปฏิบัติงานในระบบหลังบ้าน” สามารถนำมาจัดทำข้อเสนอแนะซึ่งแบ่งได้เป็น 2 ส่วน ได้แก่ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

จากผลการวิจัยที่พบว่า ภาระงาน การสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงาน และค่าตอบแทน มีอิทธิพลต่อภาวะหมดไฟในการทำงานของพนักงานโรงแรมที่ปฏิบัติงานในระบบหลังบ้าน ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติในองค์กร ดังนี้

องค์กรควรกำหนดนโยบายการจัดการภาระงานที่สมดุลและยืดหยุ่นต่อการทำงานของพนักงาน โดยการประเมินภาระงานรายบุคคลและกระจายงานอย่างเป็นธรรม เปิดโอกาสให้พนักงานเลือกรูปแบบการทำงานแบบผสมผสานที่สามารถทำงานที่บ้านได้บางวัน กำหนดชั่วโมงทำงานที่ไม่เกิน 8 ชั่วโมงต่อวัน มอบหมายงานและกำหนดค่าตอบแทนที่สอดคล้องกับทักษะความรู้ความสามารถ และความรับผิดชอบในงาน รวมทั้งหลีกเลี่ยงการสื่อสารเรื่องงานนอกเวลางาน เพื่อป้องกันภาวะเครียดสะสมและช่วยให้พนักงานมีเวลาในการพักผ่อนอย่างแท้จริง

นอกจากนี้ องค์กรควรพัฒนาระบบติดตามและประเมินระดับความเครียด โดยมีเครื่องมือที่ใช้ประเมินระดับความเครียดและความเสี่ยงต่อภาวะหมดไฟของพนักงานเป็นระยะ รวมไปถึงการสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ เช่น จัดโครงการส่งเสริมสุขภาพกายและสุขภาพใจเพื่อบำบัดความเครียดของพนักงาน อาทิ โปรแกรมออกกำลังกาย การเล่นเกมโยคะ การทำสมาธิ ฯลฯ หรือจัดกิจกรรมกลุ่ม “เพื่อนช่วยเพื่อน” ที่เปิดโอกาสให้มีการพูดคุยกันอย่างเปิดเผยกว้างภายในองค์กรอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้พนักงานได้ระบายความรู้สึกและฟื้นฟูพลังใจในการทำงาน ตลอดจนจัดตั้งระบบการให้รางวัลและการยอมรับความสำเร็จในงานที่พนักงานมีหน้าที่รับผิดชอบ เพื่อสร้างขวัญกำลังใจในการทำงาน เช่น การให้รางวัลแก่พนักงานที่มีผลงานโดดเด่น ประจำเดือนหรือประจำไตรมาส โดยสมนาคุณเป็นเงิน ของขวัญ วันหยุดพักผ่อนพิเศษ การศึกษาดูงานต่างประเทศ เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยฉบับนี้มุ่งเน้นศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยในองค์กรกับภาวะหมดไฟในการทำงานของพนักงานโรงแรมที่ปฏิบัติงานในระบบหลังบ้านเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม อาจยังมีปัจจัยอื่นๆ โดยเฉพาะปัจจัยด้านบุคคลที่มีอิทธิพลต่อภาวะดังกล่าวด้วยเช่นกัน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเสนอว่า

ในการศึกษาครั้งต่อไปควรพิจารณาเพิ่มเติมในส่วนของปัจจัยส่วนบุคคลของพนักงาน เช่น บุคลิกภาพ ทักษะการจัดการอารมณ์ และความยืดหยุ่นทางจิตใจ เพื่อให้สามารถเข้าใจองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับภาวะหมดไฟในการทำงานได้อย่างครอบคลุมยิ่งขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาแนวทางป้องกันแก้ไขภาวะหมดไฟของพนักงาน กับทั้งส่งเสริมประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรและประสิทธิผลขององค์กรให้ดียิ่งขึ้น

ที่มา : ผู้เขียน

บทสรุป

บทนี้ได้กล่าวถึงการเขียนสรุป อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะซึ่งเป็นเนื้อหาสำคัญในบทสุดท้ายของรายงานการวิจัย โดยเป็นส่วนที่สะท้อนภาพรวมของงานวิจัยทั้งหมด วิเคราะห์และตีความผลลัพธ์ที่ได้ ตลอดจนเสนอแนะแนวทางการใช้ประโยชน์และการศึกษาต่อยอดในอนาคต ซึ่งช่วยให้ผู้อ่านมองเห็นคุณค่าของงานวิจัยทั้งในด้านวิชาการและการปฏิบัติ

ในการเขียนสรุปผลการวิจัยนั้น ควรปูพื้นด้วยการกล่าวสรุปถึงวิธีดำเนินการวิจัย ซึ่งครอบคลุมภาพรวมของวัตถุประสงค์การวิจัย การออกแบบการเลือกตัวอย่าง การออกแบบการวัดตัวแปร และการออกแบบการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจขั้นตอนการดำเนินงานอย่างครบถ้วน และอีกส่วนหนึ่ง คือ สรุปข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างหรือผู้ให้ข้อมูล เช่น เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ หรือรายได้ ในลักษณะกระชับและชัดเจน ก่อนนำไปสู่การเขียนสรุปผลการวิจัย ซึ่งเป็นการนำข้อค้นพบสำคัญมาเสนอตามวัตถุประสงค์การวิจัยอย่างย่อ โดยไม่สอดแทรกความคิดเห็นส่วนตัวหรือรายละเอียดตัวเลขที่มากเกินไป ส่วนการอภิปรายผลการวิจัยเป็นการตีความและวิเคราะห์ข้อค้นพบ โดยเปรียบเทียบกับแนวคิด ทฤษฎี และผลการวิจัยที่ผ่านมา โดยระบุถึงความสอดคล้องหรือความแตกต่าง พร้อมอธิบายเหตุผลประกอบและความหมายของผลการวิจัยที่เกิดขึ้น ในส่วนสุดท้าย คือ ข้อเสนอแนะ เป็นส่วนเชื่อมโยงงานวิจัยกับการนำไปใช้และการต่อยอดองค์ความรู้ซึ่งประกอบด้วยข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ซึ่งต้องอิงกับผลการวิจัยและควรนำไปปฏิบัติได้จริง

คำถามท้ายบท

1. สรุปผลการวิจัยมีแนวทางการเขียนเรียบเรียงอย่างไร
2. การอภิปรายผลการวิจัยมีความสำคัญอย่างไร
3. ประเด็นที่ผู้วิจัยต้องนำมาประกอบการเขียนอภิปรายผลการวิจัยมีอะไรบ้าง และมีแนวทางในการเขียนอภิปรายผลการวิจัยอย่างไร
4. ข้อเสนอแนะในงานวิจัยแบ่งได้เป็นกี่ด้าน แต่ละด้านมีสาระสำคัญอย่างไร
5. ข้อจำกัดในการวิจัยเกิดขึ้นจากปัจจัยด้านใดบ้าง พร้อมยกตัวอย่างประกอบ

บทที่ 10

การเขียนส่วนท้าย

ส่วนท้ายของรายงานการวิจัย แม้จะประกอบด้วยหัวข้อจำนวนน้อย แต่ก็มี ความสำคัญไม่น้อยกว่าส่วนอื่นของรายงาน และจำเป็นต้องจัดทำด้วยความละเอียด ถี่ถ้วน โดยส่วนท้ายนี้ประกอบด้วย 3 ส่วนหลัก ได้แก่ เอกสารอ้างอิง (reference) ที่แสดงรายการแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา ภาคผนวก (appendix) เป็นส่วนที่ รวบรวมเอกสารประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการวิจัย และประวัติผู้วิจัย เป็นส่วนที่ทำให้ผู้อ่านสามารถรับทราบข้อมูลส่วนบุคคลโดยย่อของผู้วิจัย

ในที่นี้จะกล่าวถึงรายละเอียดของส่วนประกอบในส่วนท้ายของรายงานการวิจัย ตลอดจนแนวทางการเขียนในแต่ละส่วน โดยเนื้อหา ดังนี้

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

1. อธิบายสาระสำคัญของส่วนประกอบส่วนท้ายของรายงานการวิจัยทาง อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการได้
2. อธิบายหลักการการเขียนส่วนท้ายของรายงานการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการส่วนต้นในแต่ละองค์ประกอบได้
3. เขียนเรียบเรียงส่วนท้ายของรายงานการวิจัยทางอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและ บริการได้ถูกต้องตามหลักการที่ศึกษามา

เอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง บางครั้งใช้ รายการอ้างอิง เป็นรูปแบบการอ้างอิงท้ายบท (endnote) ซึ่งรวบรวมรายชื่อเอกสารทั้งหมดที่ใช้ประกอบการค้นคว้ามาเรียงต่อกัน การเขียนงานวิชาการทุกประเภท จำเป็นต้องอ้างอิงผลงานของผู้อื่น ซึ่งนอกจากเหตุผล ทางจริยธรรมของนักวิจัยแล้ว ยังเป็นข้อมูลสำหรับผู้อ่านในการติดตามค้นคว้า

หาเอกสารต้นฉบับมาศึกษาเพิ่มเติม และทำให้งานวิจัยมีความน่าเชื่อถือ รวมทั้งเป็นการให้เกียรติแก่เจ้าของผลงาน (ชไมพร กาญจนกิจสกุล, 2555; วรรณญา ภัทรสุข, 2557; พิชิต ฤทธิ์จรูญ, 2567) โดยเอกสารทั้งหมดที่ปรากฏในเอกสารอ้างอิงควรเป็นงานที่ผู้วิจัยอ้างอิงถึงในรายงานการวิจัยแล้วเท่านั้น หมายความว่า เอกสารที่อ้างอิงถึงในเนื้อหาเกี่ยวกับเอกสารอ้างอิงท้ายเล่มต้องสอดคล้องตรงกัน (สิทธิี ฉีรสรณ์, 2566)

อนึ่ง หากผู้วิจัยต้องการจะบรรจुरายการเอกสารอื่นที่ใช้ประกอบการค้นคว้า แต่อยู่นอกเหนือจากเอกสารที่ถูกอ้างอิงถึงในเนื้อหา ก็สามารถทำได้เช่นกัน แต่จะต้องใช้ “บรรณานุกรม” (bibliography) แทน ซึ่งบรรณานุกรมมีความหมายที่ต่างจากเอกสารอ้างอิง และมีขอบเขตที่กว้างกว่าเอกสารอ้างอิงเล็กน้อย กล่าวคือ บรรณานุกรมจะรวบรวมรายชื่อเอกสารทั้งหมดที่มีการอ้างอิงในเนื้อเรื่อง ตลอดจนเอกสารอื่น ๆ ที่มีการศึกษาค้นคว้า แต่มิได้นำมาอ้างอิงในเนื้อเรื่อง (สิทธิี ฉีรสรณ์, 2566; รุ่งฤดี แผลงศร, 2568) ทั้งนี้ นักวิจัยสามารถเลือกนำเสนอแหล่งข้อมูลในลักษณะเอกสารอ้างอิงหรือบรรณานุกรมก็ได้ ขึ้นอยู่กับข้อกำหนดของสถาบันแต่ละแห่ง (พิชิต ฤทธิ์จรูญ, 2567) อย่างไรก็ตาม อนุพันธ์ อภิษยานุภาพ (2547) เสนอว่า เอกสารที่ไม่ได้ถูกอ้างอิงโดยตรง ในเนื้อหาของรายงานการวิจัย ควรคัดเลือกเฉพาะรายการที่มีความสำคัญและจำเป็นสำหรับผู้อ่านที่ประสงค์จะค้นคว้าเพิ่มเติมจากเอกสารที่อ้างอิงไว้แล้วเท่านั้น

ข้อผิดพลาดอย่างหนึ่งที่พบบ่อยในการเขียนเอกสารอ้างอิง คือ การใส่รายการเอกสารอ้างอิงตกหล่นไม่ครบถ้วน บางครั้งมีการอ้างอิงเอกสารในเนื้อหา แต่ไม่พบในส่วนรายการอ้างอิงท้ายเล่ม ฉะนั้น ผู้วิจัยต้องตรวจสอบการอ้างอิงเอกสารทั้งสองส่วนให้ถูกต้องตรงกัน โดยที่การอ้างอิงในเนื้อหาจะลงรายการก็ครั้งก็ได้ แต่การอ้างอิงท้ายเล่มจะลงรายการเพียงครั้งเดียวเท่านั้น

ทั้งนี้ วิธีการเขียนเอกสารอ้างอิงมีด้วยกันหลายรูปแบบ เช่น American Psychological Association (APA), Vancouver, Chicago, Harvard, Modern Language Association (MLA) ฯลฯ แต่ APA เป็นรูปแบบที่ได้รับความนิยมสูงสุดในสาขาสังคมศาสตร์ (อัศวิน แสงพิกุล, 2562) ด้วยแต่ละรูปแบบมีวิธีการลงรายละเอียด

เอกสารอ้างอิงที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงควรศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับระบบและรายละเอียดการเขียนเอกสารอ้างอิงที่สถาบันต่าง ๆ กำหนดให้ดี เพื่อมิให้เกิดข้อผิดพลาดในการเขียนนำเสนอข้อมูล ทั้งนี้ หากถูกกำหนดให้เขียนเอกสารอ้างอิงรูปแบบใดแล้ว ต้องใช้รูปแบบนั้นตลอดทั้งเล่มรายงานการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการเขียนเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง เป็นส่วนสำคัญในการทำงานวิชาการทุกประเภท เพื่อแสดงแหล่งที่มาของข้อมูลที่ใช้อ้างอิง และเพื่อให้ผู้อ่านสามารถตรวจสอบแหล่งข้อมูลได้ อย่างไรก็ตาม รูปแบบการเขียนเอกสารอ้างอิงของแต่ละสถาบันมีรายละเอียดที่แตกต่างกันอยู่บ้าง แม้จะใช้รูปแบบการอ้างอิงระบบเดียวกัน ในที่นี้จะขอกกล่าวถึงวิธีการเขียนเอกสารอ้างอิงโดยยึดรูปแบบตามที่กำหนดในคู่มือวิทยานิพนธ์ สายวิทยาศาสตร์สังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (2553) โดยมีข้อเสนอแนะในการเขียนเอกสารอ้างอิงดังนี้

1) เรียงลำดับเอกสารตามตัวอักษรแรกของชื่อผู้แต่ง หากเป็นเอกสารภาษาไทยจะเรียงลำดับตามชื่อตัว หากเป็นเอกสารภาษาอังกฤษจะเรียงลำดับตามชื่อสกุลโดยใช้หลักเกณฑ์เดียวกับการจัดเรียงคำในพจนานุกรม ทั้งนี้ กรณีผู้แต่งเป็นชาวต่างประเทศ ให้ลงชื่อแรกและชื่อกลางด้วยอักษรย่อ ตัวอย่างเช่น

กฤตินี ณัฏฐวุฒิสิทธิ์

กันยารัตน์ เหล่าตระกูล

Meyer, D.

Walker, J. R.

2) เรียงลำดับเอกสารภาษาไทยก่อนแล้วจึงตามด้วยเอกสารภาษาต่างประเทศ โดยไม่จำเป็นต้องแยกตามประเภทของเอกสาร เช่น หนังสือบทความในวารสาร หนังสือพิมพ์ เว็บไซต์ ฯลฯ และไม่จำเป็นต้องแยกหัวข้อเอกสารภาษาไทยและเอกสารภาษาต่างประเทศ

3) เอกสารภาษาต่างประเทศ ที่มีผู้แต่งมากกว่า 1 คน ให้ลงชื่อสกุลก่อน แล้วจึงลงชื่อตัว ส่วนผู้แต่งคนถัดไปให้ลงชื่อตัวก่อน ต่อด้วยชื่อกกลาง (ถ้ามี) แล้วตามด้วย ชื่อสกุล ตัวอย่างเช่น

Walker, J. R.

Reid, R. D. and D. C. Bojanic

4) เอกสารที่มีผู้แต่ง 2-3 คน ให้ลงชื่อผู้แต่งทุกคน หากผู้แต่งมีมากกว่า 3 คน สามารถเลือกเขียนได้ 2 แบบ ได้แก่ แบบที่ 1 ให้ระบุชื่อผู้แต่งทุกคน และแบบที่ 2 ให้ระบุเฉพาะผู้แต่งคนแรก แต่ตามด้วยคำ “และคณะ” สำหรับเอกสารภาษาไทย หรือ “*et al.*” สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ ตัวอย่างเช่น

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา และ ชรินทร์ วรกุลกิจกำธร

อรรณพ หอมจันทร์, นิพล เชื้อเมืองพาน, ภาสกร ปนานนท์,
และ ราณี อีสัยกุล หรือ

อรรณพ หอมจันทร์ และคณะ

Tranter, K. A., T. Stuart-Hill, and J. Parker

Armstrong, G., P.T. Kotler, P. Cunningham, and P.

Mitchell หรือ

Armstrong, G. *et al.*

5) กรณีที่ผู้แต่งคนแรกเหมือนกัน ให้ปฏิบัติดังนี้

(1) หากผู้แต่งคนเดียวให้เรียงตามปีที่พิมพ์และขีดเส้น
1 เส้น (ยาว 0.5 นิ้ว หรือ 10 เคาะ) แทนการพิมพ์ชื่อผู้แต่งสำหรับรายการอ้างอิงที่
2 เป็นต้นไป ตัวอย่างเช่น

วิเลิศ ภูริวัชร. 2540.

_____. 2558.

(2) หากผู้แต่งหลายคน ให้เรียงรายการที่มีผู้แต่งคนเดียว
ก่อนรายการที่มีผู้แต่งหลายคน และให้เรียงลำดับรายการตามตัวอักษรของผู้แต่งคน

ถัดไป โดยแต่ละรายการให้ใส่ผู้แต่งทุกคนหรือจะใส่ “*et al.*” หลังชื่อผู้แต่งคนแรกในกรณีที่มีผู้แต่งเกินกว่า 3 คนก็ได้ ตัวอย่างเช่น

Kotler, P. T. and G. Armstrong
 _____, J. T. Bowen, and S. Baloglu
 _____, and K. L. Keller
 _____, N. Shawchuck, B. Wrenn, and
 G. Rath หรือ
 _____, *et al.*

6) บรรทัดแรกของรายงานอ้างอิงแต่ละรายการ ให้พิมพ์ชิดขอบซ้ายของกระดาษ หากรายการอ้างอิงมีความยาวเกิน 1 บรรทัด ให้บรรทัดถัดไปย่อหน้าเข้ามาทุกบรรทัด

7) การลงชื่อผู้แต่งที่เป็นบุคคลให้ปฏิบัติดังนี้

(1) ยศ ฐานันดรศักดิ์ บรรดาศักดิ์ เช่น พล.ร.อ. ม.จ. เจ้าพระยา หลวง คุณหญิง Sir H.R.H. Princess ให้ลงชื่อผู้แต่งตามตัวอย่าง เช่น

วรวัธ พฤษกรรุ่งเรือง, พล.ร.อ.

ชาติรีเฉลิม ยุคล, ม.จ.

ไชยยศสมบัติ, พระยา

นงเยาว์ ชัยเสรี, คุณหญิง

Maha Chakri Sirindhorn, H.R.H. Princess

Robbins, J., Sir

(2) ไม่ต้องใส่คำนำหน้านามที่ใช้กันเป็นสามัญ รวมถึงคำนำหน้านามที่บ่งบอกวิชาชีพ ตำแหน่งทางวิชาการ และการศึกษา เช่น นาย นางสาว นาง แพทย์หญิง เกษัชกร ศาสตราจารย์ ดร. Ph.D. ให้เขียนเฉพาะชื่อตัวและชื่อสกุลของผู้แต่งเท่านั้น

8) หากไม่มีปรากฏชื่อบุคคลเป็นผู้แต่ง ให้ลงชื่อผู้แต่งที่เป็นหน่วยงาน แทน โดยให้ลงรายการตามที่ปรากฏในเอกสารโดยเรียงลำดับหน่วยงานย่อยขึ้นก่อน หน่วยงานใหญ่ ตัวอย่างเช่น

กรมการท่องเที่ยว

การกีฬาแห่งประเทศไทย

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

สำนักพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร

9) กรณีที่ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง หากมีชื่อบรรณาธิการให้ระบุชื่อ บรรณาธิการ โดยใส่ชื่อบรรณาธิการแล้วตามด้วยคำ “(บรรณาธิการ)” สำหรับเอกสาร ภาษาไทย หรือ “(ed.)” (กรณีที่มีบรรณาธิการคนเดียว) หรือ “(eds.)” (กรณีที่ บรรณาธิการหลายคน) สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ หากไม่มีชื่อบรรณาธิการให้ ระบุชื่อหนังสือหรือบทความแทนตัวอย่าง เช่น

ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (บรรณาธิการ).

Faulkner, D. O., and A. Campbell (eds.)

Webster's Basic English Dictionary. 2000.

10) กรณีที่ผู้แต่งมีผลงานหลายเรื่องในปีเดียวกัน ให้ใส่อักษร ก ข ไว้ หลังปีที่พิมพ์ในกรณีเอกสารภาษาไทย และ a b ไว้หลังปีที่พิมพ์ในกรณีเอกสาร ภาษาต่างประเทศ ตัวอย่างเช่น

กฤษฎีกา คงสมพงษ์. 2561ก.

_____. 2561ข.

Drucker, P. F. 2000a.

_____. 2000b.

11) กรณีที่รายการอ้างอิงไม่มีปรากฏสถานที่พิมพ์ให้ลงว่า “ม.ป.ท.” หรือ “n.p.” ซึ่งย่อมาจาก “no publisher” ไม่ปรากฏสำนักพิมพ์ให้ลงว่า “ม.ป.พ.” หรือ “s.n.” ซึ่งย่อมาจาก “sine nomine” ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์ให้ลงว่า “ม.ป.ป.” หรือ “n.d.” ซึ่งย่อมาจาก “no date”

12) รายการอ้างอิงแต่ละรายการ ควรแสดงรายละเอียดให้ครบถ้วน อยู่ในหน้าเดียวกัน หากรายละเอียดของรายการอ้างอิงแสดงไม่จบในหน้าเดียวกัน ให้ยกไปแสดงในหน้าใหม่ทั้งรายการ

13) หากเอกสารอ้างอิงตีพิมพ์มากกว่า 1 ครั้ง ให้ลงครั้งที่พิมพ์ตั้งแต่ครั้งที่ 2 เป็นต้นไป เช่น “พิมพ์ครั้งที่ 3” หรือ “3rd ed.”

14) การลงสำนักพิมพ์ให้ระบุแต่ชื่อสำนักพิมพ์โดยไม่ต้องใส่คำ “สำนักพิมพ์” ยกเว้นกรณีที่ชื่อสำนักพิมพ์ตรงกับชื่อหน่วยงาน จำเป็นต้องใส่คำ “สำนักพิมพ์” ร่วมด้วย เพื่อป้องกันความสับสน เช่น “สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์” อย่างไรก็ตามหากไม่ปรากฏชื่อสำนักพิมพ์ ให้ลงชื่อโรงพิมพ์แทน

2. รูปแบบการเขียนเอกสารอ้างอิง

รูปแบบการเขียนเอกสารอ้างอิงในที่นี้ยึดตามหลักเกณฑ์ในคู่มือวิทยานิพนธ์สายวิทยาศาสตร์สังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ซึ่งใช้รูปแบบชื่อ-ปี (name-year system) (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2553) โดยสัญลักษณ์ “\” หมายถึง เคาะ 1 ครั้ง สัญลักษณ์ “\\” หมายถึง เคาะ 2 ครั้ง และชื่อเรื่องจะทำสัญลักษณ์ด้วยตัวหนา

2.1 หนังสือ

ชื่อผู้แต่ง.\ปีที่พิมพ์.\ชื่อหนังสือ.\ครั้งที่พิมพ์ (ถ้ามี).\สถานที่พิมพ์:สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

กนกกานต์ แก้วนุช. 2564. การจัดการการท่องเที่ยวและการพัฒนาชุมชนการท่องเที่ยวภายใต้พลวัตโลก. กรุงเทพมหานคร: พรีเมียมด์ พับลิชชิง.

นิศา ชัชกุล. 2554. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่ 3.

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Cook, R. A., C. H. C. Hsu, and L. L. Taylor. 2018. **Tourism: The Business of Hospitality and Travel**. 6th ed. New York: Pearson.

2.2 บทความในหนังสือ

ชื่อเขียนบทความ.\ปีที่พิมพ์.\“ชื่อบทความ.”ใน (In) \ ชื่อบรรณาธิการ.\(บรรณาธิการ).\ชื่อหนังสือ.\ครั้งที่พิมพ์ (ถ้ามี).\สถานที่พิมพ์:สำนักพิมพ์,เลขหน้า.

ตัวอย่าง

ทวีป ศิริรัศมี และ พชรวรรณ สุขหมื่น. 2552. “ภาพรวมการท่องเที่ยวชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน.” ใน ทวีป ศิริรัศมี. (บรรณาธิการ). **การท่องเที่ยวชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย,1-20.

Anayat, S. 2024. “Hospitality in 3D in times of web 3.0: An exploration towards the Metaverse and its impact on customer experience.” In H. Ramkissoon, R. Singh, and J. Iqbal. (eds.). **A Research Agenda for Tourism, Hospitality and the Metaverse**. Northampton, MA: Edward Elgar Publishing, 71-84.

2.3 บทความในวารสาร

ชื่อเขียนบทความ.\ปีที่พิมพ์.\“ชื่อบทความ.”ชื่อวารสาร\ปีที่(ฉบับที่ ถ้ามี):เลขหน้า.

ตัวอย่าง

อำนวย วรญาณกุล, วาริชต์ มัธยมบุรุษ, ประกอบศิริ ภักดีพินิจ, และ กรณ์นท รัตน์ คณะวิศวกรรมศาสตร์. 2567. “แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิง ธรณีวิทยาจังหวัดลำปาง.” วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทย นานาชาติ 20 (2): 63–90.

Chen, F. and S. Liu. 2025. “How Confucian values activate tourist environmentally responsible behavior?—An activated perspective of planned behavior.” *Asia Pacific Journal of Tourism Research* 30 (5): 517–536.

2.4 วิทยานิพนธ์

ชื่อเขียนวิทยานิพนธ์.\ปี.\ชื่อวิทยานิพนธ์.\ชื่อปริญญา\สาขา,มหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง

ธนาภา พรประทานเวช. 2558. แนวทางการพัฒนาโรงแรมขนาดเล็กเพื่อ ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: กรณีศึกษาการปรับปรุง ตึกแถวในอำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์ สถาปัตยกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาสถาปัตยกรรม, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Hwang, E. M. 2020. *Exploring the Airline Passengers’ Preferences of Inflight Foods*. Doctor of Philosophy Dissertation in Hospitality Administration, University of Nevada.

2.5 เว็บไซต์

ชื่อผู้เขียน.\ปีทีตีพิมพ์.\“ชื่อบทความ”\ชื่อวารสาร\ (Online).\website,\วัน\เดือน\ปีที่
สืบค้นข้อมูล.
ชื่อผู้เขียน.\ปีทีตีพิมพ์.\ชื่อเอกสาร\ (Online).\website,\วัน\เดือน\ปีที่สืบค้นข้อมูล.

ตัวอย่าง

กองวิจัยการตลาดการท่องเที่ยว ททท.. 2568. “Responsible Tourism
พฤติกรรมนักท่องเที่ยวต่างประเทศกลุ่มรับผิดชอบต่อสังคมและ
สิ่งแวดล้อม ” TAT Review (Online).
<https://tatreviewmagazine.com/article/research-for-tourism-responsible-tourism-local-tourism-gastronomy-tourism>, 1 พฤษภาคม 2568.

Ando, R. 2024. “Gender differences in media consumption:
Influences and attitudes towards the Tokyo 2020 Olympic
Games” Thammasat Review (Online).
<https://sc01.tcithaijo.org/index.php/tureview/article/view/240941/164003>, April 15, 2025.

Global Sustainable Tourism Council. n.d. **What is sustainable
tourism?** (Online). <https://www.gstcouncil.org/what-is-sustainable-tourism>, May 05, 2025.

2.6 รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการ

ชื่อผู้เขียน.\ปีที่พิมพ์.\“ชื่อบทความ.”\ใน (In) ชื่อบรรณาธิการ.\(บรรณาธิการ) (ถ้ามี).\
ชื่อรายงานการประชุม ครั้งที่.\สถานที่พิมพ์:\สำนักพิมพ์หรือหน่วยงานที่จัดการประชุม,\
เลขหน้า.

รมณีย์ หอมรส และ จรีพร ศรีทอง. 2565. “การศึกษาทัศนคติของผู้บริโภคที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์จากผ้าย้อมครามของผู้บริโภควัยทำงาน ในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร.” ใน **รายงานสืบเนื่องการประชุมวิชาการระดับชาติ ด้านบริหารธุรกิจและสังคมศาสตร์ ครั้งที่ 4 ประจำปี 2565**. กรุงเทพมหานคร: คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 473–487.

Beebeejaun, A. and R. P. Gunputh. 2024. “Tourist taxes in Mauritius – Assessing tourists’ perception.” In Gursoy, D., R Nunkoo, and M. Kilvanee. (eds.). **11th Advances in Hospitality and Tourism Marketing and Management Conference Proceedings**. n.p.: University of Mauritius, 12–21.

ภาคผนวก

ภาคผนวกเป็นส่วนแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย แต่ไม่เหมาะที่จะวางในเนื้อหา เนื่องจากอาจทำให้เนื้อเรื่องอ่านสะดุด ขาดความต่อเนื่อง และยืดยาวเกินไป จึงนำมารวบรวมไว้เป็นหมวดหมู่ในตอนท้ายของรายงานการวิจัย การมีภาคผนวกก็เพื่อให้เป็นแหล่งข้อมูลเสริมสำหรับผู้อ่านเพื่อให้ทราบรายละเอียดปลีกย่อยที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย แต่ส่วนนี้จะมีหรือไม่มีก็ได้ ขึ้นอยู่กับความจำเป็นและความเหมาะสม เอกสารที่มักนำมาบรรจุในภาคผนวก เช่น แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ ผลการประมวลข้อมูลทางสถิติ แบบฟอร์มยินยอมเข้าร่วมการวิจัย บทศึกษาเฉพาะกรณีที่เข้าใจยาก เป็นต้น อนึ่ง เนื้อหา ที่แสดงในภาคผนวก ควรเรียงลำดับก่อน–หลังตามที่ปรากฏในเล่มรายงานการวิจัย ตั้งแต่บทที่แรกถึงบทสุดท้าย โดยแยกและเรียงลำดับโดยใช้ตัวอักษร เช่น ภาคผนวก ก ภาคผนวก ข (สิทธิ์ ชีรสรณ์, 2566; อนุพันธ์ อภิษยานุภาพ, 2547)

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัยเป็นส่วนที่ให้ข้อมูลของผู้วิจัยเกี่ยวกับ ชื่อ-นามสกุล ประวัติการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน รวมไปถึงรายละเอียดสำหรับการติดต่อ เช่น ที่อยู่ ที่บ้าน ที่อยู่ ที่ทำงาน หมายเลขโทรศัพท์ อีเมล เป็นต้น รูปแบบการเขียนประวัติผู้วิจัยมีด้วยกัน 2 แบบ ได้แก่ แบบมีโครงสร้างและแบบไม่มีโครงสร้าง ประวัติผู้วิจัยแบบมีโครงสร้าง จะมีการแบ่งข้อมูลออกเป็นหมวดหมู่ตามหัวข้อย่อย ๆ โดยผู้วิจัยกรอกข้อมูลสั้นๆ เรียงเป็นบรรทัดลงมา ตัวอย่างเช่น

- 1) ชื่อ-นามสกุล
- 2) วันเดือนปีเกิด
- 3) สถานที่เกิด
- 4) ประวัติการศึกษา
- 5) ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน
- 6) สถานที่ทำงานปัจจุบัน
- 7) ผลงานดีเด่นและรางวัลทางวิชาการ (ถ้ามี)
- 8) พทุนการศึกษาที่ได้รับ (ถ้ามี)

ส่วนประวัติผู้วิจัยแบบไม่มีโครงสร้าง จะเป็นการเรียบเรียงเนื้อหาเป็นลักษณะความเรียงความยาว 1-2 ย่อหน้า ซึ่งผู้วิจัยต้องคำนึงถึงความสละสลวยและความถูกต้องตามหลักไวยากรณ์มากกว่าแบบแรก

ตัวอย่างการเขียนประวัติผู้วิจัยแบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้างดังแสดงด้านล่าง

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-นามสกุล:	นายรักชาติ ยิ่งชีพ
วัน เดือน ปีเกิด	12 มิถุนายน พ.ศ. 2535
สถานที่เกิด	จังหวัดเลย
ประวัติการศึกษา	บริหารธุรกิจบัณฑิต (การจัดการอุตสาหกรรม การบริการ) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (บริหารธุรกิจ) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	ผู้จัดการทั่วไป
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	เขาใหญ่ ฟอรัส พูลวิลล่า รีสอร์ท จังหวัดนครราชสีมา
ผลงานตีพิมพ์และรางวัลทางวิชาการ	รางวัลนิสิตดีเด่นมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ปีการศึกษา 2555
ทุนการศึกษาที่ได้รับ	ทุนฉลองสมโภชพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าทีปังกรรัศมีโชติ ปีการศึกษา 2556

ที่มา : ผู้เขียน

ประวัติผู้วิจัย

นายรักชาติ ยิ่งชีพ เกิดเมื่อวันที่ 12 มิถุนายน พ.ศ. 2535 ณ จังหวัดเลย สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีในหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาการจัดการอุตสาหกรรมบริการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทในหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ จากสถาบันเดียวกัน ปัจจุบันดำรงตำแหน่งผู้จัดการทั่วไป ณ เขาใหญ่ ฟอรัส พูลวิลล่า รีสอร์ท จังหวัดนครราชสีมา ในระหว่างศึกษา ณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ นายรักชาติได้รับรางวัลนิสิตดีเด่นมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ปีการศึกษา 2555 นอกจากนี้ยังได้รับทุนการศึกษาลงสมโภช พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าทีปังกรรัศมีโชติ ปีการศึกษา 2556

ที่มา : ผู้เขียน

บทสรุป

ส่วนท้ายของรายงานการวิจัย แม้จะประกอบด้วยหัวข้อจำนวนไม่มาก แต่ถือว่ามีความสำคัญไม่น้อย เพราะทำหน้าที่เสริมความสมบูรณ์ให้กับรายงาน ในแง่ที่บอกแหล่งที่มาของข้อมูล ทำให้ผู้อ่านเข้าถึงเอกสารประกอบเพิ่มเติม และทราบประวัติผู้วิจัย ส่วนท้ายของรายงานการวิจัยประกอบด้วย 3 ส่วนหลัก ได้แก่ ส่วนแรก คือ เอกสารอ้างอิง ซึ่งเป็นการแสดงรายการแหล่งข้อมูลที่ผู้วิจัยใช้ประกอบการวิจัย ผู้วิจัยต้องคำนึงรูปแบบการอ้างอิงที่หน่วยงานและสถาบันกำหนด และต้องตรวจสอบรายงานอ้างอิงให้ครบถ้วน ถัดมา คือ ภาคผนวก เป็นส่วนที่แสดงข้อมูลเพิ่มเติมที่เกี่ยวกับการวิจัย ที่ไม่เหมาะสมที่จะวางในเนื้อหา เนื่องจากอาจทำให้การอ่านเนื้อหาสะดุดไม่ต่อเนื่อง ซึ่งส่วนนี้จะมีหรือไม่ก็ได้ ส่วนสุดท้าย คือ ประวัติผู้วิจัยซึ่งเป็นข้อมูลสรุปเกี่ยวกับภูมิหลังของผู้วิจัยความเชี่ยวชาญ และช่องทางการติดต่อ ซึ่งช่วยให้ผู้อ่านทราบถึงตัวตนของผู้วิจัยมากยิ่งขึ้น โดยสามารถจัดทำได้ทั้งในรูปแบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง

คำถามท้ายบท

1. เอกสารอ้างอิงมีความสำคัญอย่างไรต่องานวิจัย
2. เอกสารอ้างอิงกับบรรณานุกรมมีความแตกต่างกันอย่างไร
3. ภาคผนวกมีวัตถุประสงค์เพื่ออะไร
4. ประวัติผู้วิจัยมีความสำคัญอย่างไร และควรประกอบด้วยข้อมูลสำคัญอะไรบ้าง

บรรณานุกรม

- กนกกานต์ แก้วนุช. 2564. **การจัดการการท่องเที่ยวและการพัฒนาชุมชนการท่องเที่ยวภายใต้พลวัตโลก**. กรุงเทพมหานคร: พรีเมายด์ พับลิชชิ่ง.
- กรกนก พรประดิษฐ์. 2562. **แรงจูงใจที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานสายปฏิบัติการมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร กรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ, มหาวิทยาลัยศรีนครินทร วิโรฒ.
- กรมศิลปากร. 2560. **106 ปี แห่งการสถาปนากรมศิลปากร**. นนทบุรี: บริษัทสมิตรพร รันต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.
- กองกฤษณ์ โตชัยวัฒน์. 2560. **เขียนข้อเสนอวิจัย (Proposal) ทำได้ง่าย ๆ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. 2568. **สถานการณ์การท่องเที่ยวในประเทศ รายจังหวัด ปี 2567** (Online). <https://www.mots.go.th/news/category/760>, 24 พฤษภาคม 2568.
- กฤษฎิกา คงสมพงษ์. 2561. **การตลาดบริการในพหุวัฒนธรรม เล่ม 1**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กาสัก เต๊ะชั้นหมาก. 2553. **หลักการวิจัยทางสังคมศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- กฤษณัท เพ็ชรเสนา. 2564. **การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตามรอยภาพยนตร์ด้วยแรงบันดาลใจจากคุณค่าของวรรณกรรม**. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- จำเนียร จวงตระกูล และ นวสินธ์ วงศ์ประสิทธิ์. 2562. “การวิเคราะห์เนื้อหาในการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ.” **วารสารสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย** 2 (2): 1–14.

จิตติรัตน์ แสงเลิศอุทัย. 2558. “เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.” วารสารบัณฑิตศึกษา 12 (58): 13–24.

ฉลาด จันทรมบัติ และทองสง่า ผ่องแผ้ว. 2555. การเขียนวิทยานิพนธ์. พิมพ์ครั้งที่ 3. มหาสารคาม: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ฉัตรสมน พดุมิถิญา. 2553. หลักการวิจัยทางสังคม. กรุงเทพมหานคร: เจริญดีมีคงการพิมพ์.

ชมสุภัค ครุฑทะ และคณะ. 2564. “ความคาดหวังของผู้รับบริการที่มีต่อคุณภาพการให้บริการธุรกิจโฮสเทลในเขตกรุงเทพมหานคร.” วารสารการจัดการและการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี 8 (1): 65–79.

ชาย โพธิ์สีดา. 2562. ศาสตร์และศิลป์การวิจัยเชิงคุณภาพ: คู่มือนักเรียนและนักวิจัยสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

ชไมพร กาญจนกิจสกุล. 2555. ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์. ตาก: โพธิ์เจ็ดไฟ-ไฟว์.

_____. 2559. การเขียนรายงานการวิจัย. พิษณุโลก: พิมพ์ถูกดอทคอม.

ชุตินา มากสังข์. 2561. การเปิดรับการรีวิวสถานที่ท่องเที่ยวของผู้ทรงอิทธิพลผ่านสื่อสังคมออนไลน์กับแนวโน้มพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวไทย. วิทยานิพนธ์ วารสารศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสื่อสารมวลชน, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ณรงค์ ศรีสวัสดิ์. 2552. เทคนิคการวิจัยทางวิทยาศาสตร์สังคม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ณัฐฐนนท์ กานต์วิกุลธนา. 2565. สถิติการวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: โครงการวิจัยกระบวนการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาเพื่อพัฒนานักวิจัยมืออาชีพ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต.

ณัฐวิ วิทา และ สุวารี นามวงศ์. 2561. “การรับรู้ของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับภาพลักษณ์ตราสินค้าทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนกรณีศึกษา ชุมชนท่องเที่ยวแม่กำปอง.” วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยและนานาชาติ 14 (2): 94–123.

- दनัย ไชยโยธา. 2552. **การเขียนผลงานทางวิชาการและงานวิจัย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- ทรงภพ ขุนมธูรส. 2568. **ศิลปะการเขียนบทความ**. พิษณุโลก: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ทิพย์สิริ กาญจนวาสี และ ศิริชัย กาญจนวาสี. 2564. **วิธีวิทยาการวิจัย**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ทันใจ.
- เทิดชาย ช่วยบำรุง. 2555. **ระเบียบวิธีวิจัยสำหรับการท่องเที่ยวและบริการ** (เอกสารอัดสำเนา). เอกสารคำสอนรายวิชาระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธีขั้นสูงสำหรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ธนิก เลิศชาญฤทธ์. 2559. **การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- ธีรกิตติ นวรัตน์ ณ อยู่ธยา. 2558. **การตลาดบริการ: แนวคิดและกลยุทธ์**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นงนภัส เทียงกมล. 2551. **การวิจัยเชิงบูรณาการแบบองค์รวม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นพดล นิมสุวรรณ และ อริศรา บุญรัตน์. 2563. “สาเหตุความไม่ปลอดภัยในการท่องเที่ยวอำเภอหาดใหญ่จังหวัดสงขลา.” **วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย** 15 (1): 46–57.
- นภาลัย สุวรรณธาดา. 2552. “หลักการทั่วไปเกี่ยวกับการเขียนงานวิชาการ.” ใน รุ่งพงษ์ ชัยนาม. (บรรณาธิการ). **แนวทางสร้างสรรค์งานวิชาการ**. นนทบุรี: ฝ่ายตำราสำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 71-95.
- _____, ธิดา โมศิริรัตน์, และ สุมาลี สังข์ศรี. 2553. **การเขียนผลงานวิชาการและบทความ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ภาพพิมพ์.

- บริษัท ท่าอากาศยานแห่งประเทศไทย จำกัด (มหาชน). 2568. **แผนวิสาหกิจของ ทอท.**
ปีงบประมาณ 2566–2570 ฉบับทบทวน (ประจำปีงบประมาณ 2568) (Online).
<https://corporatestrategy.airportthai.co.th/wp-content/uploads/2025/08/เล่มแผนวิสาหกิจปี-2566-2570-ทบทวนปีงบ-68-ส่ง-คค.-Final.pdf>, 27 มิถุนายน 2568.
- บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2553. **คู่มือวิทยานิพนธ์ สายวิทยาศาสตร์ สังคม.** กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- บุญชม ศรีสะอาด. 2556. **การวิจัยเบื้องต้น.** พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
 _____. และคณะ. ม.ป.ป. **เกณฑ์มาตรฐานการเสนอเค้าโครงวิทยานิพนธ์** (Online). file:///C:/Users/Com_01/Desktop/เขียนตำรา/ต้นฉบับตำรา/chitpon,+Journal+manager,+12%20(1).pdf, 17 พฤษภาคม 2568.
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. 2536. **การเขียนรายงาน การวิจัยและวิทยานิพนธ์.** พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล.
 _____. 2551. **การเขียนรายงาน การวิจัยและวิทยานิพนธ์.** พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: จามจุรีโปรดักท์.
- บุญมี พันธุ์ไทย. 2545. **ระเบียบวิธีวิจัยการศึกษาเบื้องต้น.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- บุญยสฤษฎ์ อเนกสุข. 2559. **ยล เยี่ยม เยือน เหยา: แนวคิดและทฤษฎีว่าด้วยการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม.** พิมพ์ครั้งที่ 2. พิษณุโลก: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- เบญจพร แย้มจำเริญ และ เพชรศรี นนท์ศิริ. 2568. “การจัดการความรู้ในธุรกิจโรงแรมยุค VUCA.” **วารสารสหวิทยาการและความยั่งยืนปริทรรศน์ไทย** 14 (1): 1-13.
- ประชาชาติธุรกิจ. 2568. **เปิดใจ “นายกสมาคมไรเตอร์” ยกสถานะ “ไรเตอร์” สู่อาชีพที่มีตัวตน** (Online). <https://www.prachachat.net/breaking-news/news-1515767>, 11 มิถุนายน 2568.

- ประเวศน์ มหารัตน์สกุล. 2561. แนวคิด หลักการ และกระบวนการวิจัย: เชิงปริมาณ
คุณภาพและผสมวิธี การเขียนวิทยานิพนธ์. นครสวรรค์: บุญนิธิเพื่อการศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์.
- _____. 2557. หลักการและวิธีการเขียนงานวิจัย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์.
กรุงเทพมหานคร: ปัญญาชน.
- ผ่องพรรณ ตรียมงคลกุล และ สุภาพ ฉัตรารณณ์. 2555. การออกแบบการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่
ที่ 7. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ผุสดี คุ่มรักษา. 2563. การจัดการพิพิธภัณฑ์สำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มเจนเอเรชั่นวาย.
วิทยานิพนธ์การจัดการมหาบัณฑิต สาขาการจัดการการท่องเที่ยวและบริการแบบ
บูรณาการ, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พรชนก ทองลาด. 2561. “การเขียนบทความวิจัยเพื่อเผยแพร่ผลงาน...ทำได้อย่างไร?”
วารสารปัญญาภิวัฒน์ 10 (พิเศษ): 279-291.
- พิชิต ฤทธิ์จรรยา. 2567. เทคนิคการเขียนรายงานการวิจัยที่มีคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพมหานคร: เพชรเกษมการพิมพ์.
- พิพิธภัณฑิ์ไม้กลายเป็นหิน. 2567. สรุปจำนวนนักท่องเที่ยวและผู้รับบริการจาก
พิพิธภัณฑิ์ไม้กลายเป็นหิน ปีงบประมาณ 2567 (Online).
[https://www.khoratfossil.org/khoratfossil/documents/tourists/tourists67.p
df](https://www.khoratfossil.org/khoratfossil/documents/tourists/tourists67.pdf), 5 สิงหาคม 2568.
- พิรานันท์ จันทาพูน. 2558. ผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรมจากการท่องเที่ยวโดย
ชุมชนตามการรับรู้ของครัวเรือนบ้านแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม
จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาการท่องเที่ยว,
มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- พิสนุ ฟองศรี. 2551. 87 เคล็ดลับ: เทคนิคการทำผลงานทางวิชาการ. กรุงเทพมหานคร:
เพชรรุ่งการพิมพ์.
- _____. 2553. 108 ข้อบกพร่อง : แนวทางปรับปรุงการเขียนรายงานการวิจัยและ
วิทยานิพนธ์. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: บริษัทด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด.

- _____. 2558. **วิจัยชั้นเรียน : หลักการและเทคนิคปฏิบัติ**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด.
- พลสุข เอกไทยเจริญ. 2551. **การเขียนรายงานการค้นคว้า**. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- เพชรรา สังขะวร. 2540. **วิธีเขียนรายงานการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. แปลจาก R. Berry. 1994. **The Research Project: How to Write It**. London: Routledge.
- ภานุมาศ ชัดเงางาม. 2552. “ข้อคิด ข้อคิดเห็น การสร้างงานเขียนและการประเมินงานเขียนทางวิชาการ” ใน รุ่งพงษ์ ชัยนาม. (บรรณาธิการ). **แนวทางสร้างสรรค์งานวิชาการ**. นนทบุรี: ฝ่ายตำรา สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 96-107.
- มณฑกานติ ชูบุชวงศ์. 2562. **การตลาดโรงแรม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มนสิข สิริสมบุรณ์. 2563. **ศาสตร์การวิจัย**. พิมพ์ครั้งที่ 3. พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ยุทธ ไกยวรรณ และ กมลพรรณ ไกยวรรณ. 2562. **ระเบียบวิธีวิจัยทางการโรงแรมและการท่องเที่ยว**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รวีวรรณ โปรรุ่งโรจน์. 2558. **พฤติกรรมนักท่องเที่ยว**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2551. **หลักเกณฑ์การใช้เครื่องหมายวรรคตอนและเครื่องหมายอื่น ๆ หลักเกณฑ์การเว้นวรรค หลักเกณฑ์การเขียนคำย่อ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. พิมพ์ครั้งที่ 7 (แก้ไขเพิ่มเติม). กรุงเทพมหานคร: อรุณการพิมพ์.
- ราณี อิศัยกุล. 2557. **การจัดการการท่องเที่ยวเฉพาะทาง**. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- รุ่งฤดี แผลงสร. 2565. **การบรรยายสรุปการพูดและการเขียน**. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดคูเคชั่น.
- _____. 2568. **หลักการผลิตงานเขียนทางวิชาการ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- วนิดา วาตีเจริญ, รังสรรค์ เลิศในสัตย์, และ สมบัติ ที่มทรัพย์. 2560. **ระเบียบวิธีวิจัยจากแนวคิดทฤษฎีสู่ภาคปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- วรลักษณ์ ศิริเจริญ. 2568. “ความท้าทายด้านจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี AI เพื่อสนับสนุนงานวิจัย.” **วารสารวิชาการไอซีทีศิลปากร** 1 (1): 64-70.
- วรัญญา ภัทรสุข. 2557. **ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรางคณา จันทรคง. 2556. “ตัวแปรในการวิจัย.” **จุลสารสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพออนไลน์ สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช** (Online). https://www.stou.ac.th/schools/shs/booklet/book56_3/research.html, 1 กุมภาพันธ์ 2568.
- วรารัตน์ มหามนตรี. 2567. **เทคนิคการสรุปความ**. พิมพ์ครั้งที่ 4. พิษณุโลก: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- วลัย ชูธรรมธัช และคณะ. 2555. **เขียนวิทยานิพนธ์ ไม่ยากอย่างที่คิด**. กรุงเทพมหานคร: ปัญญาชน.
- วันทิพย์ สิ้นสูงสุด. 2549. **การทบทวนวรรณกรรมและกรอบ**. กรุงเทพมหานคร: ช้างศึกษาวิจัย.
- วัลลภ รัษฎ์ตรานนท์. 2554. **เทคนิควิจัยทางสังคมศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วาโร เพ็งสวัสดิ์. 2557. “การอภิปรายผลการวิจัย: หัวใจของการวิจัย.” **วารสารวิทยบริการ** 15 (2-3): 74-79.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. 2553. **หลักการและเทคนิคการเขียนงานวิจัย วิทยานิพนธ์ และรายงาน**. กรุงเทพมหานคร: โพธิ์เพชร.

คັນสนีย์ กระจ่างโหม และคณะ. 2562. “การศึกษาความต้องการกิจกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ผู้สูงอายุในพื้นที่อารยธรรมล้านนา.” รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ ชุดโครงการการพัฒนาการท่องเที่ยวผู้สูงอายุในพื้นที่อารยธรรมล้านนา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ศากุล ช่างไม้. 2555. “การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ.” วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน 18 (1): 42–53.

ศิลปพร ศรีจันทเพชร. 2560. “การเขียนงานวิจัย.” วารสารวิชาการบริหารธุรกิจ 6 (2): 24–30.

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. 2567. **วิกิชุมชน : ชุมชนตลาดเก้าห้อง** (Online). <https://wikicomunity.sac.or.th/community/1306>, 2 สิงหาคม 2568.

สถาบันนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยมหิดล. 2567. **ช่องว่างงานวิจัย 7 ประเภท (The Seven Research Gaps) และคุณกำลังมองหา Gap ประเภทใด** (Online). <https://il.mahidol.ac.th/th/i-learning-clinic/general-articles/ช่องว่างงานวิจัย-7-ปร/>, 28 เมษายน 2568.

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. 2568. “ประชากรของประเทศไทย พ.ศ. 2568.” **สารประชากร มหาวิทยาลัยมหิดล** (Online). <https://ipsr.mahidol.ac.th/wp-content/uploads/2025/01/Gazette2025TH.pdf>, 1 สิงหาคม 2568.

สมคิด พรหมจ้อย. 2554. **การเขียนโครงการวิจัย : หลักการและแนวปฏิบัติ**. พิมพ์ครั้งที่ 4. นนทบุรี: จตุพร ดีไซน์.

สมคิด พรหมจ้อย. 2555. **การเขียนรายงานการวิจัย**. นนทบุรี: จตุพร ดีไซน์.

สมหวัง พิริยานูวัฒน์, แทน พิริยานูวัฒน์, และ จิราทัศน์ รัตนมณีฉัตร. 2566. **การปริทัศน์วรรณกรรมการวิจัย: วิธีวิทยาและการประยุกต์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สรชัย พิศาลบุตร. 2551. **การวิจัยตลาด**. กรุงเทพมหานคร: วิทย์พัฒนา.

สมภาพ สุทัศน์วีริยะ. ม.ป.พ. **หลักการเขียนบทคัดย่อ** (Online).

<https://hpc8.anamai.moph.go.th>, 15 กุมภาพันธ์ 2568.

สัญญา เคนาภูมิ. 2564. **แนวทางและเทคนิคการเขียนผลงานวิชาการ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สิทธิ อีร์สรณ์. 2550. **เทคนิคการเขียนรายงานการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. 2566. **เคล็ดลับการเขียนรายงานการวิจัยและวิทยานิพนธ์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สิน พันธุ์พินิจ. 2554. **เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: วิทยพัฒน์.

สิน พันธุ์พินิจ. 2568. **คู่มือการเขียนบทความเพื่อตีพิมพ์**. กรุงเทพมหานคร: คิวเอ็ด พับลิชชิง.

สุกัญญา วงศ์เจริญชัยกุล. 2561. **การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี**. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร

สุชาติา เจียพงษ์. 2567. **การเขียนเชิงวิชาการ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. พิษณุโลก: การพิมพ์ดอกคอม.

สุทธิพร จิตต์มิตรภาพ. 2560. “มาตรฐานการวิจัยและการเผยแพร่ผลงานวิจัย.” **วารสารสมาคมนักวิจัย**. 22 (1): 13-26.

สุธรรม รัตน์โชติ. 2551. **การวิจัยเชิงพฤติกรรมศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: ท้อป.

สุนทร โคตรบรรเทา. 2560. **หลักการทำให้และการเขียนวิทยานิพนธ์และการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร: ปัญญาชน.

สุภางค์ จันทวานิช. 2559. **การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุภางค์ จันทวานิช. 2567. **วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ 27. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. ม.ป.ป. **คู่มือการเขียนรายงานการวิจัย** (Online).
http://research.rid.go.th/vijai_rid/rde/doc/re-wr.pdf, 15 มกราคม 2568.
- สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. 2558. **คู่มือมาตรฐานการเผยแพร่ผลงานวิจัยและผลงานทางวิชาการ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุทัยธานี. 2568. **สถิติสาธารณสุข** (ออนไลน์).
<https://uthaihealth.moph.go.th/ustat/index.php>, 7 สิงหาคม 2568.
- อโณทัย นามวิชัยกิจ. 2559. **วิจัยการตลาด : วิจัยง่าย วิเคราะห์เร็ว ทำได้ด้วยตนเอง**.
 นนทบุรี: โครงการส่งเสริมการแต่งตำรา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- อดุลยชาติ ชันธะ, วิจิต อิมอาร์มณ, และ วรณวีร์ บุญคุ้ม. 2568. “การพัฒนารูปแบบการจัดการกีฬาฟุตบอลเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงกีฬา.” **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ** 7 (2): 189-200.
- อนุพันธ์ อภิขยานภาพ. 2547. **คู่มือการเขียนรายงานการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- อังศรีสา อีระพันธ์. 2565. **อิทธิพลของยูทูปเบอร์สายรีวิวอาหารต่อพฤติกรรมการรับประทานตามของกลุ่มผู้ใช้ยูทูป**. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัศวิน แสงพิกุล. 2562. **ระเบียบวิธีวิจัยด้านการท่องเที่ยวและโรงแรม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Ap J. 1992. “Residents' perceptions on tourism impacts.” **Annals of tourism Research** 19 (4): 665–690.
- Arteaga, E. *et al.* 2024. “Across the great divide: A systematic literature review to address the gap between theory and practice.” **Sage Open** 14 (1): 1-16.
- Brunt, P., S. Horner, and N. Semley. 2017. **Research Methods in Tourism, Hospitality & Events Management**. London, UK: SAGE Publishing.

- Buhalis, D. *et al.* 2019. "Technological disruptions in Services: Lessons from tourism and hospitality." **Journal of Service Management** 30 (4): 484-506.
- Bullard, R. D. 1990. **Dumping in Dixie: Race, Class, and Environmental Quality**. Boulder, USA: Westview Press.
- Cesari, M. *et al.* 2024. "Identification of research gaps to improve care for healthy ageing: A scoping review." **Family Medicine and Community Health** 12: 1-8.
- Chang, L. *et al.* 2022. "Progress in research on seniors' well-being in tourism: A systematic review." **Tourism Management Perspectives** 44 (2): 101040.
- Cheng, A., A. Calhoun, and G. Reedy. 2025. "Artificial intelligence-assisted academic writing: Recommendations for ethical use." **Advances in Simulation** 10 (1): 22.
- Chigbu, U., S. Atiku, and C. Du Plessis. 2023. "The science of literature reviews: Searching, identifying, selecting, and synthesising." **Publications** 11 (2): 1-16.
- Dai, L. *et al.* 2017. "Qualitative analysis of residents' perceptions of tourism impacts on historic districts: a case study of Nanluoguxiang in Beijing, China." **Journal of Asian Architecture and Building Engineering** 16 (1): 107–114.
- Davis, J. A. 1971. **Elementary survey analysis**. Englewood Cliffs, New Jersey, US: Prentice-Hall.

- González, V. M., L. Coromina, and N. Galí. 2018. "Overtourism: residents' perceptions of tourism impact as an indicator of resident social carrying capacity - case study of a Spanish heritage town." **Tourism Review** 73 (3): 277–296.
- Gössling, S., and J. Higham. 2021. "The low-carbon imperative: Destination management under urgent climate change." **Journal of Travel Research** 60 (6): 1167–1179.
- Gursoy, D. *et al.* 2015. **Handbook of Scales in Tourism and Hospitality Research**. Oxfordshire, UK: CAB International.
- Gutierrez, I., J. J. M. Ferreira, and P. Fernandes. 2023. "Digital transformation and the new combinations in tourism: A systematic literature review." **Tourism and Hospitality Research**. 25 (2): 194–213.
- Hair, J. F. *et al.* 2010. **Multivariate Data Analysis**. New York: Pearson.
- Han, H. 2021. "Consumer behavior and environmental sustainability in tourism and hospitality: A review of theories, concepts, and latest research." **Journal of Sustainable Tourism** 29 (7): 1021–1042.
- Hidayat, A., S. Safnil, and A. Arono. 2023. "Hard and soft sciences: How both fields differ in presenting research gaps." **Jurnal Penelitian Pendidikan** 9 (Special Issue): 88–94.
- Hu, F. *et al.* 2023. "The role of tourism in healthy aging: An interdisciplinary literature review and conceptual model." **Journal of Hospitality and Tourism Management** 56: 356–366.
- Jiang, Y., B. Ritchie, and M. Verreynne. 2019. "Building tourism organizational resilience to crises and disasters: A dynamic capabilities view." **International Journal of Tourism Research** 21 (6): 882–900.

- Kirkpatrick, S. A. and E. A. Locke. 1991. "Leadership: Do traits matter?." **Academy of Management Executive** 5 (2): 48–60.
- Kothari, C. R. and G. Garg. 2014. **Research Methodology: Methods and Techniques**. 3rd ed. New Delhi: New Age International Publishers Limited.
- Krejcie, R. V. and D. W. Morgan. 1970. "Determining sample size for research activities." **Educational and Psychological Measurement** 30 (3): 607–610.
- Li, G. 2012. "Statistical testing techniques." In L. Dwyer, A. Gill, and N. Seetaram. (eds.). **Handbook of Research Methods in Tourism**. Massachusetts: Edward Elgar Publishing, 13–30.
- Lukose, A. *et al.* 2024. "Exploring the frontiers of health tourism: A bibliometric analysis of research rhemes and trends." **Cureus** 16 (8): e66832.
- Modern Language Association of America. 2025. **How do I cite generative AI in MLA style?** (Online). <https://style.mla.org/citing-generative-ai>, September 19, 2025.
- Parasuraman, A., V. A. Zeithaml, and L. L. Berry. 1985. "A conceptual model of service quality and its implications for future research." **Journal of Marketing** 49 (4): 41–50.
- _____, V. A. Zeithaml, and L. L. Berry. 1988. "SERQUAL: A multiple item scale for measuring customer perceptions of service quality." **Journal of Retailing** 64 (1): 12–40.
- Peng, C., Y. Zou, and D. Jin. 2025. "Wellness tourism healing: A systematic review unveiling how cultural symbolic experiences influence health recovery." **Tourism Review** 81 (5): 1490–1510.

- Pyke, J. *et al.* 2021. "Building destination resilience to multiple crises to secure tourism's future." **Asia Pacific Journal of Tourism Research** 26 (11): 1225–1243.
- Ritchie, B. W., P. Burn, and C. Palmer. 2005. "Introduction: Reflections on the practice of research." In B. W. Ritchie, P. Burn, and C. Palmer. (eds.). **Tourism Research Methods: Integrating Theory with Practice**. Wallingford, UK: CABI Publishing, 1-8.
- Rodrigues, V., C. Eusebio, and Z. Breda. 2022. "Enhancing sustainable development through tourism digitalisation: A systematic literature review." **Information Technology & Tourism** 25 (1): 13–45.
- Sahin, E. *et al.* 2024. "Circular economy for sustainability: A bibliometric analysis for the tourism/hospitality field." **Sustainability** 16 (15): 6290.
- Serrano A. C. 2025. **Tourism Research Methods: Principles, Process, and Application**. Manila, Philippines: CentralBooks.
- Shafiee, M. M. 2024. "Navigating overtourism destinations: Leveraging smart tourism solutions for sustainable travel experience." **Smart Tourism** 5 (2): 2841.
- Sharma, G. D., A. Thomas, and J. Paul. 2020. "Reviving tourism industry post-COVID-19: A resilience-based framework." **Tourism Management Perspectives** 37: 1-11.
- Singh, A. 2024. "Diverse yet biased: Towards mitigating biases in generative AI (student abstract)." **Proceedings of the AAAI Conference on Artificial Intelligence** 38 (21): 23653–23654.
- Timothy, V. L. and S. K. Said. 2023. "Perception of residents on the impacts of beach tourism: The case of Nungwi village in Zanzibar, Tanzania." **Heliyon** 9 (11): e21816.

- Troisi, O., A. Visvizi, and M. Grimaldi. 2023. "Digitalizing business models in hospitality ecosystems: Toward data-driven innovation." **European Journal of Innovation Management** 26 (7): 242–277.
- Tuyen, Q. D. *et al.* 2025. "How has community-based tourism evolved over three decades (1995–2025): A bibliometric and systematic literature review." **Sustainable Development** 33 (6): 8870–8893.
- Ugwu, N. F. 2024. "Clarifying ethical dilemmas in using artificial intelligence in research writing: A rapid review." **Higher Learning Research Communications** 14 (2): 29–47.
- Yamane, T. 1967. **Statistics: An Introductory Analysis**. New York: Harper and Row.
- Yousaf, M. N. 2025. "Practical considerations and ethical implications of using artificial intelligence in writing scientific manuscripts." **ACG Case Report Journal** 12 (2): e01629.
- Zhong, L. *et al.* 2021. "Medical, health and wellness tourism research—A review of the literature (1970–2020) and research agenda." **International Journal of Environmental Research and Public Health** 18 (20): 10875.

ดัชนี

ก

- กรอบแนวคิดการวิจัย, 139
- กลุ่มประชากรคนละเนื้อ, 207
- กลุ่มประชากรเป็นเนื้อเดียวกัน, 206
- การกล่าวซ้ำ, 90, 182, 187
- การกำหนดขนาดตัวอย่าง, 213
- การเก็บรวบรวมข้อมูล, 56, 257
- การเขียนทบทวนวรรณกรรม, 178
- การเขียนส่วนต้น, 93
- การเขียนส่วนท้าย, 336
- การเขียนส่วนเนื้อเรื่อง, 120
- การเขียนอภิปรายผลการวิจัย, 324
- การค้นคว้าอิสระ, 63
- การคัดลอกข้อความ, 181
- การใช้ภาษาต่างประเทศ, 84
- การตรวจสอบความเที่ยงตรง, 252
- การตรวจสอบค่าความเชื่อมั่น, 254
- การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย, 251
- การตรวจสอบสามเส้า, 10
- การถอดอรรถาธิบาย, 305
- การถอดความ, 182
- การทดสอบค่าที, 277, 301
- การทดสอบค่าเอฟ, 278
- การทดสอบไคสแควร์, 281, 307
- การทบทวนวรรณกรรม, 172, 200
- การทวนความ, 182
- การประเมินค่า, 184
- การยกคำพูด, 90, 181
- การลอกเลียนวรรณกรรม, 87
- การลึกลอกผลงาน, 73
- การเลือกตัวอย่างโดยไม่อาศัยหลักความน่าจะเป็น, 231
- การเลือกตัวอย่างโดยอาศัยหลักความน่าจะเป็น, 224
- การเลือกตัวอย่างแบบโควตา, 234
- การเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง, 233
- การเลือกตัวอย่างแบบบอกต่อ, 235
- การเลือกตัวอย่างแบบบังเอิญ, 232
- การเลือกตัวอย่างแบบลูกโซ่, 235
- การเลือกตัวอย่างแบบสะดวก, 232
- การวิเคราะห์การถดถอย, 279
- การวิเคราะห์ข้อมูล, 56, 270
- การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ, 283
- การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ, 270
- การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา, 272
- การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอ้างอิง, 274
- การวิเคราะห์ความแปรปรวน, 278, 303
- การวิเคราะห์ตีความเป็นข้อสรุป, 9
- การวิเคราะห์พหุตัวแปร, 14
- การวิเคราะห์สหสัมพันธ์, 275
- การวิเคราะห์สองตัวแปร, 14
- การวิจัยเชิงปฏิบัติการ, 15

การวิจัยเชิงคุณภาพ, 7, 8, 212
 การวิจัยเชิงคุณลักษณะ, 7
 การวิจัยเชิงคุณสมบัติ, 7
 การวิจัยเชิงประยุกต์, 15
 การวิจัยเชิงปริมาณ, 4
 การวิจัยเชิงผสมผสาน, 12
 การวิจัยเชิงพรรณนา, 14
 การวิจัยเชิงสำรวจ, 18
 การวิจัยตัวแปรเดียว, 14
 การวิจัยบริสุทธิ์, 13
 การวิจัยแบบตีความ, 8
 การวิจัยแบบผสมวิธี, 12
 การวิจัยพื้นฐาน, 13
 การวิจัยและพัฒนา, 16
 การวิจัยสนาม, 18
 การวิจัยเอกสาร, 18
 การศึกษากับ, 211
 การศึกษาแบบนิรนัย, 6
 การศึกษาแบบอุปนัย, 7
 การสร้างและพัฒนาเครื่องมือการวิจัย, 250
 การสรุปความ, 183
 การสัมภาษณ์, 204
 การสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ, 226
 การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม, 228
 การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน, 229
 การสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย, 224
 การสุ่มตัวอย่างอย่างเป็นระบบ, 225
 การหาขนาดตัวอย่าง, 222
 การออกแบบการวัด, 55
 การออกแบบการวิเคราะห์ข้อมูล, 55

การออกแบบการสุ่มตัวอย่าง, 55
 การอ้างอิงท้ายบท, 336
 การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา, 191
 การอ้างอิงสองทอด, 179, 193
 การอ้างอิงแหล่งข้อมูลเท็จ, 87
 กิตติกรรมประกาศ, 67, 110
 เกณฑ์คัดเข้า, 208
 เกณฑ์คัดออก, 208

ข

ขนาดตัวอย่าง, 211
 ข้อความสั่งงาน, 88
 ข้อบกพร่องทางภาษา, 76
 ขอบเขตการวิจัย, 54, 156
 ข้อมูลเชิงคุณภาพ, 5
 ข้อมูลเชิงนามธรรม, 9
 ข้อมูลเชิงประจักษ์, 5
 ข้อมูลเชิงพรรณนา, 7, 9
 ข้อสรุปเชิงนัยทั่วไป, 4, 8
 ข้อเสนอโครงการวิจัย, 66
 ข้อเสนอแนะ, 330
 ขั้นตอนการทบทวนวรรณกรรม, 179

ค

ความเป็นตัวแทน, 211
 ความเป็นตัวแทนของประชากร, 204
 ความเป็นนภาพของงานวิจัย, 52
 ความเป็นปรนัย, 6
 ความอิมตัวของข้อมูล, 10
 ค่าความเชื่อมั่น, 254

คำถามการวิจัย, 134
 คำถามการวิจัยเชิงความสัมพันธ์, 136
 คำถามการวิจัยเชิงเปรียบเทียบ, 136
 คำถามการวิจัยเชิงพรรณนา, 135
 คำนำ, 67, 107
 คุณภาพเครื่องมือ, 55
 เครื่องมือการวิจัย, 241
 เค้าโครงการวิจัย, 65
 เค้าโครงวิทยานิพนธ์, 65
 โครงร่างรายงานการวิจัย, 91
 โครงสร้างการเขียนที่มาและความสำคัญของ
 ปัญหา, 123
 โครงสร้างของแบบสอบถาม, 246

ง

งานวิจัยระดับจุลภาค, 25
 งานวิจัยระดับมหภาค, 25

จ

จรรยาบรรณ, 20
 จิตวิสัย, 7
 โจทย์การวิจัย, 49

ช

ช่องว่างการวิจัย, 176
 ช่องว่างความรู้, 176
 ชื่อเรื่องการวิจัย, 54, 99

ซ

เซอร์เชอนจิน, 175

ฐ

ฐานข้อมูล, 175

ด

ดุซงึนนิพนธ์, 63

ต

ตารางสังเคราะห์งานวิจัย, 181, 183
 ตารางสังเคราะห์หัวข้อ, 194
 ตารางสำเร็จรูป, 213
 ตารางหาขนาดตัวอย่าง, 214, 215

ท

ทิศทางกรอบประเด็นการวิจัย, 43
 เทคนิคการเลือกตัวอย่าง, 223

น

นิยามเชิงปฏิบัติการ, 165
 นิยามตามทฤษฎี, 165
 นิยามศัพท์เฉพาะ, 164
 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง, 114
 แนวทางนัยนิยม, 8

บ

บทความวิจัย, 64
 บทคัดย่อ, 67, 107
 บทนำ, 68, 120
 บทสรุปสำหรับผู้บริหาร, 64
 บรรณานุกรม, 68, 337

แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม, 248, 263

แบบสอบถาม, 241, 263

แบบสอบถามปลายปิด, 242

แบบสอบถามปลายเปิด, 246

แบบสังเกต, 247, 263

แบบสัมภาษณ์, 246, 263

แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง, 247

แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง, 246

แบบสัมภาษณ์ไม่มีโครงสร้าง, 247

ป

ปกนอก, 67, 98

ปกใน, 67, 98

ปฏิฐานนิยม, 5

ประชากร, 204

ประชากรจำนวนจำกัด, 206

ประชากรจำนวนไม่จำกัด, 206

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ, 160

ประวัติผู้วิจัย, 347

ปรากฏการณ์นิยม, 7, 8

ปัญญาประดิษฐ์, 85

ปัญญาประดิษฐ์เชิงสร้างสรรค์, 89

ปัญหาการวิจัย, 41, 50

ผ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล, 114, 288, 293, 294

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ, 308

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา, 298

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอ้างอิง, 299

ผลการวิจัย, 108

ผู้ให้ทุนวิจัย, 49

ภ

ภาคนิพนธ์, 63

ภาคผนวก, 346

ภาษาที่เป็นทางการ, 81

ภาษาที่ไม่เป็นทางการ, 82

ม

มาตราส่วนประมาณค่า, 242, 244

มาตราส่วนลิเคิร์ต, 242

ร

ระดับของข้อมูล, 271

ระดับภาษา, 81

รายการอ้างอิง, 336

รายงานการวิจัย, 63

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์, 63

รายงานความก้าวหน้า, 65

ว

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย, 173

วรรณกรรมที่มาจากวารสารวิจัย, 175

วรรณกรรมที่ไม่ได้มาจากการวิจัย, 175

วัตถุประสงค์การวิจัย, 108, 131

วารสารระดับชาติ, 95

วารสารระดับนานาชาติ, 95

วิเคราะห์เนื้อหา, 285

วิทยานิพนธ์, 63

วิธีดำเนินการวิจัย, 203, 240

ค

ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย, 95

ส

สถิติเชิงบรรยาย, 273
 สถิติเชิงพรรณนา, 5
 สถิติเชิงอ้างอิง, 5
 สถิติทดสอบ, 283
 สถิติพื้นฐาน, 273
 สมมติฐานการวิจัย, 151
 สมมติฐานการวิจัยแบบไม่ระบุทิศทาง, 152
 สมมติฐานการวิจัยแบบระบุทิศทาง, 151
 สมมติฐานชั่วคราว, 151
 สมมติฐานเชิงบรรยาย, 152
 สมมติฐานเชิงเปรียบเทียบ, 153
 สมมติฐานว่าง, 155
 สมมติฐานเชิงความสัมพันธ์, 153
 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ, 114
 สรุปข้อมูลพื้นฐานกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูล,
 318
 สรุปผลการวิจัย, 319
 สรุปวิธีดำเนินการวิจัย, 316
 สหสัมพันธ์, 300
 สารนิพนธ์, 63
 สารบัญ, 68, 114

สารบัญตาราง, 68, 116

สารบัญภาพ, 68, 117

สารัตถภาพ, 75

ท

หน่วยการวิเคราะห์, 204
 หน้าปก, 98
 หน้าอนุมัติ, 67
 หลักเกณฑ์การเว้นวรรคตอน, 78
 หลักเกณฑ์ในการเลือกวรรณกรรม, 178
 หลักไวยากรณ์, 70, 73, 76
 หัวข้อย่อย, 92
 หัวข้อรอง, 91
 หัวข้อใหญ่, 91
 แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ, 263
 แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ, 258

อ

อภิปรายผลการวิจัย, 322
 อัญประกาศ, 181
 อัญพจน์, 181
 เอกสารการวิจัย, 48
 เอกสารเชิงหลักการ, 65
 เอกสารทั่วไป, 48
 เอกสารทางวิชาการ, 48
 เอกสารอ้างอิง, 68, 336

ประวัติผู้เขียน

ดร.วิระพงษ์ ปัญญาธนะคุณ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีทางรัฐศาสตร์ สาขาการระหว่างประเทศ จากคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ด้วยคะแนน เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง พร้อมรางวัลเรียนดีทุนภูมิพล จากนั้นสำเร็จการศึกษาระดับ ปริญญาโทด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จากคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย และสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาการจัดการการท่องเที่ยว แบบบูรณาการ จากคณะกรรมการจัดการการท่องเที่ยว สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ปัจจุบันดำรงตำแหน่งอาจารย์และรองคณบดีฝ่ายบริหาร คณะสหวิทยาการจัดการและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

